

naše planine 3-4
1975

naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

our mountains

unsere berge

REVIJA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE I PLANINARSKOG SAVEZA BOSNE I HERCEGOVINE

Glavni i odgovorni urednik revije: Dr Željko Poljak
41000 Zagreb, Cesarčeva 5

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata 60 dinara (za inozemstvo 6 USA dolara). Cijena pojedinog dvobroja 12 dinara (za inozemstvo 1,2 USA dollar). Uplate se šalju čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (br. 30102-678-5535). Na poledini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Pretplate iz SR BiH šalju se na tekući račun Planinarskog saveza BiH 10102-678-710. Rukopisi se šalju Planinarskom savezu Hrvatske, 41000 Zagreb, Kozarčeva 22 i Planinarskom savezu Bosne i Hercegovine, 71000 Sarajevo, Sime Milutinovića 10. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisak »Vjesnik« Zagreb. Izlazi uz finansijsku pomoć Republičkog fonda za unapredavanje kulturnih djelatnosti SRH. Oslobođeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5449 od 26. XII 1972).

GODIŠTE 67 (27) OŽUJAK—TRAVANJ 1975 BROJ 3—4
Volumen LXVII (XXVII) Mart—April 1975 No 3—4
Od 1898. godine »Hrvatski planinar«, od 1949. »Naše planine«

S A D R Ž A J

Planinarski savez Hrvatske odlikovan ordenom zasluga za narod sa zlatnom zviježdom	49
Muhamed Šišić: Iz kavkaskog dnevnika	50
Muhamed Gafić: U sjevernoj stijeni Ulu-Tau-Čana	53
Miodrag Rakić: Zimski uspon kroz stijenu Botina	55
Dr Ivo Veronek: Preko Ivančice iz zime u proljeće	58
Velibor Stanišić: I poslije svega sjaj duge	59
Uzeir Beširović: Oko Boračkog jezera	60
Prof. Tomislav Batinić: Planino, zašto samuješ	62
Dr Kuno Vidrić: Strah	63
Vilim Ferlin: Zakon planine	64
Muharem Sinanović: Videnje Prenja	65
Stanoje Jovanović: Štiteći prirodu, štitimo čovjeka	67
Ivan Pederin: Počeci speleologije u Hrvatskoj	70
Branko Braum: Oko Šatorine	71
Regionalni odbori u Hrvatskoj 1974. godine	73
Stanje Gorske službe spasavanja u Jugoslaviji	76
Zaštita prirode	57
Speleologija	66
Osvrt	68
Likovi planinara	69
Pismo uredništvu	72
Planinarsko skijanje	72
Transverzale	76
Prvenstveni usponi	77
Alpinizam	78
Književnost	79
Vijesti	79
Obavijesti	80
JUBILARNI PRILOG	
Dražen Zupanec: Gorska služba spasavanja u Hrvatskoj (svršetak)	
Dr Željko Poljak: Planinarske organizacije u Hrvatskoj od 1874. do 1974. godine	

SLIKA NA NASLOVNOJ STRANICI

U Himalaji: »Glavna baza« (u pozadini Annapurna IV i II) —
Foto: Dr Željko Poljak (1971. godine)

Planinarski savez Hrvatske odlikovan ordenom zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom

U društvenom domu Planinarskog saveza Hrvatske u Zagrebu održana je u utorak 11. ožujka na večer posebna svečanost u povodu ukaza predsjednika Jugoslavije Josipa Broza Tita kojim je PSH odlikovan ordenom zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom. Povelju i orden uručio je predsjedniku PSH Božidaru Škerlu izaslanik predsjednika države dr Jakov Sirotković, predsjednik Izvršnog vijeća Sabora SR Hrvatske, pred brojnim planinarkama, gostima i novinarima. U kraćem govoru koji je tom prilikom održao, dr Sirotković je istaknuo da je orden priznanje, u povodu stogodišnjeg organiziranog planinarskog rada, za osobite zasluge i postignute uspjehe u razvijanju i omasovljenju planinarskstva, izgradnji planinarskih objekata i obrazovanju specijalnih kadrova.

Predsjednik PSH zahvalio se na počasti, te predsjedniku Izvršnog vijeća Sabora u ime PSH poklonio jednu planinarsku fotomonografiju kao uspomenu na svečani događaj. Nakon toga su svi prisutni nastavili u ugodnom planinarskom raspoloženju nevezanim razgovore. Među gostima zapaženi su bili prof. dr Ivo Miše, potpredsjednik Skupštine grada Zagreba, Miško Juras, predsjednik SFK Hr-

vatske, Vladimir Pezo, podsekretar Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu, general-major Skupnjak, komandant garnizona JNA Zagreb, istaknuti sportski radnici Miloš Mraković, Luka Bajakić i drugi. Među planinarkama bili su članovi Izvršnog odbora PSH, general-potpukovnik Milivoj Gluhak, republički sekretar za narodnu obranu, predsjednici zagrebačkih planinarskih društava i brojni istaknuti planinarski aktivisti i ugledni seniori. Još dugo u noć je trajalo planinarsko veselje u društvu s uglednim gostima. Idućeg dana tom su dogadaju pridala doličan publicitet sva sredstva informiranja u Jugoslaviji, radio, televizija i štampa.

Naši planinari su zbog visokog odlikovanja ispunjeni radošću i ponosom, ali i osjećajem dužnosti da još upornije nastave svoje društveno korisno djelovanje.

Urednik

Na slici: predsjednik PSH Božidar Škerl, preuzimajući orden, zahvaljuje se izaslaniku Predsjednika Jugoslavije dr Jakovu Sirotkoviću. Slikovnu reportazu o svečanosti i fotografiju povelje donosimo na posljednjem listu omota.

Iz kavkaskog dnevnika

MUHAMED ŠIŠIĆ

SARAJEVO

»Tamo gdje počinje pravi život,
ni smrt nije teška«

Već pri prvom susretu s planinom u srcima mnogih se javlja želja da vide i upoznaju što više takvih predjela, da se uspnu na brežuljke i vrhove, da gore nadu potpuno sreću, da postanu dio te prirode, jer je ona već postala dio njih. Kod nekih želje za brežuljcima i vrhovima, prije ili poslije, zamjenjuju želje za oštrim grebenima i sjevernim stijenama. Uporedo s ovim željama, ali pritajeno, javljaju se snovi o Alpama, Kavkazu, Himalajama...

Put do ostvarenja ovih osnova je težak, zahtijeva mnogo rada i odricanja. Tu su mnogi dani, mjeseci penjanja, tu su noći provedene u stijeni. Tu su, također i oni teški trenuci kada strah nadvlada sve ostale osjećaje u čovjeku, krvavi zglobovi, promrzli prsti, glad i žed.

Potrebno je imati dobru opremu i novac za putovanja, pa makar cijelu godinu hodati u starim farmerkama i šupljim cipelama. Zar nije veliko odricanje ostaviti dijete i suprugu za Novu godinu kod kuće, pa otići penjati u stijenu. Zbog svega ovoga samo mali broj alpinista doživi neke od svojih snova na javi.

Cesto se čuje pitanje: »Zašto?« i »Šta se time dobija?«

U današnjem komercijaliziranom svijetu, gdje je skoro sve svedeno na računicu i gdje se dobitak mjeri isključivo novcem, sasvim je razumljivo to pitanje, pogotovo zato što je ulog vrlo visok.

Dobitak treba tražiti na sasvim drugoj strani. Čovjek postaje sretniji i zadovoljniji, jer u tim trenucima živi za život. Za kratko vrijeme se vратi hiljadama godina unazad, postaje sasvim prirodno biće, koje se svojim sposobnostima suprostavlja prirodi i snagom volje pobijeđuje svoje slabosti. Bar za kratko vrijeme živi u pravom drugarstvu, jer sve što ima dijeli na jednake dijelove sa svojim partnerom. Pošteđen je od brige o nožu, o viljušci, o pranju posuda.

Naveče, okružen savršenim mirom i tišinom, pod milionima treperavih zvijezda, zaspri zdravim snom umorna čovjeka, za razliku od onoga dolje u zagušljivoj pretoploj sobi pored televizora, dok okolo caruje dim i smog. Ujutro, umjesto komšijinog automobilu, koji i nakon sedmog pokušaja neće da upali, budu ga cvrkut ptica i jutarnji mraz.

Ponekad i smrt stane na put željama. Onda se duhovi uzbine, komentira se, kritikuje, osuđuje. Samo je mali broj istomišljenika koji i s tim računaju, koje to još više podržava i obavezuje na dalji rad.

Za ljudе koji poginu pri ostvarenju ovakvih želja i snova možemo osjećati samo poštovanje i divljenje, a zaboraviti ih ne možemo sve i kad bismo htjeli jer iza njih ostaje u nama uvijek nešto trajno.

* * *

Dnevnik sam vodio od prvog do posljednjeg dana, kad god sam imao vremena za pisanje. Ovdje iznosim samo odlomke. Počinjem sa prvim danom kada smo Gafić i ja krenuli iz Sarajeva.

9. juli. Voz polazi. Radost, nade i želje svih koji su nas ispraćali na stanici slični su se u jedno: »Sretno!«! Prvi put neko iz BiH sudjeluje u alpinističkoj ekspediciji. Treba da opravdamo ukazano povjerenje. Pripremili smo se, ali ko zna?!

10. juli. Zagreb. Podne. Na mjestu sastanka zatičemo Dadu, Medu, Nenu, Viktora, Vavu i Antu. Razgovor, smijeh, planovi, a onda autobus polazi u Ljubljantu. Vidimo još samo mahanje ruku, a kada se i to izgubilo iz vida, ostaju nam crveni karanfili što smo ih dobili za sretan put. Ista stvar na Brniku. Tu su Jaka, Silvo, Ivan, Stane, Jože, Badža i Žarko. Došao je i Savenc. Sve formalnosti oko pasa su brzo završene i avion je mogao da poleti.

Gledam svoje prijatelje, te čvrste i naizgled grube ljude, kako se vesele, raduju i pjevaju. Nikad više, to znam sigurno, nećemo biti tako bliski jedni drugima, nikada djetinjastiji. Kada bi sada vrijeme moglo stati...

Stižemo u Kijev oko 21 sat.

11. juli. Razgledamo Kijev: Crveni univerzitet, Lenjinov muzej, stadion »Dinama«, Parlament i još puno toga.

Danas je došao i Amed, koji će nam biti vodič do kraja boravka u SSSR-u. On je iz Taškenta. Njegovih će 15 drugova iz SD »Spartak« biti uskoro naši gosti.

12. juli. Gafa i ja ustajemo rano s namjerom da još malo razgledamo Kijev i da ponovo fotografiramo. Oko 8 sati odlazimo na aerodrom i nakon doručka letimo u Mineralne vode, smještene pod Kavkazom. Dočekao nas je autobus kojim ćemo biti prebačeni do alpinističkog logora. Osjećamo da je sve dobro organizованo.

Predio kojim prolazimo liči našoj Vojvodini, a Pjatigorsk me neodoljivo podsjeća na Novi Sad.

Krećemo poslije ručka. Nakon pet sati vožnje stižemo u logor Elbrus na visini od 2050 m. Brzo se razmještamo, a zatim ga obilazimo.

Na početku obilaska Gafa i ja pronalazimo sobu za stolni tenis i ostajemo u njoj. Brzo se uključujemo u igru. Već nakon nekoliko odigranih partija sa sovjetskim penjačima vidi se da će i dani u logoru biti zanimljivi. Igramo, ali razgovor teško počinje. Pokušavam, moram priznati, na prilično lošem ruskom jeziku, tražiti zamjenu za puknuto lopću. Prvo tišina, a onda urnebesan smijeh. Bože, šta li sam to »izvalio«? No, nije važno. Važno je da je »led« probijen.

Zaboravljamo rekete i do kasno u noć sjedimo, mijenjamо značke i razgovaramo. Istina, ruke su najrječitije, ali ni riječi tovariš, haraš i spasiba nisu se ništa manje upotrebljavale.

13. juli. U posjeti smo kod načelnika alpinističkog logora. Upoznajemo rukovodstvo logora. Svi su srađni i bez ikakvih problema dobijamo sve što smo tražili. Dopošten nam je uspon na Čatin-Tau, Užbu i Ulu-Tau. Za Elbrus pogotovo nema problema. Odlazimo u prostoriju gdje su tehnički opisi uspona sa fotografijama i razgledamo ih. Pripremamo opremu i hranu. Spremni smo za Elbrus.

14. juli. Poslijе doručka krećemo. Autobus nas vozi do Tarskola. Odatile se prebacujemo Žičarom na visinu od 2950 m. Do vrha je ostalo još oko 2700 m. Taj dio ćemo morati pješice. Nakon stotinjak koraka stižemo na glečer. Idemo polako. Neprekidno srećemo izletnike. Vrh je cijelo vrijeme u magli. I na okolnim »manjim« vrhovima je magla. Ne vidimo ih. Samo ponekad po koji izviri iz magle i zagolica našu radoznalost. Daju nam naslutiti svu svoju ljepotu, grandioznost, ali tajanstvenost. Čujemo i grmljavinu ledenih lavina, kao da nam nešto poručuju. Dobrodošlicu? Izazov? Prijetnju? Ko zna. Stižemo u »Priot 11«. To je velika kuća koja može primiti oko 150 ljudi, obložena limom. Nalazi se na visini od 4200 m. Vrijeme se nešto smirilo, a magleno more u dolini daje nam nadu da će ujutro biti lijepo. Ovdje smo zatekli neke Italijane. Oni već nekoliko dana pokušavaju uspon na Elbrus. Zbog vjetra ne uspijevaju.

Hladno je. Ulagamo u kuću. Kroz prozor se još uvijek vide nebrojeni vrhovi Kavkaza, obasjani zracima zalazećeg sunca. Vidimo Donguz, Nakru, Šeldu, Užbu, Ulu-Tau, Čatin-Tau, Bezengi i još mnoge nepoznate vrhove.

15. juli. Dva sata ujutro. Skoro svi smo loše proveli noć. Brzo se spremamo. Napolju je još mračno. Vrhovi Elbrusa su, čini se, na dohvati ruke. Gafa, Žarko i ja smo u drugoj grupi. Iza nas je još jedna. Vrijeme je lijepo, ali je vjetrovito i hladno. Nakon nekoliko sati penjanja svi se loše osjećamo. Izgleda, nismo još aklimatizovani. Idemo samo zahvaljujući jakoj volji. Neshvatljivo je naporno. Nema umora, ali je čovjek nemoćan. Tromost, mučnina, glavobolja. Jedan korak, a zatim ni sam ne znam koliko udisaja i tako opet, i opet. Sve do vrha. Oko 15 sati i mi smo na vrhu: Viktor, Ante, Žarko, Gafa i ja. Trinaest sati uspona za 1400 metara.

Jedna želja je umrla. Jedan san postao je stvarnost. Možda je baš ovaj trenutak umiranja i rađanja ono najljepše u osjećanjima apnista.

»Momci, sve je to naše« — prekinuo je Viktor moje razmišljanje svojom omiljenom uzrečicom. Ovaj put je bio zaista u pravu.

Bili su to trenuci nečega što bi se imenom i riječima moglo samo pokvariti.

16. juli. Kad sam se probudio saznao sam da su četvorica, koja jučer nisu uspjela, otišla jutros da ponovo pokušaju. Oko podne su se vratili Medo i Vavo. Medin stomak nije bio u redu. Predveče su stigli Dado i Neno. Uspjeli su.

Čudno je to koliko ima djevojaka.

17. juli. Po lijepom vremenu silazimo u Tarskol. Dočekao nas je Ahmed s krastavcima, sovjetskim nacionalnim povrćem. Odatle idemo na izvore »Narzana« (mineralna voda) i na šašlike (to je neka vrsta ražnjica). Punih stomaka i kiselih izraza lica i od same pomisli na Narzan, stigli smo u logor. Uz razgovor, i na kraju i pjesmu, dočekali smo »povečerje«.

18. juli. Do podne se odmaramo i kupamo, a poslijе podne je konačno dogovor. Jaka, Silvo, Stane, Jože i Ivan idu u Čatin-Tau. Ekstremno težak smjer (težina VI, preko 1000 m). Dado, Vavo, Badža i Žarko idu u Ulu-Tau (težina Vb, preko 1000 m). Medo, Neno, Viktor i Ante idu u Užbu (težina Vb, preko 1000 m). Gafa i ja takoder želimo u Užbu. To je bio naš plan već nekoliko mjeseci. Ne uspijevamo jer su sva četvorica protiv toga. Ne protiv nas, nego da se ide u šestoro. Izlaz je pronađen tako što smo se Gafa i ja priključili grupi za Ulu-Tau. Još malo razgledamo tehničke opise i pripremamo hranu za sutra. Kao i sinoć ovo veče prolazi u stolnom tenisu, razgovoru i pjesmi.

Gledamo dijapositive s uspona na Pik Pobjede u Pamiru i slušamo pričanje o jednoj od najvećih alpinističkih tragedija u SSSR-u, prilikom pokušaja uspona na Pik Pobjede.

19. juli. Pozdravljamo se sa svima. Grupa za Užbu ostaje još jedan dan, jer Ante ima žuljeve. Medo nas ispraća do kamiona s usnom harmonikom. Tiha muzika za sretan put. Još jedan pozdrav i više se ne vide ni oni ni logor. Pažnju nam je zaokupio put do logora Ulu-Tau. Vrlo je zanimljiv. Na jednom mjestu podižu naš kamion nekom vrstom lifta stotinjak metara više i spuštaju ga opet na put. Ubrzo zatim ugledasmo ledom pokrivene padine Ulu-Tau. Već se vide karakteristična mjesta. Sada, kada smo vidjeli stijenu, osjećamo se drukčije. Dolazimo u prekrasni logor »Ulu-Tau« i nakon kratkog zadržavanja krećemo uz nabujali potok prema našem cilju. Nakon nekoliko sati hoda kiša nas zaustavlja.

20. juli. Nismo baš uranili. Jedva prelazimo potok. Prelazeći ga podere mi se naprtnjača. Popravljam je prusikom. Kako li će biti tek gore u stijeni? Šatore podižemo na kamenoj zaravni, nekoliko metara od ledenjaka. Gafa i ja idemo na ledenjak da nađemo put između pukotina, tako da bismo sutra mogli ići i po mraku. Do ulaza u smjer ima dva sata.

Ono što vidimo ohrabruje. Počelo je sniježiti. Vraćamo se i pravimo »ratni plan«. Gafa i ja predlažemo da idemo bez šatora. Ostali odbijaju. Dakle, morat ćemo ih nositi.

21. juli. Ustajemo oko tri sata, ali to je već kasno. Oko sedam sati smo kod rubne pukotine. Snijeg koji je napadao preko noći već je mekan. Sunce ga grije već skoro dva sata. Prilično kasno za ulazak, ali ipak idemo. Čitav dan smo snosili posljedice tog zakasnjenja. Kod kopanja stepenica padaju komadi leda i kamenja iz gornjeg dijela stijene. Danas Gafa i ja vodimo, tako smo se dogovorili. Drugi dan su na redu Badža i Žarko, a treći Dado i Vavo. Poslije dvije-tri dužine mekanijeg snijega i nagiba oko 45 stepeni, dolazimo na čisti led i nešto veći nagib. Kopamo stepenice, a ostali za nama idu po fiksnom užetu. Sporo ide i prilično je naporno. Oko 18 sati stižemo do stijene bez leda. Gafa i ja ostajemo na lijepoj i dosta širokoj polici, a drugi nastavljaju napredovati tražeći mjesto za šatore. Vrlo brzo uređujemo mjesto za bivak i nakon večere liježemo. Kroz san još uvijek čujemo glasove i škripu dereza iznad nas.

22. juli. Ustajemo rano. Ispod nas su šestorica sovjetskih penjača. Penju po našim trgovima. Domahujemo se i krećemo. Po fiksnim užetima stižemo do Vave, Dade, Badže i Žarka. Oni su proveli prilično lošu noć. Napredujemo i oko podne stižemo pod, tehnički, najteži dio. Malo prevjesan kamin, ali Dado skine ranac i začas je problem riješen. Svi osim mene, pošto je moja naprtnjača već poderana i ne smijem ništa riskirati, izvlače rančeve užetom i uživaju u penjanju. Ide vrlo teško. Na izlazu iz kamina propisno sam oznojen i umoran. Penjemo još nekoliko dužina i pred veće dolazimo do mjesta prikladnog za bivak. Malo mljeka, kosmića i čokolade i na spavanje.

23. juli. Ustajemo rano. Vrlo je hladno. Penjemo brzo i vrh se već vidi. Prije vrha jedan prekrasno snježno-ledeni »nož«. Oko 15 sati smo na vrhu, ali ono što vidimo sve nas iznenaduje. Desno i lijevo očekuje nas greben duži od 1000 metara, kojim se treba spustiti u dolinu. Težina IVb i to baš sada kad nam je već penjanja puna kapa, kada smo željeli sići u dolinu, piti vode i jesti. Krenuli smo prema sedlu Garvaš, na zapad. Na koliko smo se zubova popeli i s koliko ćemo se zubova još spustiti, misli su sa kojima liježem u bivak vreću, treći put u ovoj stijeni.

24. juli. Rano ujutro nastavljamo naš, zaista, zanimljiv put u dolinu i tek oko 14 sati silazimo na sedlo Garvaš, a odatle u logor Ulu-Tau. Dolje nas dočekuju kao velike pobednike. Za tili čas je bio gotov ručak. Je-

demo i pijemo do iznemoglosti. Odmah nakon ručka je večera, pa neka priredba. Na početku priredbe nas predstavljaju. Razliježe se pljesak, zburjeni smo. Mislim da se i crvenimo. Tako nešto se nikom od nas prije nije dogodilo. Nismo na to naviknuti, aplauze kod nas dobivaju nogometari, košarkaši i njima slični. Priredba je veoma simpatična. Svi pjevaju, recituju, svaka greška se nagrađuje pljeskom, jednako kao i besprijekorno otpjevana pjesma. Pozivaju i nas da izađemo na binu. Nismo izašli i pored upornog navalivanja, bili smo umorni. Odlažimo na spavanje. Budi me grmljavina. Kiša lije kao iz kabla. Ovakvo nevrijeme nije tako često. Sta li je sa sovjetskim penjačima koji penju jedan dan iza nas? Sta je sa našima, ako su u stijeni?

25. juli. Osušili smo se i doručkovali. Ovdje smo dočekani zaista izvanredno. Baš kada smo pošli dolaze sovjetski penjači koji su penjali iza nas. Na licima im se vidi kakvu su užasmu noć proveli. Nakon čestitanja i mi krećemo. Na pola puta srećemo autobus što je došao po nas. Od Jožeta koji je stigao autobusom doznačemo novost. Prva grupa se vratila iz Čatin-Taua zbog ozljede na Jožetovoj ruci i Stanetovoj nozi. Jaka, Silvo i Ivan dobili su dopuštenje da penju neki težak smjer u Piku Šćurovskom. Sinoć predveče kad su bili na samom vrhu, primjetili su u području Užbe crvene rakete, ali su to tek jutros mogli javiti.

U nama se miješa i žalost za Čatinom, radost što ozljede Jožeta i Staneta nisu opasnije prirode i strah zbog raketa u Užbi. No, još uvijek nismo mnogo zabrinuti jer u Užbi penje nekoliko naveza. Dolazimo u logor i saznačemo da su rakete ispaljene iz Križa Užbe. To je već ozbiljno. Svi brinemo. Vrijeme je veoma loše tako da ništa ne saznajemo.

26. juli. Ujutro nikakvih vijesti. U logoru vlada napetost, briga, strepnje. U podne nas načelnik logora poziva da sa sovjetskim penjačima stanemo u stroj. Polako se postrojavamo. Još ništa ne znamo, ali instinktivno slutimo zlo. Načelnik drhtavim glasom saopćava da se četvorica Jugoslavena: Urso Vrdoljak, Nenad Čulić, Viktor Tabaković i Ante Bedalov nisu vratili iz Križa Užbe. Na zapovijed načelnika, Ivan i još nekoliko sovjetskih penjača spuštaju zastavu na pola kopinja. Razilazimo se. Niotkuda glasa. Sve je tiho. Svako je sada u mislima s njima.

Život, želje i misli su stali. Koliko dugo, ne znam. Prenu me dežurni. Zove nas na ručak. Ustajem mahinalno. Još uvijek sam s njima. Sad vidim da su i drugi ustali i krenuli. Život je krenuo svojim tokom.

U meni nešto puče, a na oči navrješe suze. Plaćem za njima, za životom, za sobom ...

U sjevernoj stijeni Ulu-Tau-Čana

MUHAMED GAFIĆ

A. O. SARAJEVO

Slika desno: Smjer našeg uspona s označenim bivacima (vrh je označen zvjezdicom)

Izvlačim se iz vreće za spavanje i, nevoljno, napuštajući udobnost i topinu šatora, izlazim napolje. Još je noć, dva-tri sata, neka daleka zora se sluti. Oko nas obrisi vrhova i tamno nebo, a u mene se polako počinje uvlačiti hladnoća i vlaga maglovite noći. Znam da je ispred mene sjeverna stijena Ulu-Tau, ali je ne vidim, samo je slutim, samo je osjećam kao tamnu, golemu sjenku nagnutu nad sobom. A video sam je prije nekoliko dana s Elbrusa, počeo je osjećati kad se ukazala u svoj svojoj veličini i iznikla iz doline rijeke Adir-Su, a sada joj idem u zagrljav. Kakav?

Podnožje joj je zatrpano ledom koji nije opstao u njenim liticama, nego se sa hukom sjurio i postao vječni ledenjak s bezbroj plitkih i dubokih, uskih i širokih pukotina. U centralnom dijelu stijene je okomit stup, kao da pridržava ledene strmine. A vrh — i nije vrh, nego oštar greben u obliku kriješte, dugačak nekoliko kilometara, s bezbroj nazubina.

Pakujemo naprtnjače, montiramo dereze, vješamo klinove i karabinere na sebe i krećemo. Zora prestaje biti slutnja, sve je bliže uz nas. Sunce se probija kroz oblaka tamu, a obrisi »naše« stijene postaju jasniji. Hodamo polako. Duboko disanje nadoknađuje nedostatak kisika i daje snagu tijelu koje trpi pod teškim naprtnjačama. Nagib postaje strmiji. Ispod nas sve dalja postaju ledenačka polja i doline, a mi sve više postajemo vrijedni mravi, čini mi se, u beskonačnosti lednika, bjeline, vrhova. Zora je već uvelikou donijela svjetlost u tamne doline i znamo da je pred nama sunčan dan.

Dolazimo do rubne pukotine i snježnog mosta koji spaja »ovaj« svijet s »onim« gore. Zapravo, oštro odvaja pitomost doline i blagodati civilizacije od alpinističkih strasti: vertikalnih stijena, strmih zaledenih padina, tihe strepnje i erupcije radosti. Ispod snježne strehe osiguravam Hamu. Vuče dva užeta. Na jednom smo navezani nas dvojica, a drugo je fiksirano uže po kojem penju ostali. Dogovorili smo se da prvi dan penjemo kao prvi

Hamo i ja, drugi dan će probleme nositi u sebi i rješavati ih Žarko i Badžo, a treći dan Dado i Vavo. Računamo da će za tisuću metara stijene i biti dovoljno tri dana.

Sunce zagrijava stijene i komadići leda započeše svoj koncert po našim kacigama. Nagib je oko pedeset stepeni i prvi penjač je primoran usijecati nogostupe u ledu. Prvih nekoliko dužina penjanje olakšava tanak sloj snijega, ali ga nestade i sada je čisti led pod nogama. Između leda i neba, oslonjeni na prednje zube dereza, približavamo se podnožju centralnog stupa gdje ćemo bivakirati. Tu negdje mora postojati polica, neko ulegnuće u stijenu gdje ćemo stati čitavim stopalom, gdje ćemo predahnuti, sjesti prikupiti snagu za slijedeći dan, za naporne trenutke u okomicama iznad nas. Isčekujemo penjući. Skoro ćemo u stijenu. Visoko smo već.

Sunce je prešlo zenit i prži drugu stranu lica. Tijelo je toplo, ali ruke u mokrim rukavicama, kod osiguranja partnera, zebu. O rezervnim rukavicama u naprtnjači samo mislim, jer nema vremena za mijenjanje. Najzad, ko zna šta me čeka slijedećih dana i noći.

Privikavam se na stijenu i rukohvate. Dereze kližu po stijeni i neugodno paraju ušima. Hamo me zove i pokazuje nagnutu policu, na malom grebenu, prepunu snijega. Zašto da tu ne provедemo noć? Dado i Vavo nastaviše penjati i tražiti bolje mjesto za bivak. Badžo i Žarko ih slijede, a ja se vraćam dolje. Improvizirani absajl i klizanje dereza po ledu doveđe me do Hame. I, gled, čuda! Samo što ne uzvikuju od radosti! Hamo je tako brižljivo uredio policu da smo mogli čak i da se opružimo. Doduše, dubinu s obje strane osjećat ćemo cijelu noć, pogotovo kad se opusti ruka, pa krene dolje, u prazno. No, nekoliko klinova više i bit će sve u redu.

I pogostismo se, dakako.

Cijeli dan smo bez vode (osim one u rukavicama; možda i u cipelama, jer je ne osjećam — ugrijala se valjda), bez komadića čokolade... a sad dobar stand i plinsko kuhalo.

Uskoro se komadići leda pretvorise u toplo, slatku supu s kosmičima i kondenzovanim mlijekom. Da prosto ne povjerujete! Dok se u onom »drugom« svijetu ljudi bore za revalvaciju i devalvaciju nekih dolaru u Londonu ili Njujorku, padaju i skaču akcije, mi se oduševljavamo kosmičima i nemjerljivo daleko u »našem« svijetu, navlačimo vestone, ulazimo u vrće, privijamo se jedan uz drugog i... sretni smo. Onima tamo u Londonu ni najmanje ne zavidimo.

Iznad nas vršljaju čeone svjetiljke. (Sutradan smo saznali da je Badži svjetiljka zakazala baš tu noć, kao za inat.) Na momente dopiru i uvzici: »Evo ga! Može se tu i koloigrati! Dečki, dobro mjesto za bivak. Ju-huu!« Raspoznajem Vavu (vjerovatno je uspio i svoje duge noge negdje smjestiti!). Poželjesmo im dobro noć i policu poput naše.

Navlačimo bivak vrće preko glave. Pre-snivamo tu noć u stijeni odvojeni i spojeni s dva užeta, umorni i zadovoljni.

Da pričam kako je bilo vjetra, da nam šuštanje bivak vrće nije dalo zaspasti, da sam se znojio i znojio na ovoj hladnoći sanjaču kako mi je cipela pala sa stijene, da smo se okretali i prevrtali bježeći od hladnoće (a kud smo mogli?!) — e, to neću! Neću jer bi neko mogao pomisliti da nam je bilo loše.

Ustadoh, a najradije bih ostao ležeći, kakva toplota se skupila u vrče za spavanje, a sada je moram pakovati u naprtnjaču. Ispod nas grupa sovjetskih penjača. Vrlo rano su ušli u stijenu pa su dosta visoko dočekali prve zrake sunca.

Kako smo poslije čuli, ovaj smjer, »Centralni maršrut«, penje se četiri — pet puta godišnje i, vidi slučajnosti, danas dvije grupe! Mahnušmo im, odgovoriše na pozdrav, i krenusmo gore.

Dugačka prečnica u stijeni presvučenoj ledom, dobro nas ugrija i s tri užeta na leđima dođosmo do naših drugova. Prvi navez je već ispenjao jednu dužinu. Skidamo dereze i ulazimo u potpuno suhu stijenu. Sunce ugodno grijie. Da nema pitanja — a šta je gore? — penjanje bi bilo vrlo priyatno. Dado ulazi u okomit kamin i uskoro vidimo samo noge kako se oslanjaju o zidove, ali i njih ubrzno nestaju. Po opisu, ovo je jedan od najtežih detalja, a uz to i kamin, pa je Dadina naprtnjača ostala kod nas.

Iznad naših glava čujemo dovikivanje. Dado predlaže da užetom izvucemo naprtnjače da bismo lakše savladali kamin. To i uradisemo. Jedino je Hamo svoju naprtnjaču ljubomorno ponio na leđima. Kako i ne bi kad ju je prije nekoliko dana poderao i jedva nekako uvezao, pa je sada čuva kao oči u glavi.

Krenuh posljednji. Osloboden tereta udoh u kamin. Na samom ulasku ubacih ljestvice u klin i podigoh se. Osjećam se kao da penjem u stijenama Romanije. Osim što je ispod mene golema dubina, a gore još uvijek dalek vrh. Na trenutak zastadow da napunim čuturu snježnicom i da pokvasim usta, pa se ispenjah do partnera. Hamo se obješenjački smije, i moja se naprtnjača pederala prilikom izvlačenja.

I tako prode i drugi dan, a mi ne izdađosmo na vrh. Istina, nismo ni planirali tako brzo biti na vrhu, ali sam jako, jako želio da nam drugi bivak bude gore.

Tu noć provedosmo na uskom grebenu. S obje strane je zjapila praznina, vjetra je bilo nešto više, plinske boce smo morali duže grijati u njedrima da bi se moglo kuhalo upaliti. I opet smo bili sami sa zvjezdama, ledom i stijenom.

Sa prvim zrakama sunca nestade i vjetra. Zora nas zateće u pokretu. Vrh već vidimo. Dužina za dužinom, štand za štandom, a okreće li se na jednu ili drugu stranu ugledaš ili Elbrus ili Užbu ili neki »manji« vrh od četiri tisuće metara.

Dvoglava Užba se kočeperi. Lijepa li je, teška li je! U njenoj zapadnoj stijeni su naši drugovi. Ušli su u »Križ Užba«, izvanredno težak smjer, dug preko tisuću metara i vrlo opasan. Koliko god dominira svojom ljetopotom, toliko isto upozorava svojom silinom. Ne mali broj alpinista je svojim krajnjim mogućnostima ispenjao njene stijene.

Pored Užbe se vidi Čatin-Tau. Treća grupa naše ekspedicije pokušava ispenjati ekstremno težak smjer u njegovoj tisućumetarskoj stijeni.

Odvojeni smo, ali smo zajedno u mislima, željama.

A ovdje, pod našim nogama i nad našim glavama, još uvijek je stijena i led. Uzvici: Popusti! Nategni plavo! Da li je fiksirano žuto? Stapaju se sa cijukom klinova, koji ulaze u pukotine i s grmljavicom ledenih lavina negdje tamо, daleko od nas. Noge u ledu, snijeg na njima, a vrh tlik iznad nas.

Vavo penje posljednju dužinu. Neće nas valjda i ovoga puta planina u sutor prevariti ili odvojiti nas od vrha za samo još nekoliko dužina. Planina nas ne odbacuje — vrh je!

A vrh nije vrh, nego oštari greben, kakav se samo na Kavkazu može naći. Uspenjali smo se uz stijenu okrenutu Evropi i sad balansiramo po grebenu uskom samo stopu, s tijelom čas nagnutim nad Azijom, čas nad našim kontinentom.

Noć se poče uvlačiti u doline, a mi potražimo policu za bivak. Iskrnsu iznenada, obradova nas. Prepuna snijega, ali prostrana. Pojedosmo posljednju supu i malo čokolade, magla i pahuljice snijega nas umotaše, umor nadvlada grmljavini, zaspasmo...

Jutarnji mraz istjera iz vrće toplinu i nas. Raspoloženje vedro. Žarko mi daje časnu riječ da će se u dolini napiti. Slažem se sa njim i mislim na vodu. Badžo nas sigurno vodi po grebenu između, ispod ili preko oštih zubova. Sve smo niže i niže, ali ravnog tla nema.

I najednom se ukaza položen snježni greben koji će nas »pješke«, bez penjanja, odvesti do sedla. Poslije 81 sata provedenog u stijeni izgleda mi nestvarno stati na ravno tlo, koračnuti slobodno, bez potrebe za oprimkom, bez klina, štanda, osiguranja.

I suviše smo umorni da se vriskom radujemo. Sići ćemo u dolinu među drugove, s njima ćemo se radovati i slavit, zajedno, sretni.

Zimski uspon kroz stijenu Botina

MIODRAG RAKIĆ

AO »SARAJEVO«

Slika desno: Miodrag Rakić i Branimir Maltarić na Botinu

Već mjesecima Hamo, Buco i ja razgovaramo o pokušaju uspona »Ilijinim smjerom« u zimskim uvjetima. Pripredamo se na našem vježbalištu na Darivi, u stijenama Romanije i Prenja. Svakodnevno razgovaramo o opremi i hrani koju ćemo ponijeti.

Krajem oktobra počinje sa radom »Sarajevska škola alpinizma '74« i slijedećih pet nedjelja posvećujemo polaznicima škole. U tom periodu obratim sam se pismom »Šumarstvu« iz Mostara, zamolivši ga da nam ustupi lovačku kuću na Malom poljicu pod Veležom, odakle do ulaza u smjer ima oko četiri sata hoda. Odgovor je pozitivan. Radujem se, međutim stiže i jedna loša vijest. Drugovi koji su trebalići s nama neće biti oslobođeni nastave. Znači, idemo sami nas trojica.

27. decembra 1974. godine obavili smo posljednje pripreme za odlazak i konačno se dogovorili o svemu.

Pisanje nastavljam služeći se dnevnikom koji sam vodio od polaska iz Sarajeva, u smjeru i završio ga po povratku u lovačku kuću na Malom poljicu nakon ispenjanog smjera.

29. decembra. Grad ugušen maglom i smogom. Za pola sata polazi naš voz. Već sam

*Prvi penjali ljeti Branimir Maltarić i Muhammed Šišić, juna 1974. godine. Dužina smjera 500 metara, težina V+. Zimski uspon izveli su Branimir Maltarić, Miodrag Rakić i Muhammed Šišić (AO »Sarajevo«) s tri bivaka.

na stanici. Po ko zna koji put razmišljam o svemu što nam predstoji.

Sarajevo ostaje za nama zavijeno u dim i ubrzno se pred nama ukazuje div Prenj. Sjećam se Nazorove pjesme:

Prenj planina nije
divova je kuća...

Okovan snijegom i ledom izgleda još veličanstveniji nego ljeti.

Konjic, Jablanica i konačno Mostar. Ovdje kao da zima nije nikada zakoračila, a neda-leko odavde gledamo snijegom pokriveni Velež. Krećemo autobusom za selo Potoke i dalje do Lišana, gdje odsjedamo u kući gostoprimaljivog domaćina Osmana Abaze koji će nam dati ključeve od lovačke kuće na Malom poljicu.

30. decembra. Vedra, čak i u ovo doba godine topla, hercegovačka noć. Ustajemo u 4.30 i s našim domaćinom Osmom očekujemo kamion koji će nas izbaciti na visoravan pod Veležom do radničkih baraka na Smrčalu.

Vozimo se iz serpentine u serpentinu. Put naglo dobija na visini i već se osjeća ledeni dah Veleža.

Na Smrčalu se opraštamo od Osme i šumskih radnika i nastavljamo dalje sami. Ovi gorštaci, grubih lica i ruku, imaju veliko toplo ljudsko srce za svakoga. Odvraćaju nas od odlaska u stijene nudeći da ostanemo kod njih — u toplom. Njima je svaki namjernik dobrodošao gost.

Namjeravamo da po dolasku u kuću pojedemo nešto toplo i odmah krenemo prema stijenama ne bismo li još u toku dana ispjnjali uže ili dva.

Snijeg je težak za gaženje. Kora ne drži, propadamo iznad koljena i već osjećamo umor. Oko 11 sati počinje da sniježi. Vjetar se pojačao. U 12 nismo još ni blizu stijena. Dizemo šator, oblačimo vestone i lježemo.

Probudili smo se dva sata poslije. Napolju je već pravo nevrijeme. Odlučujemo se na povratnik. U kuću smo se vratili oko 17 sati potpuno mokri i umorni.

31. decembra. Danas ostajemo u kući. Napolju još uvijek pada snijeg. Stijene se ne vide od magle, a s vrhova se čuje jezivo zavijanje vjetra. Cijeli dan se izležavamo i jedemo prikupljajući snagu za sutra. Salimo se, pričamo o našim drugovima koji će Novu godinu dočekati na Trebeviću. Mene zadirkuju zbog sredih očiju jedne djevojke. Oko 21 sat odlazimo na spavanje. Sada je sve podređeno usponu i nikome nije do dočeka Nove godine.

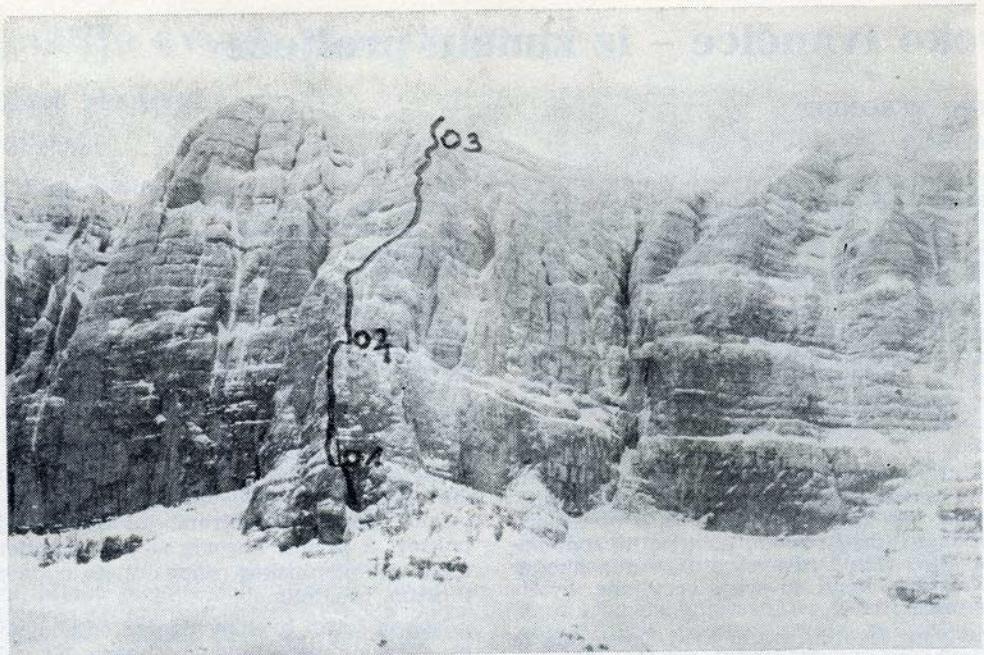
1. januara 1975. godine. Sretna Nova godina svima! Ustali smo u cik zore. Dan je prekrasan. Led na stijenama blješti, planina zove. Jedino su sjeverne stijene, kao i uvijek, hladne i priječe. Danas ćemo ponovo pokušati. Starom, već zasutom prtinom, krećemo preko Velikog poljica prema stijenama. Puni smo optimizma. Nakon tri sata hoda sjeverna stijena Botina ispriječila se pred nama u svojoj veličini. Šutimo i gledamo. Trenutak kolebanja, uzimamo rančeve i krećemo prema ulazu u smjer. Pripremamo se za uspon šuteći. Više nema šta da se kaže. Nad nama je zaledena stijena koju treba savladati. Odmah na početku težak kamin, zatvoreni prevjesom. Hamo vodi. Navuci! Popusti! Hladno je, ali bar nema vlage. Prvo uže je ostalo za nama. Odmah tu je velika pećina koja će nam slijedeće noći pružiti utočište. Buco uređuje bivak, a Hamo i ja nastavljamo dalje. Ostaviti ćemo u stijeni jedno ili dva fiksirana uže, tako bismo ujutro brže napredovali. Hladno je, ali ne previše. Prvo uže je fiksirano. Nastavljamo dalje. Veoma eksponiran detalj, mjestimice prevjesan. Hamo napreduje pomoću ljestvica. Još jedna teškoća je savladana. Gledam prema Prenju, planini koju najviše volim. Nad njegovim oštrim vrhovima i grebenima počinju da se skupljaju tamni oblaci. Vjetar se pojačava i noć je već blizu. Čujem Bucu kako nas zove. Čeka nas topla supa i vraćamo se.

2. januara. Protekle noći često nas je budio vjetar. Danas nećemo vidjeti sunce. Živa se spustila i užad je potpuno prekrivena injem. Vjetar nanosi snijeg. Čekamo da se malo smiri pa da krenemo. Ako se vrijeme pogorša, ostat ćemo ovdje cijeli dan. Negdje oko 11 sati kao da je vjetar malo popustio. Da li je to pravo smirenje ili priroda tek prikuplja snagu da pokaže šta može? Krećemo. Ruke mrznu. Fiksirana užad olakšava napredovanje, pa ipak je teško. Došli smo do kraja drugog fiksiranog užeta.

Pred nama ponovo prevjes, kršljiva stijena. Teški rančevi otežavaju ionako težak uspon. Nekoliko metara lakšeg terena, pa opet teškoće. Ipak napredujemo. Slijedi kamen, uzak i nezgodan. Rančeve izvlačimo pomoću užeta. Još jedan nezgodan detalj i duga opasna prečnica desno po snijegu. Snijeg suh i prhak, ne drži. Slušamo kako vjetar zavija kroz stijenu, ali mi smo ovdje bar donekle zaštićeni. Svjetla polako nestaje i noć se približava. Naš današnji plan je ostvaren. Spuštamo se nekih dvadesetak metara desno od smjera pod veliki prevjes gdje ćemo podići šator i provesti drugu noć. Vrijeme kao da se poboljšava. Vidimo dvije ili tri zvijezde. Raspoloženi smo, pa iako umorni, šalimo se. Hamo i Buco istresaju šale na moj račun. Sjedim i pjevam, dok Buco priprema večeru. On nam je glavni kuhar. Danas se prilično umorio izbjajajući klinove.

3. januara. Vrijeme je jako loše. Penjemo zasjenjenom žljebinom, mjestimice isprekidanom stjenovitim skokovima. Hladnoća je neizdrživa. Ruke ukočene. Nemam nikakvog osjećaja. Slab snijeg. Stijena često potpuno prekrivena ledom. Želim da vičem od bola u promrznutim rukama. Komadi leda i smrznutog snijega, koje Hamo iznad mene odbija sa stijene, zveckaju mi po kacigi. Odjednom osjetim udarac po ustima i ukus krvi. Prokleti led! Srećom ništa opasno. Ovdje smo potpuno izloženi vjetru, a on kao da želi iskoristiti šansu što mu se pruža. Slijedi duga kosa prečnica desno gore i evo nas pod pločama. Vjetar kao da je podivljao. Tri dosadne muhe u stijeni, tri bića koja već treći dan zabijaju klinove, rade cepinom i imaju smjelosti da i pored zime i vjetra često zbijaju šale, iako ponekad crne.

Ploče nad nama su gladke i zaledene. Da li ih je uopće moguće proći bez životnog rizika? Život je ipak samo jedan. Ali zar sada da se vratimo? I do sada smo napredovali polako, a sada kao da je sve stalo. Brzo će i noć, a mjesta za bivak nema. Zanoći ovdje značilo bi smrt od smrzavanja, pada ili iscrpljenosti. Centimetar po centimetar naprijed. Na jednom mjestu osiguravam viseći o dva klinia. Koncentracija dostiže vrhnac, ne osjećam više ni hladnoću ni udare vjetra. Odjednom trzaj: jedan klin se isčupao i ostajem samo na drugom. Hamo se ipak kreće naprijed. Konačno stand. Dolazim do Hame, on ponovo penje jednu dužinu, a ja čekam da pristigne Buco. Nezgoda! Buci se zakačilo uže. Polako ga spuštam na ruke. Vrijeme leti, noć nas je već dodirnula svojim hladnim i tamnim dahom. Buco dolazi do mene iscrpljen spuštanjem i ponovnim penjanjem. Mjesta za bivak nigdje. Samo gore, još malo gore. Po mraku penjemo još četrdeset metara i izlazimo na kratak položen snježni greben. Širok je malo više od metra, a više nas ponovo stijena. Potpuno smo izloženi vjetru, ali ovdje bar možemo iskopati kakav-takav zaklon u snijegu. Šator ne možemo postaviti jer bi ga vjetar odnio. Buco nas osigurava dok kopamo zaklon. Uzeli smo po komad čokolade i legli. Noge pro-

Ilijin smjer u sjevernoj stijeni Botina na Veležu s označenim bivacima (ljetna slika stijene: NP 1974, br. 11-12, str. 203)

mrznute,bole. Iscrpljen proteklim danom, ipak sam zaspao.

4. januara. Ustajem u 4 sata. Vjetar još duva, ali slabije. Kakva noć! Košmar. Gledam okolo. Prizor koji je nadoknadio sve što smo jučer proživjeli. Pun mjesec i potpuno vedro nebo. Oko nas srebreni snježni grebeni i stijene pod mjesecinom. Stojimo potpuno nijemi pred veličanstvom prirode. Nešto što nikada neću zaboraviti. Ne osjećam više ni vjetar, ni hladnoću, ni promrzle udove. Ovako nešto ni alpinisti često ne doživljavaju.

Dva sata poslije posmatramo rađanje novog dana. Gledam Prenj, Čvrsnicu, sve naše planine. U daljini blješte Maglići i Durmitor.

Nastavljamo uspon. Kratak kršljiv greben. Sve »diše«. Klinovi ne drže. Krećemo se kao puževi, a zatim jašemo preko snježnih grebena oštih poput noža, jer su suviše uski da bi tu i jedno stopalo moglo stati. Stijena nas je pred kraj nagradila divnim detaljima. Pje-

vam. Još jedan zasnježeni kuloar i, konačno, iznad nas je samo nebo. Nebo i ništa više. Čvrst stisak ruku.

Cini mi se da je prošla vječnost otkad smo posljednji put ugledali sunce. Snijeg blješti. Velež nam se osmjejuje, čestita. Stavljamo zaštitne naočare i krećemo grebenom Veleža prema Telećoj lastvi kuda ćemo se vratiti do lovačke kuće. Ne razgovaramo. Sada je svaki sam sa svojim mislima. Duboko i tiho osjećanje radosti i pobjede. Čista osjećanja bez prisutnosti publike, bez ovacija. Peñjali smo za sebe, ispenjali, i u ovom trenutku ništa nam više nije potrebno. Misli mi lete daleko, onima koji su se brinuli i zbog nas strepili. Sutra ćemo ponovo biti zajedno i po ko zna koji put pričati o svemu. Okrećem se, pozdravljam stijenu rukom i već zalazimo među stoljetne borove.

Botin ostaje iza nas osvojen zimi, a mi već kujemo nove planove.

Zaštita prirode

• **ZASTITU SUMA BUKULJE I VENČACA** kao šuma s posebnom namjenom predložila su vijeća udruženog rada i mjesnih zajednica Skupštine općine Arandelovac Izvršnom veću Skupštine SR Srbije. Takoder je predloženo da se ove dvije planine izuzmu iz šu-

madijskog šumsko-privrednog područja. Tako će ubuduće ove šunine ručja. Tako će ubuduće ove šume predstavljati turističku cjelinu s posebim režimom zaštite šumskog raslinja. Godinama su bukova, hrastova, grabova i druga stabla siječena bez milosti na ovom pod-

ručju, tako da je prijetila opasnost da ove dvije »šumadijske ljepotice« potpuno ogole. U koliko se prihvati prijedlog arandelovačkih delegata u delegaciju u Skupštini općine, bit će to još jedan doprinos zaštiti čovjekove sredine, planina i šuma. (V. Jovanović)

Preko Ivančice – iz zime u proljeće

Dr IVO VERONEK

SAMOBOR

Godina 1934. bila je također jedna od jubilarnih godina hrvatskog planinarstva. Spremala se proslava te obljetnice u Zagrebu i po pokrajinama, iako ne pod osobito povoljnim okolnostima. U sjećanju nizali su se brojni prošli događaji i datumi, a među ostalima godine 1914–1918, 1925, 1928–1929, 1931. i dalje — u monarhističkoj eri, pa pojave diktaturā i fašizma, godine teške ekonomske krize u svijetu... Ni u našoj planinarskoj organizaciji, u HPD-u, tada nije bilo pravog sklada.

Međutim, Varaždin je još živio razmjerno dobrim građanskim životom. Ponešto tradicionalno, no radilo se mnogo: u stručnom, privrednom, društvenom, pa i političkom pogledu. Prosvjeta i zdravstvo u gradu, također i u Čakovcu, imali su svoje razvijene, kvalitetne ustanove.

Društveni život u gradu kraj Drave bio je štaviše bujan, kao i više puta u predašnjim razdobljima varaždinske povijesti, — pa iako su se nekako naslućivali burni događaji u bliskoj budućnosti, vladao je još priličan optimizam. Kazalište, koncerti, zabavne priredbe, pretežno dobrovoljna kulturno-umjetnička i prosvjetna društva, zabavne grupe i »kružoci« — sve je bilo još aktivno.

Približavali su se prvi proljetni blagdani s dva i po dana praznika. Kamo da se krene? Na sastanku pao je izbor — na Ivančicu! Nakon zimskih dana predskazano je lijepo, proljetno vrijeme.

* * *

Subota, 31. ožujka. Putovanje u Ivanec. U mjestu i na nižim padinama Ivančice još je poluzimski ugodaj, u višim predjelima snijeg. Uspinjalo se bez većih teškoća, zabrinjavao nas je samo jedan član. Nagovorili smo, nai-me, dobrog znanca, prosvjetnog radnika, da umjesto putovanja rodbini pode s nama na Ivančicu. Pristao je »u zadnji čas« i došao sa svim civilno obućen: s kaljačama, kišobranom i putnim kovčežićem. Naravno, to nije prošlo bez šale, primjedbi i zadirkivanja, ali ni bez izvjesne zabrinutosti: predviđen je bio prijezak preko Ivančice, sa silaskom u Zagorje.

Naš planinarski drug »u civilu« ipak je hrabro gazio snijeg zajedno s nama, pa smo se podvečer našli na vrhu, pred planinarskom kućom »Josip Pasarić«.

I dok se jedan dio društva bavio zagrijavanjem prostorije, pripremanjem smještaja i razmještajem stvari, drugi smo na vidikovcu doživjeli izvanredan prizor: paljenje brojnih tradicionalnih krijesova, napose dobro vidljivih na ivanečkoj strani i duž podravskog kraja. U večernjoj tišini čuli su se iz doline glasovi, osobito iz sela Prigorca, gdje se na-

žalost tom prilikom desio i požar sjenika. Zagorski krijesovi bili su nešto udaljeniji, no ipak lijepo vidljivi, tako da je ukupni dojam bio potpun.

Noć je bila hladna, ali to nije smetalo nekoliko zagrebačkih planinara da dodu na Ivančicu. Tako se u blagdanske dane našlo gore poveće društvo, da uz pretproljetno sunčano vrijeme doživi zanimljiv prijelaz iz zime u proljeće.

Nedjelja i ponедjeljak, 1. i 2. travnja. Vrijeme je brzo prolazilo. Šumske partie Ivančice pružale su vrlo šaroliku sliku: na sjevernoj, podravskoj strani, još obilan snježni pokrov, a prema Zagorju — prve proljetnice i sve više planinskog ranog cvijeća u srednjim i nižim predjelima.

Nakon šetnji hrptom planine odlučujemo se na silazak prema Belcu i Zlataru. Na južnim se padinama javljalo proljeće u sve ljepšem rahu. Najprije snježnice, koje se tu i tamo probijaju iz još vlažnog tla, zatim niže jaglaci i proljetni šafrani, pa nježno zelenilo što je počelo osipati grančice grmlja i šumskog drveća na prisojnim padinama.

Prilikom spuštanja, još u šumskom predjelu, ukazale su se ruševine Belec-gradine. Ne smijemo ih mimoći, trebalo se uspeti na preostali čvršći dio zidina! Tu je ujedno i pretpodnevni odmor.

A zatim jedna zasebna ljepota: sakralni barokni spomenik, iz XVIII stoljeća, u zaseoku belečkih naselja. Skromno zdanje, no s osobitom unutrašnjosti. I kolikogod se puta čovjek navraćao ovamo, teško će se oteti snažnom dojmu; tek — bit će nužno potrebni stručni, restauratorski i konzervatorski zahvati.

Dalje je okolica već u bujom cvatu. I grmlje i voćke. Podnevno je sunce dobrano pripeklo, a toplina se povećava. Putevi su se nešto otegnuli, odulji i prašni. Opasnost je da pokvare dosadašnji dojam i ranije oduševljenje. No tu je već blizu Zlatar sa svojim brojnim naseljima, s pojedinim starim kurijama, s krupnijim i sitnim gospodarstvima. Svakako,obilje šarenila, i u pejzažu i u životu!

Konačno, Zlatar-Bistrica i puni »zagorec«. Ali to ne smeta planinarske putnike da izraze zadovoljstvo zbog lijepog doživljaja i uspjelog pohoda preko planine. Svi su radosni što su izveli prijelaz iz zime u proljeće u tako kratkom vremenskom razdoblju. U proljeće, koje tako neštedimice daruje svu svoju draž slikevitom zagorskom kraju...

I poslije svega sjaj duge

VELIBOR STANIŠIĆ

BEOGRAD

Ni dobro poznata historija o pohodu stotnika Bosija na Triglav, ni povremene novinske vijesti o pogibiji kakvog zlosretnog čobanina, niti podaci iz izvještaja »reševalne«, nisu mi nekada stvarali respekt prema munji i gromu. Da li zbog pouzdavanja u minimalnu statističku vjerovatnoću »punog pogotka«, da li zbog iskustva o teškoj predvidivosti i objasnjenosti hirova atmosferskog elektriciteta, da li zbog fatalizma koji stvara njegova neuporediva premoć nad ljudskim snagama, za razliku od drugih elementarnih sila s kojima se u planini kako-tako može voditi neka borba i nalaziti način da se spriječe, izbjegnu ili otupe — tek grmljavine mi nisu tada bile same po sebi vrijedan razlog da se neki uspon odgodi, prekine ili izmijeni.

Tako je, na primjer, bilo i jednom na Jalovcu. Mlako jutro u dolini Tamar i maglice s Kotovog sedla nisu obećavali ništa dobro, ali smo nas dvojica stigli da suhi prođemo gotovo kroz čitav Hornov smjer, preživljavajući (i pored izvjesnosti prolaza i razmjerne lakoće ovog lijepog i popularnog smjera) sve ono što je osjećao stari majstor penjući se prije pedesetak godina sam, s onom dugačkom palicom i kratkim užetom za potezanje naprtnjače, u prividnim klopkama prije nego nade rješenja: za skok sa sistema polica nad kuloarom, za priječenje ulijevo u veliku jarugu i za izlaz kroz ogromno okno na Jalovčeva pleća. Za tih nekoliko sati, dugo navještavana nepogoda bila je tu. Samo zahvaljujući poznavanju terena otprije stigli smo bez oklijevanja na vrh kroz neproziran oblak i sve učestalije sijevanje. Ni naježena kosa, ni sablasno zujanje čelične užadi i metalne kutije na vrhu nisu nas ometali da se mirno upišemo u knjigu, sredimo opremu i uputimo na trentarsku stranu.

I kasnije, događaji kao što je snježna mečava iluminirana munjama pod Venedigerom ostali su mi u sjećanju kao najveličanstveniji prizori u planinama. I sve tako, dok nisam dobio ozbiljniju opomenu.

Početkom tog ljeta, naša slučajno sastavljena grupa namjeravala je napraviti višednevnu turu po Prokletijama. Iz Peći nas je ispratiло lijepe vrijeme, ali je odmah poslije toga sve pošlo naopako. Već na vrhovima Rusolije (2360) dobro nas je pokvasilo, tako da smo u stanovima na Štupeju imali svu noć posla oko sušenja. Drugoga dana, već na Stedimu (2272) vidjeli smo svoje »dobro jutro« s vremenom. S primjernom tvrdoglavosću produžili smo grebenom na Hajlu (2400) i uletjeli pod vrhom u takvo sijevanje i praskanje da smo moralni leći među kamene blokove i, tek između dva naleta nepogode, istrcati na vrh gdje su iz dubine sjeverne stijene oblaci suklijali ravno uvis kao iz kakvog kotla. Dantsovski prizor! zbog njega vrijedilo je doći gore.

Zahladilo je kao preko snijega, te smo se mokri i promrzli spustili prvo na košutanske stanove, a zatim dovukli do poznate, ruinirane ali uvijek dobrodošle kuće na Bogama.

Kad je osvanulo treće jutro, puno oblaka i udaljenog mumljanja, mojim drugovima bilo je već svega dosta. Nekako se dogovorimo da u toku dana pregazimo preko Hadževića do kuće na Čakoru (1848) ne penjući se niti na jedan vrh, pa ako se proljepša, da vidimo što ćemo dalje. I odista, poslije podne pojavi se duga, zatim se nebo očisti i na Čakor pade noć vedra i svježa.

Ali, ujutro se zrak opet smlaći i iz crvenih oblaka na istoku jedva izroni nekakvo slabo, bolesno sunce. Pustismo sve stvari u kući u namjeri da »uhvatimo« Starac (2426). Doslovno pretrčasmo lagani Djevojački krš (2046) i kroz daljih sat i pol s Malog Starca (2410) ugledasmo odista zastrašujući front oblaka kako guta Visitor i potapa limsku dolinu.

Mimo običaja, počeh da predosjećam nešto sasvim loše. Smjesta odustadosmo od glavnoga vrha i potekosmo širokom padinom ka sedlu Dio, ne bismo li se što prije bilom vratili do kuće na Čakoru. Ali, nama su trebali sati, a oblaci su mjerili dolinu Babinopoljske rijeke minutama. Pramenovi-prethodnice već preletješe preko grebena neobičnom brzinom. Bez opomene, sijevnu i u isti mah puče, prvo ispred, pa iza nas, kao da nas urakli.

»Ovo se, bogme, ne šali!«

»Idemo dalje, brzo će proći.«

Ali, ništa ne prode. Oblak oko nas postade posve ljubičast, ni prije ni poslije takvog nisam vido. Gromovi učestaše i jeka im postade nekako metalna. Teren se kao malo zaravni. Kao da je Dio blizu. Bože, ima li te...

Prvo sam osjetio udar po tjemenu — nešto kao širokom daskom — pa sam tek onda vido bljesak. Sva sedmorica smo ležali na zemlji. »Ništa, ništa«, čujem sebe kako vičem, ali nekim tudim glasom. Bilo je nisko nadzemno pražnjenje. Svi se polako dižu, samo jedan leži nepomično. No, dobro je, evo i on se diže, samo je bio paraliziran od straha.

Trk se produžuje, samo sada, kao po dogovoru, niz stranu, u dolinu Bjeluhe. S osjećanjem da svaki slijedeći grom bije sve bliže nas, bez daha stižemo do šuma Babine gore. Tada nam postade jasno da se vatreni val već odmakao iza Nedžinata, da smo živi kao i prije i da možemo ići kuda nam je draga.

Pola sata poslije, pred kućom u Bjeluhi. Dim se mirno diže iz odžaka. Idriz spokojno, ravnomjernim udarcima, cijepa drva kraj ulaznih vrata. Jedan mokar pas luta oko kuće. Je li moguće da je svijet isti kao i prije i da niko čak i ne primjećuje da se šta posebno dogodilo?

Tek je jedanaest, a kao da je odjutros prošla vječnost. Još ćemo komotno stići do svo-

jih stvari na Čakoru, pa prijatelji u Peć, a ja u Grbaju.

* * *

Prošle su godine i sve je polagano našlo svoje pravo mjesto u arhivima sjećanja i iskustava. Ponovo sada uživam u ljetnim vatometima, ali više ne izazivam sudbinu po bilima i grebenskim zupcima kada zaplesu munje. Volim samo kada se ljeti — obično poslije podne kad je najveći dio ture gotov i vrhovi ostanu za ledima — iza teških oblaka oglase divovski timpani i prve krupne kapi padnu na isušena lica i izgrevane ruke. Ubrzo se sve stamni, samo se uska stazica odmota naniže, plameni bičevi ošinu po već skrivenim grebenima, gromovi se sliju u ne-

prekidnu kanonadu i u duši se javi nešto od one atavističke tjeskobe i strahovanja nemoćnog pračovjeka. Sve to, uz trk i suljanje, potraje četvrt ili pola sata i onda oblaci postanu svjetlij, a kroz prvi prodror ukazuje se dolina i još daleki krov sićušne kuće. Šumori sve slabiji pljusak, iskre se vodene kaplje na zelenim iglicama klekovine, veselo grohoču nevidljivi slapovi, mnogostruko odjekuju visoki vrhovi od sve udaljenije grmljavine i mi se više ne osjećamo kao sitne slamke u sljepoj i prema nama ravnodušnoj stihiji, zaboravljamo svoje davnašnje strahove i bjebove i — u bezazlenoj i ljudima svojstvenoj ponesenosti — pričinjava nam se kako to nekakva nebeska artiljerija ispaljuje salve u počast pobjedicima visina.

Oko Boračkog jezera

UZEIR BEŠIROVIĆ

SARAJEVO

Boračka Draga je očit dokaz da se u ledeno doba, prije nekih 20 tisuća godina, s Prejnjom tuda spuštao lednik. Sa sobom je nosio mnoga kamenja, valutaka, pijeska, mulja i drugog morenskog nanosa, koji se zaustavio u dolini Boračkog jezera. U uskom jezerskom potoku Šištici i danas ima prilično toga ledničkog materijala.

Jezero se snabdijeva vodom iz Boračkog potoka, koji dotiče sa sjevero-zapada, a nastaje od više obližnjih kraških izvora i od izvora sa dna jezera. To su stalni snabdjevači vodom, a povremeni su snijegovi i kiše.

Jezero je smješteno u dubokoj kotlini, obrazloži listopadnim i crnogoričnim drvećem, na nadmorskoj visini od 402 metra. Zauzima površinu od 26 km², a najveća mu je dubina 17 metara. Boja vode je smaragdno zelena, zbog dubine i odraza zelenila oko jezera. Voda je bistra, providna i u ljetnim danima veoma ugodna za kupanje.

Na istočnoj strani voda ističe iz jezera potokom Šištica, koja poslije nekoliko kilometara (nepun sat pješačenja), samoubilački skače sa stijene visoke 25 metara nestajući u valovima plavohivite i hladne Nerete. Veliki propust čine oni posjetioci Boračkog jezera koji ne podu u posjetu ovom lijepom i atraktivnom slapu.

Pristup jezeru je od Konjica asfaltnom cestom u dužini od 20 kilometara. Pješice na Boračko jezero može se stići s obližnjih planina Visočice, Prenja i Crvnja, te nešto dalje Veleža.

Uz obale jezera izgrađeni su turističko-ugostiteljski objekti, sportski tereni, kamp nasejle, radnička odmarališta i vikend naselje.

* * *

Ne! Nećete se pokajati kada iz Konjica pojete asfaltnom cestom prema Bijeloj. Iza mosta, pod kojim hitro i suludo teče bistra prenjska riječica Bijela, put se počinje postepeno penjati, a zatim prelazi u neveliku zaravan, kao da želi skupiti snage za nove napore i uspone. Upravo to i čini. Naime, uz Vrabač i Bukovu glavu put u zmijolikim serpentinama, koje liče na oprugu isluženog sata, savladuje i prelazi prepreku visoku preko 700 metara (Konjic 276 m, Bukova glava 898, a Vrabač 1032 m), da bi se ponovo spustio, također u serpentinama, na 402 metra do Boračkog jezera.

Kako »zadihani« automobili na putu za Borake pod komandom vještih vozača sve više savlađuju uspon — vidici postaju sve ljepši i veći, a uzdasi putnika sve češći: Ah, taj Prenj! Kako je siv, visok! Kameni tornjevi vječno su mu zasnježeni. Velika Kapa, prava je kapa. Pokriva i natkriva dolinu Bijele, a Taraš i Osobac joj vječito prijete. Borašnica je neprestano zasipa kamenjem kroz siparske klance i tako otima i ono malo ziratne zemlje tamošnjim stanovnicima. Bukova ravan opažlim i mrtvim lišćem prekriva cestu i mali planinski potočići, pa ga guši lišćem do te mjerde da mu oduzima ljepotu i ukroćuje snagu.

Po izlasku na visoravan Borci svakog putnika i namjernika ugodno iznenadi nekropola stećaka i osamljeni tanjurasti borovi što djeluju kao fatamorgana. Stara kamena česma u blizini Zadružnog doma na Borcima, što ostade od davno minulih carskih i karavanskih dana, i dandanas nudi obilnu hladnu vodu, baš kao nekada snažnim binedžijama i goničima karavane.

Serpentine što se od Boraka spuštaju niz Tranjine pružaju dalekosežne vidike. Pogledi putnika lutaju po mrkim šumama prenjske

Lazar Drljača (1881—1970), poznati akademski slikar, samovao je punih 35 godina s Prenjem stajajući u bivšoj vili »Šantić« na Borcima

Foto: Uzeir Beširović

Crne gore i Borašnice. Odavde se Boračko jezero vidi iz prave ptičije perspektive. Vidi se kao na dlanu. Oko njega ljudi izgledaju kao sitni mravi, dok automobili liče na dječije igračke, a šatori i kamp kućice na pečurke.

* * *

Sparan ljetni dan. Mnoštvo posjetilaca oko toga dalekog jezera: kupači, veslači, ribari, teferičlje, mlađaci, djevojke, svi se zabavljaju, svako na svoj način. Vrije na sve strane. Žamor, pjesma se ori, muzika svira. Čuje se vrišak i plač djece, ptičji pjev i zov prirode. Sve se to mijesu u tome zelenom krajoliku.

Zrlikavci pospješuju hercegovačku jaru. Žubor Šištice je ublažuje, pa je uz traktat vode podnošljivija. Tako slika traje po cijeli ljetni dan, sve do sutona. Sa smirajem dana sve se umiri i utiša.

A predveče jezero je najljepše. Blagi povjetarac nanosi miris sjenokošte, lipe i jasena, koji samo jednom u godini mirišu tako prodorno i opojno, do zanosu. Lastavice nadlijeću vodu. Komarci i mušice izazivaju ribe, čija gladna usta traže žrtvu i dobar zalagaj. Iskaču ribe, a mokra tijela im se ljeskaju na onemoćalom suncu, što nestajeiza prenjskih kamenih tornjeva. Svojim posljednjim zracima sunce pozlati gole vrhove Visočice, Borašnice i Poslužnika, kao da pruža svoju sjajnu ruku i pozdravlja jezero do sutra, kada će mu ponovo doći da ga probudi i obasja. Vjetar nabora vodu, pa je u talasima goni i mota kao prašinu na nekom izlokanom i zapuštenom drumu.

Kada guste šume Lukovišta, Vlaha i Boračke drage potamne, a noć se spusti na vodu, tada jezero otpočine. Umiri se kao da spava u čudnom i jedinstvenom miru. Na svoj način se odmara od dnevne vreve i napasnih kupača. Iz tamnih šuma osjeća se noćna svježina što zamjeni dnevnu sparinu.

Ali ovaj mir ne traje dugo. Ubzro ga naruší prođorni žabljki »koncert« iz jezerskog šaša. Zatim, se javljaju sove i druge ptice noćobdije. Nastaje novi — noćni život. Vesla mnogobrojnih čamaca razgone i »bude« usnulju vodu. Nerijetko i vjetar nalijeće. Seoska pa-

ščad laju. Bleje ovce i goveda riču. Ponekad se razligne pučanj puške ili pištolja. Lutaju noćobdije, svako svome cilju i na svojstven način.

Zvijezde išaraju nebo. Podrhtavaju na nebeskom svodu, kao da plešu neku čudnu igru, čije se slike ogledaju u jezeru. Ima nešto zanosno u tom titranju zvijezda. Treba ih promatrati dugo i bez riječi. Tako ćemo ih najbolje doživjeti.

Mjeseceva svjetlost najavi svoj dolazak otud iznad Košute. Osvaja okolne vrhove, a potom dolinu. I u jednom trenutku mlječna svjetlost unese sjaj i novi život u vodu jezera. Slike okolnih vrhova i stabala tada se prospu po jezeru. Jezero se pretvori u veliko ogledalo. Njegova snaga menjava kako mjesec putuje na svome vječitom putu.

Gore visoko, gdje se Boračka visoravan naglo obrušava u jezersku dolinu, na kamenom hrbatu do nedavno je svijetlio jedan prozor, u bivšoj vili »Šantić«. Iza toga prozora u nevelikoj sobi dugo je boravio Lazar Drljača (1881—1970), poznati akademski slikar. Više puta smo bili u toj sobici, zahvaljujući dugogodišnjem poznanstvu i prijateljstvu. Ovaj slikar samotnjak, punih 35 godina drugovao je s Prenjom i jezerom. Nije trpio dodir s civilizacijom, a još manje s njenim ljudima. Sam sebe je prognao i odagnao od civilizacije. Zavolio je pustolovinu i prirodu, u kojoj je živio više od polovice svoga vijeka, zavolio i tamošnje ljude gorštakе. I ostao im je vjeran sve do svoje smrti, pa i poslije. Sahranjen je, po vlastitoj želji, taj posljednji »bogumil«, kako je on sam sebe nazivao, u dvorištu vile. Hrastov trup, spomenik na grobu slikara, okrenut je u pravcu Prenja — toj dugogodišnjoj i jedinoj Lazarovoj ljubavi.

Noć je lagano i tiho odmicala. Vatra na Kadin-grobu, što je neko zapali s početka večeri, nestala je. Svjetla se pogasiše. Mjesec nestal iza stijena Poslužnika i Borašnice. Samo se povremeno čuje lavez seoskih pasa. Sve ostalo se smiri i zaspava snom pravednika. Vjetar povremeno ljujla naš šator, tako lakše i prije utonušmo u dubok noćni san na obali Boračkog jezera.

Planino, zašto samuješ

Prof. TOMISLAV BATINIĆ

SARAJEVO

Ljetos, sredinom kolovoza mjeseca, u njeni da ubilježim novih deset »boba« (bodova) u dnevnik planinarske transverzale »Po planinama Bosne i Hercegovine«, odlučih se ispeti na Idovac (1956 m), najviši vrh planine Raduše. Ova planina dinarskog pružanja, smještena je u graničnom području između Bosne i Hercegovine; istočne, sjeverne i zapadne strane pripadaju Bosni ponosnoj, a južne kršnjoj Hercegovini. Bosanski dio je šumovit i zahvaća prilično velike i visoke pašnjakačke prostore, dok je hercegovački dio krševit i krajnje oskudan vodotocima.

Uspon na Idovac izvedoh nemarkiranom stazom, na planinarski način. Polazno ishodište je na lošem makadamskom putu Gornji Vakuf—Prozor, na nekim 10 km od G. Vakufa. Na mjestu zvanom »Šiċajine kuće« nalazi se putni odvojak, uski seoski put prema selu Pidriš. S lijeve strane puta nas prati Trlički potok. Poslije petnaestak minuta hoda ovaj potok naglo skreće ulijevje, upravo prema jugoistočnoj strani Raduše planine. Mi smo već u njenim najnižim dijelovima. Potočić se uskoro gubi negdje u šumi. Dalji dio puta je nešto brdovitiji. Sljedećih pola sata pješačenja dovest će nas na područje zvano Vilića Gumno (1236 m), omanji, zaravnjeni prostor. Na ovom je mjestu vođena jedna od najkrvavijih bitaka u toku IV neprijateljske ofanzive, sudbonosna bitka za život 4 000 ranjenika, koji su bili smješteni nedaleko u Centralnoj partizanskoj bolnici u selu Rumbocima. Osim omanjeg, trošnog, zubom vremena nagriženog betonskog stuba, bez ikakve pisane oznake o značaju ovog mjesta, ovaj prostor nije na odgovarajući način obilježen.

Stotinjak metara dalje nailazimo na velike pašnjake Gara i Plandišta, izrazite planinske ravni, slične našim bosanskim planinama Vlašiću, Jahorini i Vranici.

Nadao sam se da će kao i prijašnjih godina zateći kosce iz podrađuških sela, kako uz pjesmu, ciku i veseli žagor snažno zamahuju svojim kosama odbacujući velike otkose zrele planinske trave. Međutim, ništa od toga. Nigdje nikoga! Planinska trava nepokošena. Nije li to početak kraja praiskonske veze čovjeka i planine? Planina je oduvijek bila izvor životnih potreba i utočište ljudima u svim prilikama i vremenima.

Idući ka vrhu Raduše — Idovcu, čudio sam se, da u ovo doba ne vidim, ne osjetim i ne primijetim znakove ljudske prisutnosti u ovome planinskom okviru. Nikog živog ne srestosmo. Ni čovjeka, ni životinje. U ovo doba rijetka je bosansko-hercegovačka planina koja nije okićena mnoštvom stada ovaca i goveda. Planina bješe potpuno pusta — bez laveža pasa i blejanja ovaca. Planina pusta, samotna, žalosna. Da, upravo tako — pusta. Koliko god

planinu planinom čine njeni visovi, proplanci, jezera i šume, tako isto u njen okvir ulaze i čine je živa bića — čovjek i životinja. Čovjek da uživa i divi se pri svakom novom susretu njenim beskrajnim ljepotama i da na određen način sebe u fizičkom i psihičkom smislu obnavlja.

Cijelo vrijeme bila nam je prisutna misao: zašto je ova planina, u ovo najbjujnije godišnje doba mrtva. Nije li tome kriva privremena ekonomska migracija viška radne snage, koja je posljednjih godina po svom intenzitetu veoma značajna u ovim podrađuškim selima, kako s bosanske tako i još više s hercegovačke strane?

Ono o čemu se slutilo prije nekoliko godina, da u skoroj budućnosti neće biti »ni mala, ni čobana«, kao da se upravo ostvaruje u ovo vrijeme. Da je to tako, uočimo i u ljetnim katunima na hercegovačkoj strani planine, u prostoru zvanom Drašovo. U katunima i oko njih vidjesmo nekolicinu starijih osoba i nešto djece. Očito je da planinsko stičarenje neće dugo živjeti ako ostane u rukama staraca i djece. Jasno da ćemo i mi planinari biti na određeni način oštećeni, jer u našim obilascima planina naučili smo se sretati, upoznавati i održavati dugotrajna prijateljstva s gorscima, često dobivati korisne obavijesti o planini, a za nevremena ugodan smještaj.

I da nema posebnog planinarskog motiva — obilazak planinarske transverzale, vjerovatno bi planinari ovu planinu zaobilazili. Iako je morfološki veoma izrazita, floristički značajna, smještena na granici dviju nejednakih klima, pristup na nju s mnogih strana dostupan, ipak je malo posjećuju planinari. Ovo je, inače, jedna od rijetkih planina koja nije pod uticajem nerazumne ljudske devastacije. U njoj nema razrovanih šumskih puteva, radničkih baraka, komunikacionih uređaja i ostalih izuma savremenog doba, koji na određeni način, s planinarske tačke gledanja, obezvređuju planinu. Upravo zbog toga planinari bi je trebali što više posjećivati i planinarski obradivati. Tu se misli prije svega na obnovu postojeće, ali dotrajale planinarske markacije na vrh Idovca, trasiranje novih markacija i izgradnju planinarske kuće ili skloništa. Ove zadatke mogla bi da preuzmu planinarska društva iz Jablanice i Bugojna, jer im je ova planina svojim položajem i komunikacijskim mogućnostima najbliža i najdostupnija. Još bi bolje bilo ako bi u Gornjem Vakufu i Prozoru uspjelo osnivanje planinarskih društava ili družina, jer bi njihovim planinarima Raduša planina bila »pod nosom«. Vjerovatno bi uz njihovu aktivnost ova planina bila manje pusta, pa ne bi i pored svojih divnih prirodnih obilježja samovala iz dana u dan, iz godišnjeg doba u godišnje doba.

Strah

Dr KUNO VIDRIĆ

BEOGRAD

Janko je bio jedan od onih, koji u planini postaje drugi čovjek, tih i povučen, zaljubljen u brda što ga neodoljivo privlače i u koja, obično posve sam, često zalazi. Zar mu nije pusto tako samome u planini, ne boji li se opasnosti kojima ona obiluje i što je to što ga uvijek iznova vraća u planinu. Zanimalo me je to i jednom zgodom postavim mu to pitanje. Umjesto izravnog odgovora Janko pokuša da mi to objasni posrednim putem: upotrijebio je priču...

»Bilo je to prije mnogo godina kada sam, u predvečerje, stigao do kuće na Stanarima na Bjelašnici.

Na Stanarima sam prenoćio i drugog sam dana, u osviti zore, preko kuće na Sitniku krenuo ka vrhu Bjelašnice. Jutro je bilo neobično tiho, bez daška, s dubokim, tamnoplavim i posve vedrim nebom. Put je vodio između vrtača različite veličine kao po mostovima, pa me kraj nekako podsjećao na površinu mjeseca. Išao sam tako, uspinjujući se lagano — nogu pred nogu. Golemost ovoga masiva, tišina koja je ovđe vladala i koja je bila skoro opipljiva, u ovo rano jutro, tlo po kojem sem se kretao, nedostajanje bilo kakvog živog stvorenja, pa makar to bio i neki zalutali insekt — sve to zajedno izazivalo je u meni čudan osjećaj usamljenosti.

Ovaj kraj, poznat po vihorima što ovuda brišu, po olujama punima nabaja, po mećavama što zasljepljuju i oduzimaju dah, po razularenoj igri raspuštenih elemenata, izgledao je sada avetinjski tih i nestvaran. Pod takvim sam okolnostima, valjda prvi put u tako izravnom dodiru s prirodom, osjetio strah uslijed potpune usamljenosti i bespomoćnosti. Tada sam osjetio želju da se tom strahu suprotstavim i da ga savladam, a istodobno i snažnu želju da se jednostavno okreнем i da odatle pobegnem koliko me noge nose, da se oslobođim tog pritiska.

Ali, rijetko je koja želja tako snažna kao stremljenje planinara da stigne na vrh koji je naumio, bez obzira na sve opasnosti što ga kod toga mogu snaći. Ta želja savladala je i u meni duboku uznenirenost. Krenuo sam dalje i stigao do mjesta kamo sam naumio, do poznatog observatorija na vrhu Bjelašnice. Tu sam toplo dočekan i poslije kratkog predaха, obavijesti o vremenu i dobrih želja za ostanak odnosno daljnji put, krenuo sam dalje.

Na toj istoj planini i tog istoga dana još sam jednom osjetio što je strah. Silazio sam sjevernim padinama Bjelašnice, stazom koja je bila označena ljetnom i zimskom markacijom. Da bih skratio put, priječio sam jedno poveće snježno polje kojih je tada, početkom juna, bilo još u priličnom broju. Površina snijega bila je pod suncem omešala. Imao sam osjećaj kao da gazim po tijestu, noge u

njemu nisu nalazile siguran oslonac. I najednom osjetih da mi tlo izmiče pod nogama, pau sam na bok i počeo da klizim niz brdo.

Opasnost je bila očigledna. Sve sam brže klizio premo dubokoj jami što se nazirala na dnu snježnog polja. Preplašio sam se, to sam jasno osjećao, a strah je postajao sve snažniji što sam postajao svjesniji činjenice da sam u tom času posve sám. Sve je oko mene bilo neobično tiho. Misli su radile neobičnom brzinom. Oči su snimalle i najsitnije detalje, a mozak je sve to prihvacaо i donosio hitne zaključke. Bilo mi je jasno da se moram zaustaviti, kako ne bih odletio u ponor kojem sam se brzo i bespomoćno približavaо. Zgrabilo sam tada objema rukama štap što me je vjerno pratio na svim mojim lutanjima po planinama, zamahnuo sam njime snažno iznad glave, prebacio se na bok i zabilo vrh štapa naglim trzajem u snijeg. To je djelovalo poput kočnice, kretanje se nešto usporilo, a time je otklonjena i najveća opasnost, da se moje klizanje ne pretvoriti u bočno valjanje. Glava mi je ostala gore, savio sam noge, zabilo pete u snijeg i time dobio još dva oslonca. To mi je omogućilo da na snijegu ležim poleđuške. U tom času mi se ruksak, povučen snijegom, našao iznad glave, pa mi je svojom težinom poslužio kao kočnica, poput greda što ih goršaci vezuju iza saoonica kod silaženja s planine. Ovo je još više usporio moј pad i konačno sam se zaustavio.

Preplašen i zadihan našao sam se u snježnoj samoći, u kojoj nije ni vrijedilo da nekoga dozivam, jer nikoga nije bilo ni blizu ni daleko. Ustao sam, nekoliko puta duboko udahnuo da pokrenem od straha ukočeno disanje i zaustavljene misli i okretao se u želji da barem nešto živo nađe, kako u takvom stanju i u ovoj potpunoj usamljenosti ne bih još više osjetio svu svoju bespomoćnost. Želio sam, kao nikada dotada, da mi se nešto kaže, nije važno što, da bih time odagnao malodušnost koja me cijelogu okupila.

Bila je to samo pusta želja. Ostao sam, tako sám, sa strahom koji me čitavog prožimaо. A kada se, poslije izvjesnog vremena, u meni sve opet smirilo i nekako sredilo, krenuo sam dalje, nizbrdo. Ali, ako mislite da to treba da bude razlogom, da u buduće više ne idem u planine, onda se varate, jer nema doživljavanja, onog iskonskog, ako nije začinjeno nadom, radošću, strepnjom pa i strahom, pobjedom, ali i porazom. Onda je ono tek potpuno i onda nas ispunjava dubokim zadovoljstvom. Ali mi je isto tako postalo jasno da u planinu ne treba ići sam, jer je besmisleno suprotstavljati se na taj način njenim opasnostima, i da ona postaje još ljepša i privlačnija ako njene ljepote možemo iskreно spontano doživljavati zajedno s drugima.

Zakon planine

VILIM FERLIN

ZAGREB

Planina miruje, šuti. Ona je uvijek ovdje. Kad god odlazim od nje znam sigurno: kad se opet vratim naći će je. Jedino tko strpljivo i vjerno čeka jeste Planina. Ona je uvijek spremna primati Zato se njoj, jedinoj i najvjernijoj ljubavi, uvijek vraćam. To Planina zna. To mrmove njezina ogromna šumovita krla, to šapću njezina vode, pjevaju njezina prostransta i daljine.

Neki raspravljaju treba li ili ne treba u planinu ići sam. Svejedno je ide li u planinu netko sam ili ih ide stotinu. Važno je da se s Planinom Zna Biti!

Kad se Planinu osjeća u grudima kao jedinu svojinu na cijelom svijetu, tada je i Planina sretna. Tada je svaka nesreća nemoguća. To je prirodni zakon Planine.

Ali ima ljudi koji izmišljaju zakone zato što ne razumiju planinu. Planina zatim ostaje pusta: bez cvijeća, životinja, bez voda i drveća. Ona se suši i polako nestaje. To je smrt Planine.

Jednom kad sam došao do podnožja Planine srećo sam planinare koji su se vraćali sa nje. Oni su bježali iz Planine obuzeti jezom i strahom za svoj život. Kazali su mi: »Najveća je nesmotrenost sada ići gore. Planina bjesni olujama. Vi ste u opasnosti po život!« — I oni su me silom vratili u dolinu...

To je bilo nešto najbolnije u mojem životu. Ne možda toliko, zato što se nisam uspeo gore, već iz žaljenja i prezira koji sam osjećao prema onima koji bježe.

Bio sam tužan gledajući ih kako pognuti žure prema dolini. Oni odlaze u planinu sa žudnjom da uživaju, ali zar je uživanje cilj pravog planinara? Zar je zadovoljstvo jedini cilj prave ljubavi? Oni zahtijevaju od Planine najviše, a najmanje daju zauzvrat.

Krše osnovni i vječni zakon Planine koji nalaže da se Planini povjeri i svoj vlastiti život. Da u njoj čovjek živi, umire i da se preporada. Planini treba nuditi svaki puta iznova svoj život kao žrtvu. Tada planina otvara široko svoja njedra i grudi i poklanja Sve! Planina će pokloniti pravi život! Upravo to je Vječni zakon Planine, prirode i život!

Predajući sebe Planini planinar prima u potpunosti njen zakon. To znači Planinari. Oni planinari su uzmaknuli pred Planinom u času njene najveće darežljivosti, baš kad im je svojim gromovima i orkanima htjela došapnuti svoje najveće tajne. Ali oni nisu ništa primili, jer nisu ništa dali. Zato su po-

bjegli. Neka se drugi puta čuvaju osvete Planine! Ona ih čeka i ona će ih dohvati.

Ne šuljaj se nikada u planinu kao kukavica, već dolazi k njoj kao što zaljubljeni mladić odlazi svojoj ljubljenoj: ustreptan od ljubavi. Šapćući samo njezino ime. Ne kradi ljepotu Planini već joj pruži zauzvrat svoje gole grudi i punu ljepotu svoje duše!

Kako ćeš postati divan, plemeniti i stasit? Takvim te je Planina učinila. Jesi li vidio ikada junaka Planine? Jesi li čuo kako govori, sjedi, hoda? On je uvijek svjež i opijen srećom. On je najljubjezniće biće. On osvaja svakog svojom srećom i mirom. To su darovi Planine.

Neki planinari polazu svoje vlasničko pravo na neke planine, oni ih ograju svojom stražom i još kažu: »Ovo je naša planina!« Kad primijete već i samu oblačak oko vrha kažu trepući: »Bit će oluje! Čuvajmo se!«

Kako im se Planina i njen Planinar smiju! Kakva ograda, kakve straže mogu spriječiti planinara da ne uživa u osamljenosti svojih strasti. Planinar zna sve puteve koji vode u Planinu. Ona mu ih je pokazala. Ona mu je došapnula najtajniji put: zakon Planine!

O tome nešto slute oni drugi i pribjavaju se. Zato se, dobro oboružani svojim lažnim, izmišljenim zakonima, poslije oprezno šuljaju u osamljene zakutke Planine. O, kako drhču i strepe za sebe pri svakom koraku! I još pjevaju ne bi li odagnali strah svojih sebičnih srdaca! Kako je prazan njihov smijeh! Slute da kradu i da Planina upravo čeka na njih da bi im pokazala svoje zube.

Da, Planina je tada nijema, pritajena. Ni-jem, miran, dubok ali i nesmiljen je zakon Planine. Ali on nikada ne nanosi zlo i nasilje, on samo primorava neželjene da se vrate odakle su i došli — dolje, u maglene i mračne doline.

Da, Planina sada šuti i tajanstvena je. Oni koji je poznaju znaju da se smiješka — ona čeka svojega junaka! Junaka koji voli njene životinje, cvijeće, padine i trave. Kao braću grli njene stijene, obronke i vrhove. On je taj — izabranik Planine! Junak Planine nikada nije sam. Planina-nevjesta obgrluje ga plăštem svoje ljepote i strasti zauvijek. Ima li na svijetu ljepše ljubavi od njihove ljubavi?

Iskradi se noću iz naselja, preskoči ograde i odšuljaj se k njoj kad blješti zlatna, obasjana blagom mjesecinom. Zar ona ne daje smisao tvojem životu, junače Planine?

Vidjenje Prenja

MUHAREM SINANOVIC

ZENICA — PD »Željezara«

Nas nekolicina planinara iz PD »Željezara« dogovorili smo se da ćemo prvomajske blagdane provesti na planini, u čistom zraku. I tako bi. Odluka je pala da se ide na Prenj.

Bio sam zbog toga neobično radostan jer sam o Prenju slušao mnoge priče, o njegovoj udjivosti i hirovitosti, o surovosti i ljepotu istodobno. Osim toga, bio je to moj prvi veći pohod u planinu. Istina, ovaj je pohod zahtijevao ozbiljnije pripreme, ali planinar se kafi baš na težim i većim turama. Nabavili smo odgovarajuću opremu, osobnu i kolektivnu, a osim toga smo se i psihički pripremili za napare i opasnosti.

Uobičajena pretpraznična atmosfera, putnici su vrvili kao u mravinjaku po peronu zeničke željezničke stanice. Naša je grupa oduđarala od ostale mase svojom planinarskom odjećom, mnoštvom pretrpanih naprtinjača i smučki koje smo nosili sa sobom, tim više što u Zenici snijeg nije bilo. Odavno je okopnio. Kada smo stigli na željezničku stanicu u Konjicu, noć je već uvelike pritisla konjičku kotlinu. Gore, daleko na horizontu, ocrtao se Prenj svojim mrkim masivima. Bit će pješačenja na pretek — pomislio sam u sebi, gledajući njegove obrise na tamnoplavom nebeskom svodu. Mali i Veliki medvjed i Sjevernjača, u roju zvjezdanih iskrica, blještali ko sami dragulji. Naša mala kolona grabila je prema Konjičkoj Bijeloj, blagim usponom asfaltnog puta. Gafa je išao na čelu i forsirao tempo hoda. On je vođa puta, najiskusniji. Odličan je poznavalac planine i njenih čudi, osobito Prenja. Imao je mnogo iskušenja s njim. Putovali smo bez prestanka. Put mi se odužio. Pješačili smo oko tri sata. Primicala se ponoć. Vedrina noći donosila je svežinu. Ušao. Mjesec je dominirao prenjskim visovima i obavijao ih srebrnastim zracima. Krasna potprenjska noć.

Prošli smo selo. Našu kolonu propratio je poneki lavež psa probudjenog iz sna. Noćna je tišina obavila usnulo selo. Gafa je uzeo ključ planinarske kuće Jezercu kod sezonskog domara. Malo smo predahnuli. Bio sam znojan, a ramena su me boljela od težine naprtinjače.

Krenuli smo dalje. Osjećao sam umor u tijelu, poslije predaha osobito u nogama. Kretnao sam se teže. Mjesec je, činilo mi se, više blještalo u svom ponoćnom zenitu. Klopotanje opreme remetilo je noćni mir, a priča Klice, Vrbe, Šjora, Vlade, Gafe, Pivca i ostalih, sve je više remetila tišinu doline. Zašli smo u šumu, a potoci su češće presijecali naš put. U odsjaju mjeseca, voda u njima je bila stakleno bistra.

Napokon smo stigli do stare austrougarske šumarnice, cilja naše prve rute puta. Zapo-

sjeli su je radnici sarajevskog »Šipada« radi eksploracije drveta, ali su trenutno bili odustni zbog praznika. Duboko sam odahnuo spustivši naprtnjaču pred vrata stare, oronule šumarnice.

Poslije dugog pregovaranja i nakon legitimiranja jedva je Gafa namolio čuvara da nas pusti unutra.

U sobi je bilo toplo. Razmjestili smo se kako je kome odgovaralo. Poslije duge priče i smijeha u sobi je zavladala tišina i čulo se ujednačeno disanje zaspalih drugova. Unatoč zamoru i toplini, san mi dugo nije dolazio na oči.

Probudili smo se u praskozorje, u osvit dana, svježi, odmorni i veseli kao i inače. Pripremali smo se za pokret prema vrhovima Prenja, prema Jezercu. Prilagodavali smo opremu za što udobnije nošenje.

Čuvar, mladić od svojih 20 godina, priznao nam je da mu nije bilo svejedno, kada smo sinoć rekli da smo iz Zenice. Bjegunci — veli — iz zatvora, šta znam? Pa je povoda smijehu bilo još i više.

Put smo nastavili. Išli smo dobrim šumskim putem oko sat vremena. U to je sunce počelo da pomalja svoje rumenkaste zrake iza istočnih brda i da ih prosipa po Lupoglavi, Zupcu, Osobcu, Otišu, Tarašu i drugim prenjskim visovima obavijenim snijegom i ledom, stvorivši boju tonova narančasto-žutih, dostoјnu svakog divljenja i ushićenja. Kako je divno gledati i uživati u ljepotama ovog jutarnjeg prenjskog krajolika pod azurno-plavim nebom. Kako je lijepo biti planinar, kako je lijepo uživati u blagodatima čiste prirode. Kako je lijepo oslobođiti pluća od zagušljivog gradskog smoga i podvrgnuti se čistoj, spon-tanoj prirodoj terapiji. Tog momenta, činilo mi se, zavolio sam sve planine svijeta i požalio što nisam već »stari« planinar.

Na nebu ni oblačka nema u našem vidokrugu, dok je sunce izranjalo sve više i više i umivalo litice Prenja.

Napravili smo predah i doručkovali u podnožju litica.

Počeo je uspon prenjskim stranama. Kolona je krivudala između četinara korak po korak. Uspon je bio težak, išlo se polako. Gafa je predvodio kolonu i bio umjerjeniji u tempu. Predstojao je dug put, pa je kondiciju i te kako trebalo čuvati.

Pred nama su se ispriječila lavinska područja. Valjalo je i njih savladati. Gafa nam je pričao o tome. Neka mjesta smo morali savladavati pomoći užeta. Zahvaljujući članovima GSS iz stanice Zenica, njima četvorici, čiji je starješina bio Gafa, ovakva mjesta smo brzo ostavljali za sobom. Za iskusnog spa-

savaoca, kao što je bio on, nije bilo osobitih poteškoća oko izvidanja i prelaska preko ovakvih mesta.

Što smo se više penjali snijeg je bivao sve dublji, a snage sve manje, pa smo morali strogo voditi računa o gaženju u nogostupe prethodnika. Na čelu kolone su se često smjeđivali oni koji su pravili prti. Išao sam na začelju sa Klicom, Vrbom i Vokićem. Iako putujemo već oko sedam sati, osjećam u sebi još dovoljno snage, pa odmijenim drugove u pravljenju prti.

Pri izbijanju na prevoj pod Osobcem zauhnuo nas je snažan vjetar. Čuo se poznati zviždak i zavijanje. Lica su nam se rumenjela što od vjetra, što od zamora. Bilo mi je veoma hladno unatoč vjetrovci i suncu koje je grjalo. Tako sam pod Gafinim »kormilom« kolonu doveo do planinarske kuće Jezerce. Bilo je tri popodne.

Jezerce leži u prelijepoj planinskoj kotlini između vječnih stražara Osobca, Taraša i Otiša. Onako obasjana suncem imao sam dojam da se nalazim u nekoj bezimenoj dolini iz bajke. Šteta za takvu bezimenu ljepotu. Po meni, to je Dolina sunca i snijega.

Sunce se polagano naslanjalo na zapadne obronke planine. Bližio se smiraj dana koji mi je donio toliko napora i naprezanja i ujedno toliko novih spoznaja i divljenja prekrasnim tvorbama prirode.

Speleologija

• Speleološki odsjek PDS »Velebit« održao je 15. siječnja XIV godišnju skupštinu s 32 člana. Odsjek broji 49 članova (12 ženskih i 37 muških). Prošle godine održana su 42 sastanka na kojima je bilo 949 članova. Članovi su ostvarili 144 izlaska na teren, što je dvostruko više nego 1973.

Istraženo je i topografski snimljeno 37 speleoloških objekata i to 16 špilja i 21 jama, a rekognoscirano 15 objekata. Najznačajnije istraživanje bilo je u Jopićevoj špilji, gdje je istraženo i nacrtano 1750 m kanala s vodom u najdonjoj etaži špilje. Od ostalih najznačajnijih su Puškarica peć (300 m), špilja u Morskom Ždrilu (150 m), jama Brzopletka na Dinari (~80 m), Razdoljska jama (~76 m) i Maklenska jama (~60 m). SO bio je organizator Zagrebačke speleološke škole u suradnji s POZ-om koji je u potpunosti namirio finansijske potrebe škole. U školu se prijavilo 32 kandidata od kojih ju je s uspjehom završilo 20. Odsjek je organizirao i Speleološki logor na Dinari na kojem, zbog loših vremenskih prilika, nisu postignuti zadovoljavajući rezultati. Održano je 2. tradicionalno Velebitaško špiljarsko pojedinačno orijentaciono natjecanje. Članovi su bili na svim sastancima Komisije za speleologiju PSH, trojica su sudjelovala i u speleološkoj akciji

u jami Rašpor (-365 m) u organizaciji KS PSH, četvorica prilikom spašavanja izgubljenih osoba iz špilje Veternice u siječnju 1974., petorica u akciji mjerjenja i topografskog snimanja tri stara rudarska okna za potrebe Komunalnog stambenog poduzeća iz Omiša. Članovi su prisustvovali 1. simpoziju o katastru speleoloških objekata održanom u Domžalamu i 8. zboru jamarjev Slovenije u Kranju. Osim toga, u svakom dvostrukom »Naših planina« u 1974. nalazi se po jedan po dva naša članka. U 1974. nabavljena su dva nova nylonska užeta i 26 šljemova. (Damir Prelovec)

• II. špiljarsko velebitaško pojedinačno orijentacijsko natjecanje održano je u nedjelju 15. prosinca 1974. Natjecanje je organizirao Speleološki odsjek PDS »Velebit«, a staze postavio M. Čepelak na terenima Zap. Medvednice, na području Zakićnice. Ovdje se nalaze brojni speleološki objekti, pretežno jame, što je vrlo povoljno za ovaku vrstu natjecanja. Postavljene su dvije staze, za žensku i mušku konkurenkciju s tzv. »mrtvim« kontrolnim točkama. Kontrolne točke postavljene su na ulazima u speleološke objekte (jame ili špilje) ili na ponorima potoka. Svrha natjecanja je pored ostalog i vje-

Dva dana smo ostali na Prenju i u ta dva dana koristili svaki trenutak za uživanje blagodati prirode. Posebno smo se divili ogromnoj snježnoj kapi na Zelenoj glavi, koja je visila nad ponorom. Jedan dan smo iskoristili za obilazak planinarske kuće Bijele vode. Za svo vrijeme boravka na Prenju vrijeme nam je bilo u potpunosti naklonjeno. Lica su nam upadno preplanula od jakog planinskog sunca.

U međuvremenu, došla su trojica drugova iz Konjica, koji su također prvomajske praznike odlučili provesti u planini. Brzo smo se sprrijateljili.

Upisali smo se u knjigu posjeta i pribilježili svoje dojmone o provedenim danima na ovoj planini:

— Ko nije okusio ljepotu i čari planine, ko ne zna što su to divni krajolici, ko ne zna što je to Dolina sunca i snijega, ko ne zna što je to trajna uspomena, neka dođe na Prenj i vidjet će i više od toga, jer pero ne može da napiše sve što oko vidi.

To isto sam zapisao i u svoj dnevnik. Imao bih još toga toliko pisati, ali... i fotoaparatom sam dopunio svoje dojmone.

Spuštajući se istim putem kojim smo se i popeli na Prenj, već poznatim serpentinama, gledam kako se Zubac, taj naš Materhorn (tako mi Gafa reče da ga planinari nazivaju), i čitav Prenj kupaju u zrakama toplog, majskog sunca.

žba otkrivanja speleoloških objekata na terenu, što je od velike važnosti u radu speleologa. Plasman je određen ukupnim vremenom za kretanje po stazi od starta do cilja, po tzv. nordijskom sistemu. Ovaj način prihvaćen je u svim evropskim zemljama, a kod nas se upotrebljava već niz godina. Osnova ovog sistema je brzina orijentiranja u prirodi, a upravo to je suština planinarskog orijentacijskog sporta. U planinarskoj organizaciji danas još uvijek ima mišljenja usmjerenih protiv nordijskog sistema, no sigurno je da će mlade generacije planinara to uspješno prevladati.

Start je bio kod bivšeg planinarskog doma na Bizeku, a cilj na Glavici.

Sudjelovali su članovi SO PD »Velebit« i »Željezničar« i članovi PD »Sljeme«. Prijavilo se ukupno 26 ljudi, startalo 22 (18 u muškoj i 4 u ženskoj konkurennciji). Plasman u ženskoj konkurenkciji: 1. Marta Malinar, 2. Dubravka Želzelj i 3. Ira Vlašić (sve SO PDS »Velebit«), a u muškoj konkurennciji 1. Juraj Posarić (SO PD »Željezničar«), Mladen Juračić i Boris Vrbek (oba iz »Velebita«). Božidar Hrdlička se natjecao izvan konkurenčije. Gotovo pola natjecateљa nastupilo je prvi put. (Marijan Čepelak)

Štiteći prirodu štitimo čovjeka

STANOJE JOVANOVIC

VOGOŠĆA

Savremeno čovječanstvo živi u periodu takvih krupnih i brzih promjena, koje nisu mogli predviđjeti ni najblistaviji umovi naučne fantastike. Popularno rečeno, naša civilizacija putuje u »čizmama od sedam milja«. Zabrinjava pet važnih tendencija: ubrzani tempo industrijalizacije, brz priraštaj stanovništva, rasprostranjenost zone nedovoljne uhranjenosti, iscrpljivanje postojećih rezervi i zagadivanje čovjekove sredine. U ovom članku bit će govora o ovoj posljednjoj tendenciji.

Na konferenciji OUN o zaštiti čovjekove sredine održanoj od 5. do 16. juna 1972. godine u Štokholmu, pod devizom »Samo jedna Zemlja«, sudjelovalo je 114 država sa 1200 delegata. Na tom impozantnom skupu govoreno je o borbi protiv zagadenosti kao o »III svjetskom ratu«. Industrijski razvijene zemlje, koje su najopasnije ugrozile svoju životnu sredinu, taj rat već su otvorele. Na primjer, samo u toku prošle godine SAD potrošile su preko tri milijarde dinara da smanje zagadivanje vode i zraka, ili, SSSR će utrošiti milijardu dolara samo za zaštitu Volge i Urala.

Čovjeka okružuju tri osnovna medija: zemlja, voda i zrak. Savremeni hod civilizacije narušava sva tri ova medijuma, mijenja im fizičke odlike i time posredno ugrožava i sebe i svoj dalji progres. Dio tog puta je zakonit, a drugi dio je inercija. Degradacija zraka i vode brže se izaziva, ali brže se i savladaju nego degradacija zemljišta. Voda u rijekama obnavlja se 30 puta godišnje, a voda u atmosferi 40 puta, dok jednom uništeno zemljište ne može se obnoviti za više stotina godina. Zagadena voda ili uzduh mogu se prečistiti — sami ili vještački — dok jednom uništeno zemljište je nenadoknadiv gubitak za čitav niz generacija. Potrebno je shvatiti da životna sredina ne predstavlja neiscrpljivo prirodno dobro i da se ona mora čuvati i njegovati da ne postane antiteza životu i čovjeku. Na zaštitu životne sredine, uključujući i zemljište, ne gleda se istovjetno u cijelom svijetu. Orientacija i praktične mјere polarizirane su prema visokorazvijenim i nerazvijenim zemljama. U visokorazvijenim zemljama životna sredina je mnogo jače izmijenjena i ugrožena, naročito one prve dvije komponente: uzduh i voda, dok je tretman eksploatacije zemljišta relativno povoljan. U nerazvijenim zemljama sasvim je obrnuto.

I u Jugoslaviji je uočen kao ozbiljan i neodgovarajući problem zagadivanja čovjekove sredine. U cilju što bržeg i efikasnijeg rješavanja ovog aktuelnog problema u Beogradu je februara 1973. formiran Savjet za zaštitu i unapređenje čovjekove sredine na čelu s drom Alešom Beblerom. Peti juni smatra se kao Svjetski dan čovjekove sredine, tj. danom probuđene ekološke svijesti svijeta.

Na inicijativu SSRNJ i Jugoslavenskog savjeta za zaštitu i unapređenje čovjekove sredine od 1973. godine, period između 25. maja i 5. juna proglašen je dekadom zaštite i unapređenja čovjekove životne sredine pod geslom: Priroda — zdravlje — ljepota. Ovo se održava pod pokroviteljstvom druga Tita. Naša zemlja je jedna od rijetkih zelenih oaza u Evropi. U posljednje vrijeme, sa naglom industrijalizacijom i urbanizacijom, i u Jugoslaviji sve više se narušava ekološka ravnoteža prirode. Priroda koja nas okružuje postala je relativno i ozbiljno ugrožena i zagadena. Za posljednje dvije godine mnogo se govori o borbi protiv zagadenosti čovjekove sredine. Ovo je obaveza, a i dužnost svakog građanina i, prvi put u svijetu, prisutna je u našim novim Ustavima. Probudena ekološka svijest i udružene društvene snage naše socijalističke zajednice pomogle su da u kratkom roku shvatimo ovu protivrječnost savremenog čovječanstva u našoj zemlji.

Prema pojedinim stručnjacima zaštita prirode je nesumnjivo najvažniji problem savremenog društva. To je vrlo ozbiljan posao, a da bi se uspješno obavio mora da obuhvati najšire slojeve. Istaknuto mjesto u borbi za zaštitu prirode ima odgoj omladine. Priroda koja nas okružuje od uvijek je bila izvor materija i energije nepohodnih za opstanak i napredak ljudskog društva u svim etapama njegovog historijskog razvoja. Treba stalno isticati velik značaj šuma koje u prirodnom procesu fotosinteze stvaraju kisik. Npr. samo jedno stablo srednje veličine može za 24 sata da proizvede onoliko kisika koliko dišući za isto vrijeme utroše tri čovjeka. Ili, beogradski automobili samo za godinu dana sagore kisika koliko je sadašnjem broju gradskog stanovništva dovoljno za cijelo život. Uništavanjem drveća čovjek ne samo da pojačava eroziju zemljišta i smanjuje zemljišni fond, pogoršava klimu i režim voda, već istodobno i truje atmosferu, jer smanjuje proizvodnju kisika. Šume predstavljaju i filter koji čisti atmosferu od prašine, upija zvučne talase, tj. smanjuje buku, koja također ozbiljno ugrožava savremenog čovjeka. Nije pretjерano reći da je došlo vrijeme kada treba zaštiti svaku šumu, svako drvo, jer štiteći šumu štimmo vlastiti život. Plitvičkim jezerima ili bilo kojoj prirodnoj rijetkosti i ljepoti nisu više potrebni opisi nego zaštita.

Zaštita čovjekove sredine vezana je i za obrambenu moć zemlje, jer zagađen uzduh i zatrovane otpadne vode dugoročno djeluju na floru i faunu i biološki integritet čovjeka. Ovakvo djelovanje može dovesti do degradacije ne samo flore i faune, već i čitavih naselja. Zato je osnovni zadatak svih nas da sačuvamo zdravlje i intelekt naroda uime

čovječanstva za bolju budućnost nas i onih koji nas nasljeđuju.

Iz pisma druga Tita upućenog prošle godine Jugoslavenskom savjetu za zaštitu i unapređenje čovjekove sredine može se sagledati koliku važnost ovom problemu pridaju naši najviši državni organi:

»Sa zadovoljstvom pozdravljam inicijativu Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije i Jugoslovenskog savjeta za zaštitu i unapređenje čovjekove sredine da se od 25. maja do 5. juna organizira široka akcija »Ljepota, priroda i zdravlje« čiji je cilj intenziviranje društvene aktivnosti na zaštiti čovjekove sredine i unapređenju prirodnih uvjeta života i rada kod nas. Brzi industrijsko-tehnički razvoj u svijetu, koji karakterizira i našu zemlju, prate neminovno i neke negativne pojave. Opasnost od štetnih gasova, metalne prašine, otpadnih voda, od zagadavanja uopće, postaje sve ozbiljnija. Kad se ne bi preduzimale potrebne mјere, sve bi to moglo još više da ugrožava zdravlje i opće

uvjete života ljudi a time i privredni i društveni razvoj uopće.

Zato vaša akcija zaslužuje podršku čitavog društva i ja apelujem da se u nju uključe u većem broju naši građani, radni kolektivi, škole, kulturne i naučne ustanove, društvene i stručne organizacije, mjesne zajednice i organi uprave — dakle, svi koji mogu pridonijeti njenom uspjehu. Očekujem da će poseban doprinos dati naša omladina. Svakako, od velike koristi bit će i angažiranje sredstava javnog informiranja.

Aktivnost na zaštiti i unapređenju čovjekove prirodne okoline nije zadatak s kratkim rokom. To mora da bude stalna briga svih radnih ljudi našeg samoupravnog društva.

U vašoj veoma značajnoj aktivnosti želim vam puno uspjeha.«

Ovim napisom želio sam da istaknem kolika se važnost pridaje vrlo aktuelnom problemu zagadenosti čovjekove sredine. Ovdje su dotaknuta samo neka od tih pitanja, ali nisu u potpunosti obrađena.

Osrt

O JEDNOJ TEMI NA »PLANINARSKOM SIMPOZIJU« 1974.

Na prošlom simpoziju, u povodu proslave 100-te obljetnice našeg planinarstva, bilo je vrlo zapaženo izlaganje mr. Željka Kašpara o odnosu planinarske organizacije i rada na zaštićivanju prirode, napose prirodnih planinskih vrijednosti, pa je i diskusija na tu temu bila obilatija.

Nesumnjivo je da bi o zaštiti prirode, s planinarskog gledišta, moglo biti još mnogo više i razgovora i raspravljanja; tema je gotovo neiscrpljiva. O tome svjedoči znatan broj do sada objavljenih članaka i napisa, ne samo u našoj planinarskoj štampi nego i u dnevnicima, a također i mnoge bilješke, te diskusije na planinarskim sastancima i skupštinama.

Aktualnost teme u vidljivom je porastu. Raspravljanja su i češća i življiva!

Možda će netko postaviti pitanje: ne govorimo li previše o zaštiti prirode? Naime, ako se usporede načelne postavke, nastojanja, rad i — efekti, tad bi se moglo prigovoriti da mnogo raspravljamo, manje radimo, a uspjesi da su minimalni. To je donekle točno.

Moramo istaknuti činjenicu, da je stručna a i društvena briga oko zaštite čovjekove okoline, da je briga za zaštitom prirodnih ambijenata — gotovo općenito prihvaćena u svijetu. Dobiva već i konkretnije oblike: legalizaciju i odredene propise. Sve češće i jače zvone »alarmna zvonca« na uzburnu i na oprez; ona pozivaju na akciju.

Culi smo i znamo, da su svjesni i organizirani planinari bili oduvijek u redovima zaštitnika, branitelja i čuvara gorskih prirodnih osobitosti, či-

stoće i spomenika prirode. Makar je to i shvatljivo i logično, ipak je potrebno da to bude naglašeno i među nama, planinarkama. Postoje, naime, i malodušna, skeptička pa i pesimistička mišljenja — u pitanju uspjeha naših nastojanja, našeg djelovanja, pogotovo kad se sukobimo sa suprotnim društvenim tendencijama, većinom ekonomskog značenja; sa tendencijama koje ne štede prirodu.

No tu ne treba odstupati!

Na osnovu vlastitog uvjerenja i uz pomoć općih svjetskih, kulturnih nastojanja oko zaštite okoline — moramo poraditi da društvo i sve društvene službe shvate i prihvate mišljenje, kolika je potreba i kako velika, neprocjenjiva korist od zaštićivanja i čuvanja planinske prirode.

U praktičnoj provedbi potrebno je i možemo da djelujemo barem u tri glavna pravca:

— u radu na pravilnom odgajanju svih planinara, — podmlatka, omladine pa i odraslih, da uvijek i na svakome mjestu čuvaju planinskogorske prirodne vrijednosti;

— u praktičnoj primjeni našeg načela: u radu na pošumljavanju pojedinih predjela, napose krševitih područja i goleti (»Gorska misija planinarskih organizacija«, referat D. Jovanovića na Simpoziju)

— i na uključivanju predstavnika planinarskih društvenih organizacija u forume (delegacije i vijeća), koji raspravljaju te donose prijedloge i odluke o zaštiti prirodnih predjela.

Dr Ivo Veronek, Samobor

Priča o »mladiću« od 77 godina

Vjerovatno nema planinara u Sarajevu pačak i u čitavoj Bosni i Hercegovini koji ne zna za planinara, harmonikaša i pjevača Muharema Silajdžića, poštara u penziji. Ovaj neumorni entuzijast čak i danas kada je zakoračio u 77. godinu života ne zna za umor, te sa svojom malom harmonikom »dugmetrom« uz svoj jak i veoma prijatan glas na mnogim izletima po planinama, na koje odlaže pješice s ostalim planinarima, tri do četiri puta mlađim od sebe, stvara izuzetno veselo raspoloženje.

Muharem Silajdžić ili, kako ga svi zovu, jednostavno »Silajdžija«, dobar i blag čovjek, pasionirani planinar, nikada se ne odvaja od svoje, već dotrajale harmonike »Honerice« koja za njega znači život i najveću radost. I kada takav veoma je poželjan gost u planinarskim domovima — među planinarima.

Udovac je već preko sedamnaest godina i ponovo se nije ženio bojeći se da mu buduća životna saputnica ne bi zabranila odlazak u planine, carstvo njegovih snova, ono bez čega ne može zamisliti svoj život.

Silajdžija, uvijek spremjan na šale i dojetke, proživio je svega i svačega u svom dugom i sadržajnom životu. Tako je npr. u doba prvog svjetskog rata kao austro-ugarski vojnik iz Bosne na frontu u Karpatima bio ranjen i zarobljen od ruske vojske, te je u Rusiji kao zarobljenik ostao sve do 1920. godine. Po izbjivanju revolucije u Rusiji, sticanjem okolnosti, postao je »posilni« kod maršala Vorošilova i na toj dužnosti je ostao više od godinu dana. I danas čuva, kao rijetku uspomenu, kozačku narodnu nošnju, dar primljen od maršala Vorošilova. A 1920. godine, kada je odlučio da se vrati u Jugoslaviju, jer je u Sarajevu imao živu majku koja ga je očekivala, obratio se lično Lenjinu za propusnicu. Lenjin ga je primio, pažljivo ga poslušao i udovoljio njegovo molbi.

Kao planinar obišao je skoro sve planine i mnoge vrhove od Triglava (na kojem je bio nekoliko puta) pa sve do makedonskih pla-

nina. Obišao je i neke planine izvan Jugoslavije, a jednom je prilikom, prije desetak godina, pjevao i svirao na najvišoj platformi Ajfelove kule u Parizu.

Na pitanje kada je bio najsretniji i najzadovoljniji brzo odgovara: kada sam pjevao i svirao pred Maršalom Titom i njegovom suprugom u Stojčevcu kod Sarajeva. To je bilo prije nekoliko godina.

Poslije ovoga bio je opet jako zadovoljan kada se u više navrata našao pred mikrofonom Radio Sarajeva.

Redovno ga na planinarskim priredbama i sijelima omladina odmah opkoli, a on tada sav utone u sevdah i melodične zabavne pjesme. U tomu je neumoran, jer bez odmora može da pjeva i svira pet, osam, deset pa i više časova. A kada poslije pjesama zasvirava narodno kolo i kada omladina zaigra, Silajdžija kaže da tada i njegovo srce igra!

U mjesecu oktobru ove godine s grupom mlađih planinara iz Sarajeva po kišovitom vremenu i gustoj magli popeo se na vrh Maglić planine, najviši vrh u Bosni i Hercegovini, čime je osvojio još jednu počasnu značku, pored znatnog broja drugih značaka i trofeja.

On je dakle ne samo iznimno vitalna i izdržljiva nego i simpatična ličnost, oličenje lika pravog planinara, druželjubive prirode, svugdje rado viđen i primljen i nitko ne bi rekao da je to »starac«, kako se obično nazivaju ljudi njegovih godina.

Zato zaželimo svi zajedno, i mlađi i stari, da popularnog planinara Silajdžiju sadašnje dobro zdravlje posluži što duže vremena kako bi još dugo, dugo razveseljavao planinare i ostale prijatelje naših lijepih pjesama i igara.

Milutin Vasiljević — Lilo
Sarajevo

Počeci speleologije u Hrvatskoj

IVAN PEDERIN

ZADAR

Priroda i prirodoslovna zapažanja postala su krajem 18. st. glavnim sadržajem putopisne književnosti. Švicarska, odnosno Alpe bile su njenim prvim predmetom, a odmah za njima slijede neki hrvatski krajevi, pobliže Istra i Velebit¹. Među putopiscima tog usmjerenja pojavio se austrijski botaničar i planinar Franz Petter, koji je od 1823. do 1853. bio nastavnikom njemačkog jezika, najprije u Dubrovniku, a potom u Splitu². Čovjek živahne čudi i vrlo radin, Petter je bez obzira na sve neudobnosti putovanja u tadašnjoj Dalmaciji, Dalmaciju proputovao svu, ponajčešće pješke, kao pravi planinar, a ponekad na konju, ili u bracerama, ako je trebalo stići na otoke. Putujući tako od otoka do otoka Petter je stigao, otprilike 1831., do školja Ravnika kraj Visa i ugledao veliku špilju: »Ta špilja naliči jednom prilično pravilnom okruglom svodu promjera oko 40 stopa. More je u špilji duboko nekoliko stopa. Na kupoli su ljudi izdubli okruglu rupu kroz koju prodiru sunčeve zrake i osvjetljaju špilju nevjerljativim svjetлом. Voda je u špilji tako bistra, da se na njenom ravnom i pjeskovitom dnu mogu razaznati i najsitniji predmeti, igra bojā oko sjajnih stalaktita i udubina u pozadini čine pogled na špilju još dražesnjim. Špilja prema moru ima dva velika otvora nalik na lukove povezane stupom. Kroz te otvore može se u špilju uploviti. U staro doba, kad su na Visu prebivali Grci, u špilji su bez svake sumnje morale živjeti Nereide. I kod Dubrovnika, daje od predgrađa Ploče, video sam takvu špilju kraj mora, no ona nije tako lijepa i pravilna kao ova.«³

Za Pettera je ova špilja bila zemljopisni i geološki kuriozitet i ništa više. Najljepšu špilju toga područja nije uspio otkriti iako je na Biševu bio još 1828.⁴ i oduševio se ljepotom toga školja na kojem je onda živjelo 100 ljudi u 30 kuća. To nije ni mogao, jer ulaz u špilju nije još bio prohodan.

Ulez u tu špilju otvorio je 1884. dinamitom bečki slikar Eugen von Ransonnet-Villet i o tom izvjestio kratko u *Wiener neue Presse* 7. kolovoza iste godine. Bio je to pothvat tipičan za putnički stil razvijenog kapitalizma, kad su putnici često putovali opremljeni svremenim tehničkim sredstvima i s njima postizavali ono, o čem domaći nisu mogli ni sanjati.

Pothvat je odmah imao turističkog odjeka. Ransonnet je nazvao špilju »plavom«, a Bišev »austrijskim Caprijem«, pa je već slijedeće godine bečki Znanstveni klub (*Wissenschaftlicher Club*) kako se onda zvalo turističko društvo, upriličio izlet Lloydovim parobromom na Bišev, da bi turisti mogli vidjeti to »sedmo čudo« — biševsku špilju.⁵

No turizam nije bio jedini način, na koji je Austrija željela biti nazočna na Jadraru. Krajem stoljeća jača državna inicijativa u prirodoznanstvenom istraživanju Jadrana. To je bilo nešto novo u odnosu npr. na predožujsko doba, kad smo istraživanja zahvaljivali nemirnoj čudi i osobnom zanimanju Franza Pettera, dok se država gubila u suvišnim i neprikladnim oblicima nesposobne birokracije.

Do te državne inicijative ustvari dolazi na pobudu prijestolonasljednika Rudolfa, koji se bavio ornitologijom, a 1882. je poduzeo putovanje jahtom po istočnom Sredozemlju.⁶ A kako je Ransonnetovo otkriće biševske špilje pobudilo opću pažnju u Austriji, to je 1914. odjel bečkog Ministarstva *Sektion Küstenland* odredio dotaciju za sustavno istraživanje svih špilja u Istri i Dalmaciji, tada austrijskim pokrajinama Hrvatske, i opremio ekspediciju sastavljenu od inžinjera ruderstva W. Hanke, J. Marinića i Friedricha Müllera.⁷

Oni su krenuli u Istru u času kad je rat već bio izbio i počeli s istraživanjima koja, kako izgleda, nisu objavljena, možda i zato što se za ta istraživanja počela zanimati vojska.

BILJEŠKE

1. Vidi moje oglede »Izlet austrijskog botaničara Seenus na Velebit 1768. godine«, *Naše planine*, XXV/1973, 3–4, 70–73 i »Balthasar Hacquet, prvi folklorist i etnolog hrvatskih krajevâ«, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, Razdrio lingvističko-filološki, XI/1972–73, sv. 11, 421–440.
2. U Radovima Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdrio za društvene znanosti, upravo se tiska moj ogled o Petteru.
3. »Beyträge zur Landeskunde Dalmatiens«, Vom Professor [Franz] Petter in Spalato, *Wiener Zeitschrift für Kunst, Literatur, Theater und Mode*, XVII/1832, 98, 779–80.
4. »Beyträge zur Landeskunde Dalmatiens«, Von Franz Petter, *Wiener Zeitschrift...* XIV/1829, 36, 295.
5. isp. M. K. Becker, »Die Blaue Grotte von Busi«, *Mitteilungen der kais. königl. Geographischen Gesellschaft in Wien*, 1885, 3–11.
6. [A nonymus], *Die Orientreise des Kronprinzen Rudolf*, Wien, 1882. O Istri i Dalmaciji na str. 14–22.
7. Reinh. E. Petermann, »Die neuere Erforschung unseres Adria-Gebietes«, *Adria, Trst*, V/1914, 11–12, 75–56, 793–98.

Oko Šatorine

BRANKO BRAUM

ZAGREB

Rujan 1964.

Niska bukova šuma pod Ograđenicom. Noć je. Iz vreće za spavanje gledam mjesec. Velika srebrna kugla zrcali se u mojim umornim zjenicama, zrcali se na ledu koji postepeno pokriva lokve na susjednom proplanku, od rubova prema sredini, zrcali se na bokorima trave tvrdače po kojoj je ledena ruka prosula mraz, nježno i nečujno. Sutra idemo dalje na jug, nas trojica. Preko Šatorine.

Šatorina je kao stvorena za izležavanje. Već je prošlo podne, a mi smo još uvijek raskreveni u maloj uvalici pod triangulacionim tornjem grickajući i predući od zadovoljstva. Gledamo ustalasano prašumske more ispred sebe. Tamo je negdje dolje vrelo Težakovac i Kugina kuća, cesta što vodi na jug, prema Dabrima. A danas idemo baš do Dabara. Kako bi bilo zgodno prepriječiti tih par kilometara do ceste. Ali na karti ne vidimo nikakve stazice. Tko zna kakav je teren. Možda je dobar. A možda je šuma puna vrtaca i stijenja. Naprtnjače su teške, dug put je pred nama, a sunce se šulja prema zapadu, već pomalo zaranja u onu izmaglicu iznad daleke pučine. Idemo radije preko Matijević brijege natrag na Premužićevu stazu, prema Dabrima s morske strane.

Srpanj 1972.

Put se uspinje u blagim zavojima. Šuma je prekrasna. Prekrasna visoka bukova šuma, bez šipražja, čista i rosna. Tek se magla šulja, promiče između stabala, preko Dokozine planine, popala po Padežima, rastače zapretanu iskru jutros ostavljenog ognjišta. Šatorina je uvijek blizu, taj prekrasan velebitski jastuk, kao stvoren za izležavanje. Već smo na vrhu i zauzimamo mjesta. Uskoro vidim samo oblake, velika bijela stada idu amo, tamo.

Kad sam se probudio, podne je već prošlo. U meni živi ideja stara osam godina. Dan je u srpnju dulji, naprtnjača lakša, cilj bliži, noge same hodaju. Idemo pronaći put za Težakovac, Vlado i ja. Odvajamo se. Uskoro smo pred Matijević brijegom. Za trenutak se otvaraju daleki vidici. Duboko dolje Mlinište, ljudi. Idemo dalje grebenom prema jugu. Uskoro dolazimo do pravog balkona sa nadstrešnicom. Sjedamo. U daljini Šatorina upravo nestaje u gustim tamnim oblacima. Duboko dolje vrtaca. Divljina. Toliko veličanstvena i iskonska da bi čak i brkati avarske ili stasiti hrvatski ratnici s Ivekovićevih slika izgledali prestvari da se pojave. Možda velebitska vila da prohuji preko grebena skupa s maglama

Zahvaljujemo za pomoć »Našim planinama«

Aco Aleksić, Samobor
Zdenko Kristijan, Samobor
Zvjezdana Gregorina, Zagreb
Leo Jerončić, Zagreb
Jadran Vidov, Zadar
Marta Kovačić, Krupina
Petar Tabak, Split
Vinko Makšan, Čakovec
Krešimir Jembrek, Križevci
Danica Dic, Bol
Joško Gerželj, Split
Dane Surla, Gospić
Marijan Rivošek, Bjelovar
Drago Safran, Bjelovar
Levin Stary, Zagreb
Sunčana Pucić, Zagreb
Ema Rukavina, Rijeka
Milica Brce, Zagreb
Mira Marčelja, Zagreb
Igor Gladrov, Zagreb
Lujza Dečak, Zagreb
Anita Branica, Zagreb
Zorka Horvat, Zagreb
Mara Bilinski, Zagreb
Antun Kralj, Zagreb
Vlastimir Jovanović, Aranđelovac
Josip Kašljević, Sisak
Branko Skoti, Zadar
Bogumil Margold, Osijek
Astrida Mirković, Herceg Novi

Bogumil Nadu, Zagreb
Zarko Mihaljević, Zagreb
Tatjana Silhard, Zagreb
Mirjana Kalinić, Beograd
Koča Jončić, Beograd
Dušan Kleut, Beograd
Nada Lončarić, Rijeka
Duro Kirhmajer, Osijek
Branko Kostelić, Zagreb
Milovan Mlinarić, Zagreb
Judit Pavlečić, Zagreb
Nevenka Bubanj, Zagreb
Matija Mlinac, Zagreb
Andelko Lozej, Zagreb
Vjenceslav Jurčić, Zagreb
Ema Hrljac, Zagreb
Boris Lepan, Zagreb
Berislav Petrušić, Zagreb
Blagoje Ristić, Zadar
Milan Cilenšek, Maribor
Alojz Rovan, Ljubljana
Eduard Ličar, Osijek
Ivan Ramuščak, Zagreb
Ivica Hočević, Jastrebarsko
Mirko Markulin, Zagreb
Adalbert Franjić, Zagreb
Alfred Hlebec, Zagreb
Dr Ivo Veronik, Samobor
Božidar Hrdlička, Zagreb

Boris Regner, Beograd
Franci Savenc, Ljubljana
Stjepan Posavec, Zagreb
Mella Reiner, Rijeka
Dr Stanko Jurdana, Crikvenica
Helena Svečnjak, Pakrac
Tomislav Sobodić, Orahovica
Josip Kapitarić, Zagreb
Dr Adalbert Georgijević, Samobor
Nada Juranić, Zagreb
Milivoj Kovačić, Vrapče
Dr Vlado Andrilović, Zagreb
Bruno Bakotić, K. Sućurac
Hajrudin Curuliv, Beograd
Miro Ivanišević, Samobor
Inž. Đuro Filip, Zagreb
Zvonko Husnjak, Zagreb
Zineta Hadžić, Beograd
Milorad Kojić, Beograd
Darko Bišćan, Samobor
Zeljko Bišćan, Zagreb
Radoslav Petrović, Beograd
Krunoslav Vinković, Zagreb
Zenka Kus, Zagreb
Zvonko Brkačić, Zagreb
Slobodan Colak, Zagreb
Miše Zeravica, Zagreb
Inge Ljubić, Zagreb
(Nastavak slijedi)

koje se čas pojave, čas nestaju, prebacujući se amo tamo još od nepametara.

To su oni trenuci o kojima možeš pričati, pjevati, pisati koliko god hoćeš i što god hoćeš, nikad nećeš pogriješiti i nikad nećeš biti u pravu, naprosto zato što su to trenuci neizrecivi, trenuci kratki, časovite slike, sa Velebita, Mojstrovke, Bjelolasice, Prokletija, Turropolja, stotine časovitih djelića jednog trajnog mozaika, časovitih razloga jednog trajnog poriva, neizmjerne ljubavi prema prirodi.

Malо dalje guštara, ležaj još topao, i oštar miris divljači, malо lutanja. Spuštamo se prema dnu vrtace. Pravimo zasjeke. Za slijedeći put. Uskoro izbijamo na konjsku stazu, kakovom se služe drvosječe, vlaku. Putevi postaju sve češći, treba uvijek odabratи pravi. Vodenici

nekim instinktom na desetak raskršća ga odbiremo i evo nas na Težakovcu. To je duboki dolac okružen prašumom Štirovače. Nekad se tu kosilo i pjevalo, danas već rijetko. Iznad dolca na cesti je ozidano veliko, na kojem je netko postavio ploču s uklesanim natpisom. Netko drugi ju je razbio. Šteta. Stižemo do Kugine kuće. Nekoć tu zaista bijaše kuća i u njoj je stanovao žandar Kuga. Tako mi je rekao Mile Borovac iz Crnog padeža. Si non e' vero, e bene trovato. Danas je to samo raskršće, paprat i maline su već odavno prekrili ostatke zdanja. Uzdužna velebitska cesta prema jugu vodi za Baćić dulibu i Dabre, a prema sjeveru za Štirovaču, Crni padež i do našeg ljubezognog domaćina.

Pismo uredništvu

O SLICI STIJENE NA NASLOVNOJ STRANICI NP 11-12, 1974.

Na naslovnoj strani »Naših planina« br. 11-12 za 1974. godinu prikazan je mikroskopski snimak stijene, a ne fotografija gorskog kristala kao što stoji zabilježeno na drugoj stranici omota. Dakle, mikrofotografija stijene. Ta je stijena porfirske strukture, a od fenokristala (krupno iškrstaliziranih minerala) raspoznaju se plagioklasi (vrsta felsplata), ljuske biotita i vjerojatno amfibola (mineral zelen boje), neka zrna minerala bi odgovarala ortoklasu (vrsta feldspata), neka zrna bi mogla odgovarati hilitu ili hloritiranom biotitu, a neka manje zastupljena odgovarala bi kvarcu.

Osnovna masa stijene, u kojoj se nalaze spomenuta krupna zrna minerala (fenokristali), je sitnozrna i sastoji se također uglavnom od istih minerala konstatiranih među fenokristalima, samo što su sitnozrna.

Premda mineralnom sastavu i karakterističnoj strukturi, stijena sa fotografije može biti andezit ili, ako stvarno sadrži kvartač u svom mineralnom sastavu i uz holokristalasto porfirske strukturu, odgovarala bi biotit amfibolskom kvart-diorit-porfiritu.

Što se tiče gorskog kristala, pod tim se nazivom podrazumijevaju samo kristali kvartača (SiO_2) koji su bezbojni i potpuno providni.

Dakle, fotografija s naslovne strane »Naših planina« nema po izgledu nikakve sličnosti s gorskim kristalima, odnosno u prirodi gdje se pojavljuju prikazane stijene (s fotografije) po pravilu se ne pojavljuju gorski kristali. Zbog toga nema sumnje

da je napravljena omaška u nazivu fotografije na naslovnoj strani NP 11-12, 1974, o čemu valja obavijestiti čitaocu.

Ujedno izražavam svoje veliko zadovoljstvo povjerenjem fotografiju ove prste u NP. Brojni čitaoci našeg popularnog časopisa, možda po prvi put, imaju priliku da vide uveličanu mikroskopsku sliku stijene, što predstavlja izvanrednu novost za mnoge planinare, pogotovo što su se navikli da promatraju slične stijene u planini samo golim okom, tj. makroskopski. Ova slika prikazuje vrlo vjeran i lijepo odabran mikroskopski izgled stijene. Njen makroskopski izgled bio bi mnogo manje impresivan. Ove stijene, inače, izgradjuju mnoge planinske masive na našoj planeti i nisu nepoznate planinarama. Geolozi pak, kao vršni poznavaci petrologije, uočit će i neke pojedinstvenosti na prikazanoj fotografiji, što im ukazuje na mogućnost da se radi o mikrofotografiji tonalita, stijene poznate i s našeg lijepog Pohorja.

Beograd, 31. siječnja 1975.

Mr. ing. Dušan Kleut, geolog

KOMENTAR UREDNIŠTVA

Zahvaljujemo se našem suradniku ing. Dušanu Kleutu na dobronamernoj i kvalificiranoj primjedi. Fotografija doista prikazuje mikroskopsku strukturu izbruska stijene dاقتa s Pohorja. Snimio ju je J. Tišljar, a klišej nam je ustupljen dobrotom uredništva časopisa »Priroda« što ga izdaje Hrvatsko prirodoslovno društvo u Zagrebu.

Planinarsko skijanje

● Skijaško prvenstvo Crne Gore, 21. po redu, održano je 21.-23. veljače na padinama Stuoca u Durmitoru. Sudjelovalo je 9 planinarsko-smučarskih društava. U alpskim disciplinama prvo mjesto je zauzeo »Goršak« iz Kolašina, drugo »Durmitor« iz Zabljaka, treće »Vojnik« iz Savnika. U klasičnim disciplinama poredak je: »Durmitor«, »Goršak«, »Vojnik«. Od pojedinaca prvak je Novo Vojinović, drugi Aleksa Petković, oba iz »Durmitora«. Među starijim omila-

dincima prvi je Dragan Buklić (»Goršak«), drugi Mile Šćepanović (»Durmitor«). Među ženama prva je Desa Obradović, druga je njeva sestra Rada (»Durmitor«), a među starijim omladinkama Vesna Vlahović (»Goršak«) i Miloška Tomić (»Vojnik«). Pobjednici branе republike boje na tromeću sa Srbijom i Makedonijom. (M. Radović)

»Sinjaljevinski sektor« je peti jugoslavenski skijaški memorijalni skup u ovoj zimskoj sezoni. Odr-

žan je 1. i 2. marta. Do sada ih je održano četiri: Igmanski marš, Drašgoška bitka (Slovenija), 26 smrznutih partizana u Mrkoplju i Mavrovo (u povodu lavine koja je zatrpana 87 graditelja hidroelektarne). Na petom kupu prvo je mjesto osvojila Slovenija ispred BiH, a u pojedinačnoj konkurenciji Franc Tajniker ispred Marjanca Burgera. Među vojnim oblastima prvo je mjesto pripalo Ljubljanskog. Time je ovogodišnji kup završen. (M. Radović, Pljevlja)

Regionalni odbori u Hrvatskoj

PODACI IZ GODISNIH IZVJESTAJA ZA 1974. GODINU

Planinarski odbor Dalmacije. Planinarska društva u Dalmaciji udružena su u Planinarski odbor Dalmacije, a planinarska društva na području općine Split još i u Planinarski savez općine Split. Ovakvi oblici udruživanja ni najmanje ne dovode u pitanje punu samostalnost i inicijativu svakog pojedinog planinarskog društva. Planinarski odbori su mjesto za dogovor pokretačkih interesa na širem planu za daljnji napredak planinarstva.

Na području Dalmacije djeluje deset samostalnih planinarskih društava (organizacija): u Zadru »Paklenica«, Kaštel Sućurcu »Kozjak«, Splitu »Mosor«, »Split« i PTT »Marjan«, Drnišu »Promina«, Sinju »Svilaja«, Makarskoj »Biokovo« i Dubrovniku »Dubrovnik«, te Gorska služba spašavanja, Stanica Split. Osim toga treba napomenuti da djeluje i nekoliko planinarskih sekacija pri planinarskim društvinama kao: Planinarska sekacija Doma JRM pri PD »Mosor«, Doma JNA pri PD »Paklenica« i Brodograđevnog školskog centra pri PK »Split«.

Planinarski odbori su u protekljoj godini imali vrlo djelotvornu suradnju s društveno-političkim organizacijama (posebno »Paklenica«, »Kozjak«, »Split« i »Mosor«). Ova informacija treba dati samo neke značajnije manifestacije i dio specijaliziranih aktivnosti. Od zajedničkih aktivnosti značajne su:

1. Prvovibanjski izlet povodom otvorenja proslave 100. obljetnice na Kleku (42 planinara) organizirao je PK »Split«.

2. Planinarsku turu na južni Velebit 8. i 9. lipnja s 32 planinara organizirao je PK »Split«.

3. Za organizirani posjet XII Sletu planinara Jugoslavije »Platak 74« treba odati priznanje PD »Paklenica« i PD »Kozjak«, koji su osigurali prijevoz i šatora za 60 planinara.

4. U zajedničkoj akciji pod nazivom »Svi na Triglav« sudjelovalo je 26 planinara.

5. Susret planinara Like i Dalmacije 19. svibnja na Karlobaškim Oštarijama iz Zadra, Kaštel Sućurca, Otočca i Gospića. Nakon prigodnog programa planinari su posjetili Kizu i Bačić-kuk.

6. Dan planinara Dalmacije organizirao je PK »Split« 6. listopada na Kozjaku u blizini planinarskog doma »Malačka«.

7. Zajedničku akciju na Tulove grede organiziralo je PD »Paklenica« u čast proslave 30. obljetnice oslobođenja Zadra i dalmatinske regije.

8. Srebrni jubilej PD »Kozjak« bio je također zajednička akcija planinara Dalmacije. Svečanost je započela 16. studenoga otvorenjem prigodne izložbe i svečanom sjednicom PD »Kozjak«. Drugoga je dana na padinama Kozjaka bilo okupljeno preko 400 planinara.

1. Planinarski odbor općine Split izdao je priručnik »Voda puta i izletnici« Ante Grimanija (tiraž 4000 primjeraka).

2. Prigodom Srebrnog jubileja PD »Kozjak« je izdalo »Spomenicu 1949–1974«.

3. Izrađene su mnoge razglednice planinarskih domova u boji i crno bijeloj tehniči te zastavice, amblemi, razni pečati i značke.

4. Mladi planinari su obišli i osvojili veći broj značaka planinarskih transverzala.

5. Održana su mnoga predavanja uz prikazivanje dijapositiva, redovno postavljeni izložbi, publicirani članci, izrađeni grafikoni o obilasku transverzala i slično.

6. U toku godine organizirane su 42 dobrovoljne radne akcije na uređenju planinarskih domova sa preko 700 planinara.

7. Markirane su planinarske staze u dužini preko 200 km.

8. U akcijama pošumljivanja bilo je preko 200 planinara; zasijano je 3 kg sjemena i posadeno preko 400 mladića crnog bora.

Među specijaliziranim djelatnostima alpinistička aktivnost u PD »Mosor« i PK »Split« sve više zauzima maha. Split ima priličan broj vrlo dobrih alpinista. Sudjelovali su u alpinističkoj ekspediciji »Kavkaz '74« u kojoj su tragično stradali Nenad Čulić i Ante Bedalov prilikom osvajanja Ušće. Ova tragedija nije pokolebala mlade alpiniste koji se pripremaju za II Splitsku ekspediciju »Hindušku '75« u čast 100. godišnjice našeg planinarstva i

50. godišnjice PD »Mosor«. U toku 1974. godine bilo je preko 180 alpinističkih uspona čovjek-smjer, od čega preko 20 prvenstvenih. Ovdje nisu uračunati usponi u alpinističkoj školi koju je i ove godine organizirao PD »Mosor« sa 25 polaznika.

Speleošku aktivnost organiziraju »Mosor«, »Split«, »Paklenica« i »Svilaja«.

Skijaška sekcija PD »Mosor« organizirala je izlete (Šuica i Stožer u Bosni) sa 1100 izletnika i prvenstvo Splita u skijanju s 15 natjecatelja. Članovi GSS-a su imali nekoliko vježbi i značajnih akcija.

(Milan Sunko)

Medudruštveni savjet Zagorskog planinarskog puta je u 1974. godini obavio niz značajnih i važnih zadataka. Rad mu je bio bogat i raznovrstan, a rezultati dobri. Održana su četiri savjetovanja i to: u ožujku na Kalniku, u lipnju na Strahinjčići, u listopadu na Velikom Dolu u Samoborskom gorju i u mjesecu prosincu u Oroslavljiju.

Na prvom su sastanku pretresena neka pitanja i primjedbe na časopis »Naše planine«. Primljena je takoder informacija od PD »Kalnik« o pripremama predstojećeg sleta Hrvatskog zagorja na Kalniku.

Drugi je sastanak bio u znaku jubileja proslave 75. obljetnice veoma vrijednog PD »Strahinjčića« u Krapini. Sastanak je održan istog dana, kada se održavala i proslava.

Treći je sastanak održan na Velikom Dolu u Samoborskom gorju. Tom prilikom je poohvaljeno PD »Kalnik« za uspješnu organizaciju i dobru sprovedbu sleta planinara Hrvatskog zagorja. Osim toga je zaključen prestanak važenja pravilnika o dogdaji prelaznog peharu PSH najboljem društvu Zagorske regije.

Na četvrtom sastanku u Oroslavljiju donešen je novi Medudruštveni sporazum Savjetu ZPP-a o dodjeli prelaznog peharu PSH najboljem planinarskom društvu Zagorske regije. To je novost u akcima takove vrste i vjerojatno je to prvi takav dokument u planinarskoj organizaciji. U njemu su izražena nova društvena kretanja na osnovi samoupravljačkog sporazumijevanja.

U toku minule godine Savjetu ZPP-a su se priključila dva novoosnovana društva i to PD »Runoliste u Oroslavljiju i PD »Bilo« u Koprivnici. Tako se je obogatio sadržaj rada u planinarskom društvu Zagorske regije. Priporučeni je, da »Runoliste« okuplja u svojim redovima većim dijelom žensko članstvo pa mu je zato struktura i djelovanje specifično. Osim toga novoosnovano PD »Bilo«, čiji članovi su uglavnom Podravci ravnici, nose isto tako nešto specifično i sva ta raznolikost osvježuje i obogaćuje planinarstvo Zagorsko-Medimurske regije.

Valja posebno istaknuti aktivnost medu omladinom u PD »Ravna gora« u Varaždinu i PD »Kalnik« u Križevcima. Dok se jedno ističe u izdavačkoj djelatnosti i izučavanju mlađih u osnovama alpinizma i visokogorskog planinarenja, dotle drugo mnogo radi na omasovljenju omladini, a naročito se brinulo oko organizacije i sprovedbe sleta planinara Hrvatskog zagorja. Knjiga Zlatma Smerkeva »Planinarstvo i alpinizam« u izdanju PD »Ravna gora« svakako je veliki uspjeh i doprinos planinarstvu. Treba također spomenuti napore PD »Milengrad« u Budinščini na izgradnji planinarske kuće na Pokojeu. Treba informirati i o novo izgrađenoj cesti, koja stoji pred konačnim završetkom, na vrh Ivančice. Sve su to marna djela planinara Zagoraca, a ima još mnogo akcija koje nije moguće ovdje nabrojiti.

Prelazni pehar PSH za 1973. godinu osvojilo je relativno malo društvo »Milengrad« u Budinščini. To društvo je priredilo slet planinara Hrvatskog zagorja u 1973. godini i ta mu je akcija i donijela prelazni pehar.

Na prvom savjetovanju na Kalniku bio je izabran odbor ZPP-a i to: za predsjedniku Dragutin Karažinec, za potpredsjedniku Filip Maić i za tajnika Vlado Samac i Mato Poljanec. U toku godine je riješen 61 dopis, uredno je vodena blagajna i izdano je 35 značaka ZPP-a obilaznicima transverzala. Od 1958. godine do sada transverzalu ZPP-a je prešlo 527 planinara i izdano je isto toliko značaka. (Dragutin Karažinec)

Planinarski odbor Slavonije. U subotu 19. X 1974. održana je redovna skupština Planinarskog odbora Slavonije u Miljanovcu kraj Virovitice, kojoj su prisustvovali članovi upravnog odbora i delegati slavonskih planinarskih društava »Petrov vrh« iz Daruvara, »Krndija« iz Našica, »Orahovica« iz Orahovice, »Jankovac« i »Zanatlija« iz Osijeka, »Psunj« iz Pakracca, »Sokolovace iz Požege i »Papuk« iz Virovitice, a u ime Planinarskog saveza Hrvatske drugovi Ž. Hlebec i I. Darubesić.

Otvarači skupštine predsjednik izvršnog odbora POS-a prof. Antun Petković pozdravio je sve prisutne, a naročito ovogodišnje domaćine skupa planinare Virovitice, podsjetivši da je ovdje već 1957. g. na sastanku bio jedan od prvih dogovora o osnivanju Savjeta planinara Slavonije, preteče POS-a. Izvršni odbor će, naglasio je, raspodjeliti izvještaj o svom proteklim radu u zadnje dvije godine, koliko mu po Statutu traje mandat, kao tijelko koje objedinjava i koordinira pojedine akcije slavonskih planinarskih društava. Ovo je jubilarna godina, 100. godišnjice hrvatskog planinarstva, kojemu su i Slavonci dali niz uglednih imena počevši od osnivača i dalje, među kojima su dr Đuro Pilar, Brođanin, dr Mijo Kišpatić, Osječanin, dr Josip Poljak iz Orahovice, ing. Ante Premručić iz Kobaša, dr Mihajlo Pražić, Pakračanin, dr Petar Marković i dr Karlo Bošnjak iz Požege, u kojih je kao podžupan Zupanija djelovao i Bude Budisavljević. Stoga i ovaj sastanak, u znaku jubileja, treba da bude plodan za daljnji napredak planinarstva Slavonije.

Tajnik POS-a Vilko Simunović izjavio je zatim o radu odbora prikazavši naročito zajednička uspešna djelovanja slavonskih društava. Bila je to proslava 10-godišnjice društva »Krndija« iz Našica i slet i orientaciono natjecanje planinara na Vranovcu i Krndiji u rujnu 1972., uspon oko 250 planinara na Zvečevu i Lom na Papuku u svibnju 1972. povodom rođendana druga Tita, sudjelovanje na proslavi 30-godišnjice osnutka XII slavonske brigade u listopadu 1972. na Buču, tehnička pomoć pri organiziranju Saveznog orientacionog natjecanja na području Papuka (Velika) 1972., proslava 20-godišnjice društva »Psunj« iz Pakracca na Omanovcu 1973. uz slet planinara i orientaciono natjecanje, sudjelovanje planinarske omladine na proslavi 30-godišnjice Prve konferencije SKOJ-a na Zvečevu i Vucinu u svibnju 1973., Skup planinara Slavonije na Ivanovcu i uspon na Veliku Poljanu u Psunj 8. IX 1974. kao zajednički prilog proslavi 100-godišnjice planinarstva, sa 200 planinara i gostiju iz Zagreba, Varaždina, Sida i Skopja. Izvještaj je naveo, dalje, markiranje i održavanje Slavonskog planinarskog puta, koji je u ovom razdoblju prešlo i dobilo značke 68 članova i omladine društava iz Orahovice, Našica, Slav. Požege, Zagreba, Varaždina, Splita, Zemuna, Beograda i Vršca. Govoreno je zatim o mnogim akcijama pojedinih društava, koja su o tome izjavile Odbor: Našice, obilazak mnogih transverzala; »Zanatlija«, Osijek, tečajevi za omladinu, izleti i pohodi transverzala i održavanje veza s brojnim društima iz Hrvatske, Vojvodine i Srbije; Virovitica, obilazak hrvatskih planina; Pakrac, obilazak planina u Hrvatskoj, omladinski pozdrav proljeću, sudjelovanje na Tari, suradnja s društima iz Bosne, Srijema, Vojvodine i Makedonije; Požega, obilazak transverzale »Sutjeska«, posjet Kozari i natjecanje u Fruskoj gori, predavanja.

Govoreno je i o ostanju i službi domova u planinarstvu kao i u općenarodnoj obrani, među kojima su domovi na Jankovcu, u Velikoj, Daruvaru i Omanovcu. Ovaj je na opću žalost u noći 17. X 1974. izgorio, pa je donesen zaključak o zajedničkoj materijalnoj pomoći za njegovu obnovu.

Član nadzornog odbora Zarko Bačkih pročitao je izvještaj blagajnika, iz kojeg se vidjelo da je POS, koji nema svojih materijalnih sredstava, financiralo Planinarsko društvo »Sokolovac« iz Požege, gdje je bilo sjedište POS-a, i utrošilo za nabavu znački SPP 2.254, na štampanje Dnevnika SPP 1.133, na troškove redovnog poslovanja 245,95 dinara. Sada na kontu PD »Sokolovac« u značkama i Dnevnicima ostaje svota od 2.076 dinara.

Nakon razriješnice starom upravnim odboru slijedio je izbor novog odbora, sekretarijata i određivanje sjedišta POS-a za slijedeći dvogodišnji period. Na traženje i želju članova iz osječkih dru-

štava zaključeno je da sjedište POS-a bude u Osijeku, pa su izabrani u Sekretarijat: predsjednik I. Rešetar (PD »Jankovac«), tajnik M. Jalžetić i blagajnik M. Pervan (PD »Zanatlija«), a u odbor po jedan član iz svih ostalih društava. (Antun Petković)

Planinarski odbor Zagreba ima zadatak, kako je to Pravilima predviđeno, da bude koordinator akcija zagrebačkih planinarskih društava. Nažalost, on taj zadatak — ne zna se već po koji put — nije obavio, nego je kao i obično bio sveden na posredničku ulogu između SOFK grada i planinarskih društava. Naime njegova se sva aktivnost sa stajala u raspodjeli finansijskih sredstava koja je SOFK odobrila za akcije društava. Zato nije nikako čudo da je nastala gotovo puna stagnacija POZ-a, a uslijedile su i kadrovske promjene. U lipnju 1974. godine podnio je ostavku tajnik Alija Hamzić, a dužnost je preuzeo Jakša Kopić. U rujnu je uslijedila još jedna ostavka koja je potpuno iznenadila: na dužnosti se zahvalio i predsjednik Ivan Stok. Glavni odbor nije imao drugog izlaza nego da potpredsjednika Zdravka Ceraja imenuje vršiocem dužnosti predsjednika do naredne skupštine. Iako je od tada rad POZ-a postao nešto aktivniji, ozbiljno se nameće pitanje, da li se on kao takav može održati i da li u njemu treba obaviti neke korjenjene promjene. To će biti jedna od osnovnih tema o kojoj će Glavni odbor u početku 1975. godine raspravljati. Nesumnjivo je da POZ ne može i ne smije biti sveden na ulogu posrednika ili bolje rečeno servisa SOFK-e. On treba djelovati kao Savez zagrebačkih planinarskih društava jer će samo na taj način ispuniti ono što društva od njega očekuju. Nelogično je da planinarska društva sudjeluju u radu POZ-a dobrovoljno. Tako nešto ne postoji ni u jednoj sličnoj organizaciji — da je društvo član republičke organizacije, a da potpuno zapostavlja i ne će odnosno ne mora biti član gradske ili regionalne organizacije. Bit će neophodno da se sazove skupština zagrebačkih planinarskih društava i da se jednom za uvijek raščisti kakav POZ ili savez društva zapravo žele.

Kako je već rečeno, rad POZ-a je od mjeseca rujna bio nešto aktivniji. U tom periodu su riješeni neki finansijski problemi — pitanje financiranja i sufinansiranja akcija društava. Tako su sredstvima SOFK grada sufinancirane slijedeće akcije: Orientacijsko natjecanje »Memorijal Janka Mišića«, Partizanski marš u Končav kraj, Marš tragom 26 smrznutih partizana, Runolistov noćni marš po Medvednici, Alpinistički logor u Velikoj Paklenici, Alpinistički logor u Julijskim Alpama, Speleološki logor na Dinari, Istraživanje Jame Rasporni u Istri, Tradicionalni susret »Bratstvo-jedinstvo« u organizaciji PD Zagreb-Matica i sudjelovanje četvorice zagrebačkih alpinista u ekspediciji na Kavkaz.

Troškove alpinističke, vodičke i speleološke škole SOFK je u potpunosti isplatio. Za investiciono održavanje društva nisu u ovoj godini dobila nikakvu pomoć. Kompletna dokumentacija o tome dostavljena je SOFK-i, kako smo obaviješteni, svi prioritetski objekti uči će u plan za 1975. godinu.

POZ se do sada nažalost nije u potpunosti uključio u akcije proslave 100-te obljetnice planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji, osim pojedinih članova koji djeluju u komisijama PSH. O tome je raspravljano na posljednjoj sjednici u ovoj godini, pa je zaključeno da POZ postavi spomen-ploču u Demetrovovoj ulici broj 1, gdje je održana osnivačka skupština HPD-a. Osim toga bit će upućen prijedlog Gradske skupštine — komisiji za imenovanje ulica, da neke zagrebačke ulice nose ime istaknutih umrlih ili poginulih planinara. O tome su već vodeni razgovori sa predsjednikom komisije i čeka se samo još prijedlog društava da bi se prišlo realizaciji ove zamisli. Osim toga POZ će se uključiti i u druge akcije koje PSH bude organizirao 1975. godine u povodu 100-te obljetnice.

Općinski planinarski savez Rijeka. Riječko-općinski planinarski savez Rijeka, udružena u Općinski planinarski savez u Rijeci objedinila su mnoge zajedničke poslove, među kojima: gorsku službu spasavanja, službu gorskog vodiča, školovanje kadriva, finansiranje nekih aktivnosti te veće me-

Svi na jubilarni izlet

Samobor—Rude—Oštrec—Plješivica u nedjelju 18. V 1975.

Kao završnu svečanost proslave 100. obljetnice organiziranoga hrvatskog planinarstva priređuje Planinarski savez Hrvatske u organizaciji PD »Japetić« iz Samobora izlet tragom onoga istog puta koji su prošli članovi Hrvatskog planinarskog društva na svom izletu prije točno 100 godina, prvom organiziranim i službenom izletu u povijesti hrvatskog planinarstva. Trasa puta će tom prilikom biti obilježena plavom markacijom i opskrbljena sa četiri kontrolne točke. Tko toga dana u posebnu iskažnicu skupi sva četiri kontrolna žiga, dobit će na kraju puta ukusnu prigodnu jubilarnu značku izrađenu u više boja. Značku je moguće dobiti isključivo samo toga dana i samo uz iskažnicu i poslije toga dana ne će biti u prodaji. Iskažnicu treba unaprijed (odmah) naručiti, a kao narudžbu vrijedi čekovna uplatnica na 30,00 dinara što treba uplatiti na bankovni račun organizatora: PD »Japetić«, Samobor, 30113-678-24625. Na startu će biti manji broj rezervnih iskažnica, ali jer se toga dana očekuje nekoliko tisuća planinara iz cijele Jugoslavije, bolje je ne računati s tom mogućnošću.

Start i prva kontrolna točka jesu u selu Rude (10 minuta autobusom od Samobora), a bit će otvoreni od 7,30 do 12 sati. Ostale KT su dom na Velikom dolu, dom na Oštrecu i vrh Plješivice. KT na vrhu Plješivice radit će od 11 do 18 sati. Cijeli put traje 4—5 sati laganog hoda. Pismene upute mogu se naručiti kod organizatora: PD »Japetić«, 41430 Samobor, Starogradska ulica 15.

Istoga dana u 12 sati bit će kod doma na Oštrecu završna svečanost proslave jubileja 100-godišnjice s glazbom, govorom predsjednika PSH i PSJ i otkrivanjem spomen-ploče na domu.

OSVOJITE PRIGODNU ZNAČKU KOJA SE MOŽE NABAVITI SAMO TOGA DANA!

dudruštvene pohode, ekspedicije i druge akcije od naročitog značaja. Društva su putem OPS-a međusobno podijelila mnoge poslove. Tokom Riječkog planinarskog transverzalu vodi »Platak«, alpinisti svih društava ujedinjeni su u »Kamenjak«, školovanje pionira i omladine (Planinarska škola) vodi »Tuhobić«, speleologe svih društava vodi »Platak«, tjedna predavanja iz oblasti planinarstva, stručna, putopisna poučna i druga obavlja »Učka«. »Kamenjak« ima na brizi propagiranje planinarstva putem dnevnih i drugih časopisa, radija i televizije, a osim toga izdaje »Planinarski list«. I ostala društva, kao »Torpedo« i »Opatica« obavljaju međudruštvene zadaće. Zaštita prirode u organizacijskom smislu povjerena je »Učki«, iako i pri drugim društвima djeluju takve službe.

U Rijeci djeluje 5 društava s još 12 podružnica-aktiva, u Opatiji jedno društvo s još jednim aktivom, te u Bibiru jedno društvo. U organiziranju podružnica-aktiva naročito se ističe »Kamenjak« koji je organizirao svoje podružnice pri brodogradilištu »Ulijanik« Pula, pri brodogradilištu »3. Maj« Rijeka, brodogradilištu »V. Lenac« Rijeka, pri Rafineriji nafta Rijeka, te u školama: »Specjalna škola«, »J. Brusić«, »Kozala«, »Centar«, »Pećine« i »Metalno saobraćajni školski centar«. Ove podružnice dobro djeluju i nekoje od njih će preći u samostalna društva. U toku 1974. godine planinarska organizacija Rijeka povećala je svoje članstvo sa preko 700 novih članova. Planinari su za svoju redovnu društvenu aktivnost raspolažali sa 60% više sredstava no prethodne godine. U 1974. riječka su društva i OPS razvili golemu aktivnost u znaku 100-godišnjice. Među najvažnijim su akcijama Slet planinara Jugoslavije na Platku (vidi NP 1974, 145 i 3. str. omota broja 11—12), pohod na 100 vrhova u jednom danu s 550 planinara, obnova Riječke transverzale, obnova i adaptacije domova na Platku, Snježniku, Hahlićima, Frbežarima, Lisiini i Učki sa 7000 dobrovoljnih radnih sati, planinarske škole u »Tuhobiću« (132 polaznika) i »Kamenjaku« (20), alpinistička škola u »Kamenjaku« (12), škola

gorskih vodiča (18), tečaj topografije (31), škola skijanja (160) itd.

Stanica GSS je dobro opremljena, a imala je 92 intervencije. Planinarski vodiči su proveli više od 400 pohoda i izleta, među njima »Pohod na 100 vrhova«, tragom partizanskih putova i baza, »Marš oslobođenja« za brodogradilište »3. maj« itd. Komisija za zaštitu prirode ima svog predstavnika u Regionalnom odboru za zaštitu čovjekove okoline, postavljala je po planinama table upozorenja, plakate u domovima, održala 5 predavanja i objavila 6 stručnih napisa u tisku. U svim planinarskim školama je uvedena zaštita prirode kao nastavni predmet. Održana su orijentacijska natjecanja »Lipa pamti«, (360 sudionika), »Trofej Torpedo« (123), »Trofej Tuhobić« (411). Riječku transverzalu je obilazilo 116 osoba (76 ih je obišlo čitavu trasu). Alpinisti su izveli 4 prvenstvena uspona i 37 ponavljanja, objavili su 8 članaka i 17 skica uspona, te održali 21 vježbu.

Propaganda planinarstva obavlja se najviše kroz konkurenčne akcije. Tokom godine r dobit je izlazio »Planinarski list« »Kamenjaka«, »Platak« je izdavao »Društvene vesti«, u tvorničkim novinama česti su napis o planinarstvu, plakati »Kamenjaka« s opisom pohoda i izleta redovito se nalaze u tvornicama, školama, mjesnim zajednicama. Informativne večeri česte su u svim društvima, u organizaciji »Učke« svakog se četvrtka održavaju uz projekcije javna popularna, stručna i poučna predavanja, radiostanica i televizija često donose vesti a i razgovore sa planinarkama. Dnevne novice »La voce dell' popolo« i »Glas Istre« objavljaju teme iz planinarstva, a u svojoj stalnoj tjednoj rubrici daje »Novi List« dovoljno prostora koji je uvek popunjeno planinarskim sadržajem. Veze s organizacijama koje se bave sportom i rekreacijom, pripremama za obranu i samogaštiju, njegovanjem tradicija NOB, odgojem mladih, i drugim organizacijama, održavaju se u zajedničkim akcijama i mnogim poslovima iniciranim po tim organizacijama ili po planinarama. (Stanko Vičić)

Stanje Gorske službe spasavanja u Jugoslaviji

U Beogradu je 15. veljače održana sjednica Koordinacione komisije za GSS PSJ kojoj su prisustvovali predsjednici Komisija za GSS republičkih planinarskih saveza iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Makedonije, Slovenije i Srbije pod predsjedanjem predsjednika Koordinacione komisije prim. dra Ivana Stojanovića. Podneseni su izvještaji o sadašnjem stanju gorskih službi spašavanja u svim republikama koje zbog zanimljivosti ovde prenosimo u dijelovima.

U Bosni i Hercegovini djeluju stanice GSS Sarajevo, Mostar, Zenica, Goražde, Travnik i Konjic s ukupno 190 spasavalaca i pripravnika, od kojih su 13 lječnici i 5 instruktori. U Jablanici, Tuzli i Busovači djeluje izvan stanica GSS još 11 članova. Time su pokrivena najugroženija područja. U sastavu imaju jednog lavinskog psa. Postoji vrlo dobra suradnja s Armijom i sekretarijatima javne sigurnosti.

U Crnoj Gori radi samo stanica GSS u Nikšiću, koja ima 8 spasavalaca i 2 lječnika. Oprema im ne zadovoljava, a ne raspolaže ni s dovoljnim novčanim sredstvima za rad. Zbog izrazito planinskog i zimi teško prohodnog terena, GSS često sudjeluje u pomaganju i spašavanju ugroženih građana. Nastoji tečajevima i seminarima povećati broj članova.

U Hrvatskoj, i pored znatnih materijalnih potičkoča, zahvaljujući entuzijazmu članova GSS, uspešno rade stanice GSS Delnice, Ogulin, Rijeka, Samobor, Slavonska Požega, Split i Zagreb s oko 110 spasavalaca i pripravnika među kojima su 10 lječnici i 4 savezni instruktori. Neke stanice imaju u svom sastavu i gorske spasavaoce-speleologe. Mreža stanica GSS organizirana je tako da uglavnom pokriva najugroženija područja. Najveći broj intervencija odnosi se na ozljede pri skijanju. Redovno se održavaju republički zimski i ljetni tečajevi iz tehnike spašavanja. Pitanje naknade troškova spašavanja još nije zadovoljavajuće riješeno, posebno ne s organizacijom socijalno-zdravstvenog osiguranja. Opremljenost uglavnom zadovoljava, ali izvjesni dijelovi opreme nedostaju. Posebna se pažnja poklanja prevenciji nesreća. Za vrijeme savezogn sleta planinara od 3. do 5. srpnja 1975. g. priredena je na sletištu uspešna izložba tehničke opreme za spašavanje, koju su posjetili mnogi ugledni gosti iz zemlje i inozemstva.

U Makedoniji djeluju stanice GSS Bitola, Kocani, Prilep, Skopje, Stip i Tetovo s ukupno 128 članova od kojih su 13 lječnici i jedan savezni instruktor. Postoji koordinacija djelovanja sa skijaškim savezom i dobra suradnja s Milicijom i Armijom. Zele veću suradnju u izobrazbi članova s GSS drugih republika. U ukupnom broju intervencija dominiraju skijaške nesreće.

U Sloveniji djeluje 15 stanica GSS s ukupno oko 400 članova među kojima su 23 lječnika, 10 saveznih instruktora i 23 vodiča lavinskih pasa. Učinjen je veliki napredak u tehnici spašavanja uz

upotrebu helikoptera (u suradnji sa SUP-om), koji sudjeluje u skoro svakoj većoj akciji Službe. Održan je prvi tečaj iz tehnike spašavanja pomoći helikoptera (krajem 1974. godine). Radi se na izradi katastra lavinskih područja kao i na umjetnom rušenju snježnih lavina na području Zelenice i Kanina upotrebom bestrajanog topa. Zbog velikog broja skijaških nesreća Služba sudjeluje s nadležnim republičkim organima u pripremi propisa, kojima bi se uvela profesionalna služba spašavanja uz skijaške žičare. Suradnja s Milicijom i Štabovima narodne obrane je odlična. Pitanje novčanih sredstava za akcije spašavanja i ostali rad potpuno je riješeno. U okviru republičke Komisije radi 4 potkomisija: lječnička, za opremu, za odgoj kadrova i za lavine. Broj skijaških nesreća, koji brojčano absolutno prevladavaju, u 1974. g. osjetno je manji (svoga polovinu uobičajenog ranjeg godišnjeg prosjeka od 600 nesreća) zbog zimske sezone siromašne snijegom.

U Srbiji postoji više stanica GSS, ali im je intenzitet rada vrlo nejednačen. U Beogradu je rad spasavalaca vezan uz alpinistički i speleološki odjek. Aktivnije skupine djeluju još u Leskovcu, Nišu, Peću, Požarevcu, Prizrenu i Smederevu. Uspješno se osigurava skijaški centar na Kopaočniku, gdje je u 1974. g. bilo 35 nesreća, od kojih 11 s teškim prijelomima. Osiguranje centra na Brezovici u nadležnosti je pokrajinske komisije u Prištini. Postoje znatne novčane poteškoće, a oprema je oskudna i ne zadovoljava. Kako vlastiti savezni instruktora nema, pitanje instruktora na tečajevima rješava se uz pomoć instruktora iz Bosne i Hercegovine. Naročita se pažnja posobljavanju mlađih članova.

Nakon podnesenih izvještaja i rasprave na sjednici je između ostalog zaključeno da se:

1. materijali sa Sastanka lječnika spašavalaca, koji je održan u studenom 1973. g. u Zagrebu, prevedu, umnože i dostave svim stanicama GSS i lječnicima-gorskim spašavaocima u Jugoslaviji;
2. ponovno održi sastanak lječnika-gorskih spašavalaca, kako bi se kompletirala još neriješena problematika iz pružanja prve pomoći;
3. izradi ponovno Adresar komisija i stanica GSS za čitavo područje SFRJ;
4. sastanak instruktora i rukovodilaca GSS iz svih republičkih saveza održi u listopadu 1975. g. u Bosni i Hercegovini;
5. savezni seminar GSS s ispitima za instruktore održi na Zelenici od 15. do 18. svibnja 1975. g. i da se
6. predloži Glavnom odboru PSJ da u saveznu instruktorskiju ispitnu komisiju uđu savezni instruktori GSS: Drago Božja iz Sarajeva i dr Borislav Aleraj iz Zagreba.

Na kraju sjednice istaknuta je i podržana potreba za većom suradnjom među stanicama, koje pokrivaju granična područja između pojedinih republika. (D. Z.)

Transverzale

● »Tragom prvog izleta HPD-a« završna je velika akcija u okviru proslave 100. obljetnice hrvatskog planinarstva, a održava se 18. svibnja na Oštrcu i Plješivici iznad Samobora. Ovu je akciju PSH povjerio »Japetiću« s Samobora, koje je trasu puta obilježilo posebnom markacijom. Svaki planinar koji tog dana stigne na vrh Plješivice i u posebnu iskaznicu otisne potrebne kontrolne žigove dobiva jubilarnu značku »Tragom prvog izleta HPD-a«. Poslije se ta značka više ne će moći dobiti. Polazna

točka i prvo kontrolno mjesto je u selu Rude gdje se obilaznici trebaju javiti između 7,30 i 12 sati. Značke će biti osigurane samo onima koji se prijave do 1. travnja. Kao prijava vrijedi čekovna uplatnica na 30,00 dinara na račun PD »Japetić« broj 30113-678-24625. Pismene informacije šalje na zahvatnoj PD »Japetić«, 41430 Samobor, Starogradska 15. Vidi o tome i poseban oglas u ovome broju.

● Obilaznici »Visinske transverzale« dobili su na skupštini PD

»Kamenjaku« iz Rijeke, koja je održana 15. prosinca u Pazinu, 33 značaka i diploma, zlatnih, srebrnih i brončanih. Među njima su najbrojniji bili članovi zagrebačkoga PD »Željezničar«. Tako su zlatnu dobili Zvonko Brkašić, Josip Korlaet, Nevenka Pavlović, Stjepan Pernjek, Vesna i Zlatko Sajko i Josip Sakoman, a srebrnu Božena Korlaet. Zlatnu značku dobivali su oni koji su sviplatili 100.000 metara uspona i posjetili Velebit, Učku, Risnjak i Klek, sve u roku od tri godine. (Josip Sakoman)

Prvenstveni usponi

U proljeće 1973. dovršen je još jedan prvenstveni uspon u jugoistočnoj stjeni Kleka. To je 14. smjer na ovom komadiću stijene, a zbog raznolikosti u izgledu i težini vjerojatno će biti zanimljiv ponavljajućima.

U stijenama Male Paklenice načinjeno je posljednjih godina više prvenstvenih uspona (opisi su objavljeni uglavnom u Planinarskom listu). U jesen 1974. ispenjana su još dva prvenstvena uspona čiji opisi su ovdje izneseni. Ova dva smjera nisu po ničemu iznimni, ali sigurno će zadovoljiti ponače zbog atraktivnosti ambijenta, pogotovo one koje privlače divlje i teško pristupačne stijene.

TAJANSTVENI SMJER U JI STIJENI KLEKA

Prvi penjali Marijan Čepelak i Miroslav Pleško 1972., Nenad Čulić i M. Čepelak 1972., Boris Aleraj i M. Čepelak u proljeće 1973. (dovršili smjer).

Pristup. Ulaz između Omladinskog i HPD-ovog smjera, desno ispod velike polušpilje.

Opis. Uz drvo koje raste uz samu stijenu oko 10 m gore (V) na malo položeniji teren (IV), zatim koso 1. i gore (V) na dobro osig. u desnom kraju široke polušpilje (1 eksp. klin, nepotrebani). Preko previsa u okomitu glatkulu ploču, malo d. slijedeći dosta rijetke pukotine i dalje gore po crnoj okomitoj ploči pod veliki strop (A2). Prijekočiti strop 1. na mjestu gdje je najmanji (A2). Osiguravalište na maloj polici s travom u podnožju plitkog žlijeba (2 m dalje 1. je drugi žlijeb). Desnim žlijebom gore (IV) na veliku travnatu policu s drvetom (osig.), sa koje se može prijeći u HPD-ov smjer. S velike police 1. gore na manju policu i po njoj

oko 7 m l. na glatku stijenu bez pukotina. Gore preko malog previsa u plitki žlijeb (A1). Žlijebom do izrazitog nosa na grebenu (VI, osig.). Ovdje smjer prelazi Tonkinu priječnicu. Dalje po grebenu, malo s d. strane (IV, III) i po obrazlom terenu 2 D (III, II). Izlaz na malom vrhu na glavnem grebenu Kleka, l. od Cepinaškog smjera.

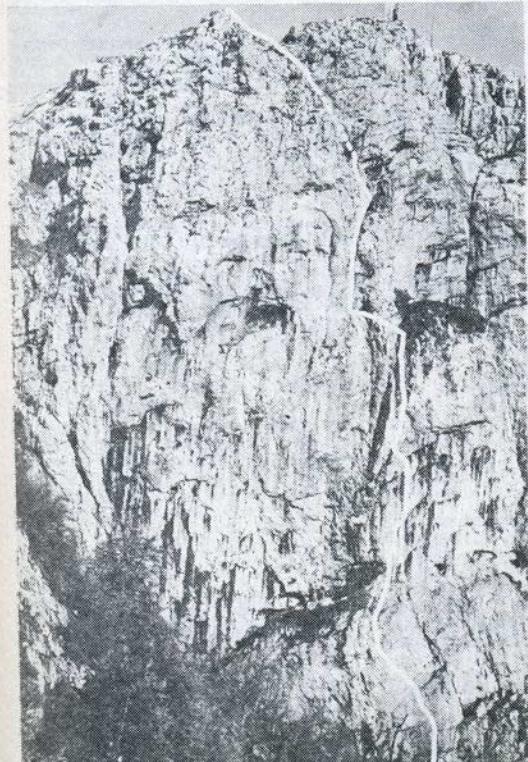
Ocjena: VI A2, A1, V, IV, III; 200 m; oko 4 h (za ponavljače).

TROJKA U SZ STIJENI KOTE 670 U MALOJ PAKLENICI

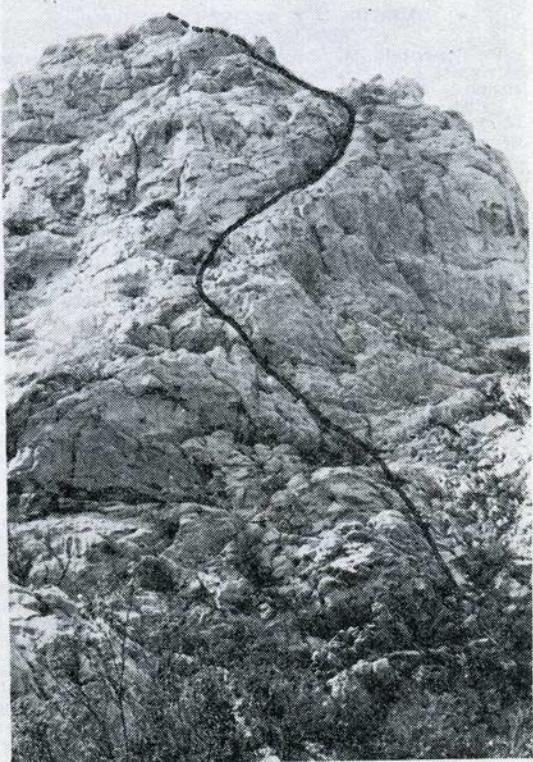
Prvi penjali Velimir Barišić i Vladimir Mesarić, AO PD »Željezničar« i Marijan Čepelak i Boris Vrbek, AO PDS »Velebit«, 29. studenog 1974.

Pristup od markiranog puta kroz M. Paklenicu, preko potoka, pa po siparu pod stijenu.

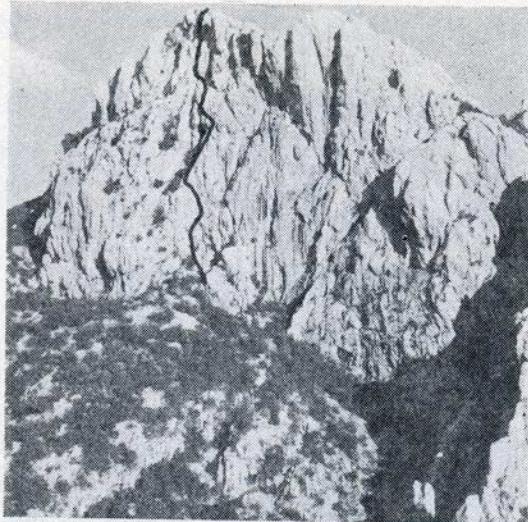
Opis. Ulaz u smjer u l. razvedenom dijelu stijene. Po laganom terenu do drveta, zatim d. gore (III) do ljsuske pod prevism stijenom. Koso d. široki žlijeb (IV), zatim po žlijebu (IV+) oko 10 m gore, pa l. iza ugla po škrapama na dobro osig.. L. gore pod špilju obraslu bršljanom (III); d. po malom rebru (kršljivo, IV) do male police s drvetom; 5 m l. gore na ljsusu (IV), zatim l. oko ugla u previsu do plitkog žlijeba (IV+). Po žlijebu ravno gore (IV+) na dobro osig. na širokoj polici. L. ispod kamina po polici do kraja, zatim oko ugla pod previs u plitkom žlijebu. Preko njega (k, VI+) na dobro osig. Još 1 D do izlaza (IV), oko 30 m d. od vrha.

Tajanstveni smjer u JI stijeni Kleka
Foto: Z. Smerke

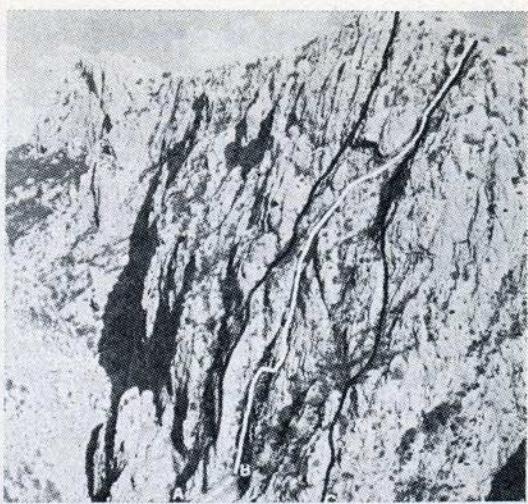

Kratki Manit u JI stijeni Manite peći
Foto: M. Čepelak

Trojka u SZ stijeni kote 670 u Maloj Paklenici

Foto: Z. Smerke

Z. stijena kote 648 u Maloj Paklenici: A — logorski smjer, B — Ruskus, C — Zrinsko-Frankopanski smjer

Foto: Z. Smerke

Ocjena: IV+. Visina stijene oko 150. Dužina smjera 7 D. Vrijeme penjanja prvih penjača 4 sata.

Silaz u vrtaču iza vrha i dalje pema moru po maloj stazi do sela Kneževići, oko 1 sat.

RUSKUS U Z STIJEKI KOTE 648 U MALOJ PAKLENICI

Prvi penjali M. Čepelak i B. Vrbek, AO PDS »Velebit« i V. Barišić i V. Mesarić, AO PD »Željeznikar«, 30. studenog 1974.

Pristup sa samog markiranog puta koji vodi kroz M. Paklenicu, na mjestu gdje se nalaze prve sajle (idići s morske strane).

Opis. 1D gore, lagano u d. Gore 1, pa koso d. na veliku gredinu (2D). Po gredini pod obrasli žlijeb. Do ovog mjeseta težina II, pristup kao za Logorski smjer (ovaj se odvaja od gredine po 1. grebenu). Po žlijebu 2D (IV). Prijediti d 1D (III), zatim 10 m gore u koso l. po ploči do lošeg osig. (drovo VI—). Ravno gore preko malog previsa (V) u obrasli žlijeb. 1D po žlijebu (III, IV). Koso d. na »rampu« 1D i po njoj 2D do ruba stijene (III). 1,5D prije

rubu stijene smjer se sastaje sa Zrinsko-Frankopanskim.

Ocjena: III do IV (s detaljem V); 5 h; 250 m.

Silaz po jugozapadni padini do puta i njime u Kneževice, 40 min.

KRATKI MANIT U JI STIJEKI MANITE PEĆI U VELIKOJ PAKLENICI

Prvi penjali M. Čepelak i K. Sirovec, u travnju 1974.

Pristup markiranim putem iz Anića luke do špilje Manita peći i dalje po novom markiranom putu još dvije minute pod stijenu Manite peći (markirani put ovdje skreće d.).

Opis. Po razvedenom terenu 1D gore l. (II, III). Oko 10 m gore i na koso »rampu« koja vodi d. (III, osig. u plitkom udubljenju). Dalje po glatkoj stijeni gore l. na široku polici (III). Još 1D do vrha (II).

Ocjena III; oko 120 m; 30 minuta.

Silaz z. od vrha na sipar i po njemu do markiranog puta između Manite peći i Zuba.

Alpinizam

● Alpinističku školu u Splitu organizirao je AO PD »Mosor« cd 4. listopada do 2. prosinca 1974. pod pokroviteljstvom Stanice GSS. Voditelj Goran Gabrić (AO PK »Split«), predavanja u PD »Mosor«, vježbe na Mosoru i Kozjaku, polaznika 29, od čega je 16 završilo tečaj s uspjehom (14 iz PD »Mosor«, 2 iz PK »Split«). U Splitu sada postoje dva odsjeka: u »Mosoru« i »Splitu« koji uspješno suraduju. Na kraju tečaja organiziran je četverodnevni penjački

logor u Omladinskoj kući »Ljubo Uvodović Razin« na Mosoru (lugarica). Ispunjeno je 77 čovjek smještena. (F. M.)

● »Naši alpinisti na Aconcagui«. Pod tim naslovom objavili su svaki dnevni listovi, radio i televizija 26. i 27. veljače uspjeh Hrvatske alpinističke ekspedicije »Ande 1975«. Vijest je poslala Planinarskom savezu Hrvatske jugoslavenska amaterska u Buenos Airesu, a zatim

ju je Tanjug prenio sredstvima javnog informiranja.

● Uspon na Monte Rosu (4559 m) izvela su 26. srpnja 1974. tri sarajevska planinara: Josip Filčić, Enver Mešanović i Anton Mlinarević. Iako nisu imali sreće s vremenom, pratila ih je kiša, a prilikom pokušaja uspona na Matterhorn i snijeg, upravo na usponu na Monte Rosu imali su krasno sunčano vrijeme.

Književnost

● »Povijest sporta«, časopis Saveza za fizičku kulturu Hrvatske, objavio je u 1974. četiri sveska, u kojima nalazimo i planinarskih tema. Tako npr. dr. Kamilo Firlinger piše o PD »Bršljan« u Osijeku 1895. godine, prof. dr. Vladimir Blašković o devet decenija života svjetskog planinara Stipe Vrdoljaka, a iz članaka Ivana Floda dozajemo da je već 1888. godine u Sušaku postojalo Primorsko planinarsko društvo sa 140 članova, koje se 1903. pretvorilo u »Primorski sokol«. Prema tome je ovo društvo najstarije poslije HDPA.

● »Planinski vestnik«, glasilo Planinske zvezde Slovenije, objavio je u povodini 100. obljetnice osnivanja HDPA a dva priloga: »Planinska 100.-letnica« prof. dra Vladimira Blaškovića u broju 10. i »Spodobe iz zgodovine hrvatskoga planinства« dra Zeljka Poljaka u broju 11 u 1974. godini.

● »Zivot i rad dra Uliksa Stanger-a«, prilog u časopisu »Istra« (12:72-86, 1974, br. 6), objavio je Josip Demarin prigodom njegove smrti. NP su tim povodom donijele Stangerovu planinarsku biografiju (1974, br. 1-2, str. 23).

● »Preporod planinarstva u Ivancu«, članak iz pera poznatog samoborskog liječnika dra Adalberta Georgijevića, objavio je Zagorski godišnjak za 1975. godinu (god. XIX, str. 68-74, izd. KUD »Matija Gubec«, Zagreb). Autor je prije rata živio u Ivancu i bio u vodstvu PD »Ivančica«.

● »Velebitska kota 1712 — vrh Petra Zoranića«, članak u Zadar-skoj reviji (22:422, 1973, br. V) napisao je predsjednik PD »Paklenica« u Zadru Duro Perić. O istoj temi pisao je i u NP (1973, 207).

● »Kras. povijesni, prirodopisni i geografski opis«, vrijedno znanstveno djelo Ivana Gamsa, objavila je Slovenska matica (Ljubljana 1974, 358 stranica, platneni uvez, ovitak u koloru, 188 fotografija, 88 crteže i tlocrta, na slovenskom jeziku, 180 dinara). Djelo obuhvaća osim slovenskog i dinarski kras pa će za njim rado posegnuti i naši planinari speleolozi.

● »Planine Hrvatske«, planinarsko-turistički vodič dra Zeljka Poljaka (PSH, Zagreb 1974) popraćen je u štampi nizom pozitivnih prikaza, tako npr. u »Planinskom vestniku« (Tone Strojlin, 1974, br. 6, str. 346), riječkom »Planinarskom listu« (Stanko Gilić, 1974, br. 1, str. 20), »Povijesti sporta« (Vladimir Oštrčić, 1974, broj 17, str. 1609), »Geografskom horizontu« (prof. Veljko Rogić, 1973, br. 3-4, str. 73), »Našim planinama« (prof. dr. Branimir Gušić, 1974, br. 1-2, str. 39. i Petar Lučić Rokić, 1974, br. 3-4, str. 77), »Jedinstvu« (Sisak 1974, Duro Marićić u broju od 29. kolovoza, str. 12), »Matici« (Mato Božičević, 1974, br. 5, str. 27) itd.

● »Ratko Čapek — osvajač Bije-li stijena« naslov je knjizice koju je napisao Božidar Nagy, a zapravo je životopis zagrebačkog studenta Ratka Čapeka, člana PD

Sveučilišta »Velebit«, koji je 1951. poginuo u stjeni Spika (105 stranica, dvobojni omot, format 12×16 cm, broširano, bogato ilustrirano, cijena 25 dinara). Izašla je iz tiska početkom 1975., a naručuje se požećem na adresi autora: 41000 Zagreb, Palmotićeva 31. Time je Ratko, nakon skloništa na Samarskim stijenama nazvanog njegovim imenom, dobio još jedan planinarski spomen.

● »Bilten PD Zeljezničar Zagreb 1950-1975« objavljen je u povodu

25-godišnjeg jubileja na 48 šapirografiranih stranica, u kojem je pregledno prikazan rad društva i svih njegovih sekcija te prema tome predstavlja povijesni dokument o djelovanju jednog od naših najvećih planinarskih društava (godine 1974. imao 1874 člana). Ovo skromno ali sadržajem vrijedno izdanje može poslužiti kao primjer kako se uz mnogo truda i malo novaca može trajno obilježiti jubilej i sačuvati od zaborava dje-lovanje generacija, koje su prošle kroz redove društva.

Vijesti

● 25-godišnjica PD »Zeljezničar« iz Zagreba proslijavljena je Svečanom akademijom u siječnju 1975. na kojoj su podijeljena pismena priznanja, diplome i znake najzaslužnijim članovima. Društvo je osnovano 1950. godine, a u njemu je djelovalo čitav niz sekcija. Najuspješniji su AO, Speleološki odjel, Omladinska sekcija i Kamp odjel. Društvo upravlja domom na Oštrem. Još uvijek su aktivni veterani Ivan Megia, Pero Armanini, Nikola Alba, Zvonko Lovrenović, Velimir Neferović i drugi. (Josip Sakoman)

● Kurs Gorske službe spasavajuće organizirao je Planinarski savez Crne Gore pod pokroviteljstvom Republičkog sekretarijata za narodnu obranu 16.-23. veljače u Zabljaku pod Durmitorom. Sudjelovali su planinari iz Pljevalja, Nikšića, Zabljaka, Ivanograda, Košinjina i Mojkovca. GSS PSCG izrastao je iz malog broja entuzijasta u PSD »Javorak« u Nikšiću i danas sačinjava službu koja broji 40 uskrsnih članova. (M. Radović)

● Obnova planinarstva u Istri jedan je od zadataka PD »Kamenjak« iz Rijeke. Ovo jako društvo (u 1974. 1100 članova!) nastoji da prorade društva u Puli, Labinu i Buzetu, pa je svoju skupštinu održalo 15. prosinca u prostorijama Narodnog sveučilišta u Pazinu s 350 članova. Na toj skupštini je predsjednik PSH i PSJ Božo Škerlić odao društvu priznanje za rad, osobito za brigu oko Sletca planinara Jugoslavije na Platku. Skupštinu je pozdravila delegacija od 7 malih izviđača iz Pazina, a skupština ih je nagradila spomen značkama. (Josip Sakoman)

● Na izvanrednoj skupštini PD »Paklenica« u Zadru razmotren je i usvojen samoupravni sporazum o osnivanju Samoupravne interesne zajednice fizičke kulture Općine Zadar i donijeta statutarna odluka kojom je funkcija delegacije Društva povjerena Upravnom odboru. Dva člana su izabrania u jedinstvenu Konferenciju delegacija društvenih organizacija u oblasti fizičke kulture i predložen jedan kandidat za delegata u Skupštinu SIZ fizičke kulture. (D. P.)

● Ponovno je otvorena žičara na Aiguille du Midi iznad Chamonix u Francuskoj, koja vodi na

visinu od 3842 metra. Sagradena je 1954., a nedavno je obnovljena. Sada planinari, željni vidika na Mont Blanc i ledenjakе bez napornog penjanja, opet to mogu ostvariti — ako imaju novaca.

● Slavonska izložba planinarske fotografije okupila je trinaest autora iz četiri slavonska društva, u organizaciji posebne komisije Planinarskog odbora Slavonije, od 7. do 15. prosinca u Osijeku, u dvorani Doma obrtnika. Uključno su bili izložene 54 fotografije, ovih autora: M. i Z. Šimunović (»Psunj«, Pakrac), dr. T. Sablik (»Sokolovac«, Slav. Požega), Z. Lončarić, J. Muha i M. Jalžetić (»Zanatlija«, Osijek), dr. A. Vrbaški, D. Eger, F. Legradić, M. Matošević, I. Reštar, D. Matosović i I. Slavićek (»Jankovac«, Osijek). Izložba je bila priredena kao slavonski prilog proslavi planinarske stoljetnice, no ujedno i kao početak drugog jubileja: 50. obljetnice PD »Jankovac« u Osijeku, koja taj jubilej slavi u ovoj godini. Na otvorenju izložbe okupio se lijep broj planinara Osijeka, Slav. Požege i Virovitice, te predstavnici društveno-političkih organizacija, a ukupno je izložbu posjetilo više stotina osoba. (I. S.)

● Planinarski odbor Dalmacije i Planinarski odbor općine Split održali su 19. siječnja redovnu godišnju konferenciju u Domu brodogradilišta »Split«. Sudjelovali su delegati iz 9 društava, GSS, gosti i drugi planinari. U izvještaju je istaknuto da je plan rada u cijelosti izvršen, pa je donesen Kalendarski akcija za 1975. godinu. Za predsjednika POD je izabran Milivoj Bakotin iz PD »Kozjak«, za potpredsjednika Čedomir Alfrević iz PD »Paklenica« i za tajnika Milan Sunko iz PK »Split«. (D. P.)

● Lavine su u 1974. izazvale niz smrtnih nesreća. Branko Logar i Małkimiłan Čas poginuli su pod stijenom Maja Bals u Prokletijama 10. veljače u okviru akcije 7 poljskih i 5 slovenskih alpinista. Na Voglju je smrtno stradal skijašica Alma Bevc 5. ožujka. Na planini Osogovo je lavina usmrljila 15. siječnja 5 rudara kojih su bili na putu za rudnik »Zletovo Sasa«. Postaju C kaninske žičare zasula je 4. ožujka snježna lavina, oštetila žičaru i ranila jednog radnika (iz PV-a).

● Društveni dom planinara u Zadru uređilo je PD »Paklenica«

u bivšem skloništu Dječjeg parka što ga je u tu svrhu planinarima ponudio Sekretarijat narodne obrane Općine Zadar. Planinari su dobrovoljnim radom u kratkom roku uredili zgradu koja je bila zauštena, zagadena i demolirana. Otvorene doma bilo je 9. siječnja uz veliku radost članova. Osim kancelarije društva, predviđa se u domu foto-laboratorijski, biblioteka sa čitaonicom, te prostorija za društveni rad, zabavu i izlaganje trofeja.

(D. P.)

● **Susret planinara veterana PD »Mosor«** u Splitu održan je 12. prosinca 1974. da bi se time odalo priznanje za požrtvovan dogodičnaj rad. Pozdravni govor je održao predsjednik Mirko Mandić, a užvratio je 82-godišnji član Ante Margetić, počasni član društva. Nakon toga evocirane su uspomene, prikazane stare fotografije, Petar Tabak je prikazao vrlo uspјeli film o Mosoru, a Ivo Skale o Triglavu. Anuška Deanković i ing. Niko Armandi su pročitali prigodne pjesme, koje su bile nagradene pljeskom. Poslije kulturnog, započeo je zabavni dio programa, uz pjesmu i ples, a na kraju su mlade planinarice svakom veterunu poklonile cvijet karanfila.

(Bojan Tollazzi)

● **Svickska sekacija PD »Vihor«** iz Zagreba održala je 11. siječnja u mjestu Balst Hal Klus svoju godišnju skupštinu i izabrala novu upravu. Sekcija bilježi vrijedne uspjehe u 1974. godini: uspon na Dom, treći vrh Europe, na Dufuršću sa zagrebačkim članovima, organiziranje autorelja s 15 ekipa i niz planinarskih izleta. Sekcija ima 30 članova, a njihovom radu mnogo pomaže Jugoslavenski konzultat u Zürichu i konzul prof. Dane Matačić. Skupština je završila oko 2 poslike ponoći uz domaću pjesmu i veselje.

● **Zimski tečaj GSS** održala je Komisija za GSS PSH na Platku 8.-15. prosinca 1974. Bio je to zimski početnički tečaj republičkog karaktera. Instruktori: Borislav Aleraj, Radovan Čepelak i Veljko Sarinić. Voditelj: Borislav Aleraj. Svih četrnaest polaznika iz stanica Zagreb, Split, Rijeka i Delnice završilo je tečaj s uspjehom. U Okviru tečaja izveli su uspon zasježenim kuloarom u zapadnoj stijeni Velikog Risnjaka smjerom Artura Kolachevicha (CAF) ispejanog prvi put zimi 1927. (B. A.)

● **Zagrebačke ulice imenovane po istaknutim planinarama.** Mnogi naši stari planinari bili su istodobno i istaknuti javni radnici u različitim područjima znanosti i kulture, pa su prema ustaljenom običaju mnoge zagrebačke ulice dobile i njihova imena. Nabrojiti ćemo nekoliko takovih imena poznatih iz povijesti hrvatskog planinarstva (abecednim redom): Brusina, Budisavljević, Cačković, Fon, Gorjanović, Heinz, Hirc, Holjevac, Kempf, Kišpatić, Kučera, Lenuci, Pilar, Pasarić, Schlosser, Suk, Vukotinović. Spomenimo i to da je oko 50 zagrebačkih ulica imenovano po planinama, i to po planinama SRH 20, BiH 13, Slovenije 10, a ostale po drugim planinama.

(Z. P.)

● **70. SAVJETOVANJE ZPP-a** održano je u prekrasnom dvorcu skromnog baroka iz XVIII. stoljeća u Oroslavljiju 15. prosinca 1974. u organizaciji nedavno osnovanog društva »Runolist« iz Oroslavlja.

Donesen je »Medudruštveni sporazum savjeta zagorskog planinarskog puta za dodjelu Prelaznog peharja planinarskim društvima zagarske regije«. Prema ovom sporazumu Savjet ZPP-a će na svojoj prvoj sjednici u kalendarskoj godini, na temelju primijenjenih izvještaja o radu društava članica, donijeti odluku koje je društvo u protekljoj godini po svojim akcijama i društvenoj djelatnosti bilo najbolje. Na temelju ove odluke dodjeljuje se Prelazni pehar najkasnije do idućeg savjetovanja nakon donošenja odluke. Društvo koje osvoji pehar tri puta uza sebe dobiva ga u trajno vlasništvo, isto tako prilikom osvajanja Prelaznog pehara društvo dobiva u trajno vlasništvo mali pehar kao simbol za osvojeni prelazni.

Na kraju je predsjednik ZPP-a Dragutin Karažinec u ime svih zagorskih društava povodom proslave 100. obljetnice planinarstva u Hrvatskoj predao predstavniku PSH Nikolici Aleksiću prekrasnu intarziju Trakoščana. Zaključeno je da se iduće savjetovanje održi kod novoprimaljenog društva »Bilo« u Koprivnici krajem ožujka. Nakon vožnje od Oroslavlja do Gornje Stubice i razgledanja »puntarskog kraja« planinari su se sakupili kod spomenika Matiji Gupcu i zatim razgledali muzej Seljačke bune, da bi ih na kraju svega srušno primio na svečanom prijemu predsjednik Izvršnog vijeća Skupštine općine Oroslavlje.

● **Zimovanje zeničke omladine** u domu na Liscu organiziralo je PD »Tajan« za vrijeme školskog raspusta za 32 učenika u trajanju od 8 dana. U programu je svakog dana bio i kulturni dio, kao što je čitanje literarnih djela, zatim čitanje karakta uz primjenu orijentacije, itd. Tako je ostvaren dio programa rada društva donesen 1969. godine, iako neki nisu vjerovali u uspjeh (Azra Bajramović)

● **Planinari Zadra** čestitali novu godinu stanovnicima Velike Paklenice prilikom dočeka Nove godine u svom Domu na Velebitu. Doček je pripremio Aktivni Savez socijalističke omladine PD »Paklenica« i planinari su iskoristili priliku pa su obišli sve stanovnike Velike Paklenice, čestitati im Novu godinu i najmladima dati poklone za Dan dječje radosti. Ovaj humani gest planinara, koji je već postao tradicija, i ove godine stanovnici Velike Paklenice primili su s izrazima duboke zahvalnosti, gorštačke gostoljubivosti i s uvjerenjem da su jedini planinari koji ih, u ovom najzabačenijem djelu općine, u srcu Velebita, ne samo u ovim, nego i u drugim prilikama posjećuju. (D. P.)

● **Izgorjelo sklonište na Bijelim stjenama** u Gorskom kotaru. Taj žalosni događaj zbio se 27. siječnja 1975. svega 4 mjeseca nakon otvorenja, o kojem smo izvjestili na omotu NP 11-12, 1974. Sklonište je bilo otvorenog tipa, a podiglo ga je PD »Rade Končar« iz Zagreba kako bi osiguralo zaklon posjetiocima u dobu kad je kuća na Bijelim stjenama zatvorena. Skloništem se toga dana poslužila skupina članova Omladinske sekcije PD »Zagreb Matica« pri usponu na vrh. Po povratku s vrha sklonište je bilo već toliko zahvaćeno plamenom da ga nije bilo moguće spasiti. Uzrok je vjerojatno neugrašena peć ili opušak cigarete. Planinarska javnost smatra da je moralna obaveza dotičnih planinara ili njihovog društva da sklonište obновe ili da bar pruže pomoć pri obnovi. (Z. P.)

● **Susret planinara Ulcinja** i Pljevlja, tradicionalna akcija, održana je u planinarskom domu Pačevina na Kosanici uz pomoć Garnizona u Pljevljima. Članovi »Ljubišnje« iz Pljevlja su dom za tu priliku posebno opremili. Iz Ulcinja je došlo 30 planinara koji su u ugodnom raspoloženju obišli okolicu i kulturno-povijesna obilježja. (M. Radović)

Obavijesti

● **Planinarski izlet na Himalaju** s usponom na jedan 6-tisućnjak u trajanju od 38 dana priređuje u oktobru PZS. Put avionom. Cijena: 7.500,00 d i 350 dolara. Prijave: Ljubljana, Dvoržakova 9.

● **Poduzeće »Spektar«** traži uspjele kolore (negative ili dijapositive) radi tiskanja knjige »Velebit« i »Planine« rijeke i jezera Jugoslavije. Adresa: 41000 Zagreb Zorkovečka 6.

● **Planinarski savez Hrvatske** moli preplatnike kojima nisu neophodni brojevi NP 5-8 iz 1972, 1-4 i 7-10 iz 1973. i 1-8 iz 1974. da ih prepuste Savezu radi uveza nekompletnih godišta za knjižnicu.

● **Primjedbe na jubilarne prijave**, što ih NP objavljaju od siječnja 1974., poslali su mnogi čitaoci u želji da nadopune ili isprave tekst. Molimo sve čitaoce da i nadalje šalju svoje primjedbe jer ćemo nakon posljednjeg prijaza objaviti ispravke i dopune kao poseban dodatak.

● **Preplatu za NP** tko još nije uplatio, molimo da to učini čekom na račun broj 30102-678-5535.

● **Jeffina planinarska putovanja** autobusima u Grčku i Poljsku priređuje SPOJS, Niš, Braće Tasković 75. Prospekti se šalju na zahtjev.

● **Slijedi** nastavak jubilarnog priloga »Gorska služba spasavanja u Hrvatskoj« od Dražena Zupanca, koji smo započeli u prošlom broju. Autor je pročelnik Komisije za GSS PSH od 1969. godine do danas.

INTERVENCIJE PSS OD 1950. DO 1974. GODINE I VRSTE NESREĆA

Godina	50	51	51	53	54	55	56	57	58	58	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74
Lake	4	11	29	80	131	9	15	61	21	17	8	28	22	17	24	7	19	42	33	51	29	26	38	66	15
Teške	1	6	8	34	20	4	8	2	9		7	5	11	9	7	5	12	25	11	23	16	9	13	35	4
Smrtnе	1			2	2	1		3	1	1	1	2		1		3		5	1	1	2			1	
Potrage																2	1	3	14	7	6	1		2	
Ukupno	5	8	37	116	153	14	23	63	33	18	16	34	33	28	31	15	35	73	44	93	53	42	54	103	20

Primjedbe uz tablicu. Podaci do zaključno 1954. godine nisu sustavno sakupljani. Od 1955. g. uredno je vodena evidencija (s izuzetkom 1965. g.) sve do danas. Ipak, smatra se, da zbog administrativne nepotpunosti nisu sve nesreće registrirane. Iz tablice se vidi da je lakih nesreća bilo 793, teških 287, smrtnih 28, potraga 36, ukupno 1144 intervencije.

U tablici su vrste nesreća medicinski sistematizirane, ali težina nesreća nije uvi-jek i mjerilo težine akcije spasavanja, jer je npr. akcija potrage ili transporta lakše unesrećenog često puta teža od akcije spasavanja teže unesrećenog. Težina akcije spasavanja ili potrage uglavnom ovisi o obliku i vrsti zemljišta i udaljenosti od prometnice, a težina ozljede unesrećenog može, ali ne mora, imati pri tome bitnu ulogu.

Prve intervencije, odnosno akcije spasavanja GSS PSH nisu u dokumentaciji poimenično nabrojene, jer se u izvještajima spominju brojčano i to zbirno, ali bilo ih je već 1950., u prvoj godini djelovanja GSS, a ne tek 1952. kako se ponegdje navodi. Autor ovih redaka je, dok još nije bio član GSS, osobno sudjelovao u jednoj akciji spasavanja s transportom teško unesrećenog skijaša na »Crvenom spustu« na Medvednici, u zimi, krajem 1950. g. pod vodstvom gorskog spasavaoca Mirka Zgage.

Podaci za 1974. g. nisu potpuni jer ih neke stanice još nisu dostavile.

~~~~~

stanice GSS: u Samoboru PD »Japetić«, u Gračacu PD »Crnopac«, u Varaždinu PD »Ravna gora«, u Zagrebu PD »Željezničar« i PD »Grafičar«, u Delnicama PD »Delnice« i u Jastrebarskom PD »Jastrebarsko«. Unatoč svim slabostima tako stvorene mreže stanica, GSS počinje postupno praktično ostvarivati djelovanje po teritorijalnom principu, pa je u tom smjeru učinjen izvjestan napredak. Iste godine stanice ustanovljuju niz obavještajnih točaka: u Samoborskom gorju, na Kalniku, Medvednici, kao i u Gračcu i Jastrebarskom.

Ostvarivši uspješnu suradnju sa Crvenim križem, Higijenskim zavodom, tvornicom »Pliva«, JNA i GRS, KGSS nabavlja veću količinu specijalne tehničke opreme (drveni čamci za spasavanje u snijegu, Graminger sjedalice, sklopive nosiljke i sl.), sanitetske opreme i materijala, kao i oznake GSS za isticanje na javnim mjestima (»Obavještajna točka«, »Stanica GSS«). Sva ova sredstva raspoređuju odmah stanicama, koje na taj način djelomično tehnički osposobljava za uspješno spasavaljačko djelovanje. Ekipne stanice GSS u Zagrebu i Samoboru obavljaju nedjeljama redovna dežurstva na frekventnim planinarskim točkama Medvednice i Samoborskog gorja (Tomislavov dom, Puntijarka, Dom PD »Grafičar« na Rudarskom sedlu, Oštrelj, Soičeva kuća). KGSS od te godine vodi centralnu kartoteku članova GSS. Od 25. do 27. srpnja uspješno osigurava Slet planinara na Plitvicama, na kojem je bilo 80 manjih intervencija. Od 3. do 8. kolovoza upućuje šest članova iz Zagreba i Varaždina na savezni tečaj GSS, koji je održan u kući na Gozdu pod Vršićem u Sloveniji. Od 9. studenoga do 11. prosinca održana je izložba o radu Stanice GSS PD »Zagreb« u društvenim prostorijama u Zagrebu. Ovu prvu izložbu o djelovanju i radu GSS u Hrvatskoj pripremila je Stanica pod vodstvom Ismeta Baljića, a posjetio ju je velik broj planinara i ostalih građana Zagreba.

KGSS pruža 1954. godine pomoći Komisiji za alpinizam i GSS PS BiH i daje joj upute za rad. Donesen je novi Pravilnik GSS, kojim je stvorena osnova za potpunije daljnje djelovanje Službe. U zimskoj sezoni nastavljaju se stalna nedjeljna dežurstva na Medvednici i Samoborskom gorju i samo na njima je zabilježeno 87 težih i lakših intervencija.

U prvoj polovici godine dolazi na čelo KGSS Albert Glavač, kojega povremeno za odsutnosti zamjenjuje Borislav Mikić, referent za zdravstvo PSH i član GSS. Početkom godine postojalo je osam stanica GSS, ali već polovinom godine prestaju djelovati zbog osipanja članstva stanice PD »Runolist« (Stenjevec) i PD »Grafičar« (Zagreb) i njihova područja preuzimaju Stanice PDS »Velebit« i PD »Zagreb«. U GSS se primjenjuju mnogo oštrega pravila ponašanja nego u drugim planinar-

skim djelatnostima. Tako je 10. prosinca trajno isključeno četiri člana GSS radi kršenja osnovnih načela GSS i planinarske etike (napuštanjem drugova u nevolji). Od 1954. godine članovi GSS redovito su osigurani kod osiguravajućih zavoda za slučaj nezgode ili smrti za vrijeme akcije spasavanja GSS.

Po preporuci Komisije za zdravstvo PSH stanice GSS počinju 1955. voditi brigu, pregledavati i djelomično opremati kućne apoteke u planinarskim domovima na svom području. Na tečaju GRS PZS od 20. do 27. ožujka u Pogačnikovom domu na Kriškim podima u Julijskim Alpama sudjeluju dva člana GSS PSH (A. Glavač i B. Mikulić). Polovinom godine započinje reorganizacija Stanice GSS PD »Japetić« na inicijativu planinarske sekcije »Dr Maks Plotnikov« pri poduzeću »Fotokemika« u Samoboru i Stanica postaje sve aktivnija. Na trodnevnom tečaju GRS PZS od 22. do 24. srpnja na Tičarjevom domu na Vršiću kao gosti sudjeluju A. Glavač i B. Lukšić. Na tom tečaju demonstriraju suvremenu opremu i tehniku F. Obman i L. Graminger, prvaci i dugogodišnji spasavaoci GSS iz Zapadne Njemačke.

Na temelju zaključka Plenuma PSJ u Sarajevu, KGSS 3. rujna pismenim putem pruža iscrpne obavijesti o svojoj organizacijskoj strukturi i radu planinarskih savezima Srbije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Makedonije, te po svojem uzoru daje prijedlog za njihove organizacijske strukture, koje bi im zbog sličnih uvjeta mogle odgovarati.

Stanje u GSS vidi se i iz referata, koji je podnio Albert Glavač, pročelnik KGSS, na Plenumu PSH 16. listopada na Sljemenu, u kojem se između ostalog kaže: »Plenum PSH, održan još dne 8. 3. 1953. na Sljemenu, odredio je smjernice organiziranja GSS u Hrvatskoj stavljavajući GSS na širu osnovu. Danas postoji na teritoriju PSH šest stanica GSS s 18 obaveštajnih točaka, a članstvo stanica broji 39 gorskih spasavalaca i pripravnika. Kod daljnje izgradnje GSS u NRH, KGSS srebra se je s nizom organizacionih, tehničkih i finansijskih problema. Najvažnije od njih izlažemo ovom Plenumu i predlažemo donošenje odgovarajućih zaključaka.«

Posebno se poziva na dio rezolucije donesene na Prvom kongresu planinara Jugoslavije održanom 23. i 24. travnja te godine u Zagrebu, koja sadrži i slijedeći ulomak: »Planinari moraju biti uvijek spremni i sposobni pomagati svakome, kome se u planinama dogodi nezgoda ili nesreća. Zato je dužnost planinarske organizacije da osposobi svoje članove za spasavanje, a organizaciju GSS mora prilagoditi specifičnim prilikama i potrebama pojedinih krajeva.« U referatu nadalje ističe i predlaže: »GSS ima posebne teškoće u vezi s finansijskim pitanjima. Za stvaranje solidne mreže GSS, njenom opremanju sanitetskim materijalom i tehničkim pomagalima za spasavanje, za popunjavanje ovog materijala i pomagala, za uzdržavanje i osposobljavanje kadrova, za plaćanje osigurnine za članove GSS, za snošenje troškova oko akcija spasavanja itd., potrebna su znatna finansijska sredstva... Predlažem da ovaj Plenum odredi da su sva društva dužna ubrati 1% na sav brutto promet svojih domova u korist GSS početkom od 1. siječnja 1956, te da se sredstva pripadajuća GSS ni u kojem slučaju ne smiju trošiti u druge svrhe.« Ovaj prijedlog, nažalost, nije bio prihvaćen zbog općenito teškog novčanog stanja u gospodarenju domovima, ali je zanimljiv zato što se na taj način pokušalo trajnije rješiti pitanje financiranja djelovanja GSS.

U referatu je naglašena dobrovoljnost i neprofesionalnost članstva GSS, a također i potreba da članstvu GSS planinarska organizacija pruži i određeno praktično priznanje za rad, pa se kaže: »GSS je dobrovoljna organizacija. Njeno temeljno načelo je potpuna dobrovoljnost. Da bi se izbjegla svaka profesionalnost, gorski spasavaoci ne mogu primati nikakve nagrade za svoj rad i trud. Njima (spasavaocima) se nastoji pokriti stvarne izdatke ili samo dio izdataka, koje su imali oko spasavanja. Ali planinarske organizacije daju na svoj način priznanje za rad gorskih spasavalaca... dozvoljava se besplatno noćenje na skupnim ležajevima u planinarskim domovima. Tu pogodnost uživaju naši članovi u Sloveniji, a koliko smo upoznati, tako će biti i u drugim republikama... Zbog toga predlažem da Plenum donese slijedeći zaključak: Članovi GSS imaju uz predočenje legitimacije GSS pravo na besplatno korištenje skupnih ležajeva do dvije noći za redom u planinarskim domovima. U slučaju akcije spasavanja imaju pravo besplatno koristiti ležajeve u sobama.« Ovaj prijedlog je prihvaćen i djelomično se kasnije i provodio. To je u ono doba bilo jedino stvarno priznanje gorskim spasavaocima za njihov samoprijegoran rad.

O planinarskim nesrećama kaže: »Planinarske nesreće ne ćemo nikada moći sasvim izbjegći, ali nam je dužnost da učinimo sve, kako bismo uklonili slabosti koje prouzrokuju najveći broj nesreća, a koje bi se mogle izbjegići.« Na kraju završava apelom na predstavnike društava: »... molim vas da poradite na organiziranju GSS u vašim društvinama prema svojim mogućnostima... Na taj način bit će nam moguće da izgradimo solidnu GSS kakva odgovara u naše doba i našoj pla-

ninarskoj organizaciji. Planinari — naši članovi — radni ljudi naše zemlje, zaslužuju da im njihova planinarska organizacija ostvari sigurnu, suvremenu i kulturnu pomoć (u planini), kad god im to ustreba.«

Posebno treba istaknuti jednu izuzetnu akciju u mjesecu srpnju iste godine u kojoj šest članova Stanice GSS »Velebit« osigurava i omogućuje pristup za istraživanje Crvenom jezeru kod Imotskog znanstveno-istraživačkoj ekspediciji Higijenskog zavoda i Tehničkog fakulteta u Zagrebu. Na Prvom kongresu planinara Jugoslavije odlikovana je Stanica GSS PD »Zagreb« srebrnim znakom PSJ.

Od 1. veljače 1956. djeluje Stanica GSS »Samobor« sastavljena od pet članova PD »Japetić« i pet članova PD »Dr Maks Plotnikov«. To su prvi puta u jednoj stanici GSS, dosljedno organiziranoj na područnom načelu, zastupljeni članovi raznih društava i time se konačno počinje prelaziti na organiziranje stanica po područnom principu, pri čemu se one poslovno oslanjaju samo na jednu od planinarskih organizacija svog područja. No proces reorganizacije ne nastavlja se odmah, pa u Zagrebu i dalje djeluju tri stanice: »Zagreb« (na čelu sa Zlatomirom Juretićem, a kasnije Leanderom Kukecom), »Velebit« (procelnik Dražen Zupanc), »Željezničar« (procelnik Josip Leskovšek). Izvan Zagreba su tri stanice: u Varaždinu »Ravna gora« (procelnik Vladimir Pohulek, a zatim Đuro Makšan), u Jastrebarskom PD »Jastrebarsko« (procelnik Mirko Kos), te Stanica GSS Samobor (procelnik Viktor Očić).

Na poziv PS Makedonije naš spasavalac Nikola Šimunović, kao tehnički vođa, vodi prvi tečaj Planinske spasiteljne službe PSM, koji se održava od 26. kolovoza do 1. rujna na Šar-planini s bazom u domu na Jelaku.

Krajem godine, 29. studenoga, osnovana je u Splitu Stanica GSS u PD »Mosor«. Tom prilikom ponovno je potvrđeno stajalište, da »članovi GSS budu članovi AO-a, koji će najbolje odgovoriti tom pozivu«. U članstvo su tada primljeni Uroš Nigojević, Stanko Gilić, Boris Kambić i Berigoj Ujević. To je prva Stanica GSS koja djeluje na području Dalmacije. KGSS uvodi jedinstvene obrasce za registraciju nesreća i centralnu evidenciju intervencija i spasavanja unesrećenih.

Dne 9. studenog održan je Plenum GSS PSH u Zagrebu. Zimski tečaj GSS za PS Makedonije održan od 20. do 31. I 1957. na Šar-planini s bazom u planinskom hotelu na Popovoj Šapki, tehnički su vodili naši članovi I. Baljić i N. Jakić. U mjesecu ožujku, travnju i svibnju održani su prvi puta ispitni za stjecanje naslova »Gorski spasavalac«, prema novom Pravilniku GSS PSH donesenom krajem 1955. g. i propisima o ispitima Komisije donesenim na temelju njegovih odredbi. Po održanim ispitima obavljena je vrlo rigorozna revizija članstva u GSS.

Dne 9. rujna održan je Plenum GSS PSH na kojem je zaključeno da se zbog potpuno zamrlog rada i neudovoljavanja svim zadacima ukida Stanica »Jastrebarsko«. Osiguranje područja na kojem je djelovala ova Stanica, preuzeala je Stanica »Samobor«, koja je u to doba jedna od najsređenijih stanica u mreži. Na Plenumu je također svečano proglašeno »Gorskim spasavaocima« (po novim propisima) 24 člana GSS PSH. Na istom Plenumu je konačno utvrđen tekst novog Pravilnika GSS PSH.

Kao uvjet za stjecanje naslova »Gorski spasavalac« postavljen je i zahtjev da svaki pripadnik GSS bude pregledan od liječnika za sportsku medicinu i proglašen sposobnim za rad u GSS. To je bila vrlo korisna novost u GSS, dok su alpinisti bili i prije zdravstveno kontrolirani od liječnika.

U mjesecu rujnu Komisija za GSS nabavlja posredstvom Komisije za GSS BiH 15 drvenih čamaca za transport unesrećenih po snijegu, koji su kupljeni od JNA. Time je donekle zadovoljena potreba Stanica na našem području za zimskim transportnim sredstvima.

Sastanku Koordinacione Komisije za alpinizam i GSS PSJ održanom 2. lipnja u Sarajevu, prisustvovala su dva predstavnika GSS PSH. Na tom sastanku je između ostalog zaključeno da se izradi načrt jedinstvenog Pravilnika za GSS na području Jugoslavije (radi ujednačenosti kriterija rada i primanja u članstvo), kao i da sve republike imaju isti znak GSS (kao uzorak uzet je znak GRS PZS) s tim da natpis bude isписан na jeziku republike u kojoj GSS djeluje.

Drući značajni događaji u 1957. godini jesu dotacija od 40 000 dinara NO grada Zagreba GSS-u, početak redovnih zimskih dežurstava na Medvednici i Oštretu u subotu i nedjelju i akcija za popunjavanje apoteke u planinarskim domovima. Godine 1958. organiziraju se liječnički pregledi za spasavaoce, izrađuje oprema (vreće za spavanje), održavaju ispitni, a u Tomislavovu domu se nastoji otvoriti ambulanta. Nabavljen je prvi komplet univerzalne nosiljke Mariner, a pokušava se nabaviti i akia-čamac, što uspijeva tek iduće godine. Na poticaj stanice »Velebit« odlučeno je 10. studenoga 1959. da se u Zagrebu osnuje jedinstvena stanica GSS za područje Zagreba. Njenim osnivanjem završen je proces reorganizacije GSS na teritorijalnom

BROJNO STANJE EKIPA GGS U HRVATSKOJ OD 1950. DO 1960. GODINE

Godina	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59
PHS	14									
PD »Zagreb« Zagreb		14	24	8	10	8	5	16	10	12
PDS »Velebit« Zagreb		4	6	7	8	8	10	13	19	20
PD »Runolist« Stenjevac		2	2	4						
PD »Željezničar« Zagreb				17	10	7	8	8		
PD »Grafičar« Zagreb					5	4				
PD »Japetić« Samobor					9	8	7			
PD »Jastrebarsko« Jaska					4	4	4	4	4	
PD »Ravna g.« Varaždin					6	6	5	4	3	3
PD »Delenice« Delnice						4				
PD »Crnopac« Gračac						4				

principu. Na Jahorini je od 28. II do 8. III 1960. g. republički zimski tečaj GSS PSH radio paralelno s republičkim tečajem za vodiče skijaških pohoda. Nastava skijanja odvijala se je zajednički za oba tečaja, a vodio ju je tada jedan od najboljih skijaških pedagoga i nastavnika u Hrvatskoj, prof. Milko Mejovšek. Nastavu i vježbe iz zimskog gorskog spasavanja obavljao je Dražen Zupanc. Na tom prvom potpuno zimskom tečaju GSS prvi put je uveden rad s upravo nabavljenim akia-čamcem. Na tečaju je sudjelovalo 9 članova GSS od kojih je 5 steklo zvanje »skijaški vodnik«, a 2 položilo tehnički ispit za zvanje »skijaški učitelj«.

Godine 1961. Državni osiguravajući zavod Zagreb odaje priznanje GSS-u doticom od 300 000 dinara za nabavku opreme. Godine 1962. dio spasavalaca po prvi put dobiva naknadu za uništenu vlastitu opremu. Iduće godine u ožujku članovi stanice »Zagreb« sudjeluju u vježbama stanice »Graz« gdje se upoznaju sa spasavanjem pomoću helikoptera i s upotrebom čeone svjetiljke, a 2. lipnja pod Prisojnikom je iskušan akia-čamac, koji je izradio Aerotehnički zavod u Zagrebu uz suradnju GSS PSH. Prilikom poplave Zagreba 1964. godine 18 spasavalaca iz stanice »Zagreb« danonoćno je interveniralo pet dana u sastavu ekipa Službe hitne pomoći djelujući na najnepristupačnijim mjestima. Tada je GSS-u prvi put javno priznata vrijednost i uspješnost i otada nailazi na veće razumijevanje javnosti. Tako je uskoro zatim na sastanku, što ga je sazvao Sekretarijat za zdravlje grada Zagreba, načelno riješeno pitanje financiranja GSS iz stalnih budžetskih izvora. Na proširenom sastanku Izvršnog odbora PHS 3. veljače 1965. bila je glavna tema rad i problemi GSS-a i tom prilikom je istaknuto da je planinarska organizacija osobito zainteresirana za njen rad. Na sjednici Koordinacione komisije GSS PSJ 18. prosinca u Zagrebu predložen je jedinstveni program obuke članova GSS i kriterij za naziv gorskog spasavaoca i instruktora GSS. Izvršni odbor PSH je 5. srpnja 1966. donio niz važnih zaključaka za poboljšanje GSS-a, a na Osmoj redovnoj skupštini PSH 10. prosinca pokušava se prvi put riješiti stalni priliv sredstava za GSS. Na saveznom speleološkom seminaru održanom na Medvednici 14–17. prosinca uključen je i poseban program GSS-a, a na Petom jugoslavenskom speleološkom kongresu u Skoplju iduće godine iznesena je na temelju materijala GSS PSH analiza speleoloških nesreća u Hrvatskoj. Na poticaj Komisije za GSS PSH preveden je na hrvatski Marinerov priručnik »Suvremena tehnika spasavanja«. Evropski spasavački veteran Wasti Mariner ne samo da se odrekao honorara, nego je i besplatno ustupio gotove klišeje. Godine 1969. osnovana je zaslugom dra Tomislava Sableka iz Požege prva stanica GSS u Slavoniji. Iste godine ekipa od 7 spasavalaca iz stanice »Zagreb« istaknula se dobrovoljnim radom u Banjoj Luci nakon potresa, posebno riskantnim akcijama 15. studenoga na zgradi Medicinskog centra. Godine 1970. je na saveznom seminaru GSS (Rajac, 20–22. veljače) zaključeno da se objavi adresar GSS za cijelu Jugoslaviju. Taj adresar se pokazao kao izvanredno koristan. Na sjednici Glavnog odbora PSH 18. travnja iste godine usvojen je načrt Pravilnika GSS PSH, a 16. i 17. svibnja GSS je na Ravnoj gori proslavila 20. obljetnicu svog osnutka. Na toj svečanosti je bilo uglednih gostiju iz drugih republika. Spasavaocima su podijeljene prigodne spomen-značke, a osim toga je pripremljena izložba dokumenata o radu GSS-a. Na sastanku Koordinacione komisije GSS PSJ 1971. u domu Lipovac zaključeno je, među ostalim, da se prouči pitanje UKV frekvencije za sve republičke službe GSS. Posebna je novost te godine savezni seminar PSJ o spasavanju iz spilja održan u Jopića pećini blizu Slunja, te osiguranje deviznih sredstava (4000 dolara) za uvoz spasavačke opreme. Godine 1973. KGSS je bila domaćin Trećeg stručnog sastanka liječnika GSS PSJ. Sastanak

BROJNO STANJE STANICA GSS U HRVATSKOJ OD 1956. DO 1974. GODINE

Godina	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74
Samobor	10	6	8	4	4	4	4	3	9	9	9	10	10	10	10	7	9	11	11
Split	4	4	4	4	4	4	12	8	9	9	10	15	21	16	16	17	17	24	24
Zagreb					23	26	22	24	33	33	35	36	36	39	35	32	33	34	41
Rijeka					6	7	7	7	5	5	7	14	14	14	22	30	17	15	15
Ogulin									3	3	6	8	8	10	9	9	5	5	6
Sl. Požega														5	8	8	9	9	10
Mrkopalj														10	12				
Delnice																16	25	25	29

je održan u Društvenom domu PSH, prisutno je bilo 42 spasavaoca, a održano je 14 referata. Godine 1974. je GSS PSH priredila izložbu tehničke opreme i demonstrirala njenu upotrebu na Sletu planinara Jugoslavije na Platku. Posebno valja naglasiti da je GSS u Hrvatskoj 1975. godine navršila četvrt stoljeća svoga djelovanja, pa neka ovaj prikaz bude skroman prilog proslavi jubileja. Ako bismo, na kraju, pokušali protekli rad periodizirati, mogli bismo ga podijeliti u tri razdoblja:

I. razdoblje — od osnutka do stvaranja prvih momčadi (ekipa) GSS u planinarskim društvima (1950—1952) je razdoblje pojavljivanja i svladavanja ne malih potiskoča kao i rješavanja prvih organizacijskih i materijalnih pitanja. U tom razdoblju Služba ima vrlo malen (zapravo premalen za potrebe) broj ljudi vrhunske etičke i tehničke kvalitete i to isključivo alpinista.

II. razdoblje — od stvaranja prvih momčadi u planinarskim društvima, pa do završetka njihovog pretvaranja u Stanice GSS suvremeno organiziranih na teritorijalnoj (područnoj) osnovi (1953—1959).

Prvi dio tog razdoblja karakterizira odlazak u preveliku širinu, ne vodeći pri tom računa o kvaliteti angažiranog ljudstva (etički i tehnički), a niti o stvarnim potrebama i mogućnostima planinarske organizacije; kao nužna posljedica toga javlja se smanjenje efikasnosti Službe unatoč brojnosti članstva.

Krajem tog razdoblja dolazi nužno do ponovnog zaoštravanja uvjeta za prijem u članstvo i do jačanja kvalitete, ali smanjenjem broja članstva kao nužnom posljedicom.

III. razdoblje — počinje 1960. godine djelovanjem suvremeno organizirane i funkcionalno raspoređene mreže stanica GSS na teritorijalnoj osnovi. Mreža stanica GSS još ni danas nije potpuna.

U zaključku treba naglasiti da je GSS u stvari dobrovoljna humana javna služba »hitne pomoći«, koja stupa u akciju na poziv samo u gorama i na nepristupačnim područjima udaljenim od prometnica ili kad se mora primijeniti posebna tehnička oprema i stručno znanje njenih članova (elementarne katastrofe i sl.). Njena aktivnost ne mjeri se npr. brojem penjačkih uspona ili prijeđenih transverzala već uspješno obavljenim akcijama spasavanja i potraga, ali ne u apsolutnim brojevima. Treba naime, reći da uspješan rad na prevenciji nesreća očito smanjuje njihov broj, iako ih ne može potpuno spriječiti.

Prevencija nesreća, uz spasavanje, najvažniji je oblik djelovanja GSS. Kolektivno ona se očituje dežurstvima na ugroženim područjima, osiguranjem alpinističkih uspona, natjecanja (skijaških i orientacijskih), sletova i drugih planinarskih skupova, te obrazovanjem planinara. Individualno pak, svaki spasavalac djeluje preventivno čim je uključen u bilo koju planinarsku stručnu djelatnost (alpinističku, speleološku, na izletima i turama, natjecanjima, obilježavanju putova, zaštiti čovjekove okoline, brigu za čuvanje flore, faune i prirodnih znamenitosti i sl.). Upravo takvo djelovanje gorskih spasavalaca, koje se osjeća u čitavoj planinarskoj organizaciji i svim oblicima planinarskog djelovanja najviše pridonosi kako ugledu Službe, tako i uspjehu planinarske organizacije.

Ipak treba spomenuti da je GSS, između niza ostalog, izvanredno značajno ljudstvom i materijalom pomogla u organiziraju i pripremanju značajnih planinarskih pothvata u Hrvatskoj, kao što su alpinističke ekskurzije u Centralne i Zapadne Alpe, Poljsku i Norvešku i alpinističke ekspedicije na Grenland, Spitzberge i Ande.

Ujedno valja istaknuti da GSS veliku pažnju posvećuje stručnoj izobrazbi svojih, već prije dobro probranih članova.

Tijekom proteklih 25 godina poginuli su u planinama članovi GSS: Ratko Čapek (Špik, 1951), Ivo Babić-Gjalski (Klek, 1953), Branko Lukšić (Klek, 1958), Zvonimir Pašer (Jalovec, 1961), Jakov Lasić (Jalovec, 1967), Ivo Gropuzzo (Mojstrovka, 1971).

Ante Bedalov, Nenad Čulić, Viktor Tabaković i Urso Vrdoljak (Ušba, Kavkaz, SSSR, 1974), dok je u prometnoj nesreći poginuo dr Borislav Mikulić, a umro od bolesti Dragan Selak.

U istom razdoblju u obavljanju zadataka GSS teže su bili ozlijedeni članovi GSS: Stanko Gilić, Pavao Jurčić, Hrvoje Lukatela, Bogomir Medić, Veljko Šarinić i Dražen Zupanc.

Ovaj prikaz dopunit ćemo kratkim pregledom gorskih spasavalaca, koji su u proteklom razdoblju stajali na čelu Službe odnosno pojedinih njenih skupina, popisom instruktora i liječnika.

1. Na čelu Komisije za GSS PSH, a time i na čelu cijele Službe u Hrvatskoj, bili su:

Edvin Rakoš (1950), Dušan Krotin-Dude (1951), Antun Rak (1953), Albert Glavač — kojeg je povremeno zamjenjivao Borislav Mikulić-Miks (1954), ing. Vjekoslav Santek (1957), dr Željko Poljak (1958), Leander Kučec-Mića (1959), dr Tugomir Šprem (1961), Stjepan Cibilić-Ciba (1962), Antun Filipčić (1967), i Dražen Zupanc od 1969. do danas). U sastavu KGSS kao članovi tijekom toga razdoblja djelovali su duže ili kraće vrijeme: dr B. Aleraj, I. Baljić, I. Bujan, S. Cibilić, ing. R. Čepelak, J. Duić (po povratku u Travnik nakon studija osnovao Stanicu GSS Travnik 1962. godine,

---

ZNAČAJNIJI SKUPOVI GSS U HRVATSKOJ (U zagradama broj prisutnih članova iz Hrvatske)

Osnivačka skupština GSS PSH 24. II 1950 u Zagrebu
Sastanak GSS PSH 29. VI 1951. u Zagrebu
Tečaj prve pomoći stanice GSS »Zagreb« 1953.
Tečaj prve pomoći stanice GSS »Zagreb« 1954.
Plenum GSS PSH 9. XI 1956. u Zagrebu
Prvi zimski tečaj GSS PSH 28. IV—5. V 1957. Zavižan (12)
Plenum GSS PSH 9. IX 1957.
Velika vježba GSS PSH 15—16. X 1960. Klek (27)
Prvo zimsko natjecanje GSS PSH 26. III 1961. Snježnik (19)
Savjetovanje i zbor GSS PSJ 30. IX—1. X 1961. Paklenica (16)
Drugo zimsko natjecanje GSS PSH 25. II 1962. Mrkopalj (14)
Treće zimsko natjecanje GSS PSH 23. II 1963. Medvednica (12)
Zimski početnički tečaj PSJ 16—24. II 1963. Medvednica
Stručni sastanak liječnika GSS PSJ 26—27. X 1963. Sljeme
Seminar stanice GSS »Split« 1—3. V 1964 (13)
Tečaj GSS PSH za miliciju 26. IX—5. X 1964. Paklenica (4)
Početnički zimski tečaj GSS PSJ 20—28. II 1965. Platak (5)
Sastanak Komisije GSS PSJ 17. X 1965. Zagreb (5)
Seminar za instruktoare GSS PSH, siječanj 1965. Sljeme (15)
Ljetni tečaj GSS za miliciju 19—25. IX 1966. Paklenica
Ljetne vježbe GSS PSH 24.—25. IX 1966. Risnjak (17)
Drugi zimski tečaj GSS PSH 10—18. XII 1966. Sljeme (18)
Sjednica Komisije GSS PSJ 18. XII 1966. Zagreb
Ljetne vježbe GSS PSH 1—2. X 1967. Risnjak (14)
Početnički ljetni tečaj GSS PSH 7—15. X 1967. Risnjak (13)
Speleološki seminar za spasavanje PSJ 14—17. XI 1967. Medvednica (9)
Ljetni tečaj GSS PSH 5—12. X 1968. Klek (13)
Skijaški tečaj stanice »Zagreb« u veljači 1969. Vršić (12)
Spasavaločko-speleološki tečaj za miliciju 24. VI—3. VII 1969.
Seminar GSS PSJ 19—21. IX 1969. Zavižan
Zimski tečaj GSS PSH 23—29. XI 1969. Zavižan
Sjednica Komisije GSS PSJ 14. XI 1970. Zagreb (5)
Ljetni tečaj GSS PSH 20—22. XI i 26. XI—1. XII 1970. Klek (8)
Tečaj GSS stanice »Split« 18—24. X 1971. Mosor (17)
Sjednica Komisije GSS PSJ 24. X 1971. Lipovec (5)
Ljetni tečaj GSS PSH 13—21. XI 1971. Risnjak (18)
Seminari o spasavanju iz spilja PSJ 9—11. XII 1971. Brebornica
Zimski tečaj GSS PSH 26. II—5. III 1972. Platak (26)
Ljetni tečaj GSS PSH 7—14. X 1973. (27)
Sastanak liječnika GSS PSJ 14—15. XII 1973. Zagreb
Zimski tečaj GSS PSH 8—15. XI 1974. Platak (17)

jednu od najstarijih u BiH), A. Filipčić, S. Horvat, Z. Juretić, Z. Juričan, M. Kindy, L. Kukec, V. Lipovac, B. Mikulić, A. Miran, M. Mlinac, ing. D. Paljan, Z. Papov, dr Ž. Poljak, F. Rapotec, T. Saračević, D. Šafar, ing. B. Šeparović, dr R. Šignjar, N. Šimunović, dr T. Šprem, D. Zupanc.

2. Na čelu stanica odnosno ekipa GSS, koliko znamo, bili su, odnosno jesu:

Ekipa GSS PSH: Edvin Rakoš, Dušan Krotin.

PD »Grafičar«: Zvonko Vandekar.

PD »Runolist«, Stenjevec, Zagreb: Tvrto Mursalo, Mladen Kuzmić.

PDS »Velebit«, Zagreb: Zvonimir Antonić, Dražen Zupanc, Božidar Šturmman.

PD »Zagreb«, Zagreb: Ismet Baljić, Zlatomir Juretić, Dragutin Ferencic i Leander

Kukec.

PD »Željezničar«, Zagreb: Josip Leskovšek.

PD »Jastrebarsko«, Jastrebarsko: Mirko Kos.

PD »Ravna Gora«, Varaždin: Vladimir Pohulek, Đuro Makšan.

Stanica Samobor: Dr Adalbert Georgijević, Viktor Očić, Bogdan Cvek, Željko Bišćan, Darko Bišćan.

Stanica Split: Branko Bužančić, Nenad Čulić, Joško Gerželj.

ZNAČAJNIJI SKUPOVI GSS IZVAN HRVATSKE (U zgradama broj prisutnih spasavalaca iz Hrvatske)

Proljetno savjetovanje GRS PZS 4—7. V 1951. Vršić (2)

Proljetno savjetovanje GRS PZS 8. IV 1952. Storžič

Tečaj GSS PSJ 3—8. VIII 1953. (6)

Tečaj GRS PZS 20—27. III 1955. Križki podi (2)

Tečaj GRS PZS 22—24. VII 1955. Vršić (2)

Prvi tečaj GSS PS Makedonije 26. VIII—1. IX 1956. Šar-pl. (1)

Zimski tečaj GSS PS Makedonije 20—31. I 1957. Šar-pl. (2)

Međunarodni zbor GSS, Zakopane, Poljska, 28. III—2. IV 1957 (2)

Tečaj GSS PSJ 5—15. IV 1957. Korošica (5)

Sastanak Komisije GSS PSJ 2. VI 1957. Sarajevo (2)

Sastanak Komisije GSS PSJ 16. XI 1958. Kamn. Bistrica (3)

Tečaj GSS PS Srbije 22—28. III 1959. Kopaonik (1)

Skijaški i GSS tečaj PSH 28. II—8. III 1960. Jahorina (8)

Zimski tečaj GSS PSJ 8—15. V 1960. Vršić (5)

Ljetni tečaj GSS PSJ 11—18. IX 1960. Logarska dolina

Ljetni tečaj GSS PSJ 8—15. IX 1961. Kablar (3)

Zimski instruktorski tečaj GSS PSJ 18—25. II 1962. Kraj (5)

Zbor GRS PZS 2—6. IX 1962. Vršić (1)

Sastanak Komisije GSS PSJ 26. I 1963. Beograd (1)

Zbor GSS PSJ 21—22. IV 1963. Kamniška Bistrica (8)

Zimski tečaj GSS PSJ 4—12. IV 1964. Treskavica (6)

Seminar GSS PSJ 18—19. IV 1964. Avala (6)

Zbor GRS PZS 20—21. III 1965. Krvavec (2)

Seminar GSS PSJ 15—16. V 1965. Okrešelj (6)

Instr. zimski tečaj GSS PSJ 13—21. III 1966. Treskavica (5)

Savezni seminar GSS PSJ 14—15. V 1966. Sićevo (8)

Stručni sastanak liječnika GSS PSJ 15—16. X 1966. Jelak (6)

Instr. tečaj GSS PSJ 25—29. III 1967. Zelenica (2)

Seminar GSS PSJ 8—9. V 1967. Jahorina (9)

Ljetni instrukt. tečaj GSS PSJ 27—30. VII 1967. Vršić (4)

Međunarodni simpozij GSS U ČSR, prosinca 1967 (1)

Seminar za instruktore GSS PSJ 22—26. III 1968. Zelenica (4)

Seminar za instruktore GSS PSJ 20—22. IX 1968. Žabljač (2)

Seminar GSS PSJ 20—22. II 1970. Suvobor (2)

Natjecanje u spasavanju 1—6. IV 1971. Vitoša, Bugarska (2)

Zimski tečaj GSS stanice Sarajevo 11—17. IV 1971. (4)

Instruktorski seminar GSS PSJ 12—16. V 1971. Zelenica (2)

Instr. ljetni seminar GSS PSJ 22—26. VII 1971. Okrešelj (4)

V. međunarodna konferencija o lavinama 13—14. XI 1971. Bled (3)

Natjecanje u zimskom spasavanju 17. III 1973. Krvavec (6)

Seminar za GSS PSJ 19—21. IV 1973 (3)

Seminar za instruktore GSS PSJ 16—19. V 1974. Zelenice (5)

Stanica Zagreb: Vlado Jelaska, Stjepan Cibilić, Nedjeljko Jakić, Davorin Paljan, Leander Kukec, Ismet Baljić, Borislav Starčević.

Stanica Rijeka: Ernest Tomšić, Kazimir Sambolec, Orfeo Crespi.

Stanica Ogulin: dr Radovan Signjar, Ivica Ceranić.

Stanica Slavonska Požega: prim. dr Tomislav Sablek.

Stanica Delnice: Zlatko Klepac, Janez Kezele, Joško Petranović.

3. Ispit za savezne instrukture GSS položili su gorski spasavaoci: dr Borislav Aleraj, Nenad Čulić, Antun Filipčić, Hrvoje Lukatela, Matija Mlinac i Franjo Rapotec.

4. U sastavu GSS PSH djelovali su, odnosno još uvijek djeluju slijedeći lječnici: dr Borislav Aleraj, dr Ante Cvitković, dr Adalbert Georgijević, dr Petar Katalinić, dr Marijan Kereković, dr Josip Kezele, dr Mladen Kuzmić, dr Stanko Lončar, dr Ninel Mihelčić, dr Borislav Mikulić, dr Božo Petračić, dr Petar Polc, prim. doc. dr Željko Poljak, prim. dr Tomislav Sablek, dr Janko Stipaničić, dr Radovan Signjar, dr Nikola Šimunović, dr Tomislav Škunca, dr Ivo Šležić, dr Nikola Šprem, prim. dr Tugomil Šprem, dr Anton Stimač, dr Ivo Veronek i dr Vladimir Vesely.

5. U toku 25 godina rada GSS djelovali su kao voditelji tečajeva, seminara, vježbi, natjecanja, kao nastavnici i instruktori, odnosno organizatori izložbi, slijedeći članovi: Nikola Aleksić, dr Borislav Aleraj, Ismet Baljić, Stjepan Cibilić, Radovan Čepelak, Nenad Čulić, Antun Filipčić, Albert Glavač, Stanko Horvat, ing. Nedjeljko Jakić, ing. Pavao Jurčić, ing. Božidar Kanajet, Leander Kukec, Josip Leskovšek, ing. Hrvoje Lukatela, Branko Lukšić, dr Borislav Mikulić, Matija Mlinac, ing. Davorin Paljan, Zoran Papov, dr Božo Petračić, Franjo Rapotec, Adolf Rotovnik, Veljko Šarić, dr Željko Poljak, ing. Zlatko Smerke, Branko Šeparović, dr Radovan Signjar, dr Nikola Šimunović, dr Ivo Šležić, dr Tugomil Šprem i Dražen Zupanc.

Dodajmo još na kraju da je GSS primio brojna priznanja i pohvale, među ostalim je stanica u PD »Zagreb« dobila srebrnu značku PSJ 1955, stanica Zagreb zlatnu značku PSH 1970. i GSS PSH zlatnu značku PS BiH 1970. godine.

Ovaj kratki pregled zbivanja u GSS tijekom proteklih 25 godina nije, dakako, obuhvatio sve detalje i činjenice, a nema u njemu ni prikaza akcija spasavanja u kojima je katkada bilo i dramatičnih trenutaka. U njemu također nije bilo moguće prikazati ni najveći dio osobnog djelovanja preko dvije stotine članova Službe, koji su tijekom proteklih godina prošli kroz njene redove ugradivši velik dio svog slobodnog vremena i alpinističko-planinarskog, a često i profesionalnog djelovanja u njen rad, razvoj i uspiehe.

Izvori su, na temelju kojih je ovaj pregled napisan, arhiva Komisije za GSS PSH, interni izvještaji za skupštine PSH i dio arhive Komisije za alpinizam PSH. O svim objavljenim podacima postoji dokumentacija. Ovaj pregled obuhvaća uglavnom podatke do kraja 1974. g.

Posebno treba istaknuti činjenicu da je služba ove, 1975. godine, navršila četvrt stoljeća svog djelovanja, pa je i ovaj pregled zbivanja u tom razdoblju skroman prilog proslavi 25. obljetnice njenog osnutka.

Ovaj prikaz predstavlja prvo nastojanje da se sačuvaju od zaborava barem najvažnije činjenice o razvoju i radu GSS, kao i imena onih koji su Službu stvorili, gradili i razvijali — nesebično joj poklonivši i dio svog životnog vijeka. Neka im je zato trajna hvala i priznanje!

Hrvatske planinarske organizacije od 1874. do 1974. godine

Napisao dr ŽELJKO POLJAK

U tijeku stotinu godina organiziranoga hrvatskog planinarstva djelovalo je nekoliko stotina planinarskih organizacija. Neke su od njih ostavile dubok trag svog postojanja, a na mnoge je pao veo zaborava unatoč činjenici da se naš današnji rad često osniva na temeljima što su ih one položile i na tradicijama kojima su prokrčile put budućim generacijama. O njihovu radu široj javnosti je prilično malo poznato. Pa i u dosad objavljenim prilozima, u kojima je organizirani planinarski rad prikazan pretežno sa stajališta središnjih institucija, a to su Matica HPD i PSH u Zagrebu, prikraćene su osnovne planinarske organizacije, podružnice HPD i planinarska društva. Sav njihov golemi trud što se sastojao od svakodnevnih sitnih poslova, a koji je stvorio ono što nazivamo našim današnjim planinarstvom, nije mogao biti obuhvaćen takvim načinom prikazivanja naše prošlosti. Taj bi nedostatak trebao biti nadoknađen ovim prilogom. Njime smo obuhvatili sve organizacije koje su nam poznate, a također i pokušaje osnivanja, makar nisu urodili plodom. O tim pokušajima doznali smo uglavnom iz pisama upućenih matici HPD u Zagrebu, sačuvanih u arhivi našeg Planinarskog muzeja. Najveći dio podataka je sakupljen iz časopisa »Hrvatski planinar« i »Naše planine«, iz arhive PSH, skupštinskih izvještaja, arhivske grade pohranjene u Planinarskom muzeju u Samoboru i iz društvenih izdanja objavljenih u povodu jubileja i proslavi.

Osobita je pažnja pridana počecima i osnivanju planinarskih društava kako bi bio olakšan trud onima koji, poštujući tradiciju, žele doznati prošlost svojih organizacija ili organizirati jubilarnu proslavu.

Pregledom smo obuhvatili i podružnice HPD u Bosni i Hercegovini (HPD ih je imao pravo organizirati za bivše Jugoslavije po čitavoj zemlji), a tako smo postupili i s nekim organizacijama u Rijeci unatoč njihovu talijanskom imenu, jedno zato što su djelovale na hrvatskom etničkom području, a drugo što je u njima sudjelovao i znatan broj naših ljudi.

Pregled vjerojatno nije potpun. To se odnosi ponajviše na planinarske sekcije u onim društvima koja nisu nosila planinarsko ime, osobito od 1945. do 1948. godine kada planinari nisu imali mogućnosti samostalnog udruživanja nego su bili raspršeni u brojnim sekcijama fiskulturnih društava. Takve su sekcije često bile jezgra budućim društvima, ali je o njima ostalo vrlo malo podataka i sačuvanog arhivskog materijala. Neka su društva u ovom pregledu obrađena opširnije, dok su o drugima, iako brojčano snažnima i danas možda vrlo aktivnima, podaci prilično oskudni. Naša je namjera bila da grada bude ujednačena, pa je zato Komisija za povijest planinarstva PSH već 1972. godine uputila svim društvima okružnicu s molbom da pošalju one podatke o prošlosti svog djelovanja koje bi vrijedilo sačuvati. U tu svrhu bili su dapače priloženi i upitnici kako bi se olakšao taj posao, ali se neka društva nažalost nisu odazvala. Zadatak su ozbiljno shvatila sljedeća društva: »Milengrad«, »Stubičan«, »Visočica«, »Ivančica«, »Kozjak«, »Grebengrad«, »Opatija«, »Jankovac«, »Zanatljija« iz Osijeka, »Kunagora«, »Platak«, »Kamenjak«, »Japetić«, »Lipa«, »Orahovica«, »Sokolovac«, PK »Split«, »Paklenica«, a iz Zagreba »Grafičar«, »Sljeme«, »Zanatljija« i »Željezničar«. Ostala društva nisu poslala tražene podatke.

Ne treba naglašavati da je ovaj prikaz zahtijevao dugotrajno i ustrajno skupljanje grade ali i da će kao prvi pokušaj ovakve vrste imati i nekih nedostataka. Svrha mu je da na jednom mjestu, u sažetom obliku i na regionalnoj osnovi prikaže planinarsko djelovanje te da kao povijesna grada bude polazna točka i poticaj za daljnje sabiranje podataka kako bismo oteli zaboravu stoljetni amaterski trud uložen u razvitak našeg planinarstva.

BAKAR. Godine 1878. povjerenik HPD je učitelj Dragutin Hirc, koji je na popisu povjerenika i 1883. godine.

BANJA LUKA. Godine 1929. je HPD imao 11 članova. Podružnica DPBiH nakon fuzije tog društva s HPD 18. listopada 1940. postaje podružnica HPD.

BENKOVAC. PD »Velebit« osnovano je 12. ožujka 1952. Prvi predsjednik je liječnik dr Jovo Jurković, tajnik ing. Ivo Peričić. Djelovalo je do 1957, a imalo do 90 članova. Godine 1957. bio je zadužen za propagandu učitelj Dinko Miljković (NP 1952, 42 i 279, 1957, 57).

BIHAĆ. Podružnica HPD »Ljutoč« osnovana je 1929. sa 16 članova (HP 1929, 262).

BIJELJINA. Članovi Loptačkog kluba »Zora« M. Muhamović i S. Hadžifumpović pišu 1929. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice. Te godine je HPD imao u Bijeljini 12 članova (HP 1929, 262).

BIOGRAD NA MORU. Rude Bačinić piše 1929. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

BJELOVAR. Povjerenik HPD 1883. je Ivan Zigrovic. HPD »Bilo-gora« osnovano je 30. lipnja 1924. Predsjednik inicijativnog odbora je bio Viktor Borovečki, šef željezničke stanice, tajnik prof. Aleksandar Medur, blagajnik Pavao Oremović, odbornici Janko Janković i Milka Baneković. Predsjednici su bili, osim V. Borovečkoga, A. Medur, Stanko Antolić i Nikola Lisac, a tajnici S. Antolić, Tomo Vinković i Đuro Habdija. Prvi izlet je održan 7. srpnja 1924. na Plitvice, prvo predavanje je održao dr Fran Klašterka 14. siječnja 1925, prva redovna skupština je 28. siječnja 1925. Godine 1939. imalo je 85 članova. Planinarska sekcija FD »Bjelovar« osnovana je 13. veljače 1946. na čelu s referentom Stjepanom Sirovcom, tajnikom Blažkom Habdijom, sa 108 članova. Sekcija je 7. travnja 1947. organizirala izložbu, a 30. listopada osnovala komisiju za gradnju doma na Kamenitovcu. Članovi sekcije su 12. srpnja 1948. osnovali PD »Bjelovar«. Predsjednici su mu bili Stjepan Sirovec, Đuro Habdija, Pavao Veldin, Josip Kozumplik, a tajnici Blanka Habdija, Vilim Sverak, Drago Turković, Antun Bencić, S. Sirovec, Josip Jakob, Đuro Lončar, Branko Despić. Dana 4. kolovoza osnovana je alpinistička sekcija (pod vodstvom S. Sirovca), kulturno prosvjetna (Ivan Mikulić), građevinska (Slavko Zagar), foto (Stjepan Car), ski (Luka Lučić), a poslijepis pionirska i markacijska. Planinarske grupe su osnovane u tvornici »Koestlin«, Štampariji »Prosvjeta«, Granapu, gimnaziji i Šumsko-transportnom poduzeću. Godine 1949. je započela gradnja doma na Kamenitovcu, otvoreno 5. VIII 1951. Godine 1953. društvo mijenja ime u PD »Bilo gora«, 1957. priređuje ski tečaj, planinarsku izložbu i uspon na Grossglockner, 1961. uspinje se šest članova pod vodstvom S. Sirovca i Milana Ištoka na vrh Mont Blanca, 1974. društvo ima 608 članova. Literatura. Đuro Habdija: Prošlost PD »Bilo gora« Bjelovar od 1924. do 1965. godine, Bjelovar 1966. Medu PTT radnicima osniva zagrebačku PD »Sjeme« 1960. svoj ogrank koji je 1970. održao jubilarnu 10. skupštinu. Aktivni članovi: Jakob Mider, Marijan Rivoseki, Katarina Jezerčić i Nikola Katić.

BLATO NA KORČULI. Na poticaj I. Andrijića i A. Bosnića održan je 28. listopada 1935. sastanak inicijativnog odbora, a 12. siječnja 1936. konstituirajuća skupština podružnice HPD »Spivnik«. Iste godine održan je izlet na Spivnik; 1937. je predsjednik Antun Bosnić; 1938. ima 23 člana; 1939. je predsjednik Nikola Talenta (HP 1935, 370; 1936, 231; 1937, 239; 1939, 254).

BRIBIR. Grga Kombol piše 1932. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice. Osnivačka skupština podružnice HPD »Zagradski vrh« održana je 29. listopada 1939 (HP 1940, 262). Te godine ima 19 članova. Godine 1940. markira Zagradski vrh i put u Lič i preuzima na upravu od Matice HPD planinarski dom na Lukovu. Godine 1941. organi-

zira kulturno prosvjetnu priredbu. PD »Viševica« osnovano je 15. svibnja 1974. i koncem godine ima već 180 članova.

BRINJE. Podružnica HPD »Škamnica« osnovana je 1933. Godine 1934. markira Škamnicu i priređuje izlete na Zavid, Gusiću gradinu, Konacište i Bileće stijene. Predsjednik je V. Vučić, tajnik M. Pričić, a nakon izvanredne skupštine 17. studenoga 1935. predsjednik je Josip Fröhlich. Godine 1936. ima 105 članova, priređuje foto izložbu (214 slike) i predavanja, ima skijašku sekciju (50 članova). Predsjednici su mr. Eugen Srepel. Godine 1939. ima 24 člana, a predsjednik je J. Fröhlich (HP 1935, 187; 1936, 28, 231; 1937, 239; 1938, 249; 1939, 254).

BROD MORAVICE. Župnik Stanko Ružić piše 1934. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice. PD »Vršak« osnovano je 31. svibnja 1972. s 25 članova na poticaj odbora u sastavu: Tomislav Piršl, Slavica Jurković, Nada Crnković i Zeljko Arbanas. Predsjednik društva je Boris Golik (NP 1972, 203). Godine 1974. ima 27 članova.

BROD NA KUPI. Vinko Šafar piše 1921. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice. Inicijativni odbor pod predsjedništvom Mate Štimca osniva u kolovozu 1933. podružnicu HPD »Hajdova hiza«. Konstituirajuća skupština 12. prosinca 1933. izabire za predsjednika Antuna Grgevića, za tajnika Ivana Grgevića. Ima 28 članova. Odlukom sjednice upravnog odbora od 12. studenoga 1936. podružnica je likvidirana zbog premalog broja članova (HP 1934, 170, 279; 1936, 3*).

BUDINŠČINA. Na poticaj Adalberta Pepeonika, učitelja iz Zajezde, i Luje Hercega osnovano je 14. lipnja 1953. PD »Milengrad« sa 38 članova. Predsjednik: učitelj Vitomir Tešija do 1958, otada Lujo Herceg; potpredsjednik Ivan Pepelko do 1957, Drađo Sesar od 1972; tajnik A. Pepeonik do 1971, Maja Šurjak od 1972. Uz njih su bili aktivni Katica Pepeonik, Viktor Gudić, Marica Kunder, Božena Česar, Ivo Mlinarić, Marijan Velina, Nada i Zvonimir Zozoli, Bogdan Herceg, Marija Vidmar, Mile Pričić, Vlado Rendulić, Berislav Sabljic i Ivica Hunjak. Važnije akcije: organiziranje XVI sletu planinara Hrvatskog zagorja 14. svibnja 1972. i izgradnja planinarske kuće na Pokoju pod Hamom. Godine 1974. ima 196 članova.

BUGOJNO. Na poticaj Josipa Flegera osnovana je 19. listopada 1935. podružnica HPD »Štožer« s 20 članova. Predsjednik Lavoslav Jerg, tajnik I. Grgić, potpredsjednik S. Ivčić-Ivanković, blagajnik I. Struić (HP 1935, 380). Godine 1937. predsjednik je Emil Havranek, 1938. društvo kupuje zemljište za dom na Koprivnici; 4. rujna polaže kamen temeljac i slijedećih godina stavlja kuću pod krov.

CRKVENICA. Godine 1924. osnovana je podružnica HPD »Drenin« sa 67 članova (HP 1925, 123). Godine 1926. predsjednik je Frane Paulić. Godine 1939. piše Zlatko Šafaric Matici HPD u Zagreb radi ponovnog aktiviranja podružnice. PD »Lukovo« osnovano je 10. lipnja 1951. sa 100 članova. Predsjednik D. Krpan, tajnik dr Mihajlo Pejinović. Danas više ne radi.

CABAR. Godine 1883. povjerenik HPD je Antun Brosic. Poticaj za osnivanje podružnice 1899. nije uspio (HP 1899, 144), a isto tako ni 1925. kad se radi toga Mirko Lipovac obratio pismom Matici HPD u Zagrebu. Nostojanjem suca D. Frankovića osnovana je 13. studenoga 1934. podružnica HPD »Rudnik«. Nakon izvanredne skupštine 12. listopada 1935. predsjednik je M. Župan, tajnik V. Turk (HP 1935, 380). Ima 1939. na mjesto predsjednika dolazi F. Trope. Te godine društvo ima 35 članova.

ČAKOVEC. Podružnica HPD »Zelena gora« osnovana je 10. veljače 1924. Prvi predsjednik Nikola Bičanić, tajnik Aleksandar Polansky (HP 1924, 30). Godine 1929. predsjednik je dr Ante Cividini, a 1939. dr Blaž Ilijanić. Te godine ima 23 člana. Godine 1927. ima sekciju podmlatka (predsjednik Josip Blažina), a 1931. ski sekciju (predsjednik dr B.

»Filićev dom« (660 m) na Ravnoj gori sagradila je podružnica HPD »Ravna gora« iz Varaždina 1932. godine (spaljen 1944)

Ilijanić. PD »Čakovec« osnovao je 27. ožujka 1950. Prvi predsjednik Andrija Majinić, tajnik prof. Krešimir Nemeth. Godine 1954. društvo ima predratno ime »Zelezna gora«, 1955. ima 82 člana, rad je zamro oko 1963, a ponovno je započeo 1972 (1974. ima 150 članova). Oko godine 1964. osnovano je na poticaj prof. Merlića na Ekonomskoj školi PD »Ekonomist« koje je djelovalo u doba neaktivnosti »Zelezne gore«.

ČAZMA. Ivan Polanščak piše 1938. Matici HPD u Zagrebu radi osnivanja podružnice.

ČEPIC. Dana 10. siječnja 1953. osnovano je PD »Planik« sa 106 članova. Prvi predsjednik Josip Sergo, tajnik Marija Radović. Godine 1954. sjedište društva je premješteno u Pazin.

DARUVAR. Sastanak inicijativnog odbora održan je 28. listopada 1931. s 30 članova (predsjednik Marija Majersky, tajnik Ljudevit Spodnjak), a konstituirajuća skupština podružnice HPD »Vrani kamen« 2. travnja 1932 (predsjednik Dragutin Eberhardt, tajnik Lj. Spodnjak) (HP 1932, 119 i 151). Zaslužni članovi bili su ing. Marković, Pavušek, Veljka Vladen, a osobito dr Ljubomir Vladen dugogodišnji predsjednik. God. 1933. društvo je zapravo kupilo lugarnicu na Paganom vrhu za svoje sklonište, 1935. podiglo 13 m visoku drvenu piramidu na Petrovom vrhu, 1937. počelo, a 1939. završilo gradnju doma na Petrovom vrhu. Te godine ima 144 člana. PD »Petrov vrh« osnovano je 1. srpnja 1951. piramidu na Petrovom vrhu obnavlja 1957. i počinje obnovu doma (dovršen 1959). Te godine ima jaku omladinsku sekciju. Godine 1958. organizira Drugi slet planinara Slavonije, 1966. Dan planinara Daruvara, 1968. Sesti slet. Godine 1966. predsjednik je Antun Sotonica, 1970. Duro Markuš, a aktivni članovi Luka Steković, Matija Garić i Miroslav Đurić. God. 1974. ima 127 članova. Literatura: »Planinarstvo i turizam kotara Daruvar. Slavonske planine« (Daruvar 1958, napisao Zlatko Jurenec).

DELNICE. Povjerenik HPD 1878. je ing. Josip Fink, a takoder je na popisu 1883. Podružnicu HPD je osnovao 1898. dr Antun Stipančić s 11 čla-

nova na poticaj Dragutina Hirca (HP 1898, 45). Nakon stagnacije u radu obnavlja je 1914. sudac i književnik dr Ivan Krnic s 30 članova (HP 1914, 46). Između dva rata podružnica HPD »Risnjak« ponovno je osnovana 1921, ali je proradila tek nakon sastanka inicijativnog odbora 1926. Parvila su održena 1928, a legalno je započela djelovati 1929. sa 70 članova. Dugogodišnji predsjednik je bio dr Vilim Tausani, potpredsjednik dr N. Jelinek, a tajnik Stjepan Petranović. Godine 1939. predsjednik je Zv. Kosanović. Te godine podružnica ima 63 člana. Društvo ima 1935. jaku skiju sekciiju koja 1938. organizira skijaško prvenstvo za Zagrebački skijaški podsavet. PD »Delnice« osnovano je 25. ožujka 1949. (predsjednik Maks Jelinek, tajnik Ivica Kurelec). Oko 1963. rad je zamro. PD »Petehovec« osnovano je 12 svibnja 1965. Danas ima stanicu GSS, a povremeno je upravljalo domom na Risnjaku. Dom na Petehovcu počela je graditi Planinarska sekcija FD »Goran« 1948, dovršilo ga je PD »Delnice« 1949, a 1962. objekt prelazi pod ugostiteljsku upravu. Godine 1974. ima 68 članova.

DEŠINIK. Dana 24. lipnja 1951. osnovano je PD »Javor« sa Stjepanom Pokupcem kao predsjednikom i Josipom Bradovskim kao tajnikom (NP 1951, 29). Godine 1955. ima 10 članova.

DONJA STUBICA. Podružnica HPD »Medvednica« osnovana je 1925. iduće godine godine podiže drvenu piramidu na Kapelščaku. Prvi predsjednik je Z. Šutnik. Na skupštini 1926. izabran je za predsjednika sudac Lacko Žirović, a tajnik Dragica Weiss. Godine 1936. društvo postaje neaktivno. Likvidirano je 20. travnja 1938.

PD »Stubičan« je osnovano 4. kolovoza 1952. s 50 članova. Predsjednici su mu bili Stjepan Kuhta, Vladimir Slivarić, ing. Eduard Tomas, Zvonko Tramišak, a tajnici do 1959. Z. Tramišak, otada Tomislav Stunić. Vrlo je aktivna sekcija »Pčelica«, poslije sekcija podmlatka. Važnije akcije: uređenje skloništa Lojzepek izvor, zabava i foto izložba 1961. Sesti slet planinara Hrv. zagorja 1962, pohod tragom seljačke bune i skijaško natjecanje za podmladak 1963, otvorenenje sklonište na Kulmerici i akademija u povodu 90-godišnjice planinarstva 1964,

otvorenje društvenih prostorija 1967. pohod kroz Gupčev kraj 1972. Najzaslužniji članovi: Zvonimir i Vladimir Tramišak, Tomislav, Slavica, Zdravko i Zoran Stunić, Ivan Zagar, Marko Breber, Franjo Zukin, Slavko Tomić, Stefica Obad, Slavko Preškočil, Pavao Krivošić, Stjepan Soštar, Marija Šantek, Bogomir Vnučec, Tatjana Milošić, Nikola Stefeč, Branko Mučenjak, etc. Godine 1974. ima 84 članova. Literatura: NP 1963, 232 i 1967, 131.

DONJI LAPAC. Sastanak inicijativnog odbora 10. siječnja 1955. a 11. veljače osnivačka skupština PD »Kamensko«. Tajnik Slavko Hrnjak. Godine 1955. ima 80 članova, 1957. rad zamire. Ponovni interes 1973.

DONJI MIHOLJAC. Godine 1929. HPD je imalo 6 članova, premašilo za osnivanje podružnice (HP 1929, 262).

DRNIŠ. Ante Carević piše 1934. Matici HPD u Zagrebu radi osnivanja podružnice. Osnivačka skupština podružnice HPD »Moseć« održana je 24. srpnja, a konstituirajuća skupština 19. listopada 1938 (HP 1939, 60*). Upravni odbor: predsjednik trgovac Andro Skelin, tajnik trgovac Andro Sabalić, blagajnik mehaničar Tomislav Magoš, odbornici Mate Budisa, Marko Jukica, Josip Grabić. PD »Promina« osnovano je 5. prosinca 1958. sa 70 članova zaslugom advokata Miće Viličića. Društvo je 1959. otvorilo sklonište na Promini, a zatim osnovalo ogranku u Tepljuhu i Siveriću (NP 1958, 290). God. 1974. ima 47 članova.

DUBROVNIK. HPD »Orjen« osnovano je 24. studenoga 1928. na poticaj kapetana Đure Panyja sa 43 člana. Predsjednik je prve godine bio René Lettis, a otada pa do rata liječnik Đuro Orlić. Tajnici su bili prve dvije godine Đ. Pany, a zatim M. Kusijanović, Stulli i Silvo Papa. Najaktivnija društvena sekacija bila je skijaška, osnovana 1930. na poticaj dra Ive Lipovčića, na čelu s Nikolom Stanflom, poslije s Barbijerijem. Godine 1931. ima 17 članova i razvija skijanje na Orjenu (natjecanja). Foto sekcijski vodio je Todth, špiljarsku školsku nadzornik M. Kusijanović. Godine 1931. sagra-

deno je sklonište na Orjenskom sedlu (1936. nazvano Panyjevim), 1938. je kupljena bivša žandarska stanica na Urbani radi uređenja doma, 1939. društvo je imalo oko 100 članova. Literatura: Orjenski broj HP (1938, br. 10). PD »Dubrovnik« je osnovano 31. ožujka 1949. Prvi predsjednik bio je Ilica Suljak, potpredsjednik dr Đuro Orlić, organizacioni tajnik Bruno Butorac, stručni tajnik Silvestar Papa, a poslije je bio jedan od najaktivnijih članova urar Stjepan Premužak. Godine 1958. ima oko 200, a 1974. 93 člana. Sake godine je održavao skijaške tečajeve (NP 1958, 122). Posljednjih 15 godina radi s prekidima.

DUGA RESA. Podružnica HPD »Vinica« osnovana je 1924. Godine 1929. ima 79 članova, 1936. ski sekciju s 28 članova, 1940. započinje izgradnja piramide na vrhu Vinice. Predsjednici su bili Đuro Tomićić, Juraj Cindrić, ing. H. Copic, Gabrijel Mainc, Ivo Pokolić i Mirko Bosiljevac, a tajnici Riesner, Dragutin Skoko, Božidar Pintar, J. Škoča. PD »Vinica« je osnovano 22. rujna 1950. Predsjednik je izabran Vatroslav Mužina, tajnikom Branko Ključarić. Godine 1955. imalo je 126 članova; 1962. je brisano zbog neaktivnosti.

DUGI RAT. Ferdo Gazin piše 1935. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

DAKOVO. Ziga Spitzer piše 1932. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice. PD »Dakovo« osnovano je 3. travnja 1955. sa 120 članova. Predsjednik Juraj Novosel, tajnik Rudolf Cindrić. Danas više ne postoji.

DURĐEVAC. Športski klub »Slavija« obratio se 1932. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

FUZINE. God. 1920. osnovana je podružnica HPD »Viševica« kojoj je tajnik učiteljica Marija Ružić. Odlukom HPD-a 1923. god. obustavila je daljni rad. Na osnivačkoj skupštini 1929. za predsjednika je izabran dr Branko Goldašić, za tajnika Zvonimir Budimir. Podružnicu ponovno aktivira na skupštini 20. lipnja 1935. šef šumske uprave ing. Lavoslav Lovrić koji je postao predsjednikom, dok je za tajnika izabran M. Kollenc.

Kuća na Hahlićima pod Obručem sagradila je 1926. podružnica HPD »Velebit« iz Sušaka, uništena u ratu. Na njenim temeljima podiglo je PD »Kamenjak« 1968. novu kuću

GEROVO. Konstituirajuća skupština podružnice HPD »Jelenc« održana je 1930. godine. Za predsjednika je izabran kap. Vojko Klepac, za tajnika Antun Ožbolt. Iduće godine je predsjednik Stjepan Janeš, blagajnik Anton Janeš, a 1933. tajnik Milan Volk. Nakon zastoga u radu podružnicu ponovno aktivira na konstituirajućoj skupštini 1936. Josip Turk, a 20. siječnja 1939. prestaje s radom

GLINA. Podružnica HPD »Petrova gora« 1937. ima 24 člana. Godine 1937. gradi drvenu piramidu na Tomašiću južno od Gline. Predsjednik je bio do 1940. Stjepan Prpić. Društvo je imalo putnu blagajnu.

GOJLO. Planinarska sekcija u Sportskom društvu »Nafta« osnovana je 4. studenoga 1949. s 26 članova. Predsjednik je bio Zvonimir Trampus, tajnik Dimitrije Litvinenko.

GORNJA KLADA. Jakov Vukušić piše Matici HPD u Zagreb 1936. radi osnivanja podružnice.

GOSPIĆ. Povjerenik HPD 1876. je prof. Dragutin Franić, a 1883. Ivan Madarević. Podružnica HPD »Visočica« (prva podružnica HPD) osnovana je 19. lipnja 1898. s 20 članova na poziv Bude Budisavljevića. Za predsjednika je izabran šumar Milan Drnovac, za tajnika D. Franić. Od 1912. do 1939. predsjednik je dr Ivan Gojtan, a zatim Josipa Nikšić. Potpredsjednik je od 1933. Dane Vuković, od 1939. dr Marko Tomicić. Godine 1940. ima 218 članova. Godine 1929. sagraden Gojtanov dom na Visočici (izgorio 1940). PD »Visočica« osnovano je 3. ožujka 1950. Predsjednici su bili prof. Branko Stanić, ing. Jure Kosović, dr Ladislav Katona, Milan Bunčić, prof. Andrija Benković i (od 1968) Mišo Korica, tajnici ing. Mišo Nuskern, Ante Čop, Mihovil Leščić, Stevo Obradović, Branko Marić, Nikola Maodus, Vojko Obradović, Marijan Topić, Stevan Obradović, M. Bunčić, Ivica Paden i (od 1966) Ante Rukavina. Od 1968. potpredsjednik je prof. A. Benković. Značajnije akcije: tradicionalni izlet na Visočicu desetak puta godišnje, markacije po Veljetibitu, 1952. obnova doma na Bačić kosi, 1962. obnova doma na Visočici i uređenje skloništa na Jelovoj Ruti, 1968. otvorenje spomen-ploče Budi Budisavljeviću na Gojtanovu domu prilikom proslave 70. obljetnice društva. Godine 1974. ima 255 članova. PD »Željezničar« osnovano 16. travnja 1973. Prvi predsjednik Petar Stanić. Godine 1974. ima 36 članova.

GRČAC. Podružnica HPD »Crnopac« osnovana je 1928. sa 64 člana (HP 1931, 221). Likvidirana je 20. siječnja 1939 (HP 1939, 240). PD »Crnopac« osnovano je 1953. Godine 1954. je predsjednik Božo Dragosavac, tajnik Stanko Gres. Godine 1955. ima 45 članova. Rad je zamro 1956.

HRASČINA. PD »Hrasčina« je osnovano 6. rujna 1952. s 34 člana. Predsjednik Branimir Pipinić, tajnik Milan Jardas. Oslanjalo se na osnovnu školu, u kojoj je predsjednik bio nastavnik. Godine 1957. ima 97 članova, od čega 66 dejece. Od laskom predsjednika društvo je 1962. zamrlo, a piramida što ju je podiglo 1953. na Siji iznad mjesta počela propadati (NP 1954, 485).

HRELJIN nad Križištem u Primorju imao je 1924. podružnicu HPD pod imenom »Tuhobić« (HP 1925, 123). Predsjednik je bio M. Matejčić.

HRVATSKA KOSTAJNICA. Dr Miroslav Debeljak piše 1940. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

HVAR. Frano Novak Soletti piše 1929. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

ILOK. Godine 1925. postoji inicijativa za osnivanje podružnice HPD (HP 1925, 123). Godine 1929. HPD je imao u Ilokru 6 članova (HP 1929, 262).

IMOTSKI. Na sastanku inicijativnog odbora, kojemu je bio predsjednik Vido Petričević, tajnik Lj. Tripalo, a održan je 5. srpnja 1927, osnovana

Sklonište Josipa Torbara na Lipovcu (423 m) u Dilj-gori uredila je podružnica HPD »Dilj-gora« iz Slavonskog Broda 1935. godine (ne postoji više)

je podružnica HPD »Biokovo« ali je već 1928. prestatila s radom (HP 1927, 128). Ante Jelavić piše 1935. Matici HPD u Zagreb radi ponovnog osnivanja podružnice, ali je ona osnovana tek 3. lipnja 1938. pod imenom »Imotsko jezero«.

IVANEC. Podružnica HPD »Ivančica« osnovana je 1899. brigom Božidarom Kukuljevića (HP 1899, 125). A. Georgijević misli da je osnovana 1898. Godine 1900. ima 58 članova. Osobito je aktivna 1911–12. kada joj je na čelu kotarski predstojnik Edvin Anet (markacije). Poslijeratna obnova započinje konstituirajućom skupštinom 12. kolovoza 1923. Važnije akcije: 1927. prvo savjetovanje zagorskih društava, 1929. otvorenje kuće i željezne piramide na vrhu Ivančice, 1933. uređenje skloništa na Kozjanu (Očura), 1934. otvorenje vidikovca Stričeve (poklon gospodinjara Artura Vojtića), 1931. osnivanje foto sekcije (pročelnik Otokar Hrazdira), 1932. njena prva izložba, 1933–4. izdavanje časopisa za umjetničku fotografiju »Galerija«. Predsjednici su bili B. Kukuljević, E. Anet, Hinko Blumschein, dr Franjo Kriglovic, dr Adalbert Spiller, mr. ph. Đuro Radačić i Pavica Hrazdira, tajnici dr. A. Spiller, O. Hrazdira, Matija Jaklin, dr Bruno Steiner i Boris Radačić. Obnovu društvenog rada poslije rata započela je 1948. grupa planinara koja je nastavila rad pod imenom PD »Ivančica«. Godine 1951. obnavlja kuću na Ivančici, 1956. organizira prvo poslijeratno savjetovanje zagorskih društava, 1957. slet na Ivančici, 1958. obnavlja željeznu piramidu na Ivančici, 1964. elektrificira kuću, 1968. organizira proslavu 70.-godišnjice društva; 1974. ima 323 člana. Predsjednici su bili Tomislav Trbuljak, Čiro Geček, Mirko Ivić, Vlado Levanić i Drago Karažinac (1951. i od 1958. do danas), a tajnici V. Levanić, D. Karažinac, Vlado Orešković, Marijan Kraš, Zvonimir Kramar, Ivan Frisić, Stjepan Saljković, Ivan Županić i Cvjetko Soštaric (1962–4, 1966, 1971–4). Literatura. A. Georgijević: 70 godina planinarstva u Ivancu, Samobor 1968; D. Karažinac: 75 godina planinarstva u Ivancu (NP 1973, 275).

JASTREBARSKO. Povjerenik HPD 1878. je lje-karnik S. Hržić, a 1883. Edo Tomay. Na poziv sudbenog pristava Kazimira Golubića sastalo se 20. ožujka 1914. petnaest članova radi osnivanja podružnice HPD (HP 1914, 87). Godine 1921. članovi odbora su postavljali markacije. Na konstituirajućoj sjednici podružnice HPD »Pleševica« 13. veljače 1922. izabran je za tajnika Rudolf Urbos, blagajnik Ljubomir Novaković, ekonomu Franjo Kralj, knjižničara Ivan Skender. Predsjednik je bio Josip Brkić (HP 1923, 111). Te godine ima 64 članova. Godine 1932. je predsjednik Branko Majhofer, a poslije opet J. Brkić. Godine 1936. ima glazbenu, foto sekcijsku i sekcijsku za poljopravljanje mjestra,

god. 1939. 55 članova. PD »Jastrebarsko« je osnovano 16. studenoga 1949. s 56 članova; predsjednik Miško Misić, tajnik Mirko Kos. Godine 1950. osniva AO, 1955. otvara dom na Žitnici, 1957. propagandu vodi prof. Nevenka Buban, 1959. ureden je put od lugarnice do doma, 1966. Boris Janžić vodi pionirsku sekciju, 1974. ima 200 članova.

JURJEVO. Godine 1928. osnovan je privremeni odbor za osnivanje podružnice HPD »Zavižane« pod predsjedništvom Sime Vidmara (HP 1928, 212), a 16. lipnja 1929. na skupštini definitivni upravni odbor u sastavu: predsjednik Sime Vidmar, tajnik Marija Sabljak, blagajnik Malvina Škratović, odbornici Ivan Babić i Ante Rogić (HP 1929, 246). Te godine društvo ima 28 članova koji markiraju put na Zavižan. Godine 1932. je tajnik Ivan Rukavina. Likvidirana je 17. travnja 1935.

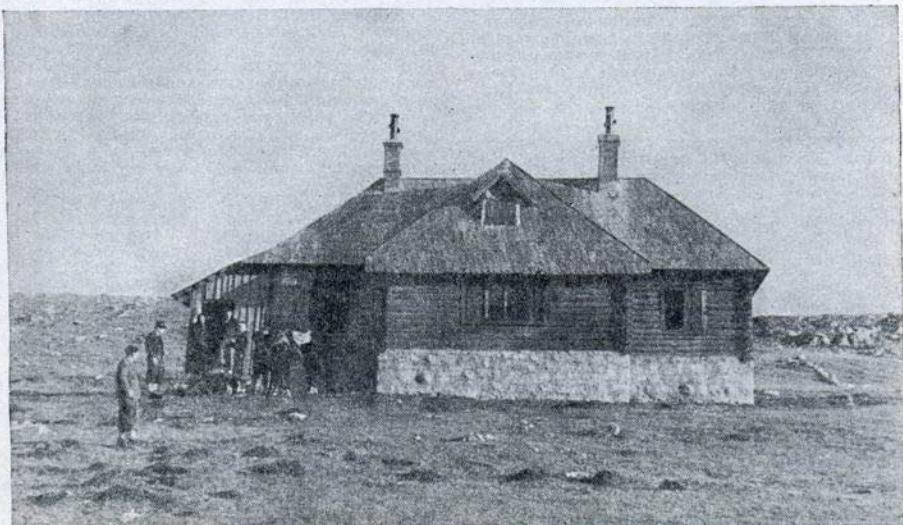
JURŠIĆI u Istri. PD »Učka« osnovano je 26. studenoga 1950. s Vladimirom Takačem kao predsjednikom. Likvidirana je 1955.

KARLOVAC. Povjerenik HPD 1878. i 1883. je gimnaziski profesor Rudolf Krušnjak. Stjepan Siro piše 23. lipnja 1898. da je skupio 12 članova za osnivanje podružnice HPD (HP 1898, 46). Podružnica se zvala HPD »Oklić«, a u nju se učlanilo i Društvo za poljopravljanje grada Karlovca (NP 1973, 286). Godine 1923. ponovno je osnovana podružnica HPD (HP 1923, 47) na poticaj učitelja Milana Ribara, koji joj postaje tajnik, dok je predsjednik Dušan Jakić, a blagajnik Ivan Bartol. Društvo je imalo 104 člana i iste godine izvelo uspon na Triglav (NP 1973, 286). Godine 1925. podružnica se spominje pod imenom HPD »Ozalj« (HP 1925, 123), a iduće godine mijenja ime u HPD »Martinšćak«. Imala 123 člana, predsjednik je Slavko Balalaš, a tajnik Ervin Herrnstein, koji je tajnik i 1934., a ujedno i pročelnikski sekcijski predsjednik. Na čelu putne blagajne je Vatroslav Mužina. Godine 1935. predsjednik je M. Žemljak, tajnik Vladimir Blašković, a od te godine predsjednik ing. Zlatko Satler (sve do rata) i tajnik B. Bauer. God. 1939. ima 111 članova. Podružnica RTPD »Prijatelj prirode« imala je 1929. centralnu u Sarajevu, a 1930. u Zagrebu. PD »Karlovac« je osnovano 8. rujna 1948. Prvi predsjednik ing. Z. Satler, tajnik Zdravko Frank. God. 1954. bavi se zaštitom spilje Vrlovke i započinje značajnu društvenu akciju oko obnove gradine Dubovac zbog čega mijenja ime društva u PD »Dubovac«. Predsjednik

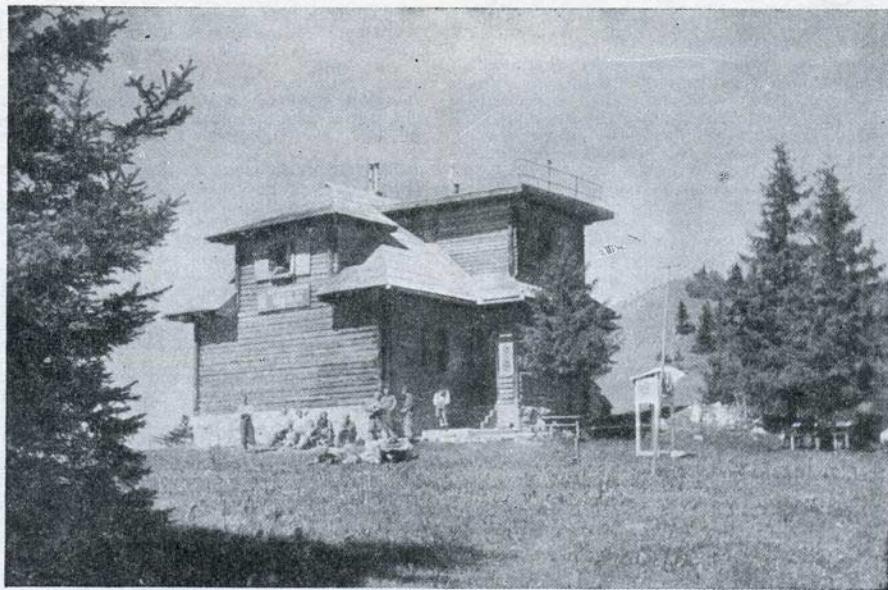
mu je te godine mr. ph. Karlo Andrašević, potpredsjednik Z. Satler, tajnik Stefan Vuković. God. 1957. ima omladinsku sekciju (pročelnik prof. Zlatko Bučar), markacijsku (Ivo Ott), speleološku (K. Andrašević, osnovana 14. studenoga), izletničku (prof. Zvonimir Kelež, skijašku (Bernardo Nemec), a od 1959. i seniorsku. God. 1958. društvo otvara Karlovačku transverzalu, 1959. kuću na Vodicama, 1961. objavljuje »Vodič po Žumberačkoj gori«, a značajnije su akcije uređenje skloništa na Kalvariji i istraživanje Jopića pećine. Godine 1969. predsjednik je prof. Vladimir Peršin, potpredsjednik prof. Z. Bučar, tajnik Zvonko Plevnik. G. 1974. ima 250 članova. PD »Josip Kraš« pri domu JNA osnovano je 20. lipnja 1951. Predsjednik Milan Božić, tajnik Čedomir Vasiljević. Djelovalo je kratko vrijeme.

KASTAV. Podružnica HPD »Učka« osnovana je 1929. Predsjednik dr Marijan Tomašić, tajnik Ante Trinajstić. Iste godine 11. kolovoza podigla je most na Rječini. Godine 1931. predsjednik je Ferdo Karavaris, tajnik Marijan Buzdon, a 1932. je predsjednik dr Franjo Jelušić. Te godine društvo ima 32 člana. Na skupštini 17. ožujka 1934. usvojen je prijedlog predsjednika Jelušića da se, zbog nepristupačnosti Učke i spilje u Zametu, podružnica ukine. Likvidirana je 3. travnja 1935.

KAŠTEL SUČURAC. PD »Kozjak« osnovani su 29. travnja Miro Alfirević Spirov, Pero Alfirević Ivanov, Bruno Bakotin Pavin, Božo Jerkunica Ivanov, Nikola Jerkunica Božin, Roko Jerkunica Ivanov, Anton Kovač Ivanov i Ivo Sokol Jakova. Predsjednici su bili Bruno Bakotin, Miro Sokol, Cirilo Jerčić, Grgo Martinac, Milivoj Bakotin, Ivo Plepel, Miro Alfirević i Tonči Plepel (najduže M. Bakotin), tajnici Bruno Bakotin, Miro Alfirević, M. Sokol, Andrija Alfirević, I. Plepel, Zarko Bakotin, Vjeko Alfirević i Radoje Janjušević. Važnije akcije: dva planinarska sleteta, desetak izložbi, partizanski marševi neobične dužine (1958. do Sutjeske 10 članova, 1961. do Užica 5 članova), izgradnja doma Putalj 1961. (prigradnja 1967.), akcije pošumljavanja, kulturno-prosvjetno djelovanje, tiskanje spomenice. Ogranci u Omišu, Divuljima i tvornici »Jugovinil«. Sekcije: foto, markacijska, izletnička i za pošumljavanje. Od osnutka do 1974. bilo je upisano 1062 člana, što znači svaki peti mještanin. Danas ih je 340. Literatura: 25 godina PD »Kozjak« — srebrni jubilej, Kaštel Sučurac 1974.

Dom Devečani (1763 m) na Vlašiću postao je vlasništvo HPD-a 1940. godine (spaljen 1942)

Kuću na Bukoviku (1530 m) iznad Sarajeva sagradila je sarajevska podružnica HPD »Bjelašnica« 1935. godine. Slika objekta poslije nadogradnje 1938. godine (spaljen u proljeće 1942)

KISTANJE. Godine 1929. HPD je imao 6 članova, pre malo za osnivanje podružnice (HP 1929, 262).

KLANJEC. Podružnica HPD »Cesargrad« osnovana je 17. travnja 1937. na poticaj liječnika dra Josipa Muhvića i suca dra Maksimilijana Stepinca s 30 članova. Prvi predsjednik je dr Milan Stahuljak (HP 1937, 60*). Podružnica prestaje radom 1940. PD »Cesargrad« osnovano je 15. svibnja 1951. Prvi predsjednik je Stjepan Medvedec, tajnik Zvonko Pernat. Iza toga na čelu društva je čitav niz godina Ivan Magdić. Godine 1974. ima 90 članova.

KLIS. Na poticaj nastavnika Vicka Dulčića osnovan je u osnovnoj školi 1959. speleološki aktiv u okviru PD »Mosor« u Splitu koji je djelovao do 1961 (NP 1960, 44 i 1961, 191).

KNIN. Podružnica HPD »Risovac« osnovana 1929. prof. Niko Ljubičić (HP 1931, 221). Nogometni klub »Nada« ima 1939. planinarsku sekciju. PD »Dinara« osnovano je 1953. godine 1969. ima 100 članova, poslije prestaje s radom. Zahvaljujući članu Dušanu Kleutu (general u kninskom garnizonu) djelovala je vrlo aktivno i njenom je pomoću sagraden dom na Štirovcu u Velebitu. Ponovno aktivirano, 1974. ima 75 članova.

KOPRIVNICA. Podružnica HPD »Bilo« osnovana je 1928. godine, 1929. ima 35 članova i organizira planinarsku izložbu i ski sekciju (HP 1929, 129). Predsjednici su joj Milivoj Somogji, Stjepan Paklek i Pavao Orlović, tajnici Vladimir Blašković i Stanko Safar, blagajnik mr ph. Josip Milhofer. PD »Bilo« osnovano je 6. lipnja 1950. Predsjednik je bio Franjo Stančić, tajnik Stanko Safar. Godine 1951. osniva alpinistički odjel (10. siječnja). God. 1955. ima 70 članova. Rad zamire 1956. obnavlja ga na poticaj ing. Ante Kvaternika 18. studenoga 1973. Na osnivačkoj skupštini pod predsjedništvom ing. Gazdaka održao je referat prof. Vladimir Kostjuk. Za novog predsjednika je izabran ing. A. Kvaternik (NP 1973, 284). Godine 1974. ima 130 članova. Godine 1929. postoji podružnica RTPD »Prijatelj prirode« sa središnjicom u Sarajevu, a iduće godine sa središnjicom u Zagrebu.

KORENICA. Povjerenik HPD 1883. godine je Dane Hodak. PD »Plješivica« osnovano je 15. ožujka 1953. Prvi predsjednik je dr Josip Bakranin, tajnik Vatroslav Pintarić. Godine 1954. društvo pođije planinarsko sklonište na Ličkoj Plješivici, 1955. ima 115 članova. Rad zamire 1957.

KOTOR. Učitelj Ivanko Bendiš 1932. piše Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice. Prema vijesti objavljenoj 15. listopada u dnevniku »Novo doba«, društvo je i osnovano te godine.

KRALJEVICA. Srećko Bubanj piše 1931. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice, a HPD šalje materijale potrebne za osnivanje (HP 1932, 28).

KRAPINA. Povjerenik HPD 1883. je odvjetnik dr Josip Majcen. Podružnicu HPD »Strahinjčica« osnovoala je 13 članova 19. travnja 1899 (HP 1899, 75). Prvi predsjednik Žiga Marović, potpredsjednik Vilibald Sluga, tajnik Vašo Gac, šumar. Iste godine je upisano 40 članova, organiziran prvi izlet na Brezovicu, prokrčen put na Goleš. God. 1900. je predsjednik Eduard Smit, zatim Vladimir Simić, a tajnik Nikola Šubert. Nakon višegodišnjeg zastaja u radu nastoji 1914. obnoviti rad prof. B. Quiquerez, a podružnica je ponovno osnovana na poticaj šumara Bartola Pleška 26. travnja. Predsjednik je bio V. Simić, tajnik B. Quiquerez. Nakon rata 1922. pišu Ivo Dobrila i šumar Ante Ružić središnjici HPD radi obnove podružnice i organiziraju izlete u okviru pl. sekcije u SD Krapina. Podružnicu je oživio prof. Vilko Mahorić sa 60 članova 8. studenoga 1923. Do rata su predsjednici bili V. Mahorić, Branko Latinčić i Josip Kompare, tajnici Milivoj Strižić, Stjepan Petrović, J. Kompare, Josip Mališ, Slavko Loborec i Stjepan Mališ. God. 1939. društvo ima 32 člana, 1940. započinje gradnju doma na Strahinjčici, koji je 1941. pod krovom. Osnivačku skupštinu PD »Strahinjčica« (u početku se zvalo PD »Krapina«) organizirali su dr Ivo Veronek, Ivan Živko Rumbak i prof. Ivica Vrenec. Predsjednici su bili do 1955. I. Veronek, do 1963. Drago Horvat, zatim M. Risek, Slavko Flegar i Mirko Tušek; potpredsjednici I. Z. Rumbak, I. Vrenec i M. Risek; tajnici Stipe Filipović, prof. Ivan

Pejaković, prof. Ivo Srebrnić, Slavko Flegar i Filip Majić. Društvene sekcije u 1960. godini: izletnička (protečnici D. Horvat), skijaška (M. Oslić), omladinsko-pionirska (N. Bakliža i V. Flegar), markačijska (S. Flegar), propagandna (I. Strehovec). Važne akcije: 1950. dan planinara, 1951. otvorenje doma, 1959. i 1971. slet, 1964. jubilarna akademija, 1968. otvorenje »Bratskog planinarskog puta« i susret »Bratstvo i jedinstvo«, 1974. proslava 75. godišnjice osnutka. God. 1974. ima 400 članova. Literatura: 75. godina planinarskog rada u Krapini, Krapina. 1974.

KRASICA u Primorju. Na poticaj Eduarda Franiškovića inicijativni odbor od 30 članova osniva 31. svibnja 1923. podružnicu **HPD »Snežnik«** koja već iste godine markira Tuhaboči i Medvedak, a slijedećih godina priređuje društvene zabave (HP 1925, 123). Godine 1927. predsjednik je Antun Mikulić, tajnik Frančišković, a 1931. je tajnik Vladimir Pavešić. Likvidirana je 8. studenoga 1934.

KRASNO. PD »Rajinac« je osnovano 1960. sa 160 članova. U planu rada bila je gradnja doma iznad sela i osnivanje podgrupa u Zagrebu i Oltarima (NP 1961, 191). Danas nije aktivna.

KREŠEVO. Podružnica **HPD »Bitovnja«** osnovana je na sastanku inicijativnog odbora 21. veljače 1937. pod predsjedništvom Vinka Miloševića. Konstituirajuća skupština s 33 člana izabrala je 18. srpnja iste godine za predsjednika fra Alojzija Misila, za tajnika Miloševića, za blagajnika Nikolu Šimunovića. Društvo je iste godine uređilo terminalno kućalište, a 1938. započelo predradnje za izgradnju doma na Lopati. Godine 1940. stavilo je pod krov svoj dom u Kreševu i instaliralo hidroelektranu. Imalo je omladinsku, fotografsku i šahovsku sekciju, zbirku ruda i fond za gradnju dječeg oporavilišta. Od 1938. predsjednik je dr Augustin Tvrtković (HP 1940, 33*; 1941, 23 i 293).

KRIŽEVCI. Povjerenik HPD 1878. i 1883. je ravnatelj August Vihoodil. Podružnica **HPD »Kalnik«** je osnovana na poticaj dra Frana Gundruma, liječnika (HP 1900, 94), ali o njenom radu do rata nemamo podataka. Ponovno je osnovana 5. veljače 1924. sa 44 članova. Među osnivačima bili su dr Ivo Pomper i Ivo Hitrec. God. 1931. predsjednik je Josip Heršak, tajnik dr Fran Praunspurger, blagajnik Vilko Rotter. Te godine je, na poticaj kotarskog predstojnika dra Ive Lipovčaka, osnovana ski sekcija i započeta akcija na izgradnji doma na Kalniku. Projektant je bio arh. Stjepan Planić, a dom je otvoren 1935. God. 1939. predsjednik je H. Heršak, a društvo ima 104 člana. **PD »Kalnik«** je osnovano 18. lipnja 1948. Predsjednici su bili dr F. Praunspurger, Josip Indruk, Željko Kržek, Željko Husinec i Ivo Stošić. Ostali članovi uprave su bili, među ostalima, Rudolf Kahlin, Ivan Kantić, Andelo Sket, Ivan Gerle, Franjo Matejak, Ivan Jembrek, Krunko Lončar, Drago Zajec, Zdenka Bogović, Slavko Šćetarić (NP 1957, 186). Društvo je 1947. obnovilo dom, 1957. izvršilo prigradnju; 1974. je imalo 200 članova. Ogranak **PD »Sljeme«** iz Zagreba osnovan je 1960. (NP 1960, 158), a 1970. je imao svoj desetogodišnji jubilej.

KUPRES. Početkom kolovoza 1938. osnovao je Ante Budimirović podružnicu **HPD »Koprivnica«** (HP 1938, 55*).

KUTINA. Podružnica **HPD »Moslavina«** osnovana je 7. ožujka 1924. (HP 1924, 80). Predsjednici su bili Ivan Laslović, Stjepan Markotić, Vladimir Huber i dr Ignacije Petrinić, tajnici J. Rukavina i Matija Dolenc. Likvidirana je 8. studenoga 1934. **PD »Jelengrad«** osnovano je 12. siječnja 1953. sa 43 člana na poticaj nastavnika Tomislava Jagatića koji je postao i prvi predsjednik, dok je za tajnika izabran Igor Lukač. Godine 1955. ima 123 člana. Godine 1957. predsjednik je Ivan Sabljak, tajnik prof. Danijel Dujmović. Te godine društvo organizira orientacijsko natjecanje. Danas više ne djeluje.

KUTJEVO. PD »Krndija« je osnovano 11. lipnja 1951. Prvi predsjednik je Bogdan Stambolić, tajnik Ernest Šebek. U 1957. imalo je 65 članova. Zamrlo je oko 1960.

LABIN. Godine 1955. **PD »Planik«** iz Pazina ima u Labinu svoju podružnicu. Ponovni poticaj za rad 1973. iz Rijeke.

LEPOGLAVA. Matija Filjak piše 1922. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice. **PD »Tračanci«** osnovano je oko 1964. i dobio je na upravljanje planinarsku kuću na Ravnoj gori. Održava dionicu ZPD-a. God. 1974. ima 70 članova.

LIVNO. Dr Joža Tudor piše 1929. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice. Ponovni poticaj prof. Rajka Radovića i Matka Kaćia uspijeva i 23. travnja te godine osniva se podružnica **HPD »Cincar«** s predsjednikom Zvonimirom Lopatom.

LOKVE. Godine 1922. osnovan je planinarski klub »Runolist« koji je zatim postao podružnica HPD (HP 1923, 47). Prvi predsjednik je Marijan Molnar, tajnik Ivan Levar, blagajnik Petar Molnar. Godine 1927. tajnikom postaje Klement Molnar. Godine 1929. otvara kuću u Gornjem Jelenju. Godine 1930. ima glazbenu i skijašku sekciju. Likvidirana je 7. listopada 1936. **PD »Lokve«** osnovano je 15. ožujka 1953. na čelu s predsjednikom Petrom Molnarom. Djelovalo je kraće vrijeme.

LOVRAN. **PD »Opatija«** ima 1971. svoj ogrank u Lovranu.

LUDBREG. Povjerenik HPD 1878. je J. Majnarić, dr Ivan Magdić. Drago Horvat 1934. piše Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

LUDINA. Planinari su 1925. tražili od HPD pomoći za osnivanje podružnice (HP 1925, 85 i 123).

MAKARSKA. Nastojanjem ing. Ivana Oraša osnovana je 2. ožujka 1929. podružnica HPD s 50 članova (HP 1929, 107) koja se najprije, za razliku od »Biokova« u Imotskom, zvala »Primorsko Biokovo«, a kad je društvo u Imotskom prestalo s radom, uzela je ime »Biokovo«. Njen prvi predsjednik bio je ing. Oraš, a zatim redom do 1941. Artur Marcell, ing. Oraš, dr H. Nardini, Tomo Jurisić i Ivan Lovrić, potpredsjednici Juraj Beroš, ing. Oraš, Antun Hasek, tajnici Betuška Opalin, A. Hašek i J. Beroš. Društvo je 1931. izgradilo pješački put na vrh Biokova Sv. Juru, a 20. travnja 1934. otvorilo svoj dom na Vošcu. Godine 1939. imalo je 60 članova. Podružnica RTPD »Prijatelj prirode«, sa centralom u Sarajevu, osnovana je 1923. (Planinarski kalendar, Zagreb 1925, str. 25). **PD »Biokovo«** osnovano je u ožujku 1951 (NP 1951, 142). Iste godine obnovljen je dom na Vošcu i otvoren 30. studenoga. Dogodio je opskrbnik bio mu je Marin Mendeš iz Makra. Godine 1956. ima 200 članova, 1957. počinje nazadovati i 1960. je ukinuto nakon čega propada dom na Vošcu (obnovilo ga je ugostiteljsko poduzeće). Na poticaj Drage Sefera društvo je obnovljeno na sastanku inicijativnog odbora 20. ožujka 1974. sa 140 članova pod predsjedanjem Boruta Kurtovića. Osnivačka skupština s 50 članova održana je 25. travnja. Za predsjednika je izabran Lovre Kovačević, za zamjenika Sefer, za tajnika B. Kurtović, za blagajnika Božo Matković. Koncem 1974. ima već 150 članova.

MEDAK. **PD »Badanj«** je osnovano 26. lipnja 1955. na poticaj Petra Kleuta prigodom izgradnje doma na Štirovcu. Predsjednik inicijativnog odbora bio je Nikola Stanić, tajnik Đuro Uzelac. Poslije je duže vremena bio na čelu društva Đorđe Zagorac. Djeluje povremeno, a vodi brigu oko doma Štirovac.

MOSTAR. Godine 1929. HPD ima 6 članova (HP 1929, 262). Prvi poticaj za osnivanje društva dali su Marko Boras, dr Ivan Kordić i Viktor Tiberio koji su 1932. pisali Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice. Podružnica **HPD »Prenj«** osnovana je 19. studenoga 1933. Predsjednik je bio dr Hugo Novak, tajnik dr Vjekoslav Slavinić. Godine

1939. prestalo je s radom jer je broj članova spao ispod deset pa je likvidirano 19. studenoga (HP 1939, 253).

MRKOPALJ. God. 1920. osnovana je podružnica HPD »Bitoraj« (ukinuta 1923). PD »Bijele stijene« osnovano je 28. travnja 1950. Predsjednik je bio Slavko Haleš. Zamrlo je oko 1957.

MRKLA VODICA. Podružnica HPD »Gorštak« je osnovana 1. studenoga 1932. s osamnaest članova. Predsjednik je bio ing. Nikola Zdanovski, tajnik Franje Žiher. Zanimljive su društvene akcije bile skijaški pohod članova seljaka zimi 1933. na vrh Risnjaka i skijaško natjecanje održano iste zime. Iduće godine društvo je uz finansijsku pomoć Matice HPD (7000 dinara) izgradilo današnju planinarsku stazu od Suhe Rečine preko Medvjedić vrata, a zatim je proizvelo do doma na Risnjaku. Prestala je radom 20. siječnja 1939 (HP 1939, 253).

NAŠICE. Na poticaj člana HPD Grögera osnovana je u siječnju 1923. podružnica HPD »Bedemgrad« s 50 članova. Predsjednik joj je bio ravnatelj škole Fran Jurković, a tajnik učitelj Mijo Filajdić (HP 1923, 15). Sredinom 1936. obnovljena je pod imenom podružnica HPD »Petrov vrh«. Predsjednik je bio Petar Rohr. Godine 1940. je zbog premalog broja članova pretvoreno u povjereništvo (HP 1940, 252). PD »Krdija« osnovano je 1962. godine. Dana 30. lipnja 1968. otvara »Našički planinarski put«, a 1969. godine godišnje orijentacijsko natjecanje »Trofej oslobođenja Našice«. God. 1974. ima 120 članova.

NEREŽIŠĆE na Braču. Nikola Žuvić piše 1929. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

NOVA GRADISKA. Na poziv Zlatka Mažurana sastao se 21. kolovoza inicijativni odbor od 20 članova radi osnivanja podružnice HPD »Strmac« (HP 1931, 259). Osnivačka skupština je održana 6. studenoga 1932. Za predsjednika je izabran ing. Ivan Barić, za tajnika Marijan Venne. Poslije su na mjestu predsjednika bili redom dr Niko Gržetić, ing. I. Barić i Vilko Vidmar. Godine 1936. 12. lipnja, organizira Slavonski planinarski dan, 1939. ima 40 članova, 1940. javlja se poticaj za gradnju kuće na Strmcu. PD »Strmac« osnovano je 6. studenoga 1953. U inicijativnom odboru su bili dr Aleksandar Nikolajević, Ljudevit Polak i kao tajnik Ilija Maretić. Godine 1956. imalo je sklonište na vrhu Psunj, godine 1960. 90 članova. Otada djeluje samo povremeno.

NOVALJA na otoku Pagu. Godine 1974. osnovan je Speleološki aktiv »Otočani« kao podružnica zadrškog PD »Paklenica«. Pročelnik Bruno Puharić.

NOVI MAROF. PD »Grebengrad« je osnovano 1950. Djelovalo je do 1957. Predsjednici su bili Kristina Milak i Franjo Kucelj, tajnici Danica Oštrel, blagajnik Mira Bival. Društvo je ponovo aktivirano 1961. Otada su bili predsjednici Milivoj Rihatar i Milan Andrašek, tajnici Vladimir Majnarić i Igor Vojtić. Najaktivniji članovi: V. Majnarić, Zvonko i Nevenka Farkaš, Jelena Baldauf, Dragoslav Đorđević, Josip Petran, Saša Jurinjak, Ignac Ilović, Milan Turkalj, Brigitा Bodlaj, Ludo Dukarić, Stjepan Horvat, Bogdan Eremić, Zorka Hrgedić, Vjekoslav Lukáček, Josip Meštrić i Franjo Sklepčić. Sekcije: omladinska i ogranki »Perica Bjelčić« u pododboru sindikata uslužnih djelatnosti u Varždinu. Važnije akcije: 1962. otvorene planinarsko naselja pod Grebengradom (tri adaptirane seoske kuće), 1970. slet mladih planinara Hrvatskog zagorja, 1971. elektrifikacija naselja, 1972. proslava 20-godišnjice. God. 1974. ima 270 članova.

NOVI VINODOLSKI. Na sastanku inicijativnog odbora 17. svibnja 1929. s 21 članom osnovana je podružnica HPD »Rujnike« na čelu s predsjednikom Stjepanom Tomašićem i tajnikom ing. Josipom Topličaninom. Iduće je godine potpredsjednik Stanislav Hanicki, a tajnik Anica Hanicki. Od 1931. nisu više poznate društvene akcije (HP 1929, 167).

Panyjevo sklonište (1594 m) sagradila je podružnica HPD »Orjen« iz Dubrovnika 1931. godine kod Orjenske lokve ispod Orjenskog sedla (obnovljeno 1965)

NOVSKA. Planinari iz Novske prijavili su se Matici HPD da žele osnovati podružnicu (HP 1925, 85 i 123). PD »Psunj« osnovano je 1. lipnja 1951. Predsjednik Jure Rukavina, tajnik Nikola Šejteri. Godine 1958. imalo je 90 članova. Danas više ne djeluje.

OBROVAC. Šime Mikulić piše 1936. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

OGULIN. Godine 1878. povjerenik HPD je učitelj J. Magdić, a 1883. Mijo Zobundžija. Godine 1898. potaknuto je osnivanje društva ali njegov rad nije poznat. Podružnica HPD »Klek« osnovana je 8. prosinca 1921. godine s 55 članova (HP 1929, 262). God. 1924. predsjednik je bio R. Franz. Obnavljena rad. 1935 (HP 1935, 349). Predsjednik je tada dr F. Steka, tajnik I. Stipetić, a 1940. je predsjednik mr. Oskar Vičević. God. 1939. ima 47 članova. PD »Klek« je osnovano 23. travnja 1950. sa 70 članova, na čelu s predsjednikom Josom Markovićem i tajnikom Ferdom Uršanom. Društvo 1956. započinje izgradnju doma na Kleku i dovršava ga 1958. uz pomoć PSH (otv. 20. listopada). Imo stanicu GSS. Prigodom proslave 100. obljetnice našeg planinarstva 1. svibnja 1974. u društvo je svećano i simbolično primljeno 100 mladih članova. Te godine ima 270 članova. Prilikom izleta na Klek 13. i 14. lipnja 1959. članova zagrebačkog PD »Sljeme« osnovan je ogrankak tog društva među PTT radnicima Ougulina. Danas više nije aktivant.

OMIŠ. Podružnica HPD »Dinara« (zvala se i »Omiška Dinara«) osnovana je 29. kolovoza 1936. s 54 članova (HP 1936, 315 i 317). Prvi predsjednik je Slavko Recelj, tajnik Petar Križanac. Zabranjena je 9. veljače 1937. jer je došla »pod odlučan utjecaj komunističkih elemenata« (J. S. Gris: »Na izvorima povijesti omiške, poljičke i krajiske općine 1911–1941«, Omiš 1972). Godine 1936. imala je 54 člana i bila vrlo aktivna priređivanjem izleta, čajanka i predavanja iz područja znanosti (HP 1937, 247). Likvidirana je 20. travnja 1938 (HP 1938, 225). Poslije rata osnovano je PD »Borak« (1966?), a kad je prestalo s radom, djelovala je sekcija PD »Kozjak« iz Kaštel Sućuraca.

OPATIJA. Godine 1912. javio se poticaj za osnivanje podružnice HPD (Vijenac 1912, 158). PD »Opatica« je osnovano 11. prosinca 1950. s 59 članova (NP 1951, 32). Predsjednici: Petar Zupančić (od 1951. do 1962. doživotni počasni predsjednik), Branislav Balen, Edita Majorinc Homolka i Marica Tomasko; tajnici dr Aleksija Červar, ing. Smilja Turić, Rudolf Pavletić i Julka Lapajne. Osim

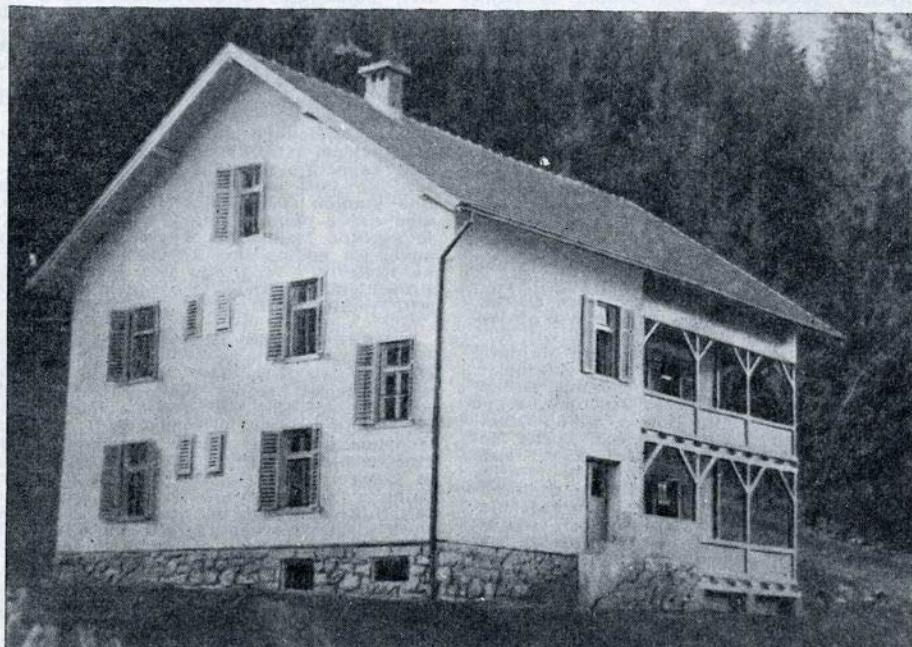
njih, najaktivniji članovi su bili Juraj Franković, Erna Jelušić, ing. Tirohaj Jelušić, Marica Juretić, Boris Radočaj, Jolanda Stermečki, Vinko Sorli, Milan Tancabel i Stanka Zaccaria. Važnije akcije: postavljanje spomen-ploče na odmaralištu »Učka« 1956., otvaranje hotela »Učka« 1959., otvaranje doma »Stanko Jurdana« 1960., otvaranje doma na Poklonu 1965., planinarski ogranak u Lovranu 1971., djeca zimovanja, društvene zabave. Članovi su se popeli, među ostalim, na Mont Blanc, Ararat, Kilimandžaro i Himalaju. God. 1974. ima 468 članova.

OSIJEK. Na poziv inicijativnog odbora od tri člana održan je 31. srpnja 1895. sastanak na kojem je odlučeno da se osnuje Planinsko društvo »Bršljan«. Pravila su tiskana 1897., a izradili su ih pravnici Nikola Jordanić i dr Vilim Winter. Osnička skupština 14. rujna 1896. izabrala je slijedeći odbor: predsjednik dr Vatroslav Schwartz, lječnik, potpredsjednik dr Hugo Spitzer, odbornici prof. Vjekoslav Celestin (tajnik), N. Jordanić, Josip Glad, dr Mosin Klein i Hugo Weiss. God. 1897. izabran je za knjižničara prof. Dragutin Frančić. Godine 1898. imalo je 32 člana. Bilo je to treće društvo u Hrvatskoj (nakon HPD i Primorskog PD). Nakon odlaska najaktivnijeg člana iz Osijeka, prof. D. Frančića, društvo prestaje djelovati oko 1898. godine. Na sastanku inicijativnog odbora 19. listopada 1925. godine u odvjetničkoj pisarnici dra Kamila Firingera, na kojem su sudjelovali uz Firingeru Dragutin Malivuk, Nada Bosutić, Ivan Flod, Slavko Diklić i Stjepan Zwingl, osnovana je podružnica HPD »Jankovac«. Za predsjednika je izabran dr K. Firinger koji je to ostao do 1936., a zatim je predsjednik bio dr Zlatko Springer. Prvi tajnik je bio D. Malivuk, zatim Ferdinand Gasteiger, Pavao Vuksan, Rudolf Kiraly i Miro Matović. Glavna društvena akcija bila je izgradnja doma na Jankovcu 1934. i njegovo proširenje 1940. God. 1939. imalo je 322 člana. Podružnica RPTD »Priatelj prirode« sa sjedištem u Sarajevu osnovana je 1927. godine. PD »Jankovac« (u početku PD »Osijek«) osnovano je 17. rujna

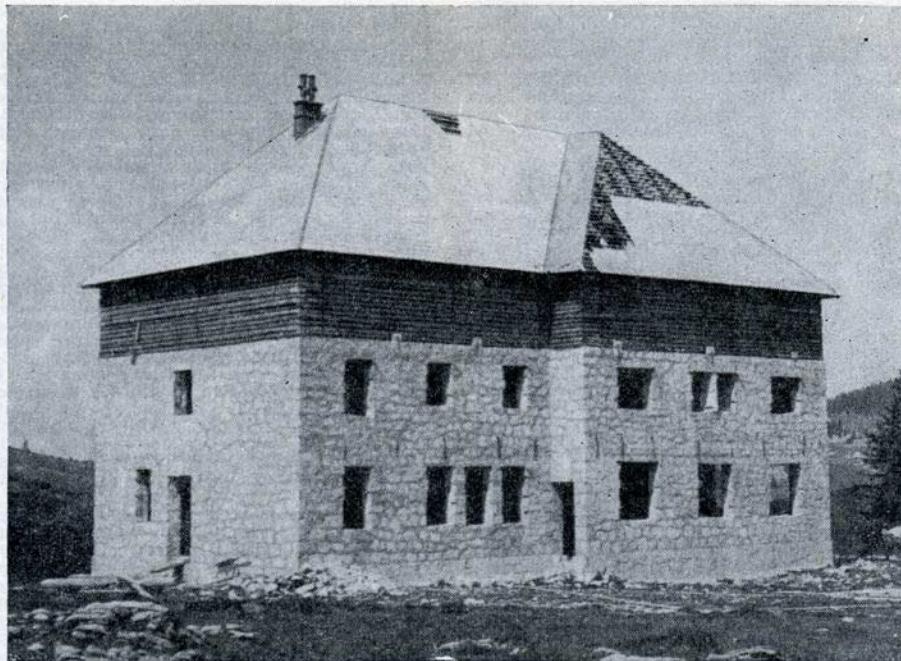
1948. Predsjednik mu je otada do danas dr Kamilo Firinger, a ostali aktivni članovi su Ivan Balint, Dragan Eger, Josip Jung, Đuro Kirhmajer, Mišo i Miroslav Matović, Ivan Slavić, dr Zlatko Springer, Melhior Tramišak, Lidija Uhić, dr Aleksandar Vrbaški. Glavne djelatnosti su bile obnova doma na Jankovcu 1950.–1., Slavonska planinarska transverzala (poslije Slav. plan. put), organiziranje brojnih pohoda, tečajeva, predavanja, sletova, marševa, izložba, skijaških, omladinskih i orijentacijskih tečajeva, te borba za zaštitu prirode Jankovca. U Osijeku je od 1962. bilo sjedište Plan. saveza kotara Osijek (poslije povremeno Plan. savjeta Slavonije). Godine 1974. ima 411 članova. Lit. Dr Kamilo Firinger: 60 godina planinarstva u Osijeku (1895–1925–1955), Osijek 1953. **PD »Zanatljija«** osnovano je 28. veljače 1971. na poticaj Josipa Muhe i uz pomoć Udruženja zanatljiva. Prvi upravni odbor: predsjednik J. Muha, potpredsjednici Pavao Špišić i Josip Digula, tajnik Marijan Jalžetić, blagajnik Dragica Cvenić. Aktivni članovi: Josip Kolman, ing. Zlatko Lončarić, ing. Zvonimir Senko, Oto Katović, Stjepan Santoši, Dragi Zaic i Nikola Szege. Godine 1974. ima 250 članova.

OROSLAVJE. Godine 1929. HPD ima 6 članova. Ferdo Širola piše 1930. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice. Godine 1941. postoji planinarska organizacija kojoj režim postavlja svog povjerenika (HP 1941, 195). Godine 1958. osnovano je **PD »Runolist«** sa stotinjak članova. Ponovna osnička skupština PD »Runolist« 23. lipnja 1974. bira za predsjednika Vjekoslavu Mokrovčak, za tajnika Mariju Krušelj. Koncem godine ima 59 članova.

OTOČAC. Povjerenik HPD je 1883. Antun Zelinčić. Prvi poticaj organiziranog planinarstva javlja se 1925. (HP 1925, 123). Na poticaj mr Franje Časteka osnovana je 1. lipnja 1930. podružnica **PD »Rajinac«** sa 16 članova. Prvi predsjednik bio je Častek, tajnik Dinko Milinović (HP 1926, 234). Prestaje radom 1939/40. (HP 1940, 262). **PD »Gromovača«** je osnovana 1970. godine. God. 1974. ima 170 članova.

Dom na Koprivnici (1100 m) podigla je podružnica HPD »Stožer« iz Bugojna 1940. godine (spaljen u proljeće 1942.)

Izgradnju doma na Kraljičinoj vodi (1520 m) na Vlašiću iznad Travnika preuzeo je HPD 1940. godine (spaljen 1942)

OZALJ. Članovi Gimnastičkog društva »Ozalj« osnovali su 20. rujna 1950. **PD »Ozalj«** s 28 članova. Tajnik je bio dr Ivan Bradaška. Djelovalo je samo kraće vrijeme.

PAKRAC. Na sastanku inicijativnog odbora 29. siječnja 1928. osnovana je podružnica **HPD »Čaklovec** kojoj je za predsjednika izabran dr Franjo Gutschi, potpredsjednika mr. Josip Svoboda, tajnika Ivan Schaub, blagajnika Julije Strelački (HP 1928, 23). Godine 1935. mijenja ime u **HPD »Psunj«**, 1937. podiže »Svobodin dom« na Psunju (nazvan po tadašnjem predsjedniku, za vrijeme rata razoren), 1939. ima 109 članova. **PD »Brezovo polje«** osnovano je 19. travnja 1953. Otvorilo je dom na Omanovcu 8. rujna 1963., od 1964. mijenja ime u **PD »Psunj«**. Predsjednici su bili Stjepan Petrac, ing. Ladislav Molnar i prof. Branko Pruginič. Sekcije: za izlete i propagandu, za podmladak i omladinu, za markacije i gospodarska. Značajne akcije: orientacijska natjecanja, zabave, izložbe, 1969. sedmi, a 1973. jedanaesti slet planinara Slavonije, 1970. republiko orientacijsko natjecanje. Godine 1974. ima 650 članova što znači da je učljen svaki 10. stanovnik Pakraca. Lit. Branko Pruginič: Dvadeset godina PD »Psunj« (NP 1974, 27).

PAZIN. Godine 1954. preseljeno je sjedište **PD »Planik«** iz Cepića u Pazin. Godine 1955. ima 218 članova i podružnicu u Labinu. Predsjednik je Cvjetko Nosić, tajnik ing. Marija Crnković, blagajnik Nevenka Jugovac (NP 1955, 75). Godine 1957. na čelu društva su Anton Surlan, prof. Dušan Sedlak, Mirko Vajsman, Dare Luk, Judita Turčinović, Zvonko Soviš, Ferid Zambelli, Andrija Barrišić, Dulio Gobo i Vera Jekić, a 1960. Zvonko Soviš, Ivan Ferenčić i Stanko Hautz. Danas više ne djeluje.

PERAST. Ivan Bogišić i Antun Cvitanović pišu 1933. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

PERUŠIĆ. **PD »Štirovača«** osnovana je 14. rujna 1951. Na čelu su mu bili ing. Mihajlo Pleše (1. predsjednik), ing. Ivica Fran (2. predsjednik) i ing. Josip Rukavina (tajnik). Društvo je 1954/55. zatvorilo Samogradsku pećinu i postavilo čuvara. Više ne djeluje.

PETRINJA. Podružnica **HPD »Zrin«** je osnovana 12. veljače 1922 (HP 1923, 114). Predsjednici su joj bili prof. Vladimir Stahuljak, Gabrijel Topljak, a od 1930. do rata Matija Filjak; tajnici Zvonimir Stilinović, M. Filjak i Bogomir Stojanić. Godine 1926. podigla je drvenu piramidu na Hrastovičkoj gori, a 1932. je nadogradila. Godine 1930. je postavila mali paviljon kod vrela na Utinji, 1936. je imala foto sekciiju, 1938. otvorila kuću na Hrastovičkoj gori, 1939. je imala 87 članova. **PD »Zrinska gora«** je osnovano 9. travnja 1951. sa 200 članova. Predsjednik prof. Antun Stolnik, tajnik ing. Ivan Baćić. Djelovalo je samo nekoliko godina.

PETROVARADIN. Godine 1941. i 1942. HPD je imao podružnicu kojoj je režim postavio svog povjerenika (HP 1941, 292).

PODGORA-KRAJ kod Makarske. Podružnica **HPD »Borak«** osnovana 27. listopada 1929. Predsjednik je bio učitelj Aleksandar Devčić, tajnik Marko Jakić. Fuzioniralo se s **HPD »Biokovo«** u Makarskoj.

PODRAVSKA SLATINA. **PD »Vrani kamen«** osnovano je 10. ožujka 1951 (NP 1951, 142). Prvi predsjednik Radivoj Avirović, tajnik Antun Vaštuka. Godine 1957. bilo je ponovno aktivno nakon stanovitog razdoblja.

PODSUSED. **PD »Susedgrad«** je osnovano 4. svibnja 1950. na poticaj planinarske grupe u tvornici cementa »Sloboda«. Prvi predsjednik Ivan Groh, tajnik Vladimir Sučić (NP 1951, 178). Od godine 1954. do 1974. predsjednik je prof. Borivoj Vuksan.

Važnije akcije: 1952. adaptirana kuća pod Susedgradom za planinarski dom, 1959. uređena planinarska kuća iznad sela Bizek u zgradi koju je poklonila tvornica cementa, izložba slike dra Branka Mudrića i fotografija A. Bukovinca. Sekcije: skijaška, pionirska i omladinska. Godine 1974. ima 20 članova.

POLJICA (vidi Sitno).

PREGRADA. Na poticaj Boška Kangrge osnovano 23. travnja 1950. PD »Kuna gora« sa 110 članova. Predsjednici: B. Kangrga, Andrija Blažun, Juraj Kantoci. Odlikovani članovi zlatnim znakom PSH: Juraj Kantoci, Ivan Kuster (tajnik) i Stjepan Storjak. Godine 1953. sagradena je kuća na Kunagori. Godine 1974. ima 100 članova.

PRIJEDOR. Poznata su tri poticaja osnivanja podružnice HPD. U tu svrhu obratili su se pismom na Maticu HPD u Zagrebu Dragutin Zgaga 1922. Dušan Kovačević 1932. i Viktor Kukule 1936. godine. God. 1929. HPD ima 4 člana, premašio za osnivanje podružnice (HP 1929, 263).

PULA. PD »Istra« osnovano je 2. travnja 1952. Prvi predsjednik Slavko Sipa, tajnik Iso Zulfikarpasić. Djelovalo do 31. siječnja 1961. kada je brišano iz evidencije. Prilikom izleta PD »Kamenjak« iz Rijeke na Učku 21. travnja 1974. osnovana je planinarska sekcija tog društva u Puli. Predsjednik Eduard Livak, tajnik Stojan Bognar, blagajnik Nadir Marcan. Godine 1975. ima 120 članova i predviđa se osamostaljenje.

RAB. Osnivačka skupština podružnice HPD »Kamenjak« na poticaj ing. A. Premužića održana je 8. lipnja 1932. sa 14 članova. Privremeni odbor: predsjednik dr Niko Bujas, tajnik dr Marijan Tomasić, blagajnik Josip Kvadranti, odbornici Miroslav Maroević i O. Stjepan Rade. Prva skupština je održana 19. listopada 1932. (HP 1932, 221 i 343). Već iste godine društvo je dalo sagraditi stazu na Kamenjak, najviši vrh otoka (otvaranje 6. studenoga). Prestaje s radom 3. ožujka 1937. jer je broj članova pao ispod deset (HP 1937, 35*).

RAKOVICA. Povjerenik HPD 1883. godine je Anton Turkalj.

RASA. PD »Rudar« je osnovano 15. lipnja 1950. Predsjednik Mato Krpetić, tajnik Leopold Remenih. Reaktivirano 1957., brišano iz evidencije oko 1960. Početkom 1950. imalo je speleološku sekciju (NP 1950, 355).

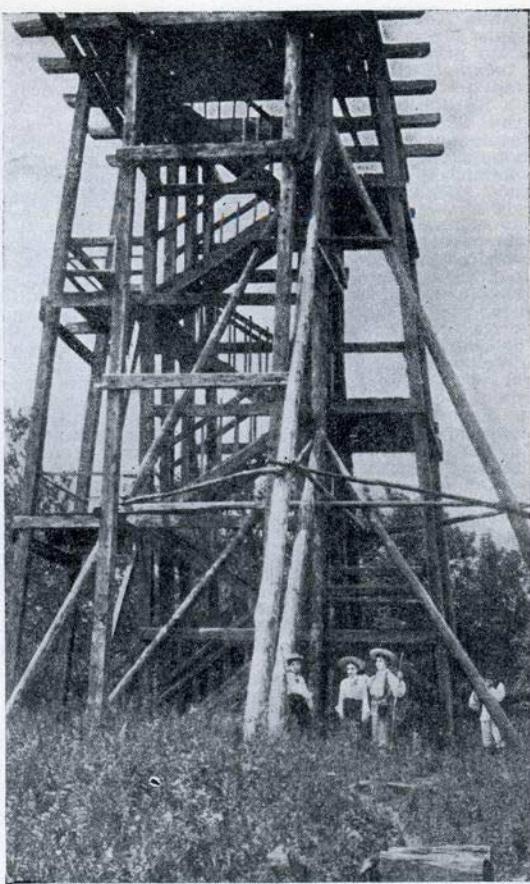
RAVEN. PD »Hum« je osnovano 1. studenoga 1952. Predsjednik Vladimir Vukelić, tajnik Josip Kučić. Likvidirano oko 1954. godine.

RAVNA GORA. Podružnica HPD »Bjelolasica« je osnovana 5. veljače 1933. na poticaj Miroslave Pavletić i dra Arnolda Deutscha. Predsjednici su bili dr Deutsch, Ivan Malnar i Ivan Marković, tajnici Ivan Svetličić i E. Manas. God. 1936. ima 23 člana i ski sekcijsku. Godine 1940. je radi premašlog broja članova pretvorena u povjereništvo. PD »Bjelolasica« postoji 1951. i namjerava graditi kuću (NP 1951, 179). Likvidirano je 1955. godine.

RIJEKA-SUSAK. Na poticaj bečkog arhitekta eng. Ferdinanda Brodbecka, koji je došao u Rijeku radi izgradnje kazališne zgrade, osnovan je 12. siječnja Club alpino fiumano (CAF) s 30 članova. Iako je nosio talijansko ime, u svojim je počeciima bio kozmopolitskog karaktera okupljujući pripadnike svih nacija Austro-Ugarske koji su se našli u Rijeci, tada »madarskom gradu«. Glavno područje rada ovog jakog i vrlo aktivnog kluba bile su planine Gorskog kotara, Učka i Čićarija. Posljednjih godina prije prvog svjetskog rata pao je pod utjecaj ireditista, a 1919. je čak postao sekcija Cluba alpino italiano. Predsjednici su mu do 1918. bili F. Brodbeck, dr Stanislao dall'Asta, eng. Venceslao Celligo, G. R. Zängerle, dr Antonio Grossich, eng. Carlo Conighi, Vincenzo Host i Antonio Zanutel; tajnici Adolfo Pellegrini, Cosimo Battestini, Antonio Batta, Karl Meichsner,

Arigo Ricotti, Antonio Rocca, Belino Brazzoduro, Guido Depoli, Marzel Wollner i Vito Dinarich. Medu brojnim društvenim djelatnostima valja istaknuti izgradnju razglednog tornja na Lubanu iznad Rijeke 1887., uređenje skloništa »Egisto Rossi« na Lisini 1921., izgradnju velikog doma na Sviščakima pod Slovenskim Snežnikom »Gabriele d'Annunzio« 1924., »Rodolfo Paulovatz« na Planiku 1929., »Benevolo-Colachevich-Waluschnig« na Sl. Snežniku 1930. Značajna je bila speleološka djelatnost (do 1923. istraženo 200 objekata) i alpinistika. Tako su članovi već 1908. bili na Grossglockneru, 1909. na Mont Blancu, 1910. na Dolomitima. Na Mont Blancu su 1927. poginula tri člana: Gino Waluschnig, Federico Benevoli i Artur Colachevich. Društveni rad je redovito prikazan u godišnjacima (Annuario za 1889. i 1893. godinu), a od 1902. do 1930. godine u društvenom glasu »Liburnia«. Društvo »Liburnia« fuzioniralo se 1902. godine sa CAF i dalo ime klupskom glasilu. Literatura: »Quarant'anni di vita alpinistica fiumana«, Fiume 1925. Godine 1888. osnovano je na Sušaku Primorsko planinsko društvo sa 140 članova, najstarije hrvatsko društvo iz HPD. Društvena pravila, koja su potpisali Ivan Malčetić i dr Jan Ruša, čuvaju se u Arhivu Hrvatske (Povijest sporta br. 16, str. 1472, 1973). Nakon razdoblja neaktivnosti ponovno je osnovano 31. siječnja 1897. sa 89 članova. Za predsjednika je izabran sušački cačelnik Hinko Bačić (HP 1922, 42). Godine 1903. pretvorilo se u Hrvatski sokol (Povijest sporta br. 18, str. 1650, 1974). Società alpina »Carsià« (Planinarsko društvo »Kras«) osn. je 1910. za vrijeme cvata CAF, koji nije obuhvatio radne mase i srednju inteligenciju. Društvo je 1929. uređilo sklopište »Mario Anghèben« na Cabarskoj polici, a od 1910. objavljivalo je godišnjak »Carsià« (urednik Mario Malle, Mario Caldronazzo i dr.). Djelovalo je do 1942. Literatura: prigodni brojevi »Carsià« prigodom 20. i 25. godišnjice (1930. i 1935). Za vrijeme okupacije Rijeke postojalo je »Unione operaia Escursionisti Italiani« koje je priredivalo planinarske izlete. Podružnica HPD na Sušaku osnovana je 28. studenog 1913. na poticaj Gjure Ružića ml. Predsjednik je bio prof. dr Mihovil Kombol, potpredsjednik veletrgovac Oskar Durbešić, tajnik Gjuro Ružić ml., blagajnik Miroslav Weller, ekonom Milan Lepušić, knjižničar Igor Zimmerman (HP 1914, 117). Podružnica je poslije rata obnovljena pod imenom HPD »Velebit« na skupštini 27. srpnja 1923. Za predsjednika je izabran dr Dinko Vitezić, pravnik, za tajnika Ivo Prestini, blagajnika Josip Komen, a odbornike Vladimir Rieger i Ivo Eregević (HP 1923, 115). Predsjednik je s malim prekidima bio D. Vitezić sve do rata (1936–1939. dr Viktor Ružić), a tajnici Edgar Kühnel, G. Naglić, dr Franjo Jelušić, Krsto Sojat, Josip Vučak i Miculinić. Od važnijih akcija valja istaknuti izložbu 1925, 1927, 1931. i 1933., otvorenje doma na Hahlićima 1926. otvorenje doma na Platku 1936. skijaško natjecanje na P'atku 1937., brojna predavanja itd. Društvo je imalo izletničku, omajdinsku, foto-sekciju (procelnik dr Hinko Emili), ski-sekciju (procelnik Gjuro Ružić), šumsku i speleološku sekciju, te gradevinski odbor (procelnik Krsto Sojat). Godine 1939. imalo je 345 članova. U travnju 1929. osnovana je podružnica RTPD »Priatelj prirode« sa 60 članova, sa centralom u Sarajevu (od 1930. u Zagrebu). Postlige oslobođenja djelovale su planinarske ili planinarsko-skijaške sekcije u FD »Radnik« u Rijeci između 1945. i 1948. u isto doba na Sušaku u FD »Jedinstvo«. Planinarsku sekciju u FD »Jedinstvo« su osnovali Adam Dworski, Zvonko Kajba, Metod Smoljan i Nedjeljko Košuta. Sekcija je organizirala 6. travnja 1947. prvi »Jadranski veleslalom« na Platku. Njeni članovi su zajedno s planinarama iz FD »Radnik« 15. lipnja 1948. osnovali PD »Platak« (do 1962. zvalo se PD »Rijeka«). Osnivači društva su bili Ernest i Valerija Tomšić, Ivan i Ariana Dušić, Svetozar Radenović, Krsto Sojat, Miljenka Žagar, Metod Smoljan, dr Ivo Skerl i Zvonko Kajba. Predsjednici društva su bili Krsto Sojat, Janez Žirovinik, Alfredo Cuomo, Nikola Rački, Stanko Vičić, Silvije Volarić, Mladen Bezjak, Marijan Tičac i Uroš Menegelo Dinčić, a tajnici Ernest Tomšić, Dušan Novaković, Stanko Simčić, Bogoljub Dokmanović, Ljubomir Tironis, Uroš Menegelo Dinčić, Boris

Luznar, Milan Tumara, Drago Frlan i Milan Vuković. Osim njih bili su aktivni članovi Branko Borčić, Ivan i Josip Dušić, Adam Dworski, Ruža i Dušan Dunderski, Drago Golec, Božidar i Danica Glažar, ing. Ivo Gropuzzo, Zvonko Kajba, Ivo Kurelc, Nada Kostanjević Ružić, Branko Lončar, Mirjana Legac, Kiro Markovski, dr Niko Novaković, Svetozar Radenović, Abdon Smokvina, Zdenko Sila, Milan Srdoč, Ivo Škerl i Vlado Topali. Važnije društvene akcije su bile izgradnja planinarskog doma na Snježniku i Platku 1951., uredjenje dva skijaških spusteva na Platku, redovnog organiziranja orientacijskog natjecanja »Trofej Platak« od 1959. do danas, »Jadranskog veleslalomaz od 1948. do 1953. (otada ga preuzima Ski klub u Rijeci), markiranje staze (godine 1960. prva nagrada PSH za markiranje 116 km puteva u »Godini markacije«), tiskanje revije »Platak 1967« i »Platak 1968«, postavljanje dva spomenika palim borcima (Mali Platak i Prebeniš), brojna predavanja, izložbe, planinarski tečajevi i škole. Za svoj vrlo aktivni rad društvo je dobilo tridesetak priznanja u obliku diploma, plaketa i drugih odlikovanja. Među planinarskim pohodima najznačajniji su na Durmitor 1949 (15 članova), Grossglockner 1952 (12), Mont Blanc 1953 (25), Dolomite 1954 (21), Kilimandžaro 1958 (10), Karpati i Vitošu 1965 (35), Slovačke Tatre 1966 (22), Gran Sasso d'Italia 1968 (36) i uspon na jedan himalajski vrh člana E. Tomšića. Godine 1974. ima 303 člana. PD »Torpedo« osnovano je 27. veljače 1953. sa 79 članova, za predsjednika je izabran Andrija Petrić, za tajnika Dinko Pindulić. Godine 1966. društvo je imalo ski sekciju. Tada su bili na čelu društva Negovetić, Petrić, Pindulić i Šamanić (NP 1966,192), a za dugogodišnji planinarski rad dobili su priznanje Aldo Felozo, Vilim Petrić, Ivan Bujan, Franjo Vizitz, Bruno Šamanić, Aldo Slavić, Aldo Perišić i Mario Anici. God. 1974. društvo ima 145 članova. PD »3 maja« osnovano je 10. travnja 1953. s 53 člana. Predsjednik je bio Ivan Devčić, njegov zamjenik Mladen Kvajo, tajnik Edo Srdoč. Prestalo je raditi 1955. PD »Rikard Benčić« osnovano je 2. ožujka 1953. sa 100 članova. Predsjednik je bio Milivoj Miculinić, tajnik Boris Cabrijan. Prestalo je raditi 1955. PD »Učka« osnovano je 13. veljače 1957. s 55 članova, uglavnom radnikov PTT službe. Do tada su oni djelovali kao ogrank Zagrebačkog PD »Sljeme«. Predsjednik je bio Mirko Radalj, tajnik Marija Ostojić (NP 1958, 63). Godine 1974. imalo je 174 člana. PD »Snježnik« je osnovano krajem 1960. a imalo je omladinski značaj (studenti i srednjoškolci). Godine 1961. okupljalo je 200 članova, i osnovalo Alpinistički odsek zalaganjem Stanka Gilića. Rad društva je zamršao oko 1966. PD »Kamenjak« je nastalo 1962. iz aktiva »Zanatlije«. Predsjednici su bili Stanko Vičić, Radevan Škrobionja, Vlado Bakotić, Zivorad Ilić i Marko Pavlić, a osim njih bili su aktivni Viktor Stipčić (danas tajnik), Kazimir Sambolec (pročelnik AO), Kuzma Moskatelo i Marija Kačić. Od brojnih akcija ovog društva valja istaknuti uredjenje kuće u Okriviću i nakon njenog požara uredjenje kuće u Frbežarima, otvorene kuće na Hahlicima 1968., tzv. visinsku transverzalu pod naslovom Osvajajmo vrhove za »Nagradu planine«!, godišnji sajam rabiljene skijaške opreme, organiziranje AO 1965, orientacijskog natjecanja memorijalnog karaktera »Lipa pamti«, riječku stanicu GSS koja radi pod okriljem društva, aktive u 7 kolektiva i 4 škole. Danas postoje aktivi u brodogradilištu »Viktor Lenac« i »3. maj«, rafineriji naftne, osnovnoj školi »J. Brusić« i u Pazinu. Društvo je održalo brojne tečajeve i škole za vodiče, alpiniste, markaciste, skijaše i fotografije. Od 1962. objavljuje bilten pod naslovom »Društvene vijesti«, koji je 1970. prerastao u »Planinarski list« te izlazi četiri puta godišnje. Društvo 1974. ima 1100 članova. Literatura: »Planinarski list« od 1970. do 1974. PD »Tuhobić« je nastalo iz jednog aktiva PD »Kamenjak«, a osnovano je 11. veljače 1965. Najaktivniji su mu članovi prof. Veljko Brešan (jedan od osnivača), Damir Konestra, Mate Perkić, Milorad Prijić, Branko Grbečić, prof. Branka Lončarić i Marija Stiglić. Oslanja se na osnovnu školu Bobijevo i gimnaziju »M. Lenac«. Organizira planinarske škole za mlade (1972/73 150 polaznika pod vodstvom prof. V. Brešana). Godine 1974. ima 270 članova.

Drvena piramida na Ivančici (1061 m) koju je 1883. dalo podignuti HPD po nacrtu člana Milana Lenučija (danas je na tom mjestu nova željezna piramida)

RUMA. Povjerenik HPD za Srijem bio je 1878. podžupanijski perovoda T. Mallin u Rumi.

SAMOBOR. Povjerenik HPD 1876. je Franjo Švarc (učlanio 24 osobe), 1878. Franjo Bahovac, a 1883. Vojko Špišić. Godine 1899. radi se na osnivanju podružnice HPD (HP 1899,125). Sastanak inicijativnog odbora za osnivanje podružnice HPD »Japetić« održan je 4. kolovoza 1923. a tri dana poslije se konstituirao u sastavu: predsjednik Stjepan Fresl ml., tajnik Franjo Regović, blagajnik Stjepan Soić, odbornici Fran Hrčić i Viktor Matota. Na osnivačkoj skupštini 27. travnja 1924. izabran je za predsjednika S. Soić, tajnika V. Matota, blagajnika Stanko Kompare, za odbornike S. Fresl, Vjekoslav Urbanić, F. Regović, Josip Melinščak i Milan Noršić, a u nadzorni odbor Mijo Noršić, Pavao Gomaz i Josip Kompare. Od važnijih društvenih događaja valja spomenuti uredjenje Mesiceve kuće na Japečiću 1926., preuzimanje piramide na Tepecu i ruševina Starog grada, organiziranje ski sekcije 1930 (pročelnik Ivica Sudnik), skijaško prvenstvo Samobora, otvorene Soićeve kuće 1931., preuzimanje na upravu ruševine Okica 1933. itd. Godine 1939. ima 254 člana. Poslije rata osnovana je 15. lipnja 1946. Planinarsko skijaško sekcija FD »Samobor« na poticaj Mirka Kleščića ml., Stjepana Cipeka,

Stanka Kompareta i drugih. Iz ove je sekcije 26. lipnja 1948. nastalo **PD »Samobor«** koje je organiziralo predavanja, sanjkaška i skijaška natjecanja i tečajeve. Godine 1953. promjenilo je ime u **PD »Japetić«**. Predsjednik Ivica Sudnik, potpredsjednik Kordić, tajnik Zagoda. Te godine društvo je na vrhu Oštrea otkrilo spomen-ploču u povodu obiljetnice prvog izleta HPD i tiskalo Vodič po Samoborskom gorju, 1955. je osnovalo sekciju u »Fotokemicu« i uredilo malu hidrocentralu u Šoćevoj kući, 1957. pomoglo u osnivanju Planinarskog muzeja Hrvatske u Samoborskom muzeju, 1958. otvorilo »Kružni put Samoborskim gorjima« i organiziralo prvo orientacijsko natjecanje, koje je poslije postalo tradicionalno pod imenom memorijal »Janko Mišić« (1973. natjecalo se 122 ekipe), 1959. osnovalo Gorsku strazu radi zaštite prirode, 1961. Alpinistički odjek i sudjelovalo u osnivanju Sanjkaškog saveza Hrvatske, 1962. preuzeo na upravljanje Hirčev dom u Jablanici, 1963. započelo izgradnju doma u Velikom dolu (otvorenje 1968.), 1965. organiziralo put »Tragom prvog izleta HPD« itd. Godine 1974. ima 600 članova (od toga 200 djece). Najzaslužniji su članovi Ivica Sudnik, Mijo Kokman, dr Ivo Veronik, dr Adalbert Georgijević, Rudolf Slavko, Zdenko Jazbinski, Darko i Željko Bišćan, Zvonko Franjin, Zdenko i Dragutin Kristijan, te članovi koji su osnovali **PD »Dr Maks Plotnikov«**. Ono je nastalo iz sekcije koja je osnovana 29. rujna 1955. u tvornici »Fotokemika« kao sekcija »Japetića«. Prvi predsjednik Dragan Selan, tajnik Marijan Sabljak. Sekcija je 1955. organizirala Planinarski tjeđan i Izložbu planinarske fotografije, 1958. je imala 138 članova, a 1960. se osamostalila. U društu su djelovale vodička, markacijska, omladinska sekcija i stanica GSS. Najaktivniji članovi: Radislav Aleksić, Branko Drešar, Nada Herceg, Franjo Juratović, Vladimir Kamenić, Jelena Mažuran, Franjo Banjedorac, Mira i Dragica Telebec, Ranka Novosel, Vladimir Novak, Damir Setin itd. Godine 1974. ima 140 članova. Planinarska grupa »Encijan« u DTO »Partizan« osnovana je 17. prosinca 1960. s 35 članova. Više ne djeluje. Predsjednik je bio Velimir Vinterštajer, tajnik Ferdo Štrukelj. Literatura: Pedeset godina PD »Japetić«, Samobor 1973. Sudnici: L. Razvijati planinarskog skijanja u Samoboru, HP 1941, 60.

SARAJEVO. U sarajevskom »Hrvatskom sportskom savezu« osnovana je 1919. ili 1920. **Planinarska sekcija** koja je zatražila da postane član HPD-a i pristupila mu kao podružnica (Knjiga zapisnika sjednica HPD 1919–25, str. 16. i 37). Podružnica **HPD »Bjelašnica«** osnovana je na poticaj grupe koja se prvi put sastala 21. travnja 1923. i izabrala za predsjednika prof. Milana Leinerta, tajnika prof. Ivana Rengjela i odbornike Ivana Hećimovića, Rikarda Jakšića i Iliju Dizdarevića. Konstituirajuća skupština je održana 8. lipnja (HP 1924, 101). Iduće godine imala je 58 članova, 1933. 150, a 1939. 264. Predsjednici su bili osim, M. Lenarta, dr. Dragan Turković, dr. Vjekoslav Kušan, dr. Josip Fleger (od 1928. do 1941. s manjim prekidima) i Ante Martinović, a tajnici prof. I. Rengjego, Josip Plaček, J. Bradić, Oto Černjavski, Drago Maltarić i Miroslav Cišić. Ova vrlo jaka i aktivna organizacija imala je foto sekciju (osn. 1933.), omladinsku (osn. 1941. predsjednik Josip Sigmund, tajnik ing. Pavao Fukarek), a osobito je bila uspješna skijaška sekcija (osn. 1930.), koja je imala skijašku kuću u Kasov-dolu (otv. 1935.) i od 1937. održavala skijaške utakmice na Bukoviku. Na čelu sekcije bili su dr Zdravko Sutej, Ljubomir Stipić, Josip Nepomucki, a Josip Sigmund je osobito poticao alpinističko skijanje. Od ostalih društvenih akcija valja istaknuti izgradnju Josipove staze na Bjelašnici 1934., kuću na Bukoviku 1935. i kuće na Cvrsnici na Vilincu 1938. Nakon fuzije s »Društvom planinara u Bosni i Hercegovini« 18. listopada 1940. »Bjelašnica« je stekla njene podružnice i kuće, tako da je raspolagala sa 14 kuća. Literatura: brojne vijesti u »Hrvatskom planinaru« 1923–1940. O fuziji članak J. Flegera »Društvo planinara u BiH«, HP 1941, 25.

SELCE. Prof. Vinko Antić piše 1937. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

SENJ. Povjerenik HPD 1878. je gimnazijalni profesor Mihaljević. Poticaj za osnivanje podružnice **HPD »Senjsko bilje«** iz 1912. urođeno je plodom i 30. studenoga 1913. je uz posredovanje dra Ivana Krajača osnovana na čelu s predsjednikom Chudobom, odvjetnikom iz Senja (Vrijenac, 1912, 256 i HP 1914, 10). Ponovno je aktivirana 1926. godine s 55 članova. Godine 1934. podružnica ima 10, a 1939. godine 37 članova. Te je godine predsjednik Vinko Pleša. **PD »Zavižan«** postojalo je 1957. prestalo s radom 1966. i ponovno aktivirano 1970. Povremeno se brišu nulo o domu na Zavižanu, a sagradilo je svoju planinarsku kuću u Sijasetskoj drazi. Godine 1974. ima 110 članova.

SESVETE. Osnivačka skupština **PD »Lipa«** održana je 3. rujna 1952. na poticaj Vinka Smaljcelja, člana bivšeg **PD »Prigorac«**, i Franje Fučeka iz Sesvetskih sela. U početku je imala 49 članova. Predsjednici su bili Mijo Ribarić, Vinko Smaljcelj, Milan Rogić, Josip Brodarac, prof. Marko Fabijanić, ing. Ivica Turčić, Blaž Roginić i Josip Rukavina, a tajnici V. Smaljcelj, Ivan Skroben, Dragica Jakšić Vitez i Ilija Sumuna. Društvo je imalo putnu blagajnu, građevinski odbor i foto sekciju, održavalo je zabave, pisalo o svom radu u »Sesvetskim novinama«. Godine 1952. je preuzeo na upravljanje dom nad Vugrovcem, ali ga je uskoro predal PD »Sljeme« i 1966. započelo gradnju svog doma na Lipi (otv. 1967). God. 1974. ima 320 članova. Literatura: »Dvadeset godina planinarstva u Sesvetama« (NP 1973, 135).

SEVERIN. Povjerenik HPD 1878. godine je M. pl. Vranicanz.

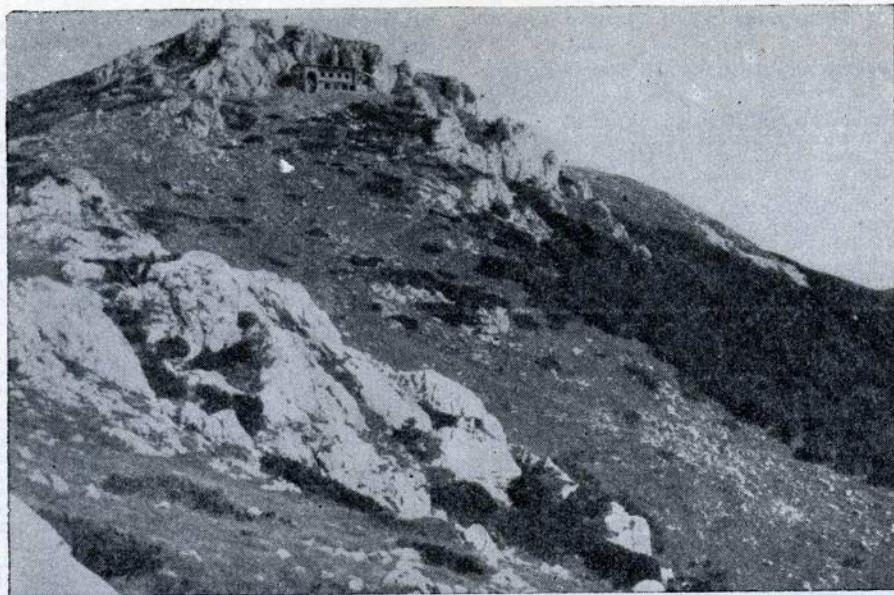
SINJ. Podružnica **HPD »Svilaja«** je osnovana 25. svibnja 1924. Predsjednici su bili Simun Bradić i Marko Marić, tajnik Danijel Milošević. Brojila je oko 50 članova. Započela je akciju za podizanje kuće na Svilaji, ali je 20. siječnja 1939. likvidirana. Poslije rata je osnovano **PD »Svilaja«** koje je 1963. uređilo kuću na Perući. Godine 1973. je ponovo aktivirano i članovi su renovirali kuću na Perući. God. 1974. ima 80 članova.

SIRAC. Željeznički činovnik Vilko Švehler piše 1933. Matici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

SISAK. Podružnica **HPD »Gvozd«** je osnovana 22. rujna 1924. na poticaj S. Koščevića. Reorganizirana je 1. ožujka 1928. na poticaj Viktora Borovečkog, šefa željezničke stanice, sa 79 članova. Predsjednici su bili V. Borovečki i Antun Saller, a tajnici Đuro Brkić, prof. Vjekoslav Zadrović, Anka Lulić i Franjo Alter. Godine 1930. je imala 126 članova, skijašku i foto sekciju, a 1940. glazbenu i zimsko sportsku sekciju. Na Viktorovcu je podigla piramidu i sagradila paviljon za izletnike. **PD »Sisak«** osnovano je 18. lipnja 1948. Te godine obnavlja piramidu na Viktorovcu. Predsjednik Zlatko Vučetić, tajnik Ivica Weiss. Godine 1956. ima 103 člana, prestaje raditi oko 1966.

SITNO (POLJICA). Planinarsko turističko društvo »Mosor« u Poljicama, sa sjedištem u Gornjem Sitnom, osnovano je na poticaj Alfonsa Pavicha Pfauentala, tada podnamsjensnika Dalmacije, dom Frane Ivićević 3. rujna 1908. s 33 člana. Konstituirano je 31. kolovoza 1909. u lugarnici na Mosoru, gdje je i ubuduće održavalo svoje skupštine. Godine 1925. fuzioniralo se sa splitskim **PD »Dinara«**. Literatura: Josip Stanić Gris: »Na izvrima povijesti omiške, poljičke i krajiske 1911–1941«, Omiš 1972 (str. 25, 26).

SKRAD. Podružnica **HPD »Skradski vrh«** osnovana je 1928. g. s 53 člana. God. 1931. predsjednik je Vinko Janečić, tajnik Stjepan Pupić. Poslije su bili predsjednici Josip Lončarić i Josip Zagari. Mnogo se bavila skijanjem (»Skradski dan« 1939, izgradnjom skijaške skakaonice 1936). **PD »Skrad«** je osnovano 10. prosinca 1952. na čelu s predsjednikom Mladenom Tomičem i tajnikom Antonom Grgurićem. Prestalo je s radom 1955. godine.

Dom na Snježniku (1490 m), iznad Platka, kako je izgledao u doba izgradnje 1948. godine (završen 1951, obnovilo ga je PD »Platak« 1974)

SLAVONSKA ORAHOVICA. Osnivačka skupština podružnice **HPD »Krndija«** je održana 21. studenoga 1925. Prvi upravni odbor: predsjednik mr. Zvonko Stošić, tajnik dr. M. Klarić, blagajnik R. Englmann, voda Ivan Kušić, član odbora S. Schnur. Iduće godine društvo ima 48 članova, a tajnik je F. Knežević. Podružnica postaje 14. travnja 1928. planinarskom sekcijom KPD »Strossmayer« gdje djeli se od 1932. godine. **PD »Orahovica«** osnovano je 12. prosinca 1962. Predsjednici su bili Mato Mitrović, Ivo Andelfinger i Ivan Frank (najduže M. Mitrović), a tajnici I. Andelfinger, M. Mitrović, Antun Petrušić i Ivan Novotni. Društvo ima pretežno omladinski značaj. Od brojnih akcija valja istaknuti prvenstvo Orahovice u skijanju 1962, prvenstvo Hrvatske u klasičnim disciplinama 1963, Cetvrti slet planinara Slavonije, Školski alpsi put i Put dra Josipa Poljaka za penjačku obuku, izložbu o J. Poljaku, izložbu fotografija i tri sletska biltina 1966., osnivanje grupe u selima Jošavci i Duzluku, Susret planinara Slavonije i orientacijsko natjecanje 1967., noćni orientacijski pohodi 1969. i 1970., izložbu fotografija i uređenje puta broj 4. godine 1971. itd. Članovi su bili osobito uspiješni na raznim orientacijskim natjecanjima, održavaju Slavonskog planinarskog puta, umnažaju planinarskih karata, markiraju, propagandi i posumljavaju. Danas ima oko 100 članova.

SLAVONSKA POŽEGA. Prvi poticaj organiziranog rada je od učitelja Julija Kempfa 1898. godine (HP 1898, 46). Podružnica **HPD »Papuk«** je osnovana 21. ožujka 1900 s 30 članova. Osnivači i članovi prve uprave su bili prof. Aleksandar Virag, predsjednik, Franjo Jindra, tajnik, odbornici Julije Kempf, Đuro Cesarić i Ivan Paden, a članovi nadzornog odbora Edvin Anet, prof. Vjekoslav Host i prof. Makso Kuntarić. Podružnica **HPD »Sokolovac«** osnovana je 1933, a konstituirajuća skupština je održana 27. siječnja 1934. Inicijator je opet bio Julije Kempf. Članova je bilo 106. Predsjednici su bili Julije Stropački, Antun Mihelčić i Zvonimir Viroubek, prvi tajnik Tomislav Mrnjavčić i Lavo-slav Jurketić. Društvo je 1930. organiziralo Dan slavonskih planinara, a 1934. uređilo sklonište Antunovac. God. 1939. ima 71 člana. **PD »Sokolovac«** osnovao je na poticaj Stjepana Lovrića 12. veljače 1950. inicijativni odbor u sastavu: Ivo Furić, Josip

Keča, Antun Mišta, Milan Nikšić, Milan Jurač, Naco Gajer, Ivanka Vukelić i Josip Idlbeck. Predsjednici su bili F. Danjek, Mato Novačić, Zdravko Krakar, Natko Novosel, te 1959–1967. i od 1970. do danas prof. Antun Petković; tajnici Stjepan Lovrić, Uglješa Bekljanov, Ivica Martinek, Zvonko Vodinečić, Milan Nikšić, i od 1961. do danas Zarko Bačkin. Društvo je imalo svoje aktive u selima Trenkovu, Velikoj i Kaptolu i u Ljevaonici. Sekcije i odbori: Gradjevinski (Z. Bačkin, S. Lovrić, Z. Krakar, Boris Gerbec), omladinska (od 1959. Milica Res Koritić, poslije Mirko Čepelak), ski (1963. Darko Miler), foto (1963. ing. Z. Šimunović, 1965. Edo Hosy), izletnička (1963. Đurđa Vilović, 1965. Andrija Štefančić, Ivanka Novak), markacijska (Jaromir Tauber, A. Štefančić, Marko Dugandžija), gospodarski odbor (Franjo Grbac, Mira Pavlović, Vilko Šimunović, Đ. Vilović). Društvene akcije: sletovi 1956, 1959, 1965, 1970., uređenje toplica u Velikoj od 1950., otvorenje doma Lajpkaj 1958., proslava jubileja 1955, 1960, 1970., tiskanje knjige »Papuk planinom« 1965. Od 1967. do 1974. u društvu je bilo sjedište Planinarskog odbora Slavonije. God. 1974. ima 448 članova. U društvu djeluju stanica GSS pod vodstvom dra Tomislava Sableka. Literatura: Historijat PD »Sokolovac« u knjizi A. Petkovića: Papuk planinom (Sl. Požega 1965, str. 57–68). Između dva rata u Sl. Požegi je osnovana podružnica **RTPD »Prijatelj prirode«**.

SLAVONSKI BROD. Prvi poticaj osnivanja podružnice HPD 1911. g. nije uspio. Podružnica **HPD »Dilj«** osnovana je prvi put 1925. a djelovala je do 1929. Ponovno oživljavanje započelo je 1932., a 12. siječnja 1933. sazvao je mr. ph. Eugen Šrepel inicijativni odbor od 13 članova i pod predsjedništvom dra Henrika Duffeka podružnica je opet osnovana. Predsjednici su bili E. Šrepel (do 1938), a zatim Vilim Buk; tajnik je 1933. bio Josip Mautner. God. 1934. je poduzeće »Našička« poklonilo društvu lugarnicu na Lipovici u kojoj je uredeno Torbarovo sklonište. Te godine vodi ski sekcija Pavao Borević. God. 1939. društvo ima 133 člana. **PD »Dilj«** osnovano je 7. veljače 1949. Prvi predsjednik je Vinko Sigmund, tajnik Mirko Uzelac; 1954. je tajnik Dragomir Sulc, a potpredsjednik Vilim Buk. Prof. Slavko Modrijan 1966. širi planinarsko među dacima. God. 1955. je ureden dom na

Vinogorju u Dilju. Godine 1974. društvo ima 170 članova.

SLUNJ. Povjerenik HPD 1883. je Hugo Egersdorfer.

SPLIT. Primorsko PD »Dinara« osnovano je u siječnju 1925. fuzijom Primorskog PD »Mosor« iz Pojlja sa sjedištem u Stinom (v. Sitno), i čanova bivše »Liburnije« koji su preselili iz Zadra u Split nakon talijanske okupacije. Društvo je djelovalo do 1941. Istaknuti članovi bili su Lavoslav Golf, Zdenko Bučan, Grga Martinac, Eugen Bračić, Ante Bakotić i Josip Koršek. God. 1928. društvo je uređilo plan. dom u Mravincima pod Mosorom, a iduće godine objavilo brošuru povodom 30. obljetnice osnivanja PD »Liburnija«. Lit.: Lavoslav Golf: Razvoj turizma (planinarstva, saobraćaja putnika) u Dalmaciji, Split 1929. Podružnica HPD »Mosor« osnovana je 4. prosinca 1925. na sastanku inicijativnog odbora na čelu sa Zdenkom Bučarom. Jezgra društva bili su »Jamari«, nekadašnji članovi Spiljske učeničke sekcije u splitskoj realci koji su od 1909. pod vodstvom profesora Ramira Bujasa i Umberta Girometta istraživali pećine. Prvi upravni odbor: predsjednik dr Ante Ercegović, tajnik Josip Koršek, blagajnik Mario Petrović, odbornici dr Jakov Miličić i Ivan Fradelj. Predsjednici su bili, osim Ercegovića, Albert Seitz, prof. U. Girometta, dr Silvestar Giulio i Sime Kalina. Zasluzni članovi: Danica Rosić, Nedra Valdevit, dr Ulikse Stanger, Ivan Draščić, Rinaldi Raganelli, Mirko Makiedo, Mario Petrović, Ante Margetić, Ljubica Varenina, Nunci Ferlan, Spiro Sinović, Nikola Čakar, Jozica Kukoč, ing. Niko Armandi i Stipe Vrdoljak. Prve sekcije su osnovane 1925. godine: izletnička, foto (1928. joj je na čelu Ivo Gattin); 1931. priređuje izložbu; istaknuti članovi: D. Stiler, dr P. Đurković, znanstvena ili kulturno-prosvjetna (istaknuti predavači: dr A. Ercegović, dr Smiljana Mikačić, dr Ivo Rubić, Rudi Marki, ing. Tihoraj Jelušić, prof. U. Girometta, dr S. Giulio, Š. Kalina), za pošumljivanje (od 1927. osobito aktivan ing. Ivan Oraš), financijska, sekcija za karte i knjižnicu. Poslike su osnovane skijaška (ing. Lavrenčić, Drago Ulaga); prvo skijaško natjecanje 1935. g.), karitativno-humanitarna (pomoći gladnjoj Zagori, zaslužnu Vinku Bulić), speleološka (uredjenje Vranjače 1929. pod vodstvom Rade Mikačića), markacijska (dr Frane Marojević, Boris Regner), omladinska (osn. 1932., predsjednik dr Mario Selen, B. Regner, U. Girometta, Pero Lučić Roki). Objekti: dom na Mosoru, kuće na Kamešnici, Vagnju, Vidovoj gori na Braču i Krug-planini pod Cincarom, sklonište u lugarnici na Mosoru. God. 1939. ima 340 članova. Početkom 1946. izvanredna skupština zaključuje raspust društva, a planinarima stavlja na volju da se učlane u plan. sekcije FD »Split«, »Jadran« i »Gusar«. Lit.: »PD Mosor, Split, 1925–1951«, Split 1951 (brošura u povodu 25. obljetnice). RPTD »Prijatelj prirode« osnovano je oko 1928. kao podružnica centrale najprije u Sarajevu, zatim u Zagrebu. PD »Mosor« nastalo je iz plan. sekcije FD »Hajdučki« otčepljjenjem 30. lipnja 1948. najprije pod imenom PD »Split«, a nakon skupštine 21. prosinca 1950. opet pod tradicionalnim imenom »Mosor«. Predsjednici su bili Ante Margetić, Spiro Sinović, Božidar Culić, ing. Žarko Vrdoljak, Žvonko Kovač, Branislav Cerović, Ivo Boko, dr Petar Kleut i Orjen Škaljer. Sekcije: izletnička, markacijska (Eugen Bračić, Pjero Raljević), za pošumljivanje, omladinska (Spasenka Peruzović, Branko Buzantić, Ljubo Đukić), vodička, fotografiska, gospodarska, speleološka (prof. Bašić), skijaška, propagandna (Ivo Boko), alpinistički odsjek, stanica GSS, pionirska, zatim ogranci u Osn. školi u Brđima (Vicko Dulčić), Osn. školi u Klisu (V. Dulčić), Šumarskoj srednjoj školi (1958), Prvoj klasičnoj gimnaziji (1958), Osn. školi u Dugopolju (V. Dulčić), Tvorionicu »Majdan«, školi »Ranko Orlić« (S. Peruzović), Melko Raljević. Važnije akcije: 1951. otvorene doma na Mosoru, 1952. tiskanje spomenice, 1957. otvorene omladinske kuće u lugarnici na Mosoru, 1958. otvorene kuće na Vidovoj gori, 1960. uspon članova na Mont Blanc, 1973. ekspedicija na Spitzberge. Značajni su šumski dani i pošumljavanja, izložbe, predavanja, tečajevi i skija-

ška natjecanja. Godine 1974. ima 473 članova. Lit.: Stipe Vrdoljak: »PD Mosor, Split, 1945–1967«, SFKH Zagreb–Split 1968. O alpinističkom radu: Mosoraški broj »Naših planina« (3–4, 1965). Planinarski klub »Split« nastavio je tradiciju neformalne grupe planinara koji su započeli rad 1933. god. u splitskom brodogradilištu. Nastavili su radom 1946. da bi se 1951. okupili u plan. sekciji SD »Arsenal« pri brodogradilištu »Vicko Krstulović« (pokrećač Ante Griman). Reorganizacijom »Arsenal« u RSD »Split« sekacija 1959. prerasta u Plan. klub »Split«. U početku okuplja radnike brodogradilišta, posjete i škole, u kojima osniva ogranke. Sekcije: omladinska, seniorska, gospodarska, speleološka (osn. 1970. na poticaj Omera Rubeše; speleološki logor 1972), alpinistički odsjek (osnovan u siječnju 1974, prvi predsjednik Goran Gabrijel). Predsjednici: Ante Griman, Ivan Majer, Ivo Maranduzzo, Ivo Vanjaka, Ante Jukić, Milan Sunko; potpredsjednici: I. Vanjaka, August Kolčić, I. Majer, A. Jukić, M. Sunko, Omer Rubeš; tajnici: Nikša Buzolić, I. Vanjaka, ing. Ivo Petković, ing. Zeljko Ajdušović, Enca Lovrić, Rudi Gjakun, Darko Ružić, Katija Mlinar, Karmelo Lovrić, Davorka Reić, Aljenka Matović, Matko Jankov, Dušan Ramić. Važnije akcije: izgradnja Vickovog stupa na Mosoru 1952. uređenje Splitovog kliničanog puta na Kozjaku 1952, otvorene doma na Malačkoj 1970., obnova Vickovog stupa 1972., tiskanje spomenice 1973. God. 1974. ima 207 članova. Lit.: »Planinarski klub Split 1933–1973«, Split 1973. PD »Marjane« osnovano je 19. svibnja 1960. pri mjesnoj pošti. Okuplja PTT radnike, priređuje izlete poštanskim autobusom. God. 1974. ima 80 članova. Dana 11. siječnja 1955. održan je na poticaj PD »Kozjak« sastanak radi osnivanja »Gradskog planinarskog odbora« u Splitu. Dana 8. prosinca 1957. je osnovan Savjet planinara Dalmacije iz kojeg je 24. listopada 1962. nastao Planinarski savez kotara Split. Djelovalo je do konca 1969. (istočno s Planinarskim odborom općine Split). Članovi upravnog odbora su bili Karmelo Lovrić (predsjednik), Petar Kleut i Ivan Majer (potpr.), Idea Ligutić (tajnik), Miro Alfrević, Eugen Bračić i Ante Javorčić. Glavne su akcije bile sletovi mlađih planinara (1962. Zrnovnica, 1965. Kozjak, 1966. Radmanove mlinice), izložbe (1962. i 1964.), seminar za omladince (1967. na Kozjaku) i štafeta do Ličke Špiljevice 1963. Danas u Splitu djeluju Planinarski odbor Dalmacije i Planinarski odbor Splita, koji je osnovan 1972. (vidi str. 167).

SRPSKE MORAVICE. Godine 1927. osnovana je podružnica HPD »Rudar«, ali se 1931. o njoj više ništa ne zna (HP 1929, 262).

STAJNICE kod Jezerana. Vlado Marković 1933. piše središnjici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

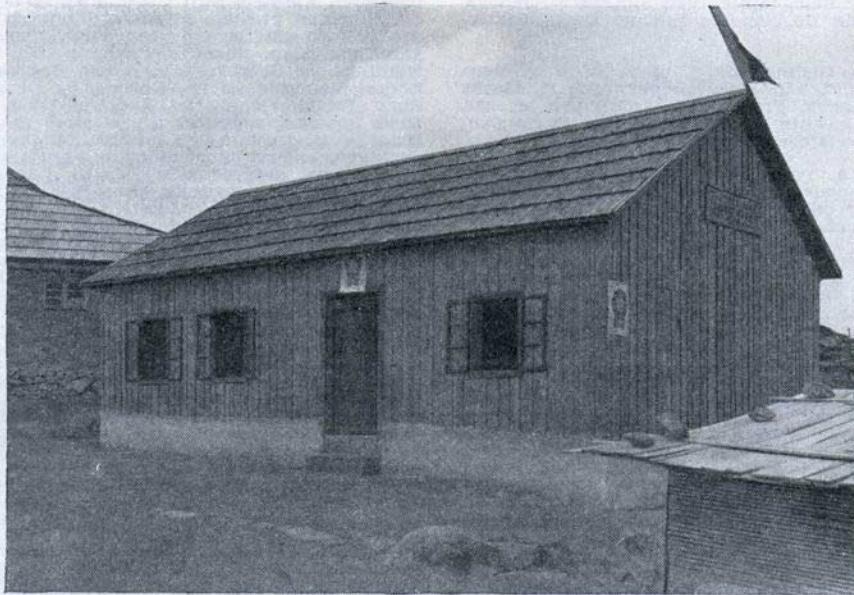
STARIGRAD na Hvaru. Podružnici HPD »Borovik« osnovano je 18. ožujka 1931. 11. čl. Predsjednik je bio Dinko Politeo, tajnik Pavlo Skarpa (HP 1931, 138). Djelovala je dvije godine.

STARIGRAD kod Paklenice. Podružnici HPD »Paklenica« osnovano je 23. travnja 1933. na poticaj župnika Ante Adžije 16 članova (HP 1933, 157). Okupljala je uglavnom seljake. Predsjednik joj je bio do 1939. A. Adžija, a tada je podružnica zbog prevelikog broja članova pretvorena u povjereništvo (HP 1940, 262).

STARIGRAD kod Senja. Podružnica HPD »Gromovača« osnovana je 3. svibnja 1929. Predsjednik je Franjo Ljubičić, župnik, tajnik Vinko Bačić, trgovac. Prestaje s radom 26. rujna 1935. zbog prevelikog broja članova.

STARO PETROVO SELO. Omladinsko PD »Maksimov Hrast« osnovano je 23. svibnja 1954. s 80 članova. Predsjednik Milan Griva, tajnik Milan Janus. Od 1955. nije više aktivno.

STON. Nikola Buška piše 1929. središnjici HPD u Zagrebu radi osnivanja podružnice.

Sklonište u Gornjem Jelenju (882 m) služilo je članovima HPD od 1921. do 1936. godine kao baza za uspon na Risnjak

STRAŽA. PD »Sloga« osnovano je 25. srpnja 1952. s 54 člana. Predsjednik ing. Jakob Raspotnik, tajnik Vilić Kajić. Prestaje djelovati 1955.

SUBOTICA. Godine 1929. HPD je imao 14 članova, ali nije osnovao podružnicu (HP 1929, 262).

SUNGER. PD »Bitoraj« osnovano je 2. listopada 1952. sa 40 članova. Predsjednik Milan Šporer, tajnik Josip Padavić. Radilo je otriliike do 1955. godine.

SIBENIK. Podružnica HPD »Kamenar« osnovana je 6. siječnja 1926. Predsjednik Miko Jerinić, potpredsjednik Ivo Čičin Sajn, tajnik Marko Kožul. Likvidirana je 1928., obnovljena 1936. PD »Kamenar« je osnovano 10. studenoga 1949. na poticaj dra Rafaela Dolinskog. Predsjednik Srećko Ilijadica, tajnik Andela Bedeniković. Poslije je društvo vodio Branko Erak. Prestaje radom oko 1962.

TRAVNIK. Podružnica HPD »Vlašić« upravlja 1941. domovima Devečani i Kraljica. Tajnik je Drago Vinter (HP 1941, 197).

TUZLA. Kotarski predstojnik Milan R. Popović piše 1924. središnjici HPD u Zagrebu radi osnivanja podružnice (knjiga zapisnika sjednica UO HPD, str. 227). Isto tako pokušava Nikola Rivoseki 1940 (pismo u Muzeju). Godine 1941. djeluje podružnica HPD »Svatovac« koja upravlja objektima na Svatovcu i Konjuhu (HP 1941, 197).

VARAŽDIN. Povjerenik HPD 1883. godine je A. E. Jurinac. Varaždinsko planinarsko društvo osnovano je 10. studenoga 1919. na poticaj prof. Krešimira Filića. Na izvanrednoj skupštini 19. lipnja 1923. pristupa HPD-u kao podružnica pod imenom »Ravna gora«. Predsjednik je bio od osnutka sve do prestanka rada u drugom svjetskom ratu prof. K. Filić. Tajnici su bili prof. Vladimir Deduš, Franjo Štamberger, Ivan Milčetić, Dragan Grims, Đuro Kuhner i Marijan Vene. Najvažnije akcije bile su izgradnja Filićevog doma 1932. i plan. izložba iste godine. God. 1939. ima 111 članova. PD »Ravna gora« osnovano je 7. srpnja 1948. (u početku pod

imenom PD »Varaždin«). Predsjednici su bili Mirko Ivić Siljo, Josip Gjuras i zatim opet M. Ivić; potpredsjednici prof. K. Filić, Gusta Pšeid, Lucijan Smokvina, Josip Vojtjehovski, Milivoj Rihtarić, Tomislav Jagačić, Đuro Makšan; tajnici Dragan Grims, G. Pšeid, Ivan Košćec, Stjepan Cajzek, Evica Karal, Josip Petran, D. Makšan, Božo Dučakijević, Zvonko Godec, Zdenka Borko i Mato Poljanec. Ostali aktivni članovi: Franjo Belić, Vojko Dukić, Goran Frantić, Ljika Grims, Radovan Goger, Vladimira i Miroslava Horvat, Stanko Pavlinić, Vlado Samac, Andrija Siber, Andrija, Feliks i Zdenka Svetina, Darinka Strelk i prof. Stjepan Vuković. Društvene sekcije: pionirska, omladinska, seniorska. Alpinistički odsjek osnovan je prvi puta 19. lipnja 1952. a ponovno ga aktivirao ing. Zlatko Smerke 1973. Važnije akcije: 1950. izgradnja plan. kuće (Pusti duh), 1954. tiskanje vodiča-sponemice, 1956. poticaj osnivanja ZPP-a (otada je Varaždin i sjedište ZPP-a), slet mladih planinara Hrvatskog zagorja 1958., 1963., 1966. i 1969., plan. izložbe 1957., 1959., 1961., 1964. i 1966., otvorenje novog doma i Zagorski broj »Naših planina« 1963., otvorenje piramide na Ravnoj gori 1965., probijanje ceste do doma 1969. Nadalje su značajne akcije »Karavane proljeća«, partizanski marševi (6), redovni »Tjedan planinarstva« (17 puta, sa 124 preddavanja), akademije 1954., 1962., 1963., 1964. i 1969., 15. zimovanja za omladinu, 1136 izleta od 1948. do 1972., pomoć društvinama u Čakovcu, Lepoglavi i Novom Marofu. Godine 1974. ima 419 članova. Lit.: »35 godina planinarstva u Varaždinu« (Varaždin, tiskano oko 1954); Zagorski broj »Naših planina« (9–10, 1963). Ogranak zagrebačkog PD »Sljeme« osnovan je 7. rujna 1959. Okuplja radnike PTT struke. God. 1969. imao je 107 članova. Aktivni članovi: Tonio Rog, Mijo Flajšman, Stjepan Mežnarić, Ivka Ćvek i Franjo Novak.

VAREŠ MAJDAN. Godine 1941. osnovana je podružnica HPD (ime joj nije poznato), koja je preuzeila na upravljanje kuću na Perunu.

VELIKA GORICA. Povjerenik HPD 1878. je nadšumar Payer. Godine 1929. HPD ima 6 članova. PD »Vukomerić« osnovano je 1. listopada 1951. Pred-

sjednik Petar Reić, tajnik Ivan Šipušić, 58 članova. God. 1958. ima 119 članova. Brisano zbog neaktivnosti 1962.

VINKOVCI. Godine 1929. HPD je imao 21 člana (HP 1929, 262). PD »Vinkovci« je osnovano 16. ožujka 1953. s 35 članova. Predsjednik dr Stjepan Mecger, tajnik Andelko Alerić. God. 1955. ima 90 članova; god. 1956. prestaje s radom.

VIROVITICA. Podružnica HPD »Papuk« osnovana je 14. listopada 1928. zaslugom Antuna Jeržabeka. Sastav prvog odbora: predsjednik Božidar Zgaga, tajnik A. Jeržabek, blagajnik Juraj Dopler, odbornici Luka Pavelić i Antun Spanić, revizor Ivan Slamić, August Peisker i Roko Pavoković (HP 1928, 178). Nakon B. Zgage predsjednicu su bili Lovro Bakotić (1931–1939) i Ante Prpić. Važnije akcije: podizanje plan. kuće na Vražjem Vršcu u Bilo-gori 1933., te skic-tečaj i Slavonski planinarski dan iste godine. Društvo je imalo i glazbenu sekciju. God. 1939. ima 91 člana. Poslije rata je oko 1950. osnovano PD »Papuk«. God. 1955. ima 225 članova, a na čelu su mu predsjednik Roko Pavoković, potpredsjednik Ferdinand Sirmaj, prvi tajnik mr. ph. Kazimir Buhtijarević, drugi tajnik D. Rakoš, blagajnik Živko Markus, nadzorni odbor Dragutin Švedl, Žarko Bartolović i Ivan Flego, a godine 1958. tajnik je Antun Vesel. God. 1974. ima 72 člana.

VRBANJA. PD »Majevica« je osnovano 4. ožujka 1954. Predsjednik je bio ing. Josip Pordan, tajnik Božidar Tomičić. Od 1956. nije više aktivno.

VRBOVSKO. Brigom Artura Durbešića osnovana je 1898. podružnica HPD »Lovnik« sa 17 članova (HP 1898, 63). God. 1925. je reorganizirana i bira upravni odbor: predsjednik Antun Pavlić, tajnik Ivan Kostelić ml., blagajnik Ivan Stiglić, odbornici Josip Rožman i Stanislav Majetić. O njenom radu nije ništa poznato. Na poticaj Ivice Jarnjaka osnovano je koncem 1950. PD »Kozara«. Godine 1952. predsjednik je Vilim Hibler, tajnik Ivan Klajner. Naučnjavači graditi dom »Beljavine«. Likvidirano je 1955.

VRLIKA. Mato Pezo 1929. piše središnjici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

VUKOVAR. Marko Matković piše 1940. središnjici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

ZABOK. PD »Plavinka« je osnovano 12. ožujka 1958. Predsjednik dr Mirko Borovčak, tajnik Miroslav Cerovečki. O njegovom radu nemaju podataka.

ZADAR. Planinarski i turistički društvo »Liburnia« osnovano je 24. srpnja 1899. na poticaj arheologa i povjesničara dra Luke Jelića. Uz njega su bili osobito aktivi Lavoslav Golf i C. Ivecović. Prvi upravni odbor: predsjednik knez Alfons Borelli, potpredsjednik L. Golf, tajnik dr L. Jelić, blagajnik Kosta Neumayer, odbornici O. Bettali, Rikard Kodolić, Marko Nisećet, Petar Andrović, L. Hočevar i Ferdo Tepper. God. 1907. predsjednik je L. Golf, potpredsjednik dr Ante Jagić, tajnik Artur Lelas, a 1908. je tajnik Ernest Stipanović. Društvo je imalo speleološku sekciju (istraživački pohod, uređenje Strašne peći) te znanstveni, tehnički i estetski odbor. Imalo je karakter saveza i rad protezalo na čitavu Dalmaciju. Uredilo je »turističke stanice« u bivšem samostanu Cokovcu kod Tkonca, tvrdavi sv. Mihovila na Ugljanu, tvrdavi na Klisu, tvrdavi sv. Lovrijenca u Dubrovniku. God. 1907. objavilo je knjigu o Mosoru na tri jezika. God. 1914. ima 306 članova. Nakon talijanske okupacije Zadra seli u Split i tu se 1925. fuzionira s poljskim »Mosorom« u Primorsko planinarsko društvo »Dinara«. Nakon oslobođenja Zadra osnovao je 23. ožujka 1952. na poticaj dra Romana Jelića inicijativni odbor u sastavu dr Luka Bezić, ing. Ante Dobrić, prof. Milan Filipi, Đorđe Lukić, Grgo Oštrić i Milan Veršić PD »Liburnija«. Prvi upravni odbor: dr L. Bezić, ing. A. Dobrić, ppuk Janez Haniš, dr R. Jelić, prof. M. Filipi, Sime Friganović, Mihovil Marićić, Borislava Cogelja, Slavko Slibar, Aleksandar Višević i M. Veršić. Društvo je već u početku imalo 172 člana, pionirsku sekciju (pod

vodstvom Karmele Buj) i izletničku sekciju. Nakon dvije godine prestaje s radom. Planinarstvo u Zadru ponovo oživljava dr Ljudevit Lapena 1959. izgradnjom plan. doma u Paklenici. Na toj akciji istakli su se dobrovoljnim radom Bogoslav Medić, Živko Vodopija, Jere Belamarčić, Dinko Kačić, Sime Friganović, Mirko Radešić, Milan Zerjal i Duro Bosnić. Na poticaj organizatora gradnja održana je 21. travnja 1961. osnivačka skupština PD »Paklenica«. Prvi upravni odbor: predsjednik Vladimir Sram, potpredsjednik dr Lj. Lapena, tajnik Milivoj Franić, blagajnik Vera Peričić. Poslije su bili predsjednici Ž. Vodopija i od 1968. do danas Đuro Perić; potpredsjednici Čedo Alfirević, Milišav Mihajlović, Mirko Kordić, Veljko Sušak; tajnici dr Lj. Lapena, V. Sram, M. Zerjal, Pave Rudan i Branko Škoti. Sekcije: omladinska (od 1963; tečaj prve pomoći 1966), speleološka (djeluje od 1966; god. 1968. istražila 30 objekata i organizirala tečaj; od 1972. speleološki odsjek; prvi pročelnici M. Stojkov), propagandna (razglednice, značke, tiskanje zemljopisne karte, predavanja, radio, članci), fotografска (1966. godine), ekonomski i tehnička (proširenje doma). Važnije akcije: izgradnja planinarskog doma u Paklenici 1963 (prigradjnja 1966/7, elektrifikacija 1969), sklonište na Ivinim vodicama 1969, markiranje Bojinca na Velebitu 1971 (Slavko Tomelin), Paklenički planinarski put 1973, uređenje društvenog doma u Zadru 1975. God. 1974. ima 540 članova. Lit. Đuro Perić: 70 godina planinarstva u Zadru, Zadarska revija 1/2, 1970 i NP 1969, 275.

ZAGREB. Hrvatsko planinarsko društvo (u početku Hrvatsko planinsko društvo) osnovano je 15. listopada 1874. na poticaj prof. dra Johanna Frischaufa, Bude Budisavljevića i dr Đure Pilara. Predsjednici su bili dr Josip Schlosser (1875–6), dr Josip Torbar (1876–8. i 1883–93), Ljudevit Vučotinović (1878–83), Miroslav Kulmer (1893–1921), dr Ivan Krajač (1921–5), prof. Josip Pasarić (1925–33), dr Ante Cividini (1933–9), dr Josip Torbar (1939–41), Vilim Ivanjić (1943–4); potpredsjednici (I i II) dr J. Torbar (1875 i 1883), Lj. Vučotinović (1876–7), dr Đuro Pilar (1878–80), Bohuslav Jiruš (1881–2), Ivan Stožir (1889), Miroslav Brošan (1905–13), Josip Pasarić (1910–24), dr Antun Goglia (1921), dr Josip Poljak (1927–30), Mirko Botche (1927–31), dr I. Krajač (1931–2), prof. Vladimír Stahuljak (1932), dr Andrija Živković (1933), dr Zlatko Prebeg (1933–6), dr Fran Kušan (1934–9), Alfonz Heinz (1937–8), dr Fran Suklje (1939–40), ing. Ivo Godek (1940), Ivan Vrdoljak (1943–4), ing. Nikola Matijević (1943–4); tajnici (I i II ili zamjenici tajnika) Levin Schlosser (1880–3), Dragutin Lihl (1889), dr Oton Kučera (1900), prof. Vjekoslav Novotni (1901–6), Vjekoslav Sova (1906), dr Oskar Kornicer (1907–9), dr Nikola Kostrenić (1910), dr Fran Tučan (1912), Vilim Čmelik (1913), dr Z. Prebeg (1921–3. i 1925–31), Ervin Körösnyeki (1924), Josip Vučak (1928–30. i 1933), Josip Neumann (1932), dr Ivo Horvat (1932), Viktor Setina (1933–4), Josip Plaček (1934–40), Boris Vrtar (1935–7), Josip Leval (1937–9), Mirko Tropan (1939–40), Filip Radić (1943–4). Začasni članovi: prof. dr Johannes Frischaufer (1889), dr Josip Torbar (1889), Ivan Exner (1910), Miroslav Kulmer (1921), Jakob Aljaž (1924), Ivan Gojtan (1924), dr Mijo Klispatić (1924), Vladimír Krešić (1924), dr Oton Kučera (1924), ing. Milan Lenuci (1924), prof. Vjekoslav Novotni (1924), prof. Josip Pasarić (1924), August Pisačić (1924), dr Radivoj Simonović (1024), Viktor Borovečki (1926), Petar Mesić (1926), prof. Vladimír Stahuljak (1926), dr Ivan Krajač (1927), Ljudevit Rossi (1930), mr. ph. Fran Castek (1931), prof. Umberto Girometta (1931), mr. ph. Mirko Klešić (1931), kap. Đuro Pany (1931), dr Josip Poljak (1931), dr Albert Spiler Georgijević (1931), dr Dinko Vitezović (1931), Emil Weiss de Polna (1932), prof. Krešimir Filiić (1934), dr Kamil Firinger (1934), dr Josip Fleger (1934), ing. Ivo Oraš (1934), ing. Ante Premužić (1934), Stjepan Soić (1934), dr Marijan Tomašić (1934), Julio Kempf (1934), dr Lavoslav Hanšek (1934), Josip Heršak (1936), dr Lovro Bakotić (1937), Josip Brkić (1937), F. F. (1937), dr Zlatko Prebeg (1937), mr. ph. Josip Svoboda (1937), dr Vilim Tausani (1938), dr Ante Cividini (1939), dr Đuro Orlić (1940) i Miho Kusjanović (1940). Godine 1876. osniva povjereništva u mjestima izvan Zagreba, a od 1898. podružnice. Go-

dine 1939. ima 7875 članova. Održalo je 68 redovnih godišnjih skupština (prvu 29. travnja 1875, posljednju 29. ožujka 1944). Središnjica (Matica) u Zagrebu je imala sekcije (odseke i referade): izletničku, kulturno-prosvjetnu, markacijsku, skijasku (u početku „za zimski sport“), gradevinsku, za istraživanje spilja (1928; dr J. Poljak), za gradnju društvenog doma i muzeja u Zagrebu, glazbenu, fotografsku (tiskala je »Fotografski vjesnik«), za podmladak, omladinsku, propagandnu, za pravne stvari, putnu blagajnu, alpinističku. Društvo je bilo član Saveza planinarskih društava Jugoslavije, Asocijacije slavenskih planinarskih društava i Saveza hrvatskih planinarskih društava (osn. 11. prosinca 1939). Dana 18. listopada 1940. s HPD-om se fuzioniralo Društvo planinara u Bosni i Hercegovini. Za ratnih godina (1941–5) društvo praktički gotovo nije djelovalo. Ustaški režim 1941. iz temelja reorganizira planinarsku organizaciju: podružnice HPD-a moraju posve prekinuti vezu sa Središnjicom u Zagrebu, dobivajući režimske povjerenike i trebaju nositi naziv mjestu u kojem djeluju. Vrhovna planinarska oblast postaje najprije novoosnovano „Hrvatsko planinarsko društvo NDH“, koje se 1942. pretvara u „Hrvatski planinarski savez NDH“ (HP 1942, 51). »Povjerenstvo za likvidaciju starih planinarskih društava... izvršilo je likvidaciju svih planinarskih društava u zemlji, a njihovu imovinu predalo novo osnovanim društvima. Tako je novo osnovanom Hrvatskom planinarskom društvu u Zagrebu predana imovina svih zagrebačkih planinarskih organizacija, u prvom redu Hrvatskog planinarskog društva Matice, Hrvatskog društva planinara Runolist, Turističkog kluba Sljeme, Hrvatskog planinarskog kluba, kao i nekih manjih društava“ (HP 1943, 99). Planinarska društva uglavnom nisu prihvatala nametnuto rješenje, pa se državni voda za tjelesni odgoj i sport Misko Zebić žali u okružnici broj 7: »Ne možemo razumjeti da može nehaj... tako daleko ići, da na višekratne upite uopće ne odgovarajuć (HP 1942, 85). Reorganizacijom je, dakle, HPD formalno bilo likvidirano, ali ono unatoč tome uskoro opet nastoji djelovati »po starim pravilima« i na izvanrednom članskom sastanku 13. listopada 1943. bira svoju upravu postavljajući kao cilj »da se sačuva i poveća društvena imovina i da se održi živim interes članstva za planinarstvo i društveni rad, kako bi društvo u povoljnijim prilikama moglo razviti svoju punu djelatnost“ (HP 1943, 100). HPD saziva 29. ožujka 1944. redovnu 68. glavnu skupštinu (67. je održana 27. veljače 1941) na kojoj, prema zapisniku, »izaslanik vlasti nije prisutan«. Na njoj odbor izvještava da je »ponovno imenovanje povjerenika otklonio stojeci odlučno i dosledno na stanovištu slobodnog izbora uprave društva po članstvu« jer »da je došlo vrijeme, da članovi sami preuzmu sudbinu društva u svoje ruke time, što će oni sami birati upravu društva« (HP 1944, 113). Skupština ponovno usvaja nekadašnju strukturu sa središnjicom i podružnicom i za predsjednika HPD izabire Vilima Ivaniša. U vezi s pokušajem oduzimanja Tomislavova doma »uprava društva oprije se svakom pokušaju najodlučnije« i da bi se spriječilo njegovo hraćenje uvela je nedjeljnu službu u domu, ali »nakon svih izvještaja službujućih odbornika ustanovilo se da se bi službujući odbornik morao biti prije oružnik... Sprječiti vandalizam i surovost može samo fizička sila, za koju mnogi od nas nisu spremni“ (HP 1944, 121). Nakon objavljanja ovog skupštinskog zapisnika, »Hrvatski planinare prestaje izlaziti (posljednji broj je 6–8, 1944). HPD prestaje integralno djelovati nakon zaključka FISAJ-a u Beogradu 1945. po kojem su raspuštena sva planinarska društva, a njihovi članovi uključeni u planinarske sekcije fiskulturnih društava. Lit. HP 1898–1944; Spomenica HPD, Zagreb 1884; Vladimir Blašković: Povijest hrvatskog planinarstva, str. 1–144.

Hrvatsko-američki planinsko-gorski klub (Croato-American mountain rickers) osnovan je 27. srpnja 1922. sa svrhom turistike, tjelesnoće i promicanja društvenosti. Predsjednik Turković, potpredsjednik Hrašovec, tajnik Ivan Prelić, blagajnik Rafaili Poronović (dnevnik »Novosti« od 5. kolovoza 1922). O radu kluba nema podataka.

Drvena piramida na Cepelišu (415 m) u Hrastovičkoj gori koju je podigla podružnica HPD »Zrin« iz Petrinje 1926. godine. Slika pokazuje stanje poslije nadogradnje 1938. godine (ne postoji više)

Podružnica HPD »Sljeme« osnovana je 6. lipnja 1923. Njena su jezgra bili nezadovoljni članovi Središnjice HPD-a koji su pismom od 20. svibnja 1923. dali ostavke u organima HPD-a. Potpisnici su bili Drago Paulić, Branimir Gušić, Makso Drobac, Milan Borić, dr Fedor Aranitzky u Srečko Bošnjaković, a poslije su im se pridružili Maks Mandl, Vjekoslav Cvetišić, Ante Pandaković, Bogojević, dr Ivan Ištanović i drugi. Predsjednici su bili Eryn Köröskenyi i Dragutin Kosak, a tajnici Arnolf Fürst i Dušan Jakšić. Godine 1924. izdala je Gušićev vodič »Medvednicu«, a 1924. i 1925. Jakšićev »Planinarski kalendar«. Nakon sporu sa središnjicom HPD 1925. godine podružnica se osamostalila pod imenom Hrvatski turistički klub (HTK) »Sljeme« sa 1228 članova. Glavne su mu značajke bile razvijanje alpinističke djelatnosti (npr. prvi hrvatski uspon na Mont Blanc bez vodiča 1930), planinarskog skijanja (skijaška skakaonica u Mrkoplju 1933, na Medvednici 1934), i jugoslavenska orijentiranost. Predsjednici su bili Vjekoslav Cvetišić, Branimir Gušić i dr., a tajnici D. Jakšić, Boško Ivanović, te odbornici Franjo Góñz, Francisca Simon, Dragomir Subotić, Franjo Čolnik, Stjepan Ovčarić, M. Mandl, Ante Gabron itd. Djelovao je do 1941. godine. Radničko turističko planinarsko društvo (RTPD) »Prijatelj prirode« osnovano je 1924. kao podružnica centrale u Sarajevu na poticaj Vlade Majstorovića i Vilima Hoffmanna, a nastalo je iz grupe »Prijatelja prirode« formirane 1921. u Željezničkoj radionicici. Društvo je u početku bilo pod utjecajem socijaldemokrata, a od 1930. komunista. Jezgra društva su bili Sime Finderle, Jovo i Nikola Živković, Egidije Karlo Morava, Komotar, Slavko Marinčić, Mihaljević, V. Majstorović, Dragutin Rodman, Nisim Pardo. Većim su dijelom bili grafički radnici i radnici iz Željezničke radionice. Godine 1931. rad mu je bio za branjen zbog komunističkog utjecaja. Ponovno je osnovano 1932. pod imenom RTD »Prijatelj prirode« a iduće godine su izabrani u upravu Mirko Lojen

kao predsjednik, zatim Milan Fužić, Ivan Prebeg, Andrija Humljak, Stjepan Keber, Franjo Slavić, Ivo Franjić, Š. Finderle, Ivan Slugić, Ludvig Stropnik, Olga Kozelka i Zvonimir Bakran. Poslije su predsjednici bili Rudolf Queiz, S. Finderle, Adolf Weiss, Antun Mrak i Z. Bakran. Društvene sekcije: vodiči (tečaj pod vodstvom Vjekoslava Razdrazza, 1933. je na čelu Slavko Marinčić, foto (1933. je vodi Edo Hlavaty), glazbena (osn. 1928. a 1933. joj je na čelu Karlo Morava), omladinska (1934. je vodi Kosta Hlavaty), dječja (vodi je Franjo Vokoun, organizira ferijalni koloniju u V. Taboru), srpsko-črnska (prvi nastavnik Andrija Mišek, zatim K. Hlavaty). Društvo 1934. organizira izlet u Dolje s 500 i na Pongračevu s 1000 članova! God. 1936. društvo je opet zabranjen rad nakon čega se osniva »Raplaža« (Radnička planinarska zadruga) s oko 1000 članova koja gradi plan, kuću na Glavici (otv. 1937.), a 1940. organizira skijaško natjecanje. Centrala »Prijatelja prirode« preseljena je iz Sarajeva u Zagreb nakon Drugog kongresa »Prijatelja prirode« održanog 19–21. travnja 1930. u Zagrebu. Prvi predsjednik je bio Adolf Weiss, a tajnik Vjekoslav Razdraz. Podružnice su bile u sljedećim mjestima: Sarajevo, Zenica, Drvar, Split, Ljubljana, Maribor, Hrastnik, Trbovlje, Kranj, Jesenice, Koprivnica, Sušak, Osijek, Beograd, Leskovac, Novi Sad, Subotica, Karlovac i, najveća, Zagreb (preko 1000 članova), ukupno preko 7000. Godine 1934. centrala je opet preseljena u Sarajevo. Lit. Franjo Vokoun: RPTD »Prijatelji prirode«, Zbornik radova planinarskog simpozija, Planinarski savez Jugoslavije, Zagreb 1974. Društvo hrvatskih planinara »Runolist« osnovano su 1925. planinari zaposleni u trgovackoj struci. Godine 1936. sagradili su istoimeni dom na Medvednici. God. 1934.–6. predsjednik je bio Petar Došek. Godine 1934. imao 2789 članova. Prestalo je djelovati 1941. PD »Vitorog« osnovano je 14. rujna 1938. pravila su mu potvrđena 17. studenoga. Predsjednik mu je bio Milan Tribuson, a tajnik Ervin Kahlić. Oko godine 1939. djeluje u Zagrebu PD »Poštanska štedionica« koje je to godine na Malom Sljemenu sagradio svoj dom (danasa dom odmora »Mirko Vančić«). PD »Cepin« i PD »Ozalj« osnovana su 1940. da razvijaju »alpinizam i visokogorstvo«. Planinarski odbor Zagreba osnovan je nakon prestonika postojanja HPD-a u kolovozu 1945. kao savjetodavni organ Fiskulturnog odbora Zagreba u sastavu: Tomo Bakran, prof. Vladimir Blašković, Stjepan Brlečić, Emil Erfert, Stjepan Lojen, Petar Lučić Roki, dr Zlatko Majtin, Franjo Masnec, Dragutin Mlačić, Milan Petranović, Mišo Šoršić i dr Boris Vrtar; predsjednik je bio dr Ivo Lipovčak, a tajnik Viktor Setina. Organizirao je Prvi dan planinara 28. rujna 1947. na Ponikvama. Prestao je djelovati u svibnju 1948. prilikom osnivanja PD »Zagreb«, a u novom obliku opet osnovan 1953. (v. str. 166). PD »Zagreb-Matica« osnovano je 20. svibnja 1948. kao prvo samostalno poslijeratno planinarsko društvo u Hrvatskoj. Sastav prvog upravnog odbora: predsjednik prof. dr Branimir Gušić, prvi potpredsjednik dr Ivo Lipovčak, drugi potpredsjednik Joža Mesarić, prvi tajnik Slave Brezovečki, drugi tajnik Stjepan Piljek, odbornici Janko Zupanc, Vlado Hladnik, Petar Lučić Roki, prof. Vladimir Blašković, Vlado Kalanj, Ivan Franjić, eng. Pavao Godek, dr Zlatko Majtin, eng. Lota Arh, Drago Belačić, Joža Grubanović, Vinka Ivasović, Aleksa Lehpamer, Darinka Nagy i Viktor Setina. Prvi nadzorni odbor: Karlo Acman, Frido Jamšek, Branko Kiraly, Tomislav Sicel i kao predsjednik Stjepan Brlečić. Predsjednici su bili, poslije B. Gušića, I. Lipovčaka (1948), prof. V. Blašković (1949–52), P. Lučić Roki (1952), Ivan Pačković (1952–9), Ivan Štefanac (1959–61), Zvonimir Rihtman (1961–7), Branislav Čelap (1967–71) i Josip Ryšlavý (od 1971. do danas). Budući da je u doba osnivanja vrijedilo pravilo da u jednom mjestu može biti samo jedno društvo, nazvano imenom tog mesta, u PD »Zagreb« su ušli članovi svih bivših planinarskih sekcija iz FD »Lokomotiva«, »Slavija«, »Dinamo« itd., tako da je već 1949. u društvu bilo 12 342 člana. Čim je dopušteno osnivanje drugih društava u Zagrebu, taj je broj opao na polovinu (6777 u 1951. godini), da bi se poslije stabilizirao na oko 2000. Da bi naglasilo svoj nekadašnji primat u Zagrebu, društvo je 1965. promjenilo svoje prvotno ime PD

»Zagreb« u PD »Zagreb-Matica«. U društvu su dje-lovalo sljedeće organizacijske jedinice: Planinarska družina Sveučilišta (osn. 1949; poslije osamostaljena kao PDS »Velebit«), špiljarska sekcija (osnovana 15. studenoga 1949; prvi pročelnik bio je Vlado Redenšek, a od 1950. do danas prof. Mirko Markulin), sekacija društvenih izleta (na čelu joj je niz godina Vilić Strašek), sekcija »Goranin« (na čelu joj je od osnutka Eugen Kumičić), skupina seniora (na čelu joj je od osnutka dr Ivo Lipovčak, tajnik je Vjećeslav Zrnc), AO (osn. 8. lipnja 1948; v. str. 196), a povremeno su djelovale markacijska, omladinska sekcija i sindikalne grupe u radnim organizacijama. Neke važnije akcije: izložba 1952, izložba plan, štampe 1955, izložba »Memorijal Maks Plotnikov« 1956, izložba o Radivoju Simonoviću 1958, retrospektivna izložba slikara Milana Dečaka 1959, te briga oko objekata: lugarnica na Gorščici, seniorsko odmaralište u Nerezinama na Lošinju, izgradnja doma »Ivan Pačković« na Putnjarki. God. 1974. ima 2060 članova. Lit. Vladimir Blašković: Srebrni jubilej PD Zagreb Matica (NP 1973,21).

PD »Zeljezničar« nastalo je iz Plan. sekcije u FD »Lokomotiva« koja je osnovana 28. lipnja 1945. Predsjednici su joj bili S. Lojen, I. Franjić i D. Hladnik, a tajnici Mraz, P. Šafarik, D. Horkić i S. Piljek. Imala je skijaški ogrank (vodili su ga Josip Komotar, Krešo Gredelj i Nikola Alba), ogrank vodiča (Slavko Marinčić, D. Horkić i Velimir Neferović), alpinistički (Boško Ivanović), dječji (Zdravka Jakaša), fotografski (Josip Ferencić i Marko Mijić) i gradevinski odbor za Oštare (Vinko Tancig, Petar Šafarik, Blaž Zadravec i Nikola Alba). Sekcija je 1948. uključena u PD »Zagreb«, a na osnivačkoj skupštini 20. siječnja 1950. osamostaljena je pod imenom PD »Zeljezničar«. Predsjednici su bili I. Kučandić (1950), B. Svetličić (1951–2), J. Gruden (1953–5), Branko Kiraly (1956–65) i Lujo Stančić (od 1966. do danas); tajnici: B. Svetličić (1950), B. Kiraly (1951–5), D. Horkić (1956–8), Dionis Györy (1959–62), P. Koričić (1963–5), A. Mujić (1966), I. Marion (1967–71), Josip Sakoman (1972) i H. Vilfan (1973–75). Alpinistički odsjek je osnovan 16. veljače 1950.; pročelnici su bili Velimir Neferović, Drago Belačić, Zohar, Ivan Polgar, Dragutin Safar, Josip Lesković, Angelo Lozej, Vjećeslav Jurić, Đurđa Bubanj, Mladen Plavec, Vedran Bubanj, Zlatko Turčin, Vladimir Mesarić i Zdenko Jech. Radi ne-prekidno do danas. Članovi su ispjehali 1700 smjera, penjali u Kavkazu, na Grenlandu, u Centralnim Alpama, Andama i gotovo svim planinama Jugoslavije, organizirali su brojne penjačke logore (Prokletije, Cvrstica, Prenj, Durmitor, Maglić, Ortler, Grossglockner, Chamoniix, Stubajiske Alpe, Kamničke Alpe). Markacijska sekcija je osnovana 2. veljače 1950.; pročelnici su joj bili Ivan Šepić, Tomica Kopečny, J. Lesković, Adolf Frančeski i Nikola Alba. Speleološki odsjek je osnovan 4. veljače 1950. (do 1956. se zvao Špiljarska sekcija); pročelnici su bili Vlado Redenšek, Slavko Marjanac, Slavko Smolec (12 godina), Duško Muzikant, Jurica Posarić, Jasenka Odrić, Vladimir Lindić i Boris Lepan. Istražio je 1409 speleoloških objekata, organizirao katastar, od 1952. god. objavljuje časopis »Speleolog«, jedini te vrste u Hrvatskoj. Omladinska sekcija je osnovana 1953.; pročelnici su bili od 1958. do 1961. Tomica Kopečny jun., Zlatko Černoš, Ivo Slezetić, a istaknuti članovi Kreško Frankič, Mladen Plavec, Nestor i Mladen Krsnik, Zdenko Balog, Zlatko Sajko, Krešimir Ormanec i Zarko Mrzljak. Od 1974. objavljuje Šapirografirani list »OSA«. Pionirska sekcija je vodila od 1960. do 1970. Nevenka Bubanj i u to doba bila je to jedna od najaktivnijih u Jugoslaviji. Seniorska sekcija je osnovana 1961. Pročelnici su joj bili Emil Magdić, Vlado Novak i V. Neferović. U sekciji djeluje putna blagajna. Kamp-odsjek je od 1954. vodio ljetni kamp na Puntamiki kod Zadra. Do konca 1969. bilo je 172.999 noćenja. Istaknuti organizatori su mu bili K. Matz, B. Dragašević, A. Batinić, D. Györy i dr. Ski-sekcija je osnovana koncem veljače 1950., a djelovala je do 1964 (pročelnik 1963. J. Lesković, 1964. I. Slezetić). Sekcija vodiča osnovana je u rujnu 1950., a djelovala je do 1960. Godine 1959. je imala 82 člana i organizirala je 126 izleta sa 1712 izletnika. Vodio ju je Tomica Kopečny. Foto-sekcija je osnovana u veljači 1950., a bila je do 1957. ve-

Dom na Hrastovičkoj gori (415 m) sagradila je podružnica HPD »Zrin« iz Petrinje 1938. godine (uništen u ratu)

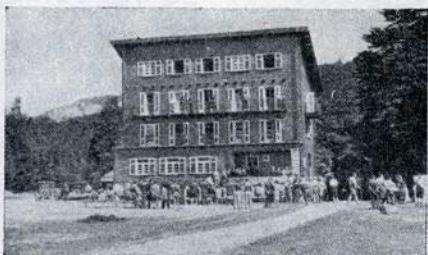

zana uz Omladinsku sekciju. God. 1966. je osnovana foto-grupa, 1968. opet postoji foto-sekcija (pročelnik Žarko Seht). Građevinski odbor radio je od 1950. do 1952, a poslije njegov rad preuzima Komisija za Oštac. Izletnička sekcija je osnovana 1950, ali nije djelovala. Radio sekcija je djelovala od 1. veljače 1955. do 1959. a bila je vezana uz Speleološki odsjek. Ski sekcija je djelovala 1965. pod vodstvom Vere Gospočić. Stanica GSS je osnovana 8. srpnja 1953, a organizirala je dežurstva na Oštacu do 1958. Pročelnici joj je bio J. Leskovšek. Neke važnije društvene akcije: održavanje doma na Oštacu, izdavanje Biltena KOPDZJ od 1957. do 1973. (za Koordinacioni odbor plan. društva željezničara Jugoslavije), tiskanje jubilarnog zbornika »Planinar« 1970., organiziranje sletova planinara željezničara Jugoslavije 1964. i 1971, tradicionalni susret s PD »Željezničar« Ljubljana i Maribor od 1965. do 1975., susreti omladinaca planinara željezničara Jugoslavije od 1973, izdavanje jubilarnog »Biltena 1950–1975«. Godine 1974. ima 1874. članova. Lit. »Planinar – 20 godina PD Željezničar«, Zagreb 1970. »Bilten PD Željezničar Zagreb 1950–1975«, Zagreb 1975.

PD Sveučilišta »Velebit« nastalo je iz studentske grupe u PD »Zagreb« koja je 12. travnja 1949. sazvala osnivačku skupštinu »Planinarske družine Sveučilišta«, a ova je, nakon planinarsko-alpinističkog tečaja na Durmitoru i Prenju 18. VIII–10. IX. sazvala 27. siječnja 1950. osnivačku skupštinu PDS »Velebit«. Prvi upravni odbor: Muhamed Jerlagić, Bogomir Mihelčić, Josip Pordan, Momčilo Stejić, Božo Heraković, Emil Nebesny, Željko Poljak i dr. Društvo je svojim djelovanjem više-pomalo obuhvatilo sve fakultete u Zagrebu i priličan broj nastavnika. Unatoč znatnim fluktuacijama i čestim izmjenama u upravi, istaklo se brojnim kvalitetnim i atraktivnim priredbama. Predsjednici su bili Muhamed Jerlagić, Bogomir Mihelčić (1950), Tefko Saracević (1951), Đuro Petek (1952), Ante Šarin (1953), Ivica Gjetvaj (1954), Edgar Drvodelić (1955), Krešimir Žiborski (1956–7), Dražen Zupanec (1958), Pavao Jurčić (1959–60), Zlatko Frelih (1961), Branimir Spoljarić (1962–3, 1965, 1967), Nedjeljko Jakić (1964), Hrvoje Lukatela (1966), Antun Filipčić (1968–9), Drago Katović (1970), Josip Kirigin (1971–2), Urso Vrdoljak (1973) i Milan Matovina (1974). U društvu su povremeno djelovale razne sekcije, grupe i odsjeci: izletnička sekcija (1950), omladinska (1955–65), skijska (1950–63; 1956. je pročelnik Zvonimir Senko; te godine organizira npr. skijsko natjecanje na Medvednici za 122 čana, orijentacijski skijaški patrolni marš, zmajevanje na Jahorini, srednjoškolska (1953), visokogorska (1950. je pročelnik Ratko Čapek, nakon njegove smrti sekcija se pretvara u Ratkovu grupu), fotografkska (1956, 1972), pionirska (od 1957. do 1961. vodi je B. Špoljarić, 1962. Sime Ungar), vodička (1953), propagandna, markacijska (1950, 1953, 1956), grupa Par-nas (1955), stanica GSS 1951–9 (pročelnici D. Zupanec, Zvonimir Antonić, Božidar Sturman), a najatraktivnije djeluju AO i SO. AO je osnovan 15. svibnja 1950. Pročelnici su mu bili Luj Krasznay (1951), Nikola Simunović (1952–4), N. Jakić (1955), Vlado Jelaska

(1956–7), Matija Mlinac (1958–9), Nikola Juračić (1960), Dolfi Rotovnik (1961), A. Filipčić (1962, 1966–7), Davor Ribarović (1963), Jerko Kirigin (1964–5), Borislav Aleraj (1968–9), Miroslav Fleško (1970), Urso Vrdoljak (1971), Branko Separović (1972–3), Viktor Tabaković (1974). Najznačajnije su mu akcije Zagrebačka apinistička škola 1966–75. svake godine, osnivanje pododsjeka u PD »Mosor«, penjački logori, penjački i ledenjački tečajevi i sudjelovanje u svim hrvatskim ekspedicijama. Speleološki odsjek nastao je iz speleološkog pododsjeka osnovanog u AO 1954. na poticaj Borislava Mikulića i Nikole Šimunovića, a osamostalio se u odsjek 15. prosinca 1956. (NP 1968, 89). Pročelnici su mu bili Štečko Božičević (1956–7), Hrvoje Matinac (1960–2), Ivan Filipčić (1963–5), Radovan Cepelak (1966–7), Marijan Čepelak (1968–9), Boris Vrbek (1970), Mladen Garašić (1971), Miron Kovacić (1972–3) i Željko Filipović (1974). Najvrđnije su mu akcije Zagrebačka speleološka škola 1971–5. svake godine, istraživanje Jame Podgracišće II. —363 m 1971, Mameta —206 m 1968, Puhaljke —280 m 1962. i 1973, Veternice i Jopiča pećine. Važnije društvene akcije: obnova Hirčeve kuće na Bijelim stijenama pod vodstvom prof. dra Branimira Gušića 1953 (NP 1953, 163), izgradnja Ratkovog skloništa na Samarskim stijenama 1952 (NP 1952, 331), održavanje skloništa na Oštaci na Medvednici, zmajevanje i skijaški tečajevi na Jahorini, Begovu Razdolju i Mežaklji, pokretna studentska ljetovanja 1950–2, studentski kampovi u Jelsi (1956–60) i Starigradu Paklenici (1961–4), tradicionalni Velebitaški spust svačke zime na Medvednici 1951–75, izložbe planinarske fotografije (od 1965), organiziranje ili sudjelovanje na tradicionalnom Skupu alpinista u Paklenici 1960–75. i organiziranje orientacijskih natjecanja. Prvi orientacijski marš održan je na Medvednici 14. veljače 1952 (prvi u Jugoslaviji?), drugi 12. studenoga 1954, treći 28. listopada 1956; ekipa u sastavu N. Jakić, D. Ribarović i A. Filipčić osvaja 1963. prvenstvo Jugoslavije; suorganizator KOSPOJ-a i tradicionalnog Medusveučilišnog orientacijskog natjecanja 1953–67 (MOP) i više puta prvak. Broj članova 1974. godine je 488. Literatura. Z. Poljak: Planinarski pokret i Hrv. sveučilište (NP 1956, 79).

PD »Prigorac« (u početku PD »Kotar Zagreb«) osnovano je 9. veljače 1950. okupivši 121 člana, uglavnom službenika kotara Zagreb. Prvi predsjednik Ivica Mlinarić, tajnik Ana Mutabđija, a osobito aktivni članovi Franjo Fuček i Vinko Smaljelj. Na njihov poticaj društvo je dobilo kuću nad Vugrovcem i u njoj uredilo dom. Kad su nakon komunalne reforme osnovane prigradske općine, društvo je prestalo s radom, a najaktivniji članovi osnovali su PD »Lipa« u Sesvetama. **PD »Sutjeska«** (u početku PD »Garnizon Zagreb«, zatim PD »Dom JNA«, a od 25. veljače 1958. PD »Sutjeska«) osnovano je 1950. Okuplja osoblje garnizona JNA u Zagrebu. Upravljalo je domom »Sutjeska« na Medvednici, a od 1974. upravlja domom u Tuku. Imalo je klizačku, gimnastičku, skijašku i pionirsku sekciju. Predsjednici su bili, među

Dom na Platku (1111 m) sagradila je 1937. godine podružnica HPD »Velebit« iz Sušaka (izgorio 15. siječnja 1938)

ostalima, Milivoj Gluhak, Dumić, Jože Gošek, Božidar Škerl (12 godina), sada je predsjednik Anton Jeras. Aktivniji članovi: Branko Horvat, Ivo Kraljeta, prof. Đuro Milošević, Antun Nemet, dr Vladimir Polić, Stjepan Srbec. Godine 1974. ima 342 člana. PD »Runolist« u Stenjevcu osnovano je 11. travnja 1950. u tvornici »Rise« s 54 člana. Prvi predsjednik je bio ing. Mirko Riffler, tajnik Tvrčko Mursalo. AO je osnovan 7. siječnja 1951, ali je djelovalo vrlo kratko vrijeme. Oko 1960. mijenja ime u PD »RIS«, a ime »Runolist« uzima dotadašnje PD »Grič«. Godine 1970. ima 17 članova. Prestaje s djelovanjem 1973. zbog premalo članova.

PD »Slijeme« osnovano je 11. svibnja 1950. Nastalo je iz PTT sekcije u PD »Zagreb«, a tradiciju mu potječe iz planinarske grupe u SK »Poštar« 1946. Predsjednici su bili Ljubomir Japundžić (1950–61), ing. Ivan Stritof (1961–5), Josip Janbrošić (1965–70) i Vladimir Ožbold (1970–3); potpredsjednici (I i II) Josip Grubanović (1950–55), Franjo Slavina (1950–60), Franjo Dugan (1960–7), Ivan Plavec (1960–73), Vojislav Duplančić (1960–73) i Vladimir Ožbold (1966–73); tajnici (I i II) dr Srgijie Ferlan (1950–2), Mandica Božić (1952–4), Rheinhold Pummer (1952–4), Marko Mateček (1953–73) i Mirjana Lopac (1966–73). Uz njih su se istakli u radu Nunci Ferlan, Mladen Grubanović, Marija Maslov, Vjera Hanzalek, Antun Valter, Milivoj Grgeurić, Stjepan Pačarić, Franjo Flajpan sen. i jun., Jako Medimurec, Mijo Flajšman, Marijan Rivoški, ing. Gordana Skukana, Mario Lozić, Ivan Pleić, Suzana i Ladislav Janeš, Olga i Miroslav Mateček, Marijan Zunić, Drago Mozes, Dragica Cimperšak, ing. Ivan Roža, Branko Radošević, Zeljko Hlebec, Stjepan Međnarić, Nada Abramović, Sonja Ančić, Zvonimir Kržić, Leo Oppitz, Ivka Čvek, Tomo Rog, Josip Puljko, Josip Bulić, Stjepan Dekanić, Marta Perčić, Branko Kostelić i Ivan Rakoš. Značajne društvene akcije: osnivanje ograna u ptt organizacijama (vidi Bjelovar, Varaždin, Krizevci i Ogulin), tri sletta ptt-planinara Jugoslavije (1954, 1963, 1971), planinarski marševi ptt-planinara Jugoslavije (1951, 1952, 1953, 1954, 1957, 1963), sletovi ptt-planinara Hrvatske (1960, 1963, 1966, 1969, 1972), izdavanje biltena »Planinarski susreti« (8 brojeva), otvorenje Planinarskog puta po Medvednici 4. srpnja 1963 (sa PD »Runolist«), izložbe u povodu 10. 15. i 20. godišnjice društva, razvijanje orijentacijskog sporta. Sekcija za orijentaciju osnovana je 1964. na poticaj ing. Gordana Skukana. Osvojila je više od 100 pokala i nagrada, a 1969. i prvenstvo Jugoslavije. Organizira tradicionalno orijentacijsko natjecanje »Vugrovec« svake godine. Društvo je do 1970. organiziralo 2282 izleta, 554 predavanja i 1042 sastanaka. Zlatnu i srebrnu značku PSH i PSJ dobio je 122 člana. Godine 1974. ima 1230 članova.

PD »Grafičar« je osnovano 17. svibnja 1950. Predsjednici su bili Branko Kurka (1950–2. i 1954–6), Slavo Brezovečki (1957–59), Dragutin Rodman (1969–8), Marijan Kresl (1969) i Vlado Osrečak (1970–4); potpredsjednici Milan Sudec, Nikola Živković, Tihoraj Mrakovčić, Karlo Acman, Berto Franjić, Stjepan Cibilić, Vojko Juvan, Vinko Kovačić, Marija Diakovska, Stanko Hudoletnjak, B. Kurka, Drago Rodman i Ivan Mihelja; tajnici K. Acman,

Milan Sudec, Stanko Straus, Olga Trstenjak, Vojko Juvan, B. Franjić, S. Hudoletnjak, Zvonko Vandekar, Darko Luš, Stanko Pajk, V. Osrečak, Franje Madirazza, M. Kresl i Dragan Milošević. Drugi aktivni članovi: Rudolf Ceček, Draga Jusufbegović, Ladislav Janzon, Vjekoslav Skaberna. U društvu su djelovale skijaška, markacijska, visokogorska, izletnička i vodička sekcija, špiljarska grupa i AO (osn. 16. siječnja 1950. i ponovno 20. studenoga 1958). Važnije društvene akcije: otvorene skloništa u Vratima kod Fužina 1951, uređenje puta do Kraljičina zdencu 1954, otvorene doma »Grafičar« na Slijemu i izletišta na Kraljičinom zdencu 1956, pokušaj organiziranja ekspedicije u Ande iste godine, prvi slet planinara grafičara 1957 (otada svake jeseni), izložba planinarskih fotografija 1960, Planinarski dan na Slijemu 1964, Dan mlađih planinara od 1965. do 1969. svake godine, akademija u povodu 15. godišnjice 1965. God. 1974. ima 428 članova.

PD »Grič« osnovano je u poduzeću »Zanap« u studenome 1950 (registrirano 24. siječnja 1951). Nastavlja tradiciju predratnog »Runolista« i okuplja namještene trgovачko komercijalne struke, većinom iz poduzeća Nama, Izbor, Grada i Trogpromet. Godine 1959. je imalo 2652 člana, 1974. ih ima 405. Predsjednici su bili Ivan Vučetić (1956–7), Zlata Ivankov, Slavko Pupeč (1958), Stjepan Safar, Vjekoslav Santek (1960), Valent Krovinović, Fahrer Rapić, Aco Vičević, Ivan Bobek (1968), Alija Hamzić, Damjan Servatzy (1969) i Ivo Krobot; tajnici Vjekoslav Hudina, Branko Sedlar, Zlata Halmi, Rajko Židovec, Dragica Bobik, Krešo Božić, Milan Šestak i Milan Finc. Društvo je imalo glazbenu, izletničku, markacijsku i jaku omladinsku sekciju, putnu blagajnu. AO je osnovan 14. lipnja 1957. s 15 članova (prvi pročelnik Branko Golešić, tehn. referent Vjekoslav Santek). Dana 10. listopada 1958. društvo mijenja ime u PD »Runolist« po istoimenom predratnom domu na Medvednici kojim i danas upravlja. Značajna je društvena akcija tradicionalni »Runolistov marš nepoznatim putevima po Medvednici« (1974. održan po deveti puta) i »Plan. put Medvednicom« organiziran 1963. s PD »Slijeme«. PD »Zanatlija« osnovano je 9. veljače 1951. s 895 članova. Osnivači su bili F. Durlen, L. Lolić, J. Ruhek, S. Fieder, Đ. Postržin, M. Tandarić, M. Verner i J. Bubanko. Predsjednici su bili Franjo Durlen (1951–62), Mijo Tandarić (1963–4), Milan Henč (1965–7) i Zvonimir Huzjak (od 1963. do 1974); potpredsjednici Luka Lolić, M. Tandarić, Sebastian Fieder, Josip Ruhek, Andrija Kamaryt, Jakob Krizmanić, M. Henč, Z. Huzjak i S. Brezovečki; tajnici Ivan Kamrath (1951), M. Henč (1952–63) i Eduard Pavšić (1964–74). Drugi aktivni članovi: Josip Antončić, Drago Hladnik, Ivan Juratovac, Ivan Jelušić, Drago Peštaj, Mirkko Filipčić, Silvester Zidarević, Vladimir Šivec, Josip Petričić, Branko Sterle, Ivan Kokotović, Božo Horbec, Mijo Nikolić, mr. Ivan Stok, Bogumil Janzon, Slavo Brezovečki, Adalbert Franjić i Valent Krovinović. Društvene sekcije: vodička, markacijska, omladinska, fotografска, putna blagajna, vrlo aktivna glazbena sekcija i speleološki odjek (1960–5). Važnije društvene akcije: upravljanje plan. domom na Risnjaku 1962–6, uređenje skloništa na Hunjki (obnova 1966), »Partizanski put Medvednicom« i od 1966. tradicionalni »Dan planinara Zanatlija«. God. 1974. ima 435 članova. PD »Medvednica« osnovano je 9. svibnja 1951. s 200 članova. Okupljalo je radnike gradske uprave. Djelovalo je kratko vrijeme i nema veze s PD »Medvednica« koje je osnovano 1974. PD »Risnjak« je osnovano u proljeće 1951. Iste godine je kupilo 900 članova, većinom iz zdravstvene struke. Godine 1952. predsjednik je dr Lujo Kržić, potpredsjednik Antun Rak, tajnik Tomo Tretinjak, a 1958. je predsjednik mr. Ivan Stok, potpr. Mileta Milaković, tajnici Stanko Škoberne i Nevenka Hrelec, blagajnici Rudolf Kres. Imalo je izletničku, markacijsku, omladinsku i vodičku sekciju. Propagandu je vodio R. Kres. Godine 1951. je priređilo zdravstvene izlete u selo Klake i Mrzlu Vodicu. Izgradilo je dom »Risnjak« na Slijemu. God. 1974. ima 255 članova. PD »Cepin« u Vrapcu osnovano je 1951. ili 1952. Predsjednik je bio prof. Jakša Golubić, tajnik Hajna. Na

8. glavnoj skupštini 1959. izabran je za predsjednika Franjo Kreutz, za tajnika Vladimir Trupec. Te godine društvo ima 279 članova. Prestalo je s radom oko 1973. PD »Javor« je osnovano 28. prosinca 1952. u Srednjoj tehničkoj školi. Osnivači su bili Roman Muzer, Milan Sikirica, Vjera Zepić, Ivo Baretić, Milan Saleto, Dragutin Galas i Branko Ferber. Prvi predsjednik je Vera Sertić, zatim Roman Muzer i Milan Sikirica, tajnik Ivan Baretić. Nakon stagnacije ponovo je aktivirano na izv. skupštini 14. ožujka 1957, kada je za predsjednika izabran Dragomir Surija, za potpredsjednika Božidar Naumović, za tajnika Zvonimir Perhaj. Godine 1956. je u društvu osnovan speleološki odjeljek (procelnik Pavličević), koji je 1960. prelazi u PDS »Velebit«. Godine 1963. društvo se fuzionira s PD »Pliva« i stvara novo PD »Troglav«. Posljednje godine rada imalo je 75 članova. PD »Priroda« osnovano je 9. veljače 1953. u Zavodu za statistiku. Za predsjednika je izabran Đuro Rački. Dana 15. studenoga preuzeo je upravu nad domom na Glavici. God. 1957. imalo je pionirsku, foto-sekciju i ski-sekciju s 50 članova. God. 1974. ima 115 članova.

PD »Rade Končar« je osnovano 8. siječnja 1954. u tvornici »Rade Končar«. Prvi predsjednik ing. Zlatko Mandić, tajnik ing. Aleksandar Tapavica. Imalo je vodičku, fotografsku, zabavnu i ski-sekciju. Godine 1966. podiže planinarsku kuću na Bijelim stijenama, a 1974. nadealdo od nje otvoreno sklonište. Tradicionalna je akcija »Planinarski partizanski marš u Končarov kraj« u Lici (1973. održan po 16. puta). God. 1974. ima 310 članova. PD »Gorščica« osnovano je 6. ožujka 1954. u Markuševcu s 80 članova. Prvi predsjednik Eduard Rendić, tajnik Eva Vretenar. Djelovalo je samo dvije godine. PD »Prijatelj prirode« osnovano je 14. veljače 1955. sa 142 člana na osnovi odluke Predsjedništva Republičkog sindikalnog vijeća za Hrvatsku. Predsjednik inicijativnog odbora je bio Franjo Vokoun, prvi predsjednik društva Zvonko Bakran, poslije Antun Vaniček, tajnik Paula Truta. Društvo upravlja domom na Glavici. God. 1974. ima 160 članova. PD »Trešnjevka« je osnovano 29. rujna 1955. u trešnjevačkoj gimnaziji sa 118 članova. Predsjednik je bio Milorad Ivanović, tajnik Stanislava Đurski. Nakon odlaska nastavnika koji su vodili društvo, ono 1962. prestaje postojati. PD »Alpinistički klub« osnovano je 1959. kao stručno-kulturna alpinistička debatna tribina za članove zagrebačkih AO-a. Predsjednik je bio Petar Lučić Roki. Društvo je organiziralo alpinističku školu. Prestalo je postojati nakon dvije godine. PD »Pliva« osnovano je 1961. godine u tvornici lijevkova »Pliva«. Osnivači su bili Ivan Šintić, Branko Škoda, Tomislav Franković, Mirko Ječ, Stevo Prelogović, Drago Veble uz pomoć sindikalne i omiladinske organizacije »Plive«. Predsjednik je bio I. Šintić, tajnik B. Škoda. Godine 1963. fuzioniralo se s PD »Javor« u PD »Troglav«. God. 1962. je imalo 245 članova. PD »NIKA« je osnovano oko 1960. s 80 članova u radnim kolektivima tekstilne industrije »Naprijed« i »Kamenosko«. Više ne postoji.

PD »Troglav« osnovano je 1963. fuzijom PD »Pliva« i PD »Javor« na poticaj PSH radi povezivanja radnika i učenika. Predsjednici su bili Ivan Šintić (1963), Božidar Naumović (1964) i Branko Škoda (od 1965. do danas), a tajnici Zvonimir Perhaj (1963) i Tomislav Franković (od 1964. do danas). Aktivnošću su se istakli Josip Rakamarić, Tomislav Imenskić, Božidar Purgarić, Boris Demšar, Danica Ksenić, Renata Bolf-Demšar, Stanko Novišćak i Neda Knez. Godine 1974. ima 190 članova. PD »Kontakt« je osnovano oko 1963. u istoimenoj tvornici električnih proizvoda. Godine 1974. ima 145 članova.

PD »Vihor« osnovano je 23. rujna 1969. na inicijativu Freda Židana i grupe članova omladinske sekcije PD »Zagreb-matica«. Snažniji zamah društvo doživljava 1970. g. stupanjem u članstvo Želimira Kanture. Preko njega društvo uspostavlja suradnju s kolektivom »Žitokombinat« koje, među ostalim, društvo stavlja na raspolaganje i društvene prostorije u Gornjem gradu. Društvo okuplja planinare srednje i mlađe generacije i 1974. ima 175 članova. Predsjednici su bili Fred Židan (1969–73) i inž. Ante Podnar (1973–75); potpredsjednik Želimir Kantura (1971–75); tajnici Ivica Marković (1969–71), Ivica Mesić (1971–75), Bogdan

Dom na Velikoj poljani (708 m) na Psunju sagradila je podružnica HPD »Psunj« iz Pakracia 1937. godine (uništen za rata)

Madić (1973–75). U radu društva istakli su se i Nikola Aleksić, Josip Brešovac, Dragutin Belačić, Zdravko Ceraj, inž. Mišo Dlouhy, Željko Gobec, Marijana Gros, Vlado Horbec, Miro Ivanišević, Milan Ivić, mr. ph. Željko Kašpar, Stipe Mesić, Branko Stipetić i Nenad Svedek. U društvu djeluje AO koji vodi Dragutin Belačić-Zohar i vrlo aktivna sekcija u Švicarskoj koju vode Željko Gobec i Vlado Horbec. Društvo njeguje raznovrsnu aktivnost: društvene izlete, orijentaciju, sudjelovanje na natjecanjima, propagandu (snimanje, predavanja itd.), te kvalitetne pohode u ljetnim i zimskim uvjetima. Svake godine u ljetnim mjesecima organiziraju se višednevni društveni pohodi od kojih su najznačajniji: Mont Blanc, Matterhorn, Monte Rosa, Kilimandžaro (Ivica Mesić i Fred Židan), Atlas, Musala, Olimp, Grossglockner i Durmitor. God. 1970. organizirana je mini ekspedicija u Tursku i Iran s usponom na Ararat i Ercies u kojoj su sudjelovali Biserka i Nikola Aleksić, inž. Mišo i Šida Dlouhy, Božo Pomper i kao gost dr Željko Poljak. God. 1973. Zdravko Ceraj, Ivica Mesić i Fred Židan izvršili su prvenstveni zimski prijelaz grebena Velebita od Vratnika do Zrmanje. PD »Nikola Tesla« osnovano je 25. travnja 1973. u istoimenoj tvornici telekomunikacijskih uređaja na poticaj inicijativnog odbora u sastavu: Josip Ganza, Zvonimir Veber, Ždenko Aleksić, Dragutin Sparavec, Ankica Zebec, Ivan Juratovac, Ružica Matarić, Đorđe Bošković, Stjepan Borović i Ždravko Grom. Predsjednik je J. Ganza, potpredsjednici su bili Z. Veber i Stevo Križaj, tajnici Z. Aleksić i Nada Šimunić. Godine 1974. ima 58 članova. PD »Medvednica« je osnovano 12. ožujka 1974. u Kemijskom kombinatu Zagreb na poticaj Karla Posarića. Prvi predsjednik je ing. Milan Krajnović. Koncem godine ima 372 člana. PD »Nafatljinje« je osnovano 2. travnja 1974. sa 42 člana, a koncem godine broj se popeo na 249. Za predsjednika je izabran ing. Branko Dragičević, za tajnika Blanka Rukavina. Društvo djeluje u okviru poduzeća INA. PD »OKI« je osnovano 18. siječnja 1975. u zagrebačkom organsko-kemijskom kombinatu (OKI) s 320 članova. Predsjednik Stjepan Crepčić, potpredsjednik Nada Kostelić, procelnik vodičke službe Branko Kostelić.

ZAPREŠIĆ. PD »Kameni Svatovi« osnovano je 19. veljače 1958. u osnovnoj školi sa 105 članova. Predsjednik Vatroslav Wittner, tajnik Josip Krpan. Nakon odlaska nastavnika, koji je vodio društvo, ono je 1961. likvidirano.

ZAVIDOVICI. Fuzijom Društva planinara u BiH 1940. godine s HPD-om u Zagrebu, podružnica DPBiH postaje podružnicom HPD »Tajan«. Godine 1941. upravlja plan. domom Tajan.

ZELINA. Godine 1933. piše Nikola Bičanić srednjici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

ZEMUN. Godine 1929. piše Karlo Klacsmann srednjici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice. Te godine ima HPD 4 člana (HP 1929, 263).

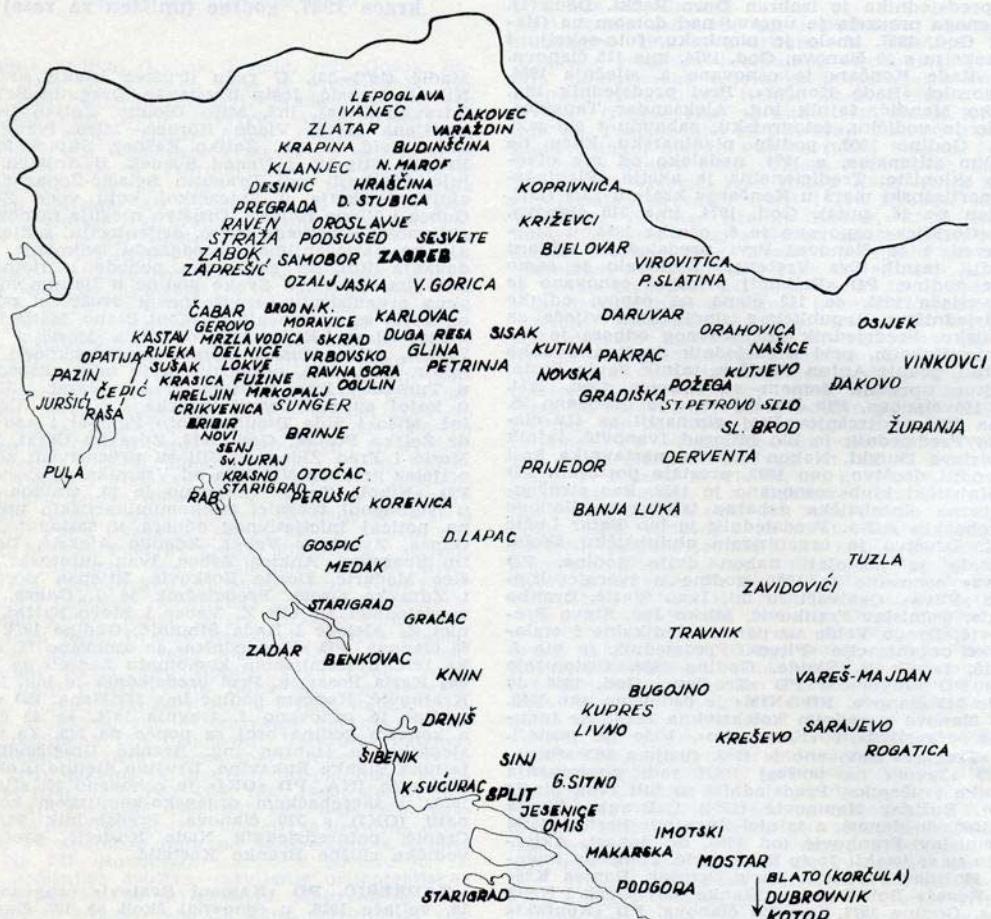
ZENICA. Godine 1937. Franjo Kulier iz Hrvatskog kulturnog društva »Napredak« piše središnjici HPD u Zagreb radi osnivanja podružnice.

ZLATAR. Povjerenik HPD 1883. je Franjo Lisak. Podružnica HPD »Oštrelj« osn. je svibnja 1923. Prvi predsjednik je Josip Rauer, tajnik Zvonko Ferić, blagajnik Rudolf Turkalj (1926. je tajnik Robert Schönwald, potpredsjednik Dragutin Trstenjak, poslje su opet u upravi Ferić i Rauer). PD »Oštrelj« je osnovano na sastanku inicijativnog odbora 2.

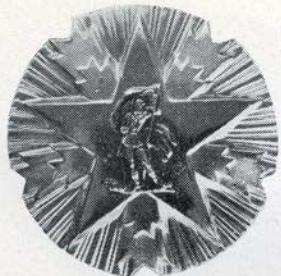
lipnja 1952. Predsjednik je bio ing. M. Vojtjehovski. Godine 1955. društvo više nije aktivno.

ZUMBERAK. Godine 1898. radilo se na osnivanju podružnice (HP 1898, 63).

ZUPANJA. PD »Zupanja« je osnovano 25. travnja 1954. s 50 članova. Predsjednik je bio ing. Božo Maslovarić, a uvodni referat je održao Nikola Ivezic. Godine 1956. društvo je likvidirano.

Mjesta u kojima su između 1874. i 1974. godine postojale hrvatske planinarske organizacije

PSH ODLIKOVAN

SLIKA GORE: dr Jakov Sirotković razgledava fotomonografiju koju mu u ime planinara poklanja predsjednik PSH Božidar Skerl

SLIKA U SREDINI: Predsjednik Komisije za povijest planinarstva PSH, predsjednik PD »Japetić« i kustos Hrvatskog planinarskog muzeja Ivica Sudnik (desno) u razgovoru s prof. drom Ivom Mišem, potpredsjednikom Skupštine grada Zagreba (u sredini) i Miškom Jurasom, predsjednikom SFK Hrvatske (lijevo)

SLIKA DOLJE (s lijeva na desno): republički sekretar za narodnu obranu SRH, general-potpukovnik Milivoj Gluhak, predsjednik Izvršnog vijeća Sabora SRH dr Jakov Sirotković i predsjednik SFK Hrvatske Miško Juras u društvenom domu PSH nakon predaje ordena

SLIKA NA SLIJEDEĆOJ STRANI: Povelja kojom je odlikovan PSH ordenom zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom. Fotografija orderna je u gornjem lijevom kutu ove stranice

UKAZOM
PREDSEDNIKA
SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE
JOSIPA BROZA TITA

BR. 103 OD 29. decembra 1944. GODINE

povedom stogodišnjeg rada, a za naročite zasluge i postignute
uspehe u razvijanju i omamovljavanju planinarištva.

ODLIKOVAN JE

Planinarski savez Hrvatski

ORDENOM
ZASLUGA ZA NAROD
SA ZLATNOM ZVEZDOM

OČEMU SE IZDAJE OVA Povelja

KANCELARIJA ORDENA
PROGRAMA 29. decembra 1944.

